ร่าง

กรอบเป้าหมาย และแนวทางการพัฒนาภาค พ.ศ. 2571 - 2575

เมษายน 2569

คำนำ

ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาและมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๕ ได้กำหนดในมาตรา ๓๗ ให้สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดทำเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคซึ่งมีระยะเวลาห้าปี ทั้งนี้ ตามนโยบาย หลักเกณฑ์ และวิธีการที่คณะกรรมการนโยบายการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ (ก.น.บ.) กำหนด แล้วเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติต่อไป

ในคราวการประชุม ก.น.บ. ครั้งที่ ๑/๒๕๖๘ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๘ มีมติเห็นชอบหลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ ประกอบกับเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐ จะสิ้นสุดลงในเดือนกันยายน ๒๕๗๐ สำนักงานฯ จึงได้เริ่มกระบวนการจัดทำเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ คู่ขนานกับกระบวนการยกร่างกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕) โดยสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาค (สพภ.) ทั้ง ๔ แห่ง ประกอบด้วย สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (สพน.) รับผิดชอบภาคเหนือ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สพอ.) รับผิดชอบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง (สพก.) รับผิดชอบภาคกลางและภาคตะวันออก และสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ (สพต.) รับผิดชอบภาคใต้และภาคใต้ชายแดน ได้ยกร่างกรอบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ ทั้ง ๖ ภาค ให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และร่างกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕) และสอดคล้องกับศักยภาพ สถานการณ์ และแนวโน้มในอนาคตของแต่ละภาค นอกจากนี้ สำนักงานฯ ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างกรอบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ ระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙ ในระดับพื้นที่ ทั้ง ๑๘ กลุ่มจังหวัด โดยได้รวบรวมและประมวลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วนมาใช้ประกอบการปรับปรุงร่างกรอบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค ทั้ง ๖ ภาค ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเรียบร้อยแล้ว

สาระสำคัญของเอกสารฉบับนี้ ได้นำเสนอร่างกรอบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ รวม ๖ ภาค ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคใต้ชายแดน ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ (๑) บทนำและสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมา (๒) สถานการณ์การพัฒนาภาค ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๓) บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการพัฒนาภาค และ (๔) เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค พร้อมระบุแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา เพื่อใช้ประโยชน์ในเบื้องต้น ก่อนที่เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕ ฉบับสมบูรณ์จะแล้วเสร็จ

ฝ่ายเลขานุการ ก.น.บ.
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
เมษายน ๒๕๖๙

สารบัญ

คำนำ **ก**

สารบัญ **ข**

๑. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนา**ภาคเหนือ**

บทนำ N - ๑

สถานการณ์การพัฒนา N - ๔

บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการพัฒนาภาคเหนือ N - ๑๗

เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕ N - ๒๒

๒. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนา**ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

บทนำ NE - ๑

สถานการณ์การพัฒนา NE - ๔

บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ NE - ๑๓

เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕ NE - ๑๗

๓. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนา**ภาคกลาง**

บทนำ C - ๑

สถานการณ์การพัฒนา C - ๔

บริบทการเปลี่ยนแปลง C - ๑๖

ผลกระทบของบริบทการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาภาคกลาง C - ๑๙

เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคกลาง พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕ C - ๒๔

๔. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนา**ภาคตะวันออก**

บทนำ E - ๑

สถานการณ์การพัฒนา E - ๔

บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการพัฒนาภาคตะวันออก E - ๑๖

เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕ E - ๒๑

๕. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนา**ภาคใต้**

บทนำ S - ๑

สถานการณ์การพัฒนา S - ๔

บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการพัฒนาภาคใต้ S - ๒๒

เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕ S - ๒๘

๖. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนา**ภาคใต้ชายแดน**

บทนำ SB - ๑

สถานการณ์การพัฒนา SB - ๓

บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการพัฒนาภาคใต้ชายแดน SB - ๑๕

เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดน พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕ SB - ๒๑

ภาคเหนือ

ร่างกรอบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕

๑. บทนำ

การจัดทำเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคเหนือในระยะต่อไป (พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕) จำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของการทบทวนผลการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมา เพื่อสังเคราะห์บทเรียน จุดแข็ง ข้อจำกัด และประเด็นท้าทายที่มีนัยสำคัญต่อทิศทางการพัฒนาในอนาคต ซึ่งผลจากการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐ ในช่วงปี ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ พบว่า ภาคเหนือยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ขณะที่การพัฒนาด้านสังคมมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น โดยในปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคขยายตัวเพียงร้อยละ ๑.๙ ต่ำกว่าค่าเป้าหมายเฉลี่ยที่กำหนดไว้ร้อยละ ๕.๓ ต่อปี ซึ่งเป็นผลจากการหดตัวของภาคอุตสาหกรรมร้อยละ ๒.๖ โดยเฉพาะสาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่หดตัวร้อยละ ๓.๘ ในขณะที่มิติด้านสังคม สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ปรับตัวดีขึ้น โดยในปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๐.๔๐๕ ซึ่งดีกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการขยายตัวของภาคบริการและภาคเกษตร ซึ่งมีสัดส่วนแรงงานรวมกันกว่าร้อยละ ๙๐ ส่งผลให้รายได้กระจายลงสู่ชุมชนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการขยายตัวของภาคเกษตรและภาคบริการจะมีบทบาทสำคัญต่อการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำในระยะที่ผ่านมา แต่ภาคเศรษฐกิจดังกล่าวยังมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะระดับผลิตภาพแรงงานที่ยังอยู่ในระดับต่ำ โดยภาคเกษตรมีผลิตภาพแรงงานเพียง ๔๒,๘๐๖ บาทต่อคนต่อปี อีกทั้งยังมีความเปราะบางต่อปัจจัยภายนอก ทั้งด้านสภาพภูมิอากาศและความผันผวนของตลาด จึงยังไม่สามารถเป็นฐานการเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้อย่างมั่นคง ขณะเดียวกัน ภาคอุตสาหกรรมซึ่งมีผลิตภาพแรงงานสูงถึง ๒๙๑,๑๖๔ บาทต่อคนต่อปี กลับมีการหดตัว สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคเหนือที่ยังไม่สามารถขับเคลื่อนการเติบโตบนฐานกิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงได้อย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้น แม้โครงสร้างเศรษฐกิจในปัจจุบันจะเอื้อต่อการกระจายรายได้ในวงกว้าง แต่ยังไม่เพียงพอต่อการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่การยกระดับโครงสร้างเศรษฐกิจจากการเติบโตบนฐานการจ้างงานจำนวนมากแต่ผลิตภาพต่ำไปสู่การเติบโตบนฐานมูลค่าเพิ่มสูงและผลิตภาพสูง ควบคู่กับการรักษาความสามารถในการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ ผลการพัฒนาในภาพรวมดังกล่าว เป็นผลสืบเนื่องจากการดำเนินงานของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐ ซึ่งกำหนดไว้ ๖ แนวทางการพัฒนา โดยมีสาระสำคัญดังนี้

แนวทางการพัฒนาที่ ๑ ส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ (NEC – Creative LANNA) ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง ให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาคและฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ ปี ๒๕๖๖ ผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของภาคเหนือขยายตัวอยู่ที่ร้อยละ ๒.๑ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อยู่ที่ร้อยละ ๘.๐ ต่อปี ซึ่งเป็นผลมาจากสินค้าสร้างสรรค์ในพื้นที่สูญเสียส่วนแบ่งตลาดให้กับสินค้านำเข้าราคาถูกที่สามารถทดแทนและลอกเลียนแบบได้จากต่างประเทศ อีกทั้งผู้ประกอบการในพื้นที่ NEC ส่วนใหญ่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ยังมีข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีการออกแบบ และการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ทำให้ยังไม่สามารถยกระดับสินค้าสร้างสรรค์ให้มีคุณภาพและมีความแตกต่างเชิงคุณค่าที่ยากต่อการลอกเลียนแบบได้อย่างเต็มศักยภาพ เป็นช่องว่างสำคัญที่ต้องเร่งปรับปรุงเพื่อยกระดับการพัฒนาระบบนิเวศเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่ให้สามารถเชื่อมโยงสู่ตลาดมูลค่าสูงอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้พื้นที่ NEC สามารถทำหน้าที่เป็นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์หลักของภาคเหนือได้อย่างแท้จริง

แนวทางการพัฒนาที่ ๒ ยกระดับการท่องเที่ยวและบริการที่มีศักยภาพของภาคให้มีคุณภาพ สนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และกระจายประโยชน์สู่ชุมชน พบว่า ในปี ๒๕๖๗ รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคเหนือขยายตัว ร้อยละ ๕.๗ ต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ ๑๑.๕ ต่อปี เป็นผลมาจากการกระจุกตัวของการท่องเที่ยวในเมืองหลัก โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ที่มีสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๐ และเชียงราย ร้อยละ ๒๒.๔ ขณะที่ ๑๕ จังหวัดภาคเหนือ มีสัดส่วนรายได้ท่องเที่ยวรวมกันเพียงร้อยละ ๓๐.๖ ของภาคเหนือ สะท้อนให้เห็นว่า เมืองรองและพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นในภาคเหนือยังมีบทบาทจำกัด สำหรับมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาบริการสุขภาพเอกชนของภาคเหนือในปี ๒๕๖๖ มีการขยายตัวร้อยละ ๗.๖ ใกล้เคียงกับค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ ๘.๐ ต่อปี สะท้อนให้เห็นว่า ภาคเหนือมีฐานบริการสุขภาพที่มีศักยภาพในการสร้างรายได้อยู่แล้วในระดับหนึ่ง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาสาขาบริการของพื้นที่ในระยะต่อไปจึงควรมุ่งเน้นการยกระดับการท่องเที่ยวของภาคเหนือในภาพรวมให้เชื่อมโยงเมืองท่องเที่ยวหลักและรองให้สนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ ด้วยการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติให้เป็นไปตามเกณฑ์คุณภาพและความยั่งยืน พร้อมทั้งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และส่งเสริมการบูรณาการอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าและประสบการณ์การท่องเที่ยว ควบคู่กับการเชื่อมโยงเส้นทางและกิจกรรมระหว่างพื้นที่อย่างเป็นระบบ ตลอดจนการนำศักยภาพด้านบริการสุขภาพที่ได้มาตรฐานมาสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) เพื่อเพิ่มมูลค่าและกระจายรายได้ในระดับภาคอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาที่ ๓ พัฒนาการผลิตตามระบบเกษตรกรรมยั่งยืน เชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมแปรรูปมูลค่าสูง ในปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาคเหนือขยายตัวร้อยละ ๗.๔ สูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ ๕.๕ ต่อปี โดยมีแรงขับเคลื่อนสำคัญจากการขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์ในกลุ่มพืชผักและพืชหัว ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ ๒๒.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร และขยายตัวสูงถึงร้อยละ ๒๖.๖ จากปีก่อนหน้า นอกจากการขยายตัวของกลุ่มพืชผักและพืชหัวแล้ว พืชสวนสำคัญ อาทิ ลำไย และกาแฟ ซึ่งเป็นพืชที่มีมูลค่าต่อหน่วยสูงและสามารถเชื่อมโยงกับตลาดเฉพาะ (Niche Market) ได้ดี ก็มีบทบาทสำคัญในการสะท้อนทิศทางการปรับตัวของภาคเกษตรภาคเหนือ โดยในปี ๒๕๖๗ ภาคเหนือมีสัดส่วนผลผลิตลำไยร้อยละ ๖๗.๘ ของประเทศ หดตัวเล็กน้อย (ร้อยละ ๐.๓) จากปี ๒๕๖๖ ขณะที่กาแฟมีสัดส่วนร้อยละ ๖๗.๙ และขยายตัวร้อยละ ๓๐.๔ สะท้อนแนวโน้มการปรับโครงสร้างการผลิตไปสู่พืชมูลค่าสูงมากขึ้น ดังนั้น การเชื่อมโยงการผลิต การแปรรูป และการตลาดคุณภาพทั้งภายในและระหว่างพื้นที่อย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับห่วงโซ่มูลค่าของพืชผัก พืชหัว กาแฟ และผลไม้คุณภาพสูงของภาคเหนือ จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการในระยะต่อไป ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตไปสู่เกษตรแม่นยำ (Precision Agriculture) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาว

แนวทางการพัฒนาที่ ๔ เสริมศักยภาพของเมือง พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และระบบโครงสร้างพื้นฐานโลจิสติกส์สำคัญของภาคเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และเอื้อต่อการอยู่อาศัย มูลค่าการค้าชายแดนของภาคเหนือเฉลี่ยในช่วงปี ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ ลดลงร้อยละ ๑๕.๐ ขณะที่เป้าหมายกำหนดไว้ขยายตัว ร้อยละ ๕.๕ ต่อปี ซึ่งเป็นผลมาจากสถานการณ์ความไม่สงบบริเวณชายแดนไทย – เมียนมา เป็นเหตุให้มีการปิดด่านการค้าชั่วคราว และความไม่สงบดังกล่าวได้สร้างความเสียหายต่อโครงข่ายคมนาคมฝั่งเมียนมา ทำให้ห่วงโซ่อุปทานและการขนส่งสินค้าหยุดชะงัก ผู้ประกอบการในพื้นที่ โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งอยู่ในห่วงโซ่อุปทานการผลิตสินค้าส่งออก - นำเข้า ต้องแบกรับต้นทุนการผลิตและค่าขนส่งที่สูงขึ้น ในขณะที่รายได้และกำลังซื้อของคนในพื้นที่ยังฟื้นตัวช้า ไม่สามารถดูดซับกำลังการผลิตส่วนเกินได้ทั้งหมด

การขยายกำลังการผลิตหรือเพิ่มการลงทุนจึงชะลอตัวลง โดยพบว่า มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมของภาคเหนือในปี ๒๕๖๖ หดตัวลงร้อยละ ๒.๖ ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ขยายตัวร้อยละ ๕.๕ ต่อปี ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรมุ่งเสริมความยืดหยุ่นของเศรษฐกิจชายแดน โดยเน้นการพัฒนาเมืองและด่านชายแดนสำคัญ เช่น แม่สอด แม่สาย และเชียงของ ให้เป็นศูนย์กลางกิจกรรมเศรษฐกิจและโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ภายในประเทศ สามารถส่งต่อสินค้าไปยังเมืองหลักและเมืองรองอื่น ควบคู่กับการสนับสนุนผู้ประกอบการให้สามารถกระจายตลาด ลดการพึ่งพาตลาดเดียว เสริมสภาพคล่องผ่านการเข้าถึงสินเชื่อและแหล่งทุน และเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อความผันผวน เพื่อให้เศรษฐกิจชายแดนภาคเหนือสามารถฟื้นตัวได้อย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาที่ ๕ พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน พัฒนาผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Aging) และพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในปี ๒๕๖๖ สัดส่วนคนจนของภาคเหนือลดลงเหลือร้อยละ ๓.๖ ต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ ๕.๐ โดยเป็นผลจากการปรับตัวดีขึ้นของรายได้ครัวเรือนภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ตามการฟื้นตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการจ้างงานในภาคบริการ การท่องเที่ยว และภาคเกษตร อย่างไรก็ตาม การฟื้นตัวดังกล่าวยังมีลักษณะเปราะบางและเป็นระยะสั้นท่ามกลางความไม่แน่นอนจากปัจจัยภายนอก ขณะเดียวกันหนี้สินครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เฉลี่ยร้อยละ ๗.๐ ต่อปี (ปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๖) ยังคงเป็นข้อจำกัดสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ในมิติผู้สูงอายุ ปี ๒๕๖๗ ผู้สูงอายุที่มีงานทำมีสัดส่วนร้อยละ ๓๕.๕ ต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔๑.๐ โดยมีปัจจัยสำคัญจากข้อจำกัดด้านสุขภาพและความต้องการใช้เวลาในครอบครัว ส่งผลให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๖๑.๕) ไม่ต้องการทำงาน สะท้อนว่า การพัฒนาไม่ควรมุ่งเพิ่มการจ้างงานเชิงปริมาณ แต่ควรสร้างทางเลือกที่เหมาะสมกับศักยภาพและความสมัครใจของผู้สูงอายุ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งสร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้กับแรงงานและกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผ่านการส่งเสริมรูปแบบงานที่เหมาะสมกับช่วงวัยและวิถีชีวิต อาทิ งานที่สามารถเลือกเวลาทำได้ งานในชุมชนใกล้บ้าน และงานที่ใช้ทักษะหรือภูมิปัญญามากกว่าการใช้แรงกาย ควบคู่กับการดูแลหนี้ครัวเรือน การบูรณาการระบบสวัสดิการ และการส่งเสริมสุขภาพเชิงป้องกัน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในระยะยาว

แนวทางการพัฒนาที่ ๖ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ปี ๒๕๖๗ สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ของภาคเหนืออยู่ที่ร้อยละ ๕๒.๐ ต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๕๓.๐ ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งเป็นผลมาจากการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรเชิงเดี่ยวและปัญหาไฟป่า ส่งผลให้ป่าเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ปัญหามลพิษทางอากาศยังคงมีความรุนแรง โดยจำนวนวันที่ค่าฝุ่น PM_{10} ในปี ๒๕๖๗ เกินมาตรฐานยังอยู่ในระดับใกล้เคียงค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ไม่เกิน ๕๒ วันต่อปี และสถานการณ์ฝุ่นละออง $PM_{2.5}$ มีจำนวนวันที่เกินมาตรฐาน (มาตรฐานค่าฝุ่น $PM_{2.5}$ ของไทย (เฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมง) ต้องไม่เกิน ๓๗.๕ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร) สูงถึง ๑๘๑ วัน จากปัจจัยด้านสภาพภูมิประเทศ สภาพอากาศ และกิจกรรมของมนุษย์ รวมถึงผลกระทบจากหมอกควันข้ามพรมแดน นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการเชื้อเพลิงในพื้นที่ป่าและเกษตร การเข้าถึงพื้นที่ลาดชัน และการขาดแรงจูงใจทางเศรษฐกิจในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้การลดการเผาและการดูแลทรัพยากรยังไม่ต่อเนื่อง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งบูรณาการการฟื้นฟู การอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล โดยส่งเสริมการบริหารจัดการไฟและเชื้อเพลิงร่วมกับชุมชน การจัดการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่ และการสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ อาทิ การพัฒนารายได้

ทางเลือก การสนับสนุนป่าชุมชน และการพัฒนากลไกคาร์บอนเครดิตเพื่อสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ควบคู่กับการยกระดับความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการจัดการมลพิษข้ามแดนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ภาพรวมผลการดำเนินงานตามเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคเหนือในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ แสดงให้เห็นว่า ภาคเหนือมีความก้าวหน้าด้านสังคมและการกระจายรายได้ โดยสัดส่วนคนจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ลดลง อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นเชิงโครงสร้างที่ต้องได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ภาระหนี้สินครัวเรือน และผลิตภาพแรงงานต่ำ ส่วนด้านเศรษฐกิจยังไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ขณะที่ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังเผชิญความท้ายทายสำคัญ ทั้งการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ และปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นซ้ำซาก อันมีสาเหตุจากลักษณะภูมิประเทศ สภาพอากาศ และการเผาในที่โล่ง ดังนั้น การพัฒนาภาคเหนือในระยะต่อไป จำเป็นต้องมุ่งยกระดับการเติบโตทางเศรษฐกิจให้มีคุณภาพและยั่งยืน ควบคู่กับการแก้ไขจุดอ่อนเชิงโครงสร้าง โดยเร่งเพิ่มผลิตภาพและมูลค่าเพิ่มของภาคบริการและภาคเกษตร ผ่านการยกระดับจากกิจกรรมดั้งเดิมไปสู่กิจกรรมมูลค่าเพิ่มสูงที่ใช้ทักษะ เทคโนโลยี และมาตรฐานคุณภาพ พร้อมทั้งเสริมความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการและระบบนิเวศทางธุรกิจ กระจายการท่องเที่ยวและรายได้ให้ครอบคลุมทั้งพื้นที่ ยกระดับเกษตรกรรมยั่งยืนเชื่อมโยงการแปรรูปและตลาด ส่งเสริมเศรษฐกิจชายแดนให้มีความยืดหยุ่น ลดการพึ่งพาตลาดเดียว และเสริมสภาพคล่องแก่ผู้ประกอบการ ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเปราะบางด้านรายได้ หนี้ครัวเรือน และการเข้าสู่สังคมสูงวัย ตลอดจนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะปัญหาไฟป่าและมลพิษทางอากาศ ผ่านการบูรณาการภาครัฐ ชุมชน และประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้การพัฒนาภาคเหนือสามารถสร้างการเติบโตที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

๒. สถานการณ์การพัฒนา

การพัฒนาภาคเหนือในระยะที่ผ่านมายังเผชิญกับความท้ายทายสำคัญหลายประการ ทั้งเศรษฐกิจที่เติบโตช้า สังคมสูงวัย กำลังแรงงานลดลง ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหามลพิษทางอากาศที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการท่องเที่ยว ดังนั้น การกำหนดทิศทางการพัฒนาในระยะต่อไปจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งข้อจำกัดและศักยภาพของพื้นที่ โดยเร่งแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง ควบคู่กับการต่อยอดศักยภาพของพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคม และใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาสถานการณ์การพัฒนา พบประเด็นสำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ ขนาดเศรษฐกิจ เศรษฐกิจภาคเหนือมีขนาดค่อนข้างเล็กเมื่อเทียบกับประเทศ ในปี ๒๕๖๖ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค (GRP) ๑.๓๙ ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๗.๗ ของประเทศ และมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว ๑๒๔,๕๕๒ บาทต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๒๕๖,๓๔๕ บาทต่อปี ค่อนข้างมาก สถานการณ์ดังกล่าวไม่ได้สะท้อนเพียงขนาดเศรษฐกิจที่เล็กกว่าเท่านั้น แต่สะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคเหนือส่วนใหญ่ยังสร้างมูลค่าเพิ่มต่อหน่วยต่ำ โดยแรงงานจำนวนมากกระจุกตัวอยู่ในภาคเกษตรและบริการพื้นฐานซึ่งเป็นกิจการขนาดเล็กและผลิตในระดับต้นน้ำ ใช้ทุนและเทคโนโลยีต่ำ และมีอำนาจต่อรองในตลาดจำกัด ไม่สามารถกำหนดราคา หรือเข้าถึงตลาดมูลค่าสูงได้มากนัก ส่งผลให้รายได้ต่อหัวเติบโตได้ช้า และความสามารถในการลงทุนของพื้นที่ยังจำกัด ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างรายได้ โดยมุ่งยกระดับภาคเกษตร บริการ และอุตสาหกรรมที่ภาคเหนือมีฐานอยู่แล้ว

ให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มต่อหน่วยได้สูงขึ้น เพื่อเพิ่มอัตราการเติบโตและขนาดเศรษฐกิจของภาคเหนือและยกระดับรายได้ต่อหัวของประชาชนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

๒.๑.๒ การเติบโตทางเศรษฐกิจ ภาคเหนือมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ เฉลี่ยร้อยละ ๐.๓ ต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ร้อยละ ๐.๔ ต่อปี สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจในพื้นที่ที่ยังมีความอ่อนไหวต่อปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะภาคเกษตรที่พึ่งพาสภาพภูมิอากาศและปริมาณน้ำฝนเป็นสำคัญ ขณะที่รายได้จากการท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวต่อความผันผวนของเศรษฐกิจโลกและเหตุการณ์วิกฤตทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้ การลงทุนในกิจกรรมเศรษฐกิจรูปแบบใหม่และอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาวยังมีไม่มาก ส่งผลให้โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคยังขาดฐานกิจกรรมที่สามารถขับเคลื่อนการเติบโตได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งสร้างและยกระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สามารถเพิ่มผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขัน เพื่อสร้างรายได้เข้าสู่ระบบอย่างต่อเนื่อง และทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจเกิดประโยชน์ต่อทุกภาคส่วน โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของห่วงโซ่การผลิตในพื้นที่ เพื่อรองรับโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่จากการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก อาทิ การเชื่อมโยงการเกษตรและเกษตรแปรรูปสู่อุตสาหกรรมอาหารแห่งอนาคต และการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการดูแลสุขภาพและการทำงาน

๒.๑.๓ โครงสร้างเศรษฐกิจ โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเหนือขับเคลื่อนด้วยภาคบริการเป็นหลัก โดยมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ขยายตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๐.๖ รองลงมา คือ ภาคเกษตร ร้อยละ ๒๔.๙ หดตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๐.๑ และภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ ๒๐.๕ ขยายตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๐.๓ อย่างไรก็ดี กิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ยังเป็นบริการและการเกษตรแบบดั้งเดิมที่มีการใช้แรงงานทักษะต่ำจำนวนมาก และมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีจำกัด ส่งผลให้ในปี ๒๕๖๖ ผลิตภาพแรงงานของภาคเหนืออยู่ที่ประมาณ ๑๑๕,๐๑๘ บาทต่อคน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศซึ่งอยู่ที่ ๒๗๓,๑๖๑ บาทต่อคน สะท้อนให้เห็นว่า แรงงานจำนวนมากในภาคเหนือทำงานอยู่ในภาคการผลิตที่สามารถสร้างมูลค่าได้ต่ำ โดยพบว่า ผลิตภาพแรงงานของภาคเหนือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศในทุกสาขา กล่าวคือ ภาคบริการ ๑๕๘,๓๓๔ บาทต่อคน (ค่าเฉลี่ยของประเทศ ๓๒๖,๕๘๒ บาทต่อคน) ภาคเกษตร ๔๒,๘๐๖ บาทต่อคน (ค่าเฉลี่ยของประเทศ ๕๗,๕๗๑ บาทต่อคน) ภาคอุตสาหกรรม ๒๙๑,๑๖๔ บาทต่อคน (ค่าเฉลี่ยของประเทศ ๕๑๖,๘๗๖ บาทต่อคน) ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มผลิตภาพของแรงงานในทุกสาขาการผลิต ร่วมกับการส่งเสริมให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถเข้าถึงและนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการดำเนินธุรกิจ และการเชื่อมโยงห่วงโซ่มูลค่าภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการที่มีความเกี่ยวเนื่องเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

๑) ภาคเกษตร ปี ๒๕๖๖ ภาคเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรรวม ๓๔๕,๙๗๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕ ของภาคเกษตรทั้งประเทศ ขยายตัวร้อยละ ๗.๔ โดยสาขาการผลิตหลักของภาคเกษตรภาคเหนือที่สร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์สูงสุด ได้แก่ สาขาพืช คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๙ รองลงมา คือ สาขาปศุสัตว์ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๗ ของผลิตภัณฑ์ภาคการเกษตร สะท้อนบทบาทของภาคเหนือในฐานะเป็นแหล่งผลิตและสร้างรายได้จากสินค้าเกษตรหลักของประเทศ อย่างไรก็ตาม ภาคการเกษตรของภาคเหนือยังมีข้อจำกัดด้านแหล่งน้ำ เนื่องจากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ ภูเขา และพื้นที่สูง การพัฒนาระบบชลประทานเพื่อการเกษตรจึงมีข้อจำกัด ส่งผลให้พื้นที่ชลประทานมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๓๒.๓ ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด รูปแบบการผลิตทางการเกษตรของภาคเหนือจึงยังต้องพึ่งพาน้ำฝนจากธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งมีความผันผวนสูง

จากสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน ดังนั้น การพัฒนาภาคเกษตรของภาคเหนือในระยะต่อไป จึงควรเน้นการส่งเสริมการเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิต การปรับเปลี่ยนสู่การทำเกษตรอัจฉริยะ และการแปรรูปสินค้าเกษตรคุณภาพ ตลอดจนการบริหารจัดการน้ำด้วยเทคโนโลยีที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้และสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เพื่อยกระดับรายได้เกษตรกร เพิ่มเสถียรภาพการผลิต และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๑.๑) สาขาพืช ภาคเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาพืช ๒๙๓,๗๐๗ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๒ ของผลิตภัณฑ์สาขาพืชของประเทศ จึงเป็นแหล่งผลิตพืชที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ โดยพืชเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย ในปี ๒๕๖๖ ข้าวของภาคเหนือมีสัดส่วนผลผลิตร้อยละ ๓๑.๕ ของประเทศ แต่มีสัดส่วนมูลค่าสูงถึงร้อยละ ๓๙.๐ สะท้อนศักยภาพด้านคุณภาพและมูลค่าต่อหน่วยที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ขณะที่มันสำปะหลังมีสัดส่วนผลผลิตร้อยละ ๒๕.๒ และสัดส่วนมูลค่าร้อยละ ๒๕.๙ ใกล้เคียงกับสัดส่วนการผลิต สะท้อนการเพิ่มมูลค่าที่ยังไม่โดดเด่นนัก ส่วนอ้อยมีสัดส่วนผลผลิตร้อยละ ๒๖.๐ แต่มีสัดส่วนมูลค่าเพียงร้อยละ ๒๔.๓ ต่ำกว่าสัดส่วนการผลิต แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านการแปรรูปและการเพิ่มมูลค่าเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยประเทศ ขณะเดียวกัน ภาคเหนือมีความโดดเด่นด้านการผลิตพืชมูลค่าสูง โดยในปี ๒๕๖๖ กาแฟมีสัดส่วนผลผลิตร้อยละ ๕๑.๙ ของประเทศ ลำไยร้อยละ ๖๘.๒ และลิ้นจี่ร้อยละ ๘๓.๑ และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยสัดส่วนผลผลิตในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ พบว่า พืชดังกล่าวมีสัดส่วนในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง สะท้อนบทบาทของภาคเหนือในฐานะแหล่งผลิตพืชมูลค่าสูงของประเทศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาสาขาพืชในระยะต่อไป ควรมุ่งต่อยอดพืชมูลค่าสูงไปสู่การแปรรูป การพัฒนาแบรนด์ และการเชื่อมโยงตลาดมูลค่าสูง ควบคู่กับการยกระดับประสิทธิภาพและการเพิ่มมูลค่าของพืชเศรษฐกิจหลัก เพื่อเสริมความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรภาคเหนือในระยะยาว

๑.๒) สาขาปศุสัตว์ ภาคเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาปศุสัตว์ ๔๐,๕๗๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๔ ของผลิตภัณฑ์สาขาปศุสัตว์ของประเทศ จึงเป็นหนึ่งในฐานการผลิตปศุสัตว์ที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะสุกรมีสัดส่วนมูลค่าผลผลิตร้อยละ ๒๒.๑ ของประเทศ แหล่งผลิตสำคัญอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ พิษณุโลก และนครสวรรค์ ขณะที่โคและกระบือมีสัดส่วนมูลค่าร้อยละ ๒๔.๔ โดยมีจังหวัดเชียงใหม่และตากเป็นแหล่งผลิตหลัก ส่วนสัตว์ปีกมีสัดส่วนมูลค่าร้อยละ ๑๕.๓ ของประเทศ โดยมีจังหวัดนครสวรรค์และเชียงใหม่เป็นพื้นที่ผลิตสำคัญ อย่างไรก็ตาม การผลิตปศุสัตว์ในระดับพื้นที่ยังมีความแตกต่างด้านมาตรฐานการผลิตและการจัดการฟาร์ม โดยเฉพาะระหว่างผู้ประกอบการรายใหญ่กับเกษตรกรรายย่อย ส่งผลให้การเพิ่มมูลค่าผลผลิตกระจุกตัวอยู่ในบางกลุ่ม ขณะที่เกษตรกรรายย่อยยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงมาตรฐานการผลิต การแปรรูป และช่องทางการตลาดที่สร้างมูลค่าเพิ่ม ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไปจำเป็นต้องมุ่งยกระดับคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ตลอดห่วงโซ่การผลิตให้ได้มาตรฐานอย่างครอบคลุม ควบคู่กับการส่งเสริมการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า และการขยายช่องทางการจำหน่ายทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อเพิ่มรายได้และกระจายประโยชน์สู่เกษตรกรอย่างทั่วถึงมากขึ้น

๒) ภาคอุตสาหกรรม ปี ๒๕๖๖ ภาคเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมรวม ๒๘๕,๐๖๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๕.๒ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมของประเทศ โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ ภาคอุตสาหกรรมภาคเหนือมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๓ ต่อปี ขณะที่ภาพรวมประเทศหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๗ ต่อปี สะท้อนความสามารถในการประคองตัวของภาคอุตสาหกรรมภาคเหนือในช่วงที่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมโดยรวมชะลอตัว โครงสร้างอุตสาหกรรมของภาคเหนือพึ่งพาสาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ ๔๙.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมของภาคเหนือ (คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๙ ของประเทศ) รองลงมา คือ อุตสาหกรรม

เครื่องดื่ม ร้อยละ ๑๓.๔ (คิดเป็นร้อยละ ๘.๒ ของประเทศ) และอุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ ร้อยละ ๑๑.๑ (คิดเป็นร้อยละ ๗.๑ ของประเทศ) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ พบว่า อุตสาหกรรมอาหารของภาคเหนือหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๘ ต่อปี ขณะที่ภาพรวมประเทศขยายตัวร้อยละ ๐.๖ ต่อปี อุตสาหกรรมเครื่องดื่มหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๒ ต่อปี ขณะที่ภาพรวมประเทศขยายตัวร้อยละ ๑.๐ ต่อปี ส่วนอุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ของภาคเหนือขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๔ ต่อปี ในขณะที่ภาพรวมประเทศหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๐ ต่อปี สะท้อนว่า ผู้ประกอบการในภาคเหนือสามารถปรับตัวและขยายการผลิตในอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีได้ ด้านโครงสร้างผู้ประกอบการ (ข้อมูลปี ๒๕๖๗) ภาคเหนือมีผู้ประกอบการอุตสาหกรรมจำนวน ๖๑,๖๙๗ ราย โดยมีรายได้เฉลี่ย ๒๖.๓ ล้านบาทต่อราย และมีสินทรัพย์เฉลี่ย ๒๒.๐ ล้านบาทต่อราย สะท้อนว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นวิสาหกิจรายย่อยและขนาดย่อม ทั้งนี้ ผู้ประกอบการในพื้นที่ยังมีข้อจำกัดด้านเงินทุน เทคโนโลยี และการเข้าถึงองค์ความรู้ขั้นสูง ส่งผลให้การต่อยอดมูลค่าเพิ่มและการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ยังทำได้จำกัด และการเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตภายในภาคยังไม่เข้มแข็ง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งยกระดับอุตสาหกรรมเดิมของภาคเหนือให้สามารถต่อยอดมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้น โดยส่งเสริมการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานจากผู้ประกอบการท้องถิ่นและ SMEs ไปสู่คลัสเตอร์ระดับภูมิภาค และการเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมขั้นกลางและขั้นสูง รวมถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป อุตสาหกรรมชีวภาพ และอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ควบคู่กับการเสริมศักยภาพผู้ประกอบการให้สามารถเข้าถึงเงินทุน เทคโนโลยี และองค์ความรู้ เพื่อยกระดับการผลิตและเชื่อมโยงเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นในระยะยาว

๓) ภาคบริการ ปี ๒๕๖๖ ภาคเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการ ๗๕๙,๘๑๘ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๖.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการของประเทศ โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ ภาคบริการของภาคเหนือมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๖ ต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ร้อยละ ๑.๑ สะท้อนว่าภาคบริการของภาคเหนือยังขยายตัวได้จำกัดเมื่อเทียบกับภาพรวมประเทศ โครงสร้างภาคบริการของภาคเหนือพึ่งพาสาขาการค้าเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการ รองลงมา คือ สาขาการศึกษาร้อยละ ๑๖.๖ และสาขาการเงินร้อยละ ๑๓.๙ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมบริการที่พึ่งพากำลังซื้อภายในพื้นที่เป็นสำคัญ จากโครงสร้างดังกล่าว ส่งผลให้ภาคบริการของภาคเหนือยังคงเป็นบริการแบบดั้งเดิมที่ใช้แรงงานเข้มข้นและมีมูลค่าเพิ่มต่อหน่วยไม่มาก โดยในปีเดียวกัน ภาคบริการของภาคเหนือมีผลิตภาพแรงงานเพียง ๑๕๘,๓๓๔ บาทต่อคน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศซึ่งอยู่ที่ ๓๒๖,๕๘๒ บาทต่อคนอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนข้อจำกัดในการยกระดับคุณภาพและมูลค่าของบริการ ขณะเดียวกัน บริการที่มีบทบาทสนับสนุนการดำเนินธุรกิจและการเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการ เช่น บริการด้านโลจิสติกส์ การตลาด บริการดิจิทัล และบริการสุขภาพคุณภาพ ยังมีการกระจุกตัวอยู่ในบางพื้นที่ และผู้ประกอบการในท้องถิ่นยังเข้าถึงได้ไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ภาคบริการยังไม่สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสนับสนุนการยกระดับภาคเกษตร อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาภาคบริการของภาคเหนือในระยะต่อไป ควรมุ่งยกระดับโครงสร้างจากบริการแบบดั้งเดิมไปสู่บริการที่มีมูลค่าเพิ่มสูงและสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพของภาคเศรษฐกิจอื่น โดยเฉพาะภาคเกษตร อุตสาหกรรมอาหาร การท่องเที่ยว และผู้ประกอบการท้องถิ่น ผ่านการพัฒนาทักษะแรงงาน การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการขยายการเข้าถึงบริการที่จำเป็นในพื้นที่ เพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงานและเสริมบทบาทของภาคบริการในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของภาคเหนือในระยะยาว

๓.๑) การค้า ปี ๒๕๖๖ ภาคเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการค้าส่งและค้าปลีก ๑๗๖,๒๔๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการของภาค และร้อยละ ๖.๒ ของประเทศ โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการค้าของภาคเหนือหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๕ ต่อปี ขณะที่ภาพรวมประเทศขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๐ ต่อปี สะท้อนว่าภาคการค้าของภาคเหนือยังขยายตัวได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ อย่างไรก็ตาม ในปี ๒๕๖๖ ภาคการค้าของภาคเหนือกลับมาขยายตัวร้อยละ ๕.๙ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ร้อยละ ๓.๙ จากการฟื้นตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายหลังสถานการณ์ COVID-19 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าภาคการค้าของภาคเหนือมีความอ่อนไหวต่อภาวะเศรษฐกิจค่อนข้างสูง กล่าวคือ เมื่อเศรษฐกิจฟื้นตัว การค้าสามารถขยายตัวได้รวดเร็ว แต่ในช่วงเศรษฐกิจชะลอตัวก็ได้รับผลกระทบค่อนข้างมากเช่นกัน ในเชิงโครงสร้าง การค้าของภาคเหนือมีลักษณะกระจุกตัวอยู่ในเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจสำคัญ อาทิ เชียงใหม่ เชียงราย นครสวรรค์ กำแพงเพชร และพิษณุโลก ซึ่งทำหน้าที่เป็นจุดรวบรวมและกระจายสินค้าไปยังพื้นที่โดยรอบ ส่งผลให้ระบบโลจิสติกส์และการค้าสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพในภาพรวม แต่ในอีกด้านหนึ่ง โครงสร้างดังกล่าวทำให้หลายพื้นที่ในภาคเหนือมีบทบาทเป็นเพียงพื้นที่เชื่อมโยงหรือทางผ่านของสินค้าและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยมูลค่าทางการค้าส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกสร้างหรือหมุนเวียนในพื้นที่ ส่งผลให้รายได้ของผู้ประกอบการในพื้นที่รองยังอยู่ในระดับจำกัด และเกิดการพึ่งพาเมืองศูนย์กลางในระดับสูง นอกจากนี้ โครงสร้างการค้าของภาคเหนือยังพึ่งพาร้านค้าดั้งเดิมและผู้ประกอบการรายย่อยในสัดส่วนสูง โดยผู้ค้าจำนวนมากยังมีข้อจำกัดด้านเงินทุน ระบบบริหารจัดการ และการเข้าถึงช่องทางตลาดสมัยใหม่ ส่งผลให้การต่อยอดมูลค่าทางการค้ายังอยู่ในระดับจำกัด ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งยกระดับประสิทธิภาพการค้าส่งและค้าปลีก โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การพัฒนาระบบกระจายสินค้า และการเสริมศักยภาพผู้ค้าท้องถิ่นให้สามารถเข้าถึงช่องทางตลาดสมัยใหม่ ควบคู่กับการเชื่อมโยงเครือข่ายการค้าระหว่างพื้นที่ เพื่อเพิ่มบทบาทของพื้นที่ในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และลดลักษณะการเป็นเพียงทางผ่านของกิจกรรมทางการค้าในระยะยาว

๓.๒) การศึกษา ปี ๒๕๖๖ ภาคเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการศึกษา ๑๒๕,๙๖๘ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการของภาค และมีสัดส่วนร้อยละ ๑๖.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการศึกษาทั้งประเทศ โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๘ ต่อปี สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ขยายตัวร้อยละ ๑.๐ สะท้อนบทบาทของภาคเหนือในฐานะศูนย์กลางการศึกษาที่สำคัญของประเทศ โดยจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการศึกษาสูง ได้แก่ เชียงใหม่ พิษณุโลก และเชียงราย ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาและสถาบันฝึกอบรมจำนวนมาก ขณะที่จังหวัดที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยสูง ได้แก่ เชียงใหม่ พะเยา และพิษณุโลก อย่างไรก็ตาม การเติบโตของมูลค่าทางเศรษฐกิจจากภาคการศึกษายังไม่ได้นำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่กระจายอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและพื้นที่ภูเขา ซึ่งยังประสบข้อจำกัดด้านการเข้าถึงสถานศึกษา คุณภาพครู ขนาดโรงเรียนที่เล็กลงจากโครงสร้างประชากรวัยเรียนที่ลดลง รวมถึงความพร้อมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและโอกาสในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างพื้นที่ศูนย์กลางกับพื้นที่ชายขอบ อีกทั้ง ระบบการศึกษายังไม่เชื่อมโยงกับความต้องการทักษะของตลาดแรงงานและเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างเพียงพอ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการศึกษาของภาคเหนือในระยะต่อไป ควรมุ่งลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยส่งเสริมรูปแบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นและเข้าถึงได้ เช่น การเรียนรู้แบบผสมผสาน และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อลดข้อจำกัดด้านสถานที่ พร้อมทั้งยกระดับการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะให้สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นของภาคการผลิตในพื้นที่ อาทิ เกษตรและอาหารคุณภาพ การท่องเที่ยว บริการสุขภาพ และเศรษฐกิจดิจิทัล รวมถึงพัฒนาบทบาท

สถาบันการศึกษาในจังหวัดศูนย์กลางให้เป็นกลไกสนับสนุนพื้นที่รอบข้าง ผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้ การพัฒนาครู และการเชื่อมโยงการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เพื่อเสริมสร้างทุนมนุษย์ของภาคเหนืออย่างทั่วถึงและยั่งยืน

๓.๓) ที่พักแรมและบริการด้านอาหาร แม้มีสัดส่วนทางเศรษฐกิจไม่สูง แต่เป็นฐานรองรับการท่องเที่ยวซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของภาคเหนือ และเป็นสาขาที่เชื่อมโยงกับภาคเกษตร อาหาร วัฒนธรรม และการจ้างงานในชุมชนโดยตรง ปี ๒๕๖๖ ภาคเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหาร ๓๓,๘๔๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔.๕ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการของภาค และร้อยละ ๓.๕ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาดังกล่าวของประเทศ โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๗ ต่อปี สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ขยายตัวร้อยละ ๒.๐ สะท้อนการฟื้นตัวของกิจกรรมท่องเที่ยวและการบริโภคภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 อย่างไรก็ตาม โครงสร้างกิจการที่พักแรมและร้านอาหารของภาคเหนือยังคงเป็นผู้ประกอบการรายย่อยและธุรกิจครอบครัวเป็นสัดส่วนสูง ขณะที่ธุรกิจที่พักระดับบนและการลงทุนจากผู้ประกอบการรายใหญ่ยังมีจำนวนและสัดส่วนไม่มากเมื่อเทียบกับศักยภาพของพื้นที่ ส่งผลให้แม้กิจกรรมทางเศรษฐกิจจะขยายตัว แต่การสร้างมูลค่าเพิ่มต่อหน่วยยังอยู่ในระดับจำกัดและมีความเปราะบางต่อปัจจัยภายนอก เช่น ฤดูกาลท่องเที่ยว ภาวะเศรษฐกิจ และต้นทุนแรงงานและพลังงานที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมยังคงพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นหลัก ขณะที่แหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้น และการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ยังมีไม่มาก ส่งผลให้การเพิ่มมูลค่าและการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวยังไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาสาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหารของภาคเหนือในระยะต่อไป ควรมุ่งยกระดับจากการเติบโตเชิงปริมาณไปสู่การเติบโตเชิงคุณภาพ โดยเน้นการพัฒนามาตรฐานบริการ การออกแบบประสบการณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น และการเชื่อมโยงกับภาคเกษตรและอาหารพื้นถิ่น (Agri–Gastronomy) เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการในพื้นที่ ควบคู่กับการส่งเสริมรูปแบบที่พักและบริการที่สอดคล้องกับแนวโน้มการท่องเที่ยวคุณภาพ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) การพำนักระยะยาว (Long-stay) และกลุ่มผู้ทำงานระยะไกล (Digital Nomad) รวมถึงการส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจบริการคุณภาพสูงและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม ตลอดจนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงพื้นที่ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ การตลาด และการจองบริการ เพื่อเพิ่มผลิตภาพของผู้ประกอบการรายย่อย กระจายรายได้สู่ชุมชน และเสริมความสามารถในการแข่งขันของภาคเหนือ

๓.๔) การขนส่งและโลจิสติกส์ เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดต้นทุนและความสามารถในการแข่งขันของทุกภาคเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาระบบขนส่งจะช่วยลดต้นทุนโลจิสติกส์ เพิ่มการเข้าถึงตลาด สนับสนุนการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว และเอื้อต่อการกระจายความเจริญในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านภูมิประเทศ ของภาคเหนือ ปี ๒๕๖๖ ภาคเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการขนส่ง ๓๖,๖๑๔ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการของภาค โดยโครงสร้างการขนส่งของภาคเหนือยังพึ่งพาการขนส่งทางถนนเป็นหลักผ่านเส้นทางสำคัญ อาทิ ทางหลวงหมายเลข ๑ ๑๑ ๑๒ ๑๐๑ และ ๑๑๗ รวมถึงเส้นทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ R3A และ R3B ส่งผลให้ต้นทุนโลจิสติกส์ของภาคเหนืออยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับพื้นที่ที่มีระบบขนส่งหลายรูปแบบ (ผลการศึกษาของสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร ปี ๒๕๖๑ พบว่า ต้นทุนเฉลี่ยการขนส่งทางถนนอยู่ที่ ๑.๓๘ บาทต่อตันต่อกิโลเมตร ทางราง ๐.๗๑ บาทต่อตันต่อกิโลเมตร และทางน้ำ ๐.๕๒ บาทต่อตันต่อกิโลเมตร) แม้ว่าจะมีโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคม อาทิ รถไฟทางคู่ช่วงเด่นชัย – เชียงราย – เชียงของ โครงการรถไฟช่วงปากน้ำโพ – เด่นชัย และโครงการท่าเรือบกนครสวรรค์

ที่อยู่ในแผนการพัฒนา แต่หลายโครงการยังอยู่ในระยะศึกษาหรืออยู่ระหว่างดำเนินการ ส่งผลให้ระบบโลจิสติกส์ของภาคยังไม่สามารถรองรับการขยายตัวของการค้าและการลงทุนได้อย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งพัฒนาโครงข่ายโลจิสติกส์แบบหลายรูปแบบ โดยบูรณาการถนน ระบบราง ท่าเรือบก ด่านศุลกากร คลังสินค้า และระบบโลจิสติกส์ห้องเย็น ควบคู่กับการเร่งรัดโครงการโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของระบบในการรองรับปริมาณการขนส่งที่เพิ่มขึ้น ลดระยะเวลาและความไม่แน่นอนของการขนส่ง และเพิ่มทางเลือกในการขนส่งหลายรูปแบบ พร้อมทั้งยกระดับด่านเชียงของ – ท่าเรือเชียงแสน ให้เชื่อมต่อกับระบบรางและท่าเรือบกอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้การเข้าถึงตลาดในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) มีความรวดเร็วและมีความน่าเชื่อถือด้านเวลา โดยเฉพาะต่อสินค้าเกษตร อาหาร และสินค้าควบคุมอุณหภูมิ และเอื้อต่อการเกิดกิจกรรมทางธุรกิจและการลงทุนในพื้นที่รอบสถานีขนส่งและศูนย์โลจิสติกส์มากขึ้น

๔) การท่องเที่ยว ปี ๒๕๖๗ ภาคเหนือมีผู้เยี่ยมเยือนประมาณ ๔๑.๓ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘ ของทั้งประเทศ (คนไทยร้อยละ ๘๖.๗ และชาวต่างชาติร้อยละ ๑๓.๓) สร้างรายได้มากกว่า ๒.๒ แสนล้านบาท และมีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๕.๖๕ เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม ค่าใช้จ่ายต่อหัวอยู่ที่ ๕,๓๕๐ บาทต่อคน ซึ่งยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๗,๙๒๙ บาทต่อคน สะท้อนว่า การท่องเที่ยวของภาคเหนือยังคงเน้นเชิงปริมาณมากกว่าการสร้างมูลค่า ในเชิงลักษณะการท่องเที่ยว ภาคเหนือมีความเป็นฤดูกาลค่อนข้างชัดเจน โดยในช่วงเดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ มีนักท่องเที่ยวเฉลี่ยประมาณ ๔.๒ ล้านคนต่อเดือน ขณะที่ช่วงฤดูฝนลดลงเหลือประมาณ ๓.๐ ล้านคนต่อเดือน โดยจุดเด่นสำคัญของภาค ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ภูเขา ป่าไม้ วัฒนธรรมท้องถิ่น อาหาร และอัธยาศัยของผู้คน ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบคุณภาพ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงพักผ่อน (Slow Travel) และการพำนักระยะยาวของกลุ่ม Digital Nomad อย่างไรก็ตาม กิจกรรมและรายได้จากการท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดหลัก อาทิ เชียงใหม่ เชียงราย เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก ขณะที่จังหวัดรองยังมีบทบาทจำกัด ส่งผลให้การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวยังไม่ทั่วถึง และหลายพื้นที่ยังเป็นเพียงพื้นที่เชื่อมโยงหรือทางผ่านของนักท่องเที่ยวมากกว่าการเป็นพื้นที่สร้างมูลค่า ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งยกระดับการท่องเที่ยวบนฐานความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวคุณภาพและได้มาตรฐาน ควบคู่กับการส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างมูลค่าเพิ่ม อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย รวมถึงการเชื่อมโยงกับภาคเกษตร (Agri–Gastronomy Tourism) และการแพทย์และสุขภาพ (Wellness Tourism) เพื่อขยายห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวจะช่วยยกระดับผลิตภาพของแรงงานในภาคที่เกี่ยวข้อง เพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว และส่งเสริมให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจกระจายสู่ประชาชนและชุมชนในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมในระยะยาว

๕) การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดน ภาคเหนือมีบทบาทสำคัญในฐานะพื้นที่เชื่อมโยงการค้าระหว่างประเทศไทยกับเมียนมา สปป.ลาว และจีนตอนใต้ ผ่านด่านการค้าหลัก ได้แก่ แม่สอด เชียงของ แม่สาย และเชียงแสน โดยด่านทั้ง ๔ แห่ง มีมูลค่าการค้ารวม ๑๘๕,๕๙๗ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๘ ของมูลค่าการค้าชายแดนและผ่านแดนของภาคเหนือ และร้อยละ ๑๐.๒ ของทั้งประเทศ ในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ มูลค่าการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของภาคเหนือขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ ๘ ต่อปี อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ มูลค่าการค้ากลับหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๕.๐ อันเป็นผลจากสถานการณ์ความไม่สงบบริเวณชายแดน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการขนส่งและความต่อเนื่องของห่วงโซ่อุปทาน โครงสร้างการค้าส่วนใหญ่เป็นการค้าชายแดนร้อยละ ๖๓.๓ และการค้าผ่านแดนร้อยละ ๓๖.๗ โดยเป็นการส่งออก

ร้อยละ ๗๒.๕ และนำเข้าร้อยละ ๒๗.๕ อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการที่ใช้ด่านการค้าของภาคเหนือส่วนใหญ่มาจากภาคกลาง โดยคิดเป็นประมาณร้อยละ ๖๐ ของผู้ส่งออก และร้อยละ ๗๓ ของผู้นำเข้า ขณะที่ผู้ประกอบการในภาคเหนือมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๓๕ ของผู้ส่งออก และร้อยละ ๒๖ ของผู้นำเข้า สะท้อนว่า ผู้ประกอบการในภาคเหนือยังมีบทบาทในห่วงโซ่การค้าชายแดนในสัดส่วนที่ไม่สูงเมื่อเทียบกับผู้ประกอบการจากภูมิภาคอื่น และยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทำเลที่ตั้งเชิงยุทธศาสตร์ได้อย่างเต็มศักยภาพ สำหรับโครงสร้างสินค้า สินค้าส่งออกสำคัญ ได้แก่ ทุเรียนสด น้ำมันดีเซล มังคุดสด น้ำมันสำเร็จรูป และรถยนต์นั่ง ขณะที่สินค้านำเข้าสำคัญ ได้แก่ เชื้อเพลิง ผักและของปรุงแต่งจากผัก องุ่นสด สินแร่ และธัญพืช สะท้อนว่า การค้าชายแดนของภาคเหนือยังคงเป็นการค้าสินค้าเกษตรและสินค้าโภคภัณฑ์เป็นหลัก ทำให้การสร้างมูลค่าเพิ่มต่อหน่วยยังอยู่ในระดับจำกัด นอกจากนี้ การค้าชายแดนและผ่านแดนของภาคเหนือยังเผชิญข้อจำกัดสำคัญ ทั้งด้านต้นทุนโลจิสติกส์ที่สูง ความแออัดของด่านศุลกากร และความแตกต่างของกฎระเบียบระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลต่อความรวดเร็ว ความแน่นอน และต้นทุนในการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเพิ่มบทบาทของผู้ประกอบการในภาคเหนือในห่วงโซ่การค้าชายแดน โดยส่งเสริมการพัฒนาและเชื่อมโยงกับฐานการผลิตในพื้นที่ ควบคู่กับการยกระดับประสิทธิภาพด่านการค้า การอำนวยความสะดวกทางการค้า และการลดต้นทุนโลจิสติกส์ เพื่อให้การค้าชายแดนสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับพื้นที่ภาคเหนือได้มากขึ้น

๒.๒ ด้านสังคม

ภาพรวมความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) ของภาคเหนือมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๖๔ และยังคงอยู่ในระดับต่ำที่สุดของประเทศ โดยปี ๒๕๖๗ อยู่ที่ ๐.๖๑๗๔ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ แม้บางมิติจะดีกว่าระดับประเทศ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่หลายมิติยังเป็นจุดอ่อนสำคัญ โดยเฉพาะด้านสุขภาพซึ่งอยู่ในระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับทุกภาค ทั้งปัญหาการเจ็บป่วย ผู้พิการ และสุขภาพจิตที่ทวีความรุนแรง รวมถึงด้านการศึกษา ชีวิตการงาน หลักประกันทางสังคมของแรงงาน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการคมนาคมในพื้นที่ห่างไกล ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนความเปราะบางเชิงโครงสร้างของคุณภาพชีวิตประชาชนภาคเหนือที่จำเป็นต้องเร่งยกระดับระบบบริการสาธารณะ การพัฒนาทุนมนุษย์ และการเข้าถึงโอกาสอย่างทั่วถึงควบคู่กันไปในระยะต่อไป

๒.๒.๑ ประชากร ปี ๒๕๖๗ ภาคเหนือมีจำนวนประชากร ๑๑.๘๙ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐ ของประชากรทั้งประเทศ และมีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๔ ต่อปี สะท้อนข้อจำกัดด้านขนาดกำลังแรงงานและศักยภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาค ขณะเดียวกัน ภาคเหนือเป็นภูมิภาคแรกที่เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ และกำลังก้าวสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด โดยในปี ๒๕๖๗ มีผู้สูงอายุ ๒.๘๓ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๓.๘ ของประชากรภาค สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ ๒๐.๘ โดยจังหวัดลำปางเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดตั้งแต่ปี ๒๕๖๖ ขณะที่จังหวัดแพร่และลำพูนเข้าสู่ระดับดังกล่าวในปี ๒๕๖๗ ส่งผลให้อัตราพึ่งพิงผู้สูงอายุของภาคเพิ่มขึ้น โดยประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ต้องรองรับผู้สูงอายุ ๓๙ คน ในปี ๒๕๖๗ เพิ่มจาก ๓๒ คนในปี ๒๕๖๓ อีกทั้ง ภาคเหนือยังมีสัดส่วนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ลำพังร้อยละ ๑๐.๖ ในปี ๒๕๖๖ ซึ่งสูงที่สุดเมื่อเทียบกับทุกภูมิภาค ขณะที่ค่าเฉลี่ยประเทศอยู่ที่ร้อยละ ๗.๙ สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ภาคเหนือเผชิญความท้าทายทั้งด้านการขาดแคลนแรงงานและภาระการพึ่งพิงที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาภาคเหนือในระยะต่อไป ควรมุ่งเพิ่มผลิตภาพของแรงงานที่มีอยู่ เพื่อลดผลกระทบจากการหดตัวของกำลังแรงงาน ควบคู่กับการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่ยังมีศักยภาพสามารถมีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมตามความสมัครใจ โดยสนับสนุนรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัย เช่น งานที่สามารถเลือกเวลาได้ งานในชุมชนใกล้บ้าน และงานที่ใช้

ทักษะหรือประสบการณ์ พร้อมทั้งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่กิจกรรมด้านสุขภาพและการดูแลระยะยาว และเสริมสร้างระบบดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มที่อาศัยอยู่ลำพังในระดับชุมชน เพื่อลดภาระต่อประชากรวัยแรงงานและระบบสวัสดิการในระยะยาว

๒.๒.๒ สุขภาพ ภาคเหนือเผชิญปัญหาสุขภาพของประชาชนจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก ๗,๓๘๘ ต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๖๒ เป็น ๘,๘๘๓ ต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๖๗ สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๘,๕๔๙ ต่อประชากรแสนคน ขณะเดียวกัน ยังมีอัตราผู้ป่วยเนื้องอกร้ายที่ตับและท่อน้ำดีสูงที่สุดในประเทศที่ ๑๒๔ ต่อประชากรแสนคน รวมทั้งอัตราการตายจากโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังและมะเร็งปอดอยู่ในระดับสูงที่ ๑๗.๔ และ ๓๐.๗ ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนผลกระทบจากพฤติกรรมสุขภาพและปัจจัยแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหามลพิษทางอากาศ นอกจากนี้ ปัญหาสุขภาพจิตมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น โดยอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จในปี ๒๕๖๕ อยู่ที่ ๑๕.๙ ต่อประชากรแสนคน สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๑๐.๓ ต่อประชากรแสนคน และจำนวนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าที่ได้รับการวินิจฉัยและรักษาเพิ่มขึ้นจาก ๒๓๕,๘๒๒ คน ในปี ๒๕๖๓ เป็น ๓๐๑,๕๕๔ คน ในปี ๒๕๖๗ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๓ ของประเทศ สะท้อนให้เห็นถึงภาระโรคที่เพิ่มขึ้นทั้งในมิติสุขภาพกายและสุขภาพจิต ซึ่งส่งผลให้ความต้องการบริการสุขภาพ โดยเฉพาะการรักษาโรคเรื้อรังและโรคซับซ้อนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ระบบบริการสุขภาพของภาคเหนือยังมีข้อจำกัดด้านกำลังคน โดยมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑ : ๑,๘๓๘ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ (๑ : ๑,๕๓๖) และเกณฑ์องค์การอนามัยโลก (๑ : ๑,๐๐๐) แม้ภาคเหนือจะมีศักยภาพด้านบริการทางการแพทย์ในพื้นที่ศูนย์กลาง เช่น จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีสถานพยาบาลที่ได้รับการรับรองมาตรฐานสากล (Joint Commission International: JCI) และสามารถให้บริการเฉพาะทางและการรักษาระดับสูงได้ แต่ศักยภาพดังกล่าวยังคงกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลัก ส่งผลให้การเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพยังมีความแตกต่างระหว่างพื้นที่ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาระบบสุขภาพของภาคเหนือในระยะต่อไป จึงจำเป็นต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ โดยควบคู่กันทั้งการยกระดับคุณภาพและการเข้าถึงบริการสาธารณสุขให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสุขภาพ การต่อยอดศักยภาพของพื้นที่ศูนย์กลางไปสู่การเป็นฐานบริการสุขภาพที่สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ผ่านการเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษา ธุรกิจบริการสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ตลอดจนการส่งเสริมสุขภาพเชิงป้องกัน โดยมุ่งลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ เช่น พฤติกรรมการบริโภคและมลพิษทางอากาศ ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีการแพทย์ทางไกลและระบบสุขภาพดิจิทัล เพื่อชะลอการเพิ่มขึ้นของภาระโรคและรองรับความต้องการบริการสุขภาพที่เพิ่มขึ้นในอนาคต

๒.๒.๓ การศึกษา ประชากรภาคเหนือมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ในปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๘.๑๙ ปี เพิ่มจาก ๗.๕๗ ปี ในปี ๒๕๖๒ อย่างไรก็ตาม ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๙.๒๓ ปี และมีความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่อย่างชัดเจน โดยจังหวัดห่างไกล เช่น แม่ฮ่องสอน (๖.๒๑ ปี) และตาก (๖.๗๑ ปี) มีค่าเฉลี่ยปีการศึกษาต่ำสุดของภาค สะท้อนว่า การเพิ่มขึ้นของปีการศึกษาในภาพรวมยังไม่กระจายตัวอย่างทั่วถึง ขณะเดียวกัน คุณภาพการศึกษามีแนวโน้มถดถอย โดยคะแนนเฉลี่ย O-NET ของภาคเหนือในปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๓๐.๔ คะแนน ลดลงจาก ๓๒.๑ คะแนน ในปี ๒๕๖๒ สะท้อนว่าการเพิ่มขึ้นของปีการศึกษาไม่ได้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ ในด้านโครงสร้างการศึกษา แม้ภาคเหนือจะมีสถานศึกษาด้านอาชีวศึกษา ๙๕ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๘ ของประเทศ และสถานศึกษาด้านภาษา ประมาณ ๑,๐๐๐ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๗ ของประเทศ ซึ่งเป็นฐานสำคัญต่อการพัฒนาทักษะแรงงานในอนาคต แต่การเชื่อมโยงกับความต้องการของภาคการผลิตในพื้นที่ยังมีข้อจำกัด ส่งผลให้การพัฒนาทักษะยังไม่สามารถตอบโจทย์เศรษฐกิจของภาคได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ภาคเหนือยังเผชิญการลดลงของ

ประชากรวัยเรียน โดยในปี ๒๕๖๗ สัดส่วนประชากรอายุ ๐ – ๑๔ ปี ลดลงเหลือร้อยละ ๑๔.๕ จากร้อยละ ๑๖.๔ ในปี ๒๕๖๐ ส่งผลให้โรงเรียนจำนวนมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล มีจำนวนนักเรียนไม่เพียงพอและขาดความคุ้มค่าในการดำเนินการ สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบการศึกษาภาคเหนือ ทั้งในมิติของความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและผลลัพธ์ทางการศึกษา คุณภาพการเรียนรู้ที่ยังไม่สูงและการพัฒนาทักษะที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของเศรษฐกิจในพื้นที่ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการศึกษาของภาคเหนือในระยะต่อไป จึงควรมุ่งยกระดับคุณภาพการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่เป็นสำคัญ โดยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะ (Competency-based Education: CBE) และปรับรูปแบบการจัดการศึกษาให้มีความยืดหยุ่น เพื่อรองรับข้อจำกัดของพื้นที่ห่างไกลและจำนวนผู้เรียนที่ลดลง เช่น การเรียนรู้แบบผสมผสาน การใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้ทางไกล และการจัดเครือข่ายสถานศึกษา ควบคู่กับการพัฒนาทักษะแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคการผลิตและบริการในพื้นที่ รวมทั้งการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในพื้นที่ห่างไกล เพื่อยกระดับผลิตภาพแรงงานและรองรับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร

๒.๒.๔ การมีงานทำและตลาดแรงงาน ปี ๒๕๖๗ ภาคเหนือมีแรงงานผู้มีงานทำประมาณ ๖.๑ ล้านคน โดยส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการ (ร้อยละ ๔๕.๘) และภาคเกษตร (ร้อยละ ๔๔.๗) ขณะที่แรงงานเกือบร้อยละ ๔๐ มีการศึกษาระดับประถมหรือต่ำกว่า และแรงงานที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษามีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๑๔.๖ ในปี ๒๕๖๖ สะท้อนข้อจำกัดด้านคุณภาพแรงงาน ผลิตภาพแรงงานของภาคอยู่ที่ ๑๑๕,๐๑๘ บาทต่อคน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๒๗๓,๑๖๑ บาทต่อคน ขณะที่อัตราการว่างงานอยู่ในระดับต่ำที่ร้อยละ ๐.๙๗ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศเล็กน้อย แสดงให้เห็นว่าแม้แรงงานส่วนใหญ่มีงานทำ แต่ยังอยู่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่าเพิ่มไม่สูง นอกจากนี้ ภาคเหนือมีสัดส่วนแรงงานนอกระบบสูงถึงร้อยละ ๖๙.๘ สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ ๕๒.๗ โดยกระจุกตัวในภาคเกษตร (ร้อยละ ๖๕.๒) และภาคบริการ (ร้อยละ ๒๙.๕) ส่งผลให้แรงงานจำนวนมากขาดหลักประกันทางสังคมและความคุ้มครองที่เหมาะสม เมื่อพิจารณาร่วมกับระดับการศึกษาที่ยังต่ำและลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้เทคโนโลยีไม่สูง จึงเป็นข้อจำกัดสำคัญต่อการยกระดับผลิตภาพแรงงานและความสามารถในการแข่งขันของภาคเหนือ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไปจึงควรมุ่งยกระดับทักษะแรงงานและผลิตภาพการทำงาน ควบคู่กับการส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบสามารถเข้าถึงระบบความคุ้มครองทางสังคมมากขึ้น ผ่านการพัฒนากลไกการออมและหลักประกันรายได้ที่เหมาะสม รวมถึงการออกแบบมาตรการจูงใจให้แรงงานและผู้ประกอบการเห็นประโยชน์ของการอยู่ในระบบ เพื่อเพิ่มความมั่นคงของแรงงานและเสริมฐานเศรษฐกิจของภาคในระยะยาว

๒.๒.๕ รายได้ ความยากจน และความเหลื่อมล้ำ ภาคเหนือมีความยากจนลดลง โดยสัดส่วนคนจนในปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ร้อยละ ๓.๖ (๔๐๕,๙๘๔ คน) ลดลงจากร้อยละ ๖.๘ (๗๗๐,๖๐๙ คน) ในปี ๒๕๖๒ อย่างไรก็ตาม ยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ ๓.๔ และมีการกระจุกตัวในจังหวัดห่างไกลอย่างชัดเจน เช่น แม่ฮ่องสอน (ร้อยละ ๑๒.๕) และตาก (ร้อยละ ๙.๖) ขณะที่จังหวัดลำพูนมีสัดส่วนคนจนน้อยที่สุด (ร้อยละ ๐.๐ หรือ ๗๐ คน) รองลงมา คือ จังหวัดพิจิตร (ร้อยละ ๐.๙) และนครสวรรค์ (ร้อยละ ๑.๓) สะท้อนความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่ยังคงปรากฏอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ด้านรายจ่ายของภาคเหนืออยู่ที่ ๓๐.๙ ซึ่งใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๓๓.๕ สะท้อนว่า ระดับความเหลื่อมล้ำในภาพรวมของภาคไม่ได้แตกต่างจากภาพรวมของประเทศ อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของระดับรายได้และสัดส่วนความยากจนระหว่างพื้นที่ยังคงมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกัน รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนภาคเหนืออยู่ที่ ๒๘๘,๔๘๐ บาทต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๓๔๘,๓๖๒ บาทต่อปี และมีความไม่มั่นคง เนื่องจากพึ่งพากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่

มีความผันผวนสูง เช่น ภาคเกษตรและการท่องเที่ยว ซึ่งขึ้นอยู่กับฤดูกาลและปัจจัยภายนอก นอกจากนี้ แม้หนี้สินครัวเรือนของภาคเหนือในปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๑๘๒,๙๖๘ บาท ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๑๙๗,๒๕๕ บาท แต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงปี ๒๕๕๘ – ๒๕๖๖ หนี้สินครัวเรือนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๐ สะท้อนความเปราะบางของฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในระยะยาว สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของภาคเหนือ ทั้งในด้านระดับรายได้ที่ยังไม่สูง ความมั่นคงของรายได้ที่ยังเปราะบาง และความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่ยังคงอยู่ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงจำเป็นต้องมุ่งยกระดับฐานรายได้ของครัวเรือน ควบคู่กับการลดความยากจนในพื้นที่เฉพาะกลุ่ม และลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่อย่างตรงจุด เพื่อให้การพัฒนาเกิดประโยชน์ต่อประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

๒.๒.๖ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปี ๒๕๖๖ ภาคเหนือมีการแจ้งความคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เพศ และทรัพย์สินอยู่ที่ ๑๐๗ คดีต่อประชากรแสนคน เพิ่มขึ้นจาก ๗๕ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นในระดับค่อนข้างสูง แม้ว่ายังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๑๑๘ คดีต่อประชากรแสนคน แต่แนวโน้มความเสี่ยงด้านความปลอดภัยที่เพิ่มขึ้นในระยะที่ผ่านมา ยังคงเป็นความท้าทายที่สำคัญของพื้นที่ ปัญหาดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับสถานการณ์ยาเสพติดที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ โดยในปี ๒๕๖๗ ภาคเหนือมีคดียาเสพติด ๕๑๐ คดีต่อประชากรแสนคน แม้จะต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๕๗๑ คดีต่อประชากรแสนคน แต่ยังอยู่ในระดับสูง และส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในสังคม โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ซึ่งมีจำนวนการจับกุมคดียาเสพติดสูงที่สุดของภาค ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นพื้นที่ชายแดนและเป็นเส้นทางสำคัญในการลำเลียง พัก และกระจายยาเสพติดเข้าสู่พื้นที่ตอนในของประเทศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงจำเป็นต้องมุ่งเสริมความเข้มแข็งของการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและยาเสพติดในพื้นที่ชายแดน ควบคู่กับการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมในระดับชุมชนเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงด้านสังคม โดยเฉพาะในพื้นที่เมืองและชุมชนที่มีความเปราะบาง เพื่อยกระดับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน

๒.๒.๗ การมีส่วนร่วมทางสังคม ภาคเหนือมีความเข้มแข็งด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างโดดเด่น โดยในปี ๒๕๖๖ มีองค์กรชุมชน ๒๐๒.๗ แห่งต่อประชากรแสนคน เพิ่มขึ้นจาก ๑๘๖.๔ แห่งในปี ๒๕๖๒ และสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๑๔๗.๐๔ แห่งต่อประชากรแสนคน ซึ่งเป็นระดับสูงที่สุดเมื่อเทียบกับทุกภูมิภาค สะท้อนศักยภาพในการรวมกลุ่มและการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนในพื้นที่ สอดคล้องกับดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) มิติด้านการมีส่วนร่วมของภาคเหนืออยู่ที่ ๐.๕๙ สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๐.๕๓ ซึ่งสะท้อนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในมิติต่าง ๆ ทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมือง การรวมกลุ่มขององค์กรชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะในระดับท้องถิ่น ความเข้มแข็งดังกล่าวเป็นจุดแข็งสำคัญในการสะท้อนปัญหาและความต้องการของพื้นที่ รวมถึงเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการบูรณาการความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาเรื้อรัง อาทิ ปัญหาไฟป่า หมอกควัน และการบุกรุกพื้นที่ป่า อย่างไรก็ตาม การเชื่อมประสานเครือข่ายเพื่อใช้ประโยชน์จากพลังทางสังคมอย่างเต็มศักยภาพยังจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารและการสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ภาคเหนือยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล โดยประชากรอายุ ๖ ปีขึ้นไปมีการใช้อินเทอร์เน็ตเพียงร้อยละ ๘๓.๔ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ ๘๙.๕ ซึ่งอาจจำกัดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมรูปแบบใหม่ ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางสังคมในระยะต่อไป จึงควรมุ่งพัฒนาและสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ควบคู่กับการต่อยอดความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน เพื่อขยายรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ครอบคลุมทั้งในมิติออฟไลน์และออนไลน์อย่างทั่วถึง

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑ ทรัพยากรป่าไม้ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ ๕๕.๘๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๐ ของพื้นที่ภาค และร้อยละ ๕๔.๙ ของพื้นที่ป่าทั้งประเทศ (กรมป่าไม้, ๒๕๖๗) ทำหน้าที่เป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำสำคัญ ได้แก่ ปิง วัง ยม และน่าน อย่างไรก็ตาม พื้นที่ป่ามีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจาก ๕๖.๓๐ ล้านไร่ ในปี ๒๕๖๓ จากการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรและปัญหาไฟป่าที่รุนแรง โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ในปี ๒๕๖๗ เกิดไฟไหม้ป่าครอบคลุมพื้นที่ ๒๙๐,๓๗๙ ไร่ (ร้อยละ ๗๒.๗ ของประเทศ) ส่งผลกระทบต่อป่าต้นน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ และคุณภาพอากาศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาระยะต่อไป จึงจำเป็นต้องมุ่งรักษาพื้นที่ป่าต้นน้ำ ควบคุมการบุกรุกพื้นที่ป่า ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ควบคุมและติดตามสถาการณ์ไฟป่า และพัฒนาการทำการเกษตรด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสร้างความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนเสริมสร้างโอกาสในการสร้างรายได้ สร้างอาชีพจากการสงวนรักษาทรัพยากรป่าไม้ในตลาดคาร์บอนที่จำเป็นต้องเร่งรัดให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

๒.๓.๒ ความหลากหลายทางชีวภาพ ภาคเหนือเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงสุด พบสิ่งมีชีวิต ๔,๙๘๘ ชนิด/พันธุ์ (ร้อยละ ๒๐.๓ ของประเทศ) ได้แก่ สัตว์ ๒,๔๐๒ ชนิด พืช ๒,๕๗๙ ชนิด และจุลินทรีย์ ๗ ชนิด อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายดังกล่าวกำลังเผชิญการคุกคามจากการขยายตัวของการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว การบุกรุกพื้นที่ป่า ไฟป่า และการหาของป่า โดยเฉพาะพื้นที่ป่าในจังหวัดเชียงใหม่และลำปาง ส่งผลให้ชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่นเสี่ยงสูญพันธุ์และกระทบต่อสมดุลระบบนิเวศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงต้องมุ่งสร้างความร่วมมือจากภาคีภาคสังคม ชุมชน และเครือข่ายหลักที่เป็นตัวแทนของพื้นที่ภาคเหนืออย่างแท้จริงในการวางระบบการบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน อย่างสมดุลและยั่งยืน

๒.๓.๓ ทรัพยากรดิน ภาคเหนือมีพื้นที่ดินเสื่อมโทรมประมาณ ๓๒.๗๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๗ ของพื้นที่ดินเสื่อมโทรมของประเทศ โดยมีสาเหตุหลักจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่ลาดชันและการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ส่งผลให้ดินสูญเสียอินทรียวัตถุและความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ ปัญหาน้ำป่าไหลหลากในพื้นที่ป่าต้นน้ำ เช่น แม่แจ่ม (เชียงใหม่) และเวียงสา (น่าน) ยังเป็นเหตุให้เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดินและการสะสมตะกอนในแม่น้ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพดิน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งอนุรักษ์และฟื้นฟูดินในพื้นที่เสี่ยง ควบคู่กับการปรับรูปแบบการใช้ที่ดินและส่งเสริมการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและระบบนิเวศ อาทิ ชา และกาแฟ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูง

๒.๓.๔ มลพิษทางอากาศ ฝุ่นละอองขนาดเล็ก $PM_{2.5}$ เป็นปัญหาวิกฤติเรื้อรังของภาคเหนือ โดยในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ มีจำนวนวันที่ค่าฝุ่นเกินมาตรฐาน (๓๗.๕ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร) เฉลี่ยประมาณ ๑๔๖ วันต่อปี ซึ่งอยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นของประเทศ ทั้งนี้ ในปี ๒๕๖๗ เพียงปีเดียว พบว่า จำนวนวันที่ค่าฝุ่นเกินมาตรฐานเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ ๑๘๑ วัน สะท้อนความรุนแรงของสถานการณ์ที่มีความผันผวนและทวีความรุนแรงในบางช่วงเวลา สาเหตุของปัญหามาจากหลายปัจจัยร่วมกัน ทั้งไฟป่า การเผาในภาคเกษตรภายในประเทศ และการเผาในพื้นที่ข้ามแดน รวมถึงลักษณะภูมิประเทศแบบแอ่งกระทะของภาคเหนือที่เอื้อต่อการสะสมของมลพิษทางอากาศ ส่งผลให้มลพิษไม่สามารถระบายออกได้ดีในบาง

ช่วงฤดูกาล ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ โดยภาคเหนือมีอัตราการเสียชีวิตจากโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง ๑๗.๓๖ ต่อประชากรแสนคน และมะเร็งปอด ๓๐.๗๑ ต่อประชากรแสนคน สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ (โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง ๙.๕๑ และมะเร็งปอด ๒๓.๐๔ ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ) ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จำเป็นต้องมุ่งลดแหล่งกำเนิดมลพิษอย่างเป็นระบบ โดยควบคุมการเกิดไฟในพื้นที่เสี่ยงทั้งในประเทศและพื้นที่ชายแดน ควบคู่กับการปรับรูปแบบการผลิตทางการเกษตรจากการเผาไปสู่การจัดการเศษวัสดุทางการเกษตรโดยไม่ใช้การเผา พร้อมทั้งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและระบบข้อมูลเชิงพื้นที่ เช่น ข้อมูลจุดความร้อน สภาพอากาศ และการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อสนับสนุนการวางแผนเฝ้าระวัง และกำกับการใช้พื้นที่อย่างตรงจุด โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน รวมถึงความร่วมมือข้ามพรมแดน เพื่อให้การลดมลพิษเกิดผลอย่างต่อเนื่องและลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

๒.๓.๕ มลพิษทางน้ำ คุณภาพน้ำในหลายแหล่งน้ำของภาคเหนืออยู่ในเกณฑ์พอใช้ ได้แก่ แม่น้ำปิง ยม และน่าน แต่มีแนวโน้มเสื่อมโทรมจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการทำเกษตรที่มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมี ส่งผลให้เกิดการชะล้างตะกอนและสารอาหารส่วนเกินลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้ค่าความขุ่นและสารอินทรีย์เพิ่มสูงขึ้น โดยเห็นได้ชัดในลุ่มน้ำยมและลุ่มน้ำน่านในช่วงฤดูน้ำหลาก นอกจากนี้ ยังมีผลกระทบจากตะกอนปนเปื้อนโลหะหนักในบางพื้นที่จากกิจกรรมเหมืองในอดีต รวมถึงมลพิษข้ามแดนที่ไหลตามลำน้ำสายหลักเข้าสู่พื้นที่ตอนในของประเทศ โดยเฉพาะในแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีรายงานการตรวจพบการปนเปื้อนของสารเคมีในบางช่วงเวลา สะท้อนความเสี่ยงจากกิจกรรมการใช้ที่ดินและอุตสาหกรรมในพื้นที่ต้นน้ำข้ามพรมแดน ส่งผลให้แหล่งน้ำสำคัญบางแห่งของภาคเหนือมีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม อาทิ แม่น้ำกวง จังหวัดลำพูน บึงราชนก จังหวัดพิษณุโลก บึงสีไฟ จังหวัดพิจิตร รวมถึงบางช่วงของแม่น้ำกก จังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษจากกิจกรรมการใช้ที่ดินและกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลแหล่งน้ำ และการยกระดับการจัดการมลพิษข้ามพรมแดนผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศ พร้อมทั้งเร่งฟื้นฟูคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่มีความเสี่ยง และพัฒนาระบบเฝ้าระวังคุณภาพน้ำโดยใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ เพื่อให้สามารถติดตามและจัดการปัญหาได้อย่างทันท่วงทีและต่อเนื่อง

๒.๓.๖ ขยะมูลฝอย ปี ๒๕๖๗ ภาคเหนือมีปริมาณขยะมูลฝอยประมาณ ๓.๕๒ ล้านตัน โดยสามารถกำจัดได้อย่างถูกต้องร้อยละ ๓๒.๔ และมีการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ร้อยละ ๔๗.๖ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๓.๐ ในปี ๒๕๖๓ สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการด้านการจัดการขยะในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ปริมาณขยะมูลฝอยยังคงเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๒.๓ ต่อปี จากการขยายตัวของเมืองและกิจกรรมการท่องเที่ยว ขณะที่การกำจัดขยะที่ถูกต้องยังอยู่ในระดับไม่สูง และหลายพื้นที่ยังใช้วิธีการฝังกลบที่ไม่ถูกสุขลักษณะ รวมทั้งยังมีขยะมูลฝอยบางส่วนที่ไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมหรือยังคงตกค้างในระบบ ส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและความเสี่ยงต่อสุขภาพของประชาชน อีกทั้งระบบการคัดแยกและการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ยังไม่ครอบคลุมอย่างทั่วถึง และยังต้องพึ่งพาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคเอกชนเป็นสำคัญ ทำให้ขยะมูลฝอยยังคงเป็นข้อจำกัดสำคัญของภาคเหนือ โดยเฉพาะในเขตเมืองที่มีประชากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจหนาแน่น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นการลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง ควบคู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพการคัดแยกและการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ การเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการขยะ และการยกระดับระบบกำจัดขยะที่ยังไม่ได้มาตรฐาน เพื่อให้สามารถจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

๒.๓.๗ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (ภัยแล้งและอุทกภัย) ภาคเหนือเผชิญปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วมซ้ำซากอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๗ มีพื้นที่การเกษตรได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมประมาณ ๙.๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑.๒ ของพื้นที่การเกษตร และจากภัยแล้งประมาณ ๒๕.๗ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๕ ของพื้นที่ทำการเกษตร โดยเฉพาะพื้นที่นอกเขตชลประทานที่มีความเสี่ยงขาดแคลนน้ำ ส่งผลกระทบต่อพืชเศรษฐกิจหลัก เช่น ข้าวและข้าวโพดอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกัน ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่ภูเขาและลุ่มน้ำตอนบน ทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลากและน้ำท่วมฉับพลันเป็นประจำ อีกทั้งการพัดพาตะกอนดินลงสู่แหล่งน้ำยังส่งผลให้คุณภาพน้ำเสื่อมโทรมในช่วงฤดูฝน และเพิ่มความเสี่ยงต่อสุขภาพของประชาชน ทั้งนี้ โครงสร้างการใช้น้ำของภาคเหนือแตกต่างตามลักษณะพื้นที่ โดยพื้นที่นอกเขตชลประทานและพื้นที่ภูเขาซึ่งมีสัดส่วนสูง ยังคงพึ่งพาแหล่งน้ำขนาดเล็กและแหล่งน้ำกระจายตัวเป็นหลัก ประกอบกับข้อจำกัดของการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่ดังกล่าว ส่งผลให้ระบบน้ำมีลักษณะกระจายตัวและยังขาดการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำอย่างเป็นระบบ ทำให้ความสามารถในการบริหารจัดการน้ำและรองรับความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศยังไม่เพียงพอ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการทั้งระบบ โดยเชื่อมโยงพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ควบคู่กับการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำโดยใช้เทคโนโลยีและข้อมูล รวมทั้งการเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านน้ำที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ โดยเฉพาะแหล่งน้ำขนาดเล็กและระบบกระจายน้ำในพื้นที่เสี่ยง ตลอดจนการเสริมสร้างความยืดหยุ่นในการรับมือภัยพิบัติ และการปรับรูปแบบการใช้ที่ดินและการผลิตให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่อย่างยั่งยืน

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการพัฒนาภาคเหนือ

ภาคเหนือกำลังเผชิญบริบทการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เกิดขึ้นพร้อมกันหลายมิติและส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ทำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศมีความไม่แน่นอนมากขึ้น จากความขัดแย้งระหว่างประเทศและการใช้มาตรการทางการค้า ส่งผลให้ภาคธุรกิจต้องปรับรูปแบบการผลิตและการลงทุน โดยเพิ่มการกระจายฐานการผลิตและไม่พึ่งพาแหล่งผลิตเพียงแห่งเดียว รวมทั้งเลือกตั้งฐานการผลิตและห่วงโซ่อุปทานในพื้นที่ที่มีความมั่นคงมากขึ้น การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในระดับโลกที่กระทบโครงสร้างแรงงานและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ภาวะโลกร้อนที่เปลี่ยนกติกาการผลิต การลงทุน และความสามารถในการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ลดความได้เปรียบเดิมและเร่งการแข่งขันด้านทักษะและผลิตภาพ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ซึ่งหมายถึงการที่รูปแบบการทำมาหากินและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบเดิมจะไม่สามารถตอบโจทย์การสร้างความอยู่ดีกินดีให้กับภาคเหนือได้อีกต่อไป โดยผลกระทบจะเกิดขึ้นโดยตรงต่อฐานเศรษฐกิจหลักของภาคเหนือ ทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรมอาหาร การค้าชายแดน และการท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน ปัญหา $PM_{2.5}$ มลพิษข้ามแดน และทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม จะยิ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ เมื่อประกอบกับจำนวนแรงงานที่ลดลงและทักษะที่ยังไม่สอดคล้องกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี จะทำให้ผลิตภาพแรงงานเติบโตช้าและเพิ่มความเสี่ยงต่อการสูญเสียฐานการผลิตในอนาคต บริบทดังกล่าวจึงสะท้อนความจำเป็นที่ภาคเหนือจะต้องเร่งปรับตัวทั้งระบบ เพื่อรับมือกับความเสี่ยงและเปลี่ยนแปลงความท้าทายให้เป็นโอกาสในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๑ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ในช่วงที่ผ่านมา โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจ สงครามในหลายภูมิภาค และการใช้มาตรการทางการค้าและเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ เช่น การกำหนดเงื่อนไขการเข้าถึงเทคโนโลยีและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการผลิต ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เน้นประสิทธิภาพและต้นทุนต่ำ ไปสู่การให้ความสำคัญกับความมั่นคง ความต่อเนื่อง และความน่าเชื่อถือของระบบเศรษฐกิจมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อทิศทางการค้า การลงทุน และการเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อุปทานของโลกอย่างมีนัยสำคัญ โดยภาคเหนือของประเทศไทยจึงเผชิญกับความท้าทายจากปัจจัยภายนอกที่ต้องเร่งปรับตัว ดังนี้

๓.๑.๑ การค้าและการลงทุนเป็นเครื่องมือในการแข่งขันเชิงอำนาจ ภายใต้บริบทการแข่งขันเชิงอำนาจระหว่างประเทศ การค้าและการลงทุนถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างอิทธิพลและกำหนดความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้การตัดสินใจลงทุนให้ความสำคัญกับความมั่นคง ความเสี่ยง และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ มากกว่าการพิจารณาต้นทุนหรือประสิทธิภาพเพียงอย่างเดียว ส่งผลให้การลงทุนมีแนวโน้มกระจุกตัวในพื้นที่ที่มีเสถียรภาพทางการเมือง มีความเชื่อมโยงกับตลาดและประเทศคู่ค้าสำคัญ และสามารถรองรับการเป็นฐานการผลิตในอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในระดับภูมิภาค สำหรับภาคเหนือ ซึ่งยังมีโครงสร้างเศรษฐกิจพึ่งพาการผลิตขั้นต้นเป็นหลัก และยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมมูลค่าสูงได้อย่างชัดเจน อาจเผชิญข้อจำกัดในการดึงดูดการลงทุนใหม่ โดยเฉพาะการลงทุนที่ต้องการเชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทานระดับภูมิภาค สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่า ภาคเหนือจำเป็นต้องกำหนดบทบาททางเศรษฐกิจของพื้นที่ให้ชัดเจน โดยเลือกและพัฒนาอุตสาหกรรมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ เพื่อเพิ่มความสามารถในการเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและดึงดูดการลงทุนที่มีมูลค่าเพิ่มสูงในระยะต่อไป

๓.๑.๒ การใช้กติกาทางการค้าและมาตรฐานเป็นเครื่องมือกำหนดเงื่อนไขของตลาดโลก ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ได้นำกติกาทางการค้าและมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย และความยั่งยืน มาใช้เป็นเครื่องมือกำหนดเงื่อนไขการเข้าถึงตลาด ส่งผลให้สินค้าและบริการต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่สามารถตรวจสอบได้ และไม่สามารถแข่งขันด้วยราคาเพียงอย่างเดียว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ระบบการผลิตต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับข้อกำหนดใหม่ โดยเฉพาะการจัดการการใช้ที่ดินและกระบวนการผลิตที่ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในมาตรฐานการค้าระหว่างประเทศในปัจจุบัน สำหรับภาคเหนือ ซึ่งมีสินค้าเกษตรและอาหารเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญ ยังคงมีข้อจำกัดด้านการใช้ที่ดินที่มีความทับซ้อนกับพื้นที่ป่า การจัดการแปลงผลิต และระบบข้อมูลที่ยังไม่รองรับการตรวจสอบย้อนกลับได้อย่างครบถ้วน ส่งผลให้สินค้าในบางส่วนมีความเสี่ยงต่อการไม่สอดคล้องกับมาตรฐานของตลาดโลก จึงจำเป็นต้องเร่งปรับระบบการผลิตให้สอดคล้องกับกติกาโลก โดยเฉพาะการจัดการการใช้ที่ดินให้ชัดเจน ลดความเสี่ยงจากการใช้พื้นที่ที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ควบคู่กับการพัฒนาระบบข้อมูลและการตรวจสอบย้อนกลับ และการยกระดับมาตรฐานการผลิตตลอดห่วงโซ่ เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันและการเข้าถึงตลาดมูลค่าสูงในระยะต่อไป

๓.๑.๓ ความต่อเนื่องของระบบการผลิตและโลจิสติกส์เป็นปัจจัยสำคัญ ความผันผวนจากสถานการณ์โลก เช่น ความขัดแย้งระหว่างประเทศและการหยุดชะงักของเส้นทางขนส่ง ทำให้ระบบเศรษฐกิจให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องของการผลิตและการกระจายสินค้ามากขึ้น โดยพื้นที่ที่สามารถรักษาความต่อเนื่องของการผลิต การขนส่ง และการส่งมอบสินค้าได้ จะสามารถรองรับความต้องการของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางกลับกัน ระบบการผลิตและโลจิสติกส์ที่ขาดความเชื่อมโยง หรือมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน จะมีความเสี่ยงต่อการหยุดชะงัก และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้

อย่างต่อเนื่อง สำหรับภาคเหนือ ซึ่งมีบทบาทด้านการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร หากระบบการรวบรวม การแปรรูป และการขนส่งยังขาดความต่อเนื่อง จะส่งผลต่อความสม่ำเสมอของคุณภาพสินค้าและการส่งมอบ จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบการผลิตและโลจิสติกส์ให้เชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดความเสี่ยงจากการหยุดชะงัก และเพิ่มความสามารถในการรองรับความต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง

๓.๑.๔ ข้อมูลและความน่าเชื่อถือของระบบการผลิตเป็นเงื่อนไขใหม่ของการแข่งขัน ตลาดโลกให้ความสำคัญกับข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้เกี่ยวกับแหล่งที่มา กระบวนการผลิต และมาตรฐานสินค้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันขึ้นอยู่กับความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของข้อมูลตลอดห่วงโซ่การผลิต สินค้าและบริการที่ไม่สามารถแสดงข้อมูลที่ชัดเจนหรือไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้จะเผชิญข้อจำกัดในการเข้าถึงตลาดคุณภาพ หรือถูกกดราคาจากความไม่เชื่อมั่นของผู้ซื้อ สำหรับภาคเหนือซึ่งยังมีข้อจำกัดด้านระบบข้อมูลการผลิตที่กระจัดกระจาย และมาตรฐานที่ยังไม่สม่ำเสมอ ส่งผลให้สินค้าในหลายสาขายังไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นในตลาดได้อย่างเต็มที่ จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบข้อมูลการผลิตให้มีความครบถ้วน เชื่อมโยง และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ควบคู่กับการกำหนดมาตรฐานการผลิตที่ชัดเจนเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและรองรับข้อกำหนดของตลาดโลกในระยะต่อไป

จากการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจโลกให้ความสำคัญกับความมั่นคงของพื้นที่ ความต่อเนื่องของห่วงโซ่อุปทาน และความน่าเชื่อถือของข้อมูลมากขึ้น ภาคเหนือจึงจำเป็นต้องปรับทิศทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งยกระดับระบบการผลิตและโลจิสติกส์ให้มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน พัฒนาระบบข้อมูลและมาตรฐานการผลิตให้สามารถตรวจสอบได้ และเสริมความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทานเพื่อลดความเสี่ยงจากความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ควบคู่กับการกำหนดรูปแบบการพัฒนาใหม่ที่มุ่งเน้นการรวมศักยภาพของพื้นที่และการลงทุนในคลัสเตอร์อุตสาหกรรมเป้าหมาย เพื่อยกระดับบทบาทของภาคเหนือให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สามารถเชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทานระดับภูมิภาค และดึงดูดการลงทุนที่มีคุณภาพได้อย่างยั่งยืน

๓.๒ การเข้าสู่สังคมสูงวัย เป็นแนวโน้มเชิงโครงสร้างในระดับโลกที่ส่งผลให้หลายประเทศเผชิญกับการหดตัวของกำลังแรงงาน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภค และแรงกดดันต่อระบบเศรษฐกิจและการคลัง แนวโน้มดังกล่าวไม่ได้ส่งผลเฉพาะภายในประเทศ แต่ยังกระทบต่อทิศทางการผลิต การลงทุน และการแข่งขันระหว่างพื้นที่ในระบบเศรษฐกิจโลก โดยพื้นที่ที่ไม่สามารถปรับตัวด้านแรงงานและโครงสร้างเศรษฐกิจให้สอดรับกับสังคมสูงวัยได้ จะเผชิญข้อจำกัดในการรักษาการเติบโตและความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวภายใต้บริบทดังกล่าว ภาคเหนือจึงเผชิญทั้งโอกาสและความท้าทายที่สำคัญ ดังนี้

๓.๒.๑ การแข่งขันทางเศรษฐกิจภายใต้ข้อจำกัดด้านกำลังแรงงานและผลิตภาพ การเข้าสู่สังคมสูงวัยทำให้กำลังแรงงานวัยทำงานลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ประเทศและภาคธุรกิจให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่สามารถรักษาระดับผลิตภาพแรงงานและรองรับการทำงานของแรงงานสูงวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับภาคเหนือ ซึ่งยังพึ่งพาแรงงานจำนวนมากในกิจกรรมที่มีผลิตภาพต่ำ จะเผชิญแรงกดดันด้านต้นทุนและความสามารถในการแข่งขัน หากไม่สามารถยกระดับทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับเทคโนโลยี และปรับระบบการศึกษาไปสู่การพัฒนาสมรรถนะที่ตอบโจทย์อุตสาหกรรมใหม่ได้อย่างทันท่วงที จึงจำเป็นต้องเร่งยกระดับผลิตภาพแรงงาน ควบคู่กับการพัฒนารูปแบบการทำงานที่เหมาะสมกับแรงงานแต่ละช่วงวัย เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระยะต่อไป

๓.๒.๒ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความต้องการสินค้าและบริการ การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุในระดับโลกส่งผลให้ความต้องการสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลงไป โดยความต้องการด้านสุขภาพ การดูแลระยะยาว การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และบริการที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แนวโน้มดังกล่าวเป็นโอกาสสำคัญของภาคเหนือในการพัฒนาเศรษฐกิจจากศักยภาพที่มีอยู่ ทั้งด้านการเป็นแหล่งผลิตอาหารเพื่อสุขภาพ การมีสถานพยาบาลที่ได้มาตรฐาน ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการพักอาศัยระยะยาว การต่อยอดศักยภาพดังกล่าวจะช่วยให้ภาคเหนือสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์โลก และขยายฐานเศรษฐกิจไปสู่กิจกรรมที่มีมูลค่าสูงมากขึ้น

ภายใต้บริบทการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในระดับโลก ซึ่งก่อให้เกิดทั้งโอกาสด้านการขยายตัวของภาคบริการและข้อจำกัดด้านกำลังแรงงาน ภาคเหนือจำเป็นต้องปรับตัวเชิงโครงสร้างอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งยกระดับทักษะและผลิตภาพของแรงงาน ควบคู่กับการพัฒนารูปแบบการจ้างงานที่เหมาะสมกับแรงงานแต่ละช่วงวัย และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน พร้อมกันนี้ ต้องเร่งพัฒนาระบบบริการด้านสุขภาพและการดูแลระยะยาวให้มีความครอบคลุมและเชื่อมโยงกัน รวมถึงต่อยอดศักยภาพของภาคบริการที่ตอบสนองต่อสังคมสูงวัย เพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกช่วงวัย และรักษาความสามารถในการแข่งขันของภาคเหนือในระยะยาว

๓.๓ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นแนวโน้มในบริบทโลกที่ส่งผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะในมิติความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพ และความสามารถในการดำรงชีวิตในพื้นที่ ภายใต้บริบทดังกล่าว ภาคเหนือจึงเผชิญความท้าทายที่สำคัญ ดังนี้

๓.๓.๑ ความผันผวนในห่วงโซ่อุปทานการผลิต การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้พื้นที่มีความเสี่ยงต่อภัยแล้ง น้ำหลาก และสภาพอากาศแปรปรวน ส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตร แนวโน้มดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการปรับพฤติกรรมโดยกระจายแหล่งผลิตไปยังพื้นที่ที่มีเสถียรภาพมากกว่า ส่งผลให้พื้นที่เกษตรที่ขาดระบบชลประทานมีความผันผวนสูง และกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ภาคเหนือจึงจำเป็นต้องยกระดับการผลิตภาคการเกษตรจากรูปแบบดั้งเดิมไปสู่ระบบการผลิตที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหารจัดการน้ำ การเลือกชนิดพืช และการจัดการแปลงผลิต เพื่อลดความเสี่ยงจากสภาพอากาศและรักษาความต่อเนื่องของการผลิตในห่วงโซ่อุปทาน

๓.๓.๒ ต้นทุนคาร์บอนและตลาดคาร์บอนเป็นปัจจัยกำหนดการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ ภาวะโลกร้อนทำให้ต้นทุนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกถูกนำมาใช้เป็นปัจจัยในการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการผลิตที่ปล่อยคาร์บอนสูงมีต้นทุนแฝงเพิ่มขึ้น และมีแนวโน้มถูกลดบทบาทในระบบเศรษฐกิจโลก ขณะเดียวกัน กลไกตลาดคาร์บอน เช่น คาร์บอนเครดิต กำลังกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก สำหรับภาคเหนือ ซึ่งมีศักยภาพด้านทรัพยากรป่าไม้และระบบเกษตร สามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ และการสร้างรายได้จากตลาดคาร์บอนเครดิตได้ จึงจำเป็นต้องเร่งปรับกระบวนการผลิตให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาระบบบริหารจัดการคาร์บอน เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่

๓.๓.๓ ความสามารถในการรองรับการอยู่อาศัยและกิจกรรมเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ภายใต้สภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน การเลือกพื้นที่สำหรับการลงทุน การอยู่อาศัย และการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมมากขึ้น พื้นที่ที่เผชิญปัญหามลพิษทางอากาศ เช่น $PM_{2.5}$ ความเสี่ยงจากภัยพิบัติ รวมถึงคุณภาพน้ำและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมจะมีข้อจำกัดในการดึงดูดแรงงานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ต้องการคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี สำหรับภาคเหนือ หากปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ จะส่งผลต่อความสามารถในการเป็นพื้นที่น่าพำนัก การท่องเที่ยว และการอยู่อาศัยระยะยาว ซึ่งจะลดทอนศักยภาพในการแข่งขันของพื้นที่ในระยะต่อไป

ภายใต้บริบทดังกล่าว ภาคเหนือจำเป็นต้องปรับตัวเชิงระบบ โดยยกระดับการผลิตให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ควบคู่กับการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ เพื่อเพิ่มความสามารถในการกักเก็บ ใช้ประโยชน์ และระบายน้ำได้อย่างเหมาะสม ลดความเสี่ยงจากทั้งภัยแล้งและอุทกภัย พร้อมทั้งเร่งแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่ต้นน้ำ ยกระดับการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสม และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ ควบคู่กับการใช้ประโยชน์จากกลไกตลาดคาร์บอน เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนของทรัพยากรในระยะยาว

๓.๔ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี โดยเฉพาะดิจิทัล ระบบอัตโนมัติ ปัญญาประดิษฐ์ และแพลตฟอร์มออนไลน์ ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต การจ้างงาน และการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพ แต่เป็นปัจจัยกำหนดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ ประเทศ และผู้ประกอบการ พื้นที่ที่สามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและก้าวขึ้นเป็นผู้เล่นสำคัญในระบบเศรษฐกิจใหม่ ภายใต้บริบทดังกล่าว ภาคเหนือจึงเผชิญทั้งความท้าทายและโอกาสที่สำคัญ ดังนี้

๓.๔.๑ เทคโนโลยีลดความสำคัญของแรงงานต้นทุนต่ำและเพิ่มความต้องการทักษะใหม่ ความก้าวหน้าของระบบอัตโนมัติและปัญญาประดิษฐ์ทำให้การผลิตสามารถดำเนินการได้โดยใช้แรงงานน้อยลง และเพิ่มความแม่นยำและประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลให้ความได้เปรียบจากการมีแรงงานต้นทุนต่ำลดความสำคัญลง ขณะเดียวกัน ลักษณะของงานและทักษะที่ตลาดต้องการได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยงานที่ใช้แรงงานซ้ำ ๆ หรือไม่ต้องใช้ทักษะสูงมีแนวโน้มลดลง ขณะที่ความต้องการแรงงานที่สามารถใช้เทคโนโลยี วิเคราะห์ข้อมูล และควบคุมระบบการผลิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำหรับภาคเหนือ ซึ่งยังมีแรงงานจำนวนมากอยู่ในภาคเกษตรและบริการที่ใช้แรงงานเข้มข้น หากไม่สามารถพัฒนาทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการใหม่ จะทำให้แรงงานบางส่วนไม่สามารถเข้าสู่ตลาดงานรูปแบบใหม่ได้ และเกิดปัญหาการว่างงานในลักษณะที่แรงงานมีงานทำยาก ไม่ใช่เพราะไม่มีงาน แต่เพราะทักษะไม่ตรงกับความต้องการของตลาด สถานการณ์ดังกล่าวจะส่งผลให้แรงงานคุณภาพไหลออกนอกพื้นที่ และจำกัดศักยภาพของภาคเหนือในการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการสมัยใหม่ในระยะต่อไป

๓.๔.๒ แพลตฟอร์มดิจิทัลและข้อมูลเป็นตัวกำหนดความสามารถในการแข่งขัน การขับเคลื่อนเศรษฐกิจผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล อีคอมเมิร์ซ และบริการออนไลน์ ทำให้การแข่งขันไม่ได้จำกัดอยู่ที่ทำเลหรือขนาดตลาดอีกต่อไป แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและข้อมูล อย่างไรก็ตาม ความได้เปรียบไม่ได้เกิดจากการมีข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถของแรงงานและผู้ประกอบการในการวิเคราะห์และใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการเข้าถึงตลาด

สำหรับภาคเหนือ แม้จะมีโอกาสเชื่อมโยงกับตลาดได้กว้างขึ้นผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล แต่ยังมีข้อจำกัดด้านทักษะการใช้ข้อมูล โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล และระบบสนับสนุนผู้ประกอบการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบนิเวศดิจิทัลอย่างครบวงจร ทั้งโครงสร้างพื้นฐาน การเข้าถึงแพลตฟอร์ม ระบบข้อมูล และการพัฒนาทักษะของแรงงานและผู้ประกอบการในการใช้ข้อมูล เพื่อให้สามารถแข่งขันและสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างแท้จริง

๓.๔.๓ การยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยเทคโนโลยี เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในบริบทของสังคมสูงวัย ซึ่งต้องการบริการด้านสุขภาพและการดูแลที่เข้าถึงได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เช่น การแพทย์ทางไกล (Telemedicine) สามารถช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้สะดวกขึ้น และลดภาระของระบบบริการในระยะยาว อย่างไรก็ตาม หากไม่สามารถนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม อาจทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการและโอกาสทางสังคมเพิ่มขึ้น

ภายใต้บริบทที่เทคโนโลยีกลายเป็นปัจจัยกำหนดความสามารถในการแข่งขัน ภาคเหนือจำเป็นต้องเร่งแก้ไขข้อจำกัดพื้นฐาน โดยเฉพาะทักษะแรงงานที่ยังไม่สอดรับกับเศรษฐกิจดิจิทัล โครงสร้างการผลิตที่ยังพึ่งพากระบวนการแบบดั้งเดิม และช่องว่างในการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้ประกอบการรายย่อย ควบคู่กับการเสริมความสามารถของระบบเศรษฐกิจและสังคมที่มีอยู่ ผ่านการยกระดับทักษะแรงงาน การใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มผลิตภาพ และการสนับสนุนผู้ประกอบการให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการลดต้นทุน ขยายตลาด และพัฒนาธุรกิจในระยะต่อไป จำเป็นต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ระบบข้อมูล และกลไกสนับสนุนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้แรงงานและผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้จริง และทำให้เทคโนโลยีเป็นฐานสำคัญในการยกระดับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

๔. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕

หลักคิดและทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ กำหนดขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์หลักของประเทศที่มุ่งให้เศรษฐกิจขยายตัวในระดับที่สูงขึ้นอย่างทั่วถึงและยั่งยืน ภายใต้บริบทโลกที่ผันผวนและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการเพิ่มผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ควบคู่กับการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญด้วยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปภาครัฐ การยกระดับทุนมนุษย์ การดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม ภายใต้กรอบดังกล่าว การพัฒนาภาคเหนือจึงได้ถ่ายทอดหลักคิดระดับประเทศสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งจัดการข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโต ควบคู่กับการยกระดับศักยภาพเดิมของพื้นที่ให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้สูงขึ้น กระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง เสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวและภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอก และบูรณาการการดำเนินงานทุกระดับให้ทำงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ภาคเหนือมีบทบาทเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของประเทศอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

จากหลักคิดและทิศทางการพัฒนาภาคเหนือดังกล่าว การขับเคลื่อนการพัฒนาในระยะต่อไป จึงมุ่งถ่ายทอดกรอบแนวคิดเชิงนโยบายไปสู่แนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม แนวทางการพัฒนาภาคเหนือจึงครอบคลุมประเด็นสำคัญในการยกระดับผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันของภาค โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคเกษตร อุตสาหกรรม บริการ การค้าโลจิสติกส์ และทรัพยากรธรรมชาติอย่างเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่คุณค่า เพื่อสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพ

ชีวิตของประชาชน ควบคู่กับการกระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง ดังนั้น เพื่อถ่ายทอดหลักคิดและทิศทางการพัฒนาภาคเหนือไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิผล และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การพัฒนาของประเทศ จึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาภาคเหนือเป็น **“ฐานเศรษฐกิจมูลค่าสูงบนทุนวัฒนธรรมและทรัพยากรอย่างยั่งยืน”** โดยมีแนวทางการพัฒนาภาคเหนือในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ ดังนี้

๔.๑ แนวทางการพัฒนาที่ ๑ เกษตรมูลค่าสูงบนฐานนวัตกรรมสีเขียวที่ตรวจสอบได้ การพัฒนาภาคการเกษตรของภาคเหนือในระยะต่อไป มุ่งปรับโครงสร้างการผลิตสู่ “เกษตรมูลค่าสูงบนฐานนวัตกรรมสีเขียวที่ตรวจสอบได้” โดยให้ความสำคัญกับการยกระดับผลิตภาพแรงงาน การลดต้นทุน และการเพิ่มมูลค่าสินค้า ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดภายใต้แนวคิดตลาดนำการผลิต พร้อมทั้งสร้างความเชื่อมั่นต่อสินค้าเกษตรผ่านระบบมาตรฐานและการตรวจสอบย้อนกลับที่โปร่งใส เพื่อรองรับกติกาการค้าโลกและแนวโน้มเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความยืดหยุ่นให้ภาคเกษตรสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผ่านการจัดการทรัพยากรน้ำ โครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ รวมถึงการพัฒนาห่วงโซ่มูลค่าและการเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอาหาร สุขภาพ และการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่เกษตรกรและเศรษฐกิจฐานรากอย่างทั่วถึงและยั่งยืน โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๑.๑ ยกระดับผลิตภาพและนวัตกรรมดิจิทัล มุ่งเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตรผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ อาทิ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ระบบอินเทอร์เน็ตเชื่อมโยงอุปกรณ์ต่าง ๆ (Internet of Things: IoT) อากาศยานไร้คนขับ (Drone) และระบบเกษตรแม่นยำ เพื่อเพิ่มผลผลิต ลดการใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่จำเป็น และลดต้นทุน โดยเฉพาะด้านปุ๋ย สารเคมี และพลังงาน ควบคู่กับการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับข้อมูลตลาด โดยใช้ข้อมูลด้านราคา แนวโน้มความต้องการ และการวิเคราะห์ตลาดล่วงหน้า เพื่อให้เกษตรกรสามารถวางแผนการผลิตได้อย่างเหมาะสม ลดความเสี่ยงด้านราคา และเพิ่มโอกาสในการเข้าสู่ตลาดมูลค่าสูงและตลาดระดับพรีเมียม พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรและแรงงานภาคเกษตร โดยยกระดับทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารจัดการฟาร์ม การแปรรูป และการตลาด ควบคู่กับการส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ การสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับพื้นที่ โดยมุ่งเน้นกลุ่มสินค้าเกษตรศักยภาพของภาคเหนือ อาทิ กาแฟคุณภาพสูง ผลไม้เศรษฐกิจ ข้าวคุณภาพ และสมุนไพร ให้สามารถยกระดับเข้าสู่ตลาดมูลค่าสูงได้อย่างเป็นรูปธรรม

๔.๑.๒ สร้างความเชื่อมั่นและยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรสู่ระดับสากล มุ่งยกระดับความเชื่อมั่นและขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรภาคเหนือในตลาดโลก โดยพัฒนาระบบรับรองมาตรฐาน ระบบฐานข้อมูลที่ดิน และระบบตรวจสอบย้อนกลับที่มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาของสินค้าได้ตลอดห่วงโซ่การผลิต เพื่อรองรับกติกาการค้าโลกและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค ควบคู่กับการส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งลดการใช้สารเคมี ปรับปรุงวิธีการผลิตให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และส่งเสริมการผลิตแบบปลอดการเผา เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและยกระดับคุณภาพการผลิตตั้งแต่ต้นทาง พร้อมทั้งพัฒนากลไกจูงใจทางเศรษฐกิจ อาทิ ตลาดคาร์บอนเครดิต เพื่อสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตอย่างยั่งยืน รวมทั้งยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยทางอาหารตลอดห่วงโซ่ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยใช้ระบบตรวจสอบย้อนกลับและการรับรองมาตรฐานที่มีความน่าเชื่อถือ เพื่อให้สินค้าเกษตรมีคุณภาพ ปลอดภัย และเป็นที่ยอมรับในตลาดสากล และต่อยอดสู่การพัฒนาสินค้าเกษตรอัตลักษณ์และสินค้าที่ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ เพื่อสร้างความแตกต่าง เพิ่มมูลค่า และขยายโอกาสทางการตลาด ทั้งในและต่างประเทศ

๔.๑.๓ เสริมสร้างภูมิคุ้มกันและระบบน้ำอัจฉริยะ มุ่งเสริมสร้างความมั่นคงของภาคเกษตรในการรับมือกับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานน้ำที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ควบคู่กับการยกระดับสู่ระบบน้ำอัจฉริยะ ผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อาทิ ระบบเซนเซอร์ตรวจวัดปริมาณน้ำและความชื้นในดิน การวิเคราะห์ข้อมูลและการพยากรณ์สถานการณ์น้ำล่วงหน้า เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำทั้งในระดับแปลงเกษตรและระดับพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก อาทิ ฝายชะลอน้ำ สระน้ำประจำไร่นา ระบบกักเก็บและกระจายน้ำ โดยเฉพาะในพื้นที่นอกเขตชลประทาน เพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำ ลดความเสี่ยงจากภัยแล้งและน้ำท่วม และสนับสนุนการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับบริบทภูมิสังคมในแต่ละพื้นที่ ทั้งด้านภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติ ตั้งแต่การเลือกชนิดพืช การผลิต การแปรรูป และการตลาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพเชิงพื้นที่ ลดความสูญเสีย และเสริมสร้างความยืดหยุ่นของระบบการผลิตเกษตร รวมทั้งยกระดับระบบโลจิสติกส์สินค้าเกษตร โดยพัฒนาศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้า รวมถึงระบบควบคุมอุณหภูมิ และการจัดเก็บสินค้า เพื่อรักษาคุณภาพสินค้า ลดความสูญเสียหลังการเก็บเกี่ยว และเพิ่มประสิทธิภาพของห่วงโซ่อุปทาน

๔.๑.๔ ยกระดับไปสู่การเกษตรเพื่อสุขภาพและการเติบโตที่ทั่วถึง มุ่งสร้างมูลค่าเพิ่มให้ภาคเกษตรโดยเชื่อมโยงสินค้าเกษตรศักยภาพของภาคเหนือ เช่น กาแฟคุณภาพสูง ผลไม้เศรษฐกิจ ข้าว และสมุนไพรท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์อาหารและผลิตภัณฑ์สุขภาพมูลค่าสูง รวมถึงผลิตภัณฑ์ระดับพรีเมียมและผลิตภัณฑ์เฉพาะกลุ่ม โดยอาศัยการวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมการแปรรูปขั้นสูง เพื่อยกระดับคุณภาพและสร้างความแตกต่างของสินค้า ควบคู่กับการพัฒนาการผลิตและการแปรรูปให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่รองรับอุตสาหกรรมสุขภาพและการแพทย์ พร้อมสนับสนุนเครื่องมือ มาตรฐาน และระบบรับรองที่จำเป็น เพื่อยกระดับสินค้าเข้าสู่ตลาดมูลค่าสูงได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการยกระดับห่วงโซ่มูลค่าสินค้าเกษตรและสมุนไพรอย่างครบวงจร ตั้งแต่การจัดการวัตถุดิบ การแปรรูปเพิ่มมูลค่า การพัฒนามาตรฐานและการรับรอง ไปจนถึงการสร้างแบรนด์และขยายช่องทางการตลาด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้ยังส่งเสริมการเชื่อมโยงภาคเกษตรกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการบริการสุขภาพเชิงประสบการณ์ เพื่อขยายโอกาสทางเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ในพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อให้เกษตรกรรายย่อย วิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการสามารถเข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่าสูง และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึง อันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากในระยะยาว

๔.๒ แนวทางการพัฒนาที่ ๒ ท่องเที่ยวคุณภาพมูลค่าสูงและบริการสุขภาพระดับโลก การพัฒนาการท่องเที่ยวของภาคเหนือในระยะต่อไป มุ่งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของตลาดคุณภาพสูงและสังคมสูงวัยในระดับสากล โดยปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจากการพึ่งพาปริมาณและฤดูกาล ไปสู่การเป็น “จุดหมายปลายทางด้านสุขภาพและประสบการณ์สร้างสรรค์มูลค่าสูง” ควบคู่กับการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นที่ภาคเหนือมีศักยภาพ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติ และชุมชน เพื่อสร้างความหลากหลายของสินค้าและบริการ ลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาการท่องเที่ยวรูปแบบเดียว และเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่ม ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวมุ่งยกระดับผลิตภาพแรงงานภาคบริการผ่านการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่กับการยกระดับมาตรฐานและความปลอดภัยของบริการ และการสร้างระบบนิเวศการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงและการพำนักระยะยาว (Long stay) ได้อย่างยั่งยืน

โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินการในพื้นที่ที่มีศักยภาพและความพร้อมก่อน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้อย่างเหมาะสม โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๒.๑ พัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์และประสบการณ์สุขภาพ มุ่งยกระดับพื้นที่ท่องเที่ยวของภาคเหนือให้เป็นจุดหมายปลายทางด้านสุขภาพและประสบการณ์คุณภาพ โดยปรับบทบาทของพื้นที่เกษตรและทรัพยากรธรรมชาติสู่การเป็นพื้นที่เชิงประสบการณ์ที่รองรับการพำนักระยะยาวและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพองค์รวม ควบคู่กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติ และเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและบริการ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่ศักยภาพใหม่เพื่อลดความแออัดในเมืองหลัก การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ฝุ่นละอองขนาดเล็ก ($PM_{2.5}$) และการออกแบบพื้นที่ให้เอื้อต่อสุขภาวะ อาทิ พื้นที่สีเขียว อากาศสะอาด และอาหารปลอดภัย รวมถึงการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ตลอดทั้งปี เพื่อเพิ่มระยะเวลาการพำนักและรายได้ต่อหัวนักท่องเที่ยว

๔.๒.๒ สร้างศูนย์กลางบริการเฉพาะทางและเทคโนโลยีดูแลสุขภาพ มุ่งยกระดับภาคเหนือสู่การเป็นศูนย์กลางบริการสุขภาพ โดยเชื่อมโยงการแพทย์สมัยใหม่กับภูมิปัญญาไทย สมุนไพร และทรัพยากรชีวภาพ เพื่อพัฒนาบริการมูลค่าสูงที่ตอบสนองกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ทั้งกลุ่มฟื้นฟูสุขภาพ กลุ่มส่งเสริมสุขภาพ และกลุ่มดูแลระยะยาว (Long-term Care) รวมถึงกลุ่มที่มุ่งเน้นการมีอายุยืนอย่างมีคุณภาพ (Longevity) โดยส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชน โดยเฉพาะสถานพยาบาลเอกชนและผู้ประกอบการด้านสุขภาพในการลงทุนและพัฒนาบริการ ควบคู่กับการยกระดับมาตรฐาน ความปลอดภัย และความเชื่อมั่น รวมถึงการนำเทคโนโลยีด้านสุขภาพ อาทิ ระบบการแพทย์ทางไกล มาใช้สนับสนุนการให้บริการ รวมถึงการพัฒนาบริการเฉพาะทาง อาทิ การชะลอวัย การฟื้นฟูสมรรถภาพ และบริการสุขภาพเชิงป้องกัน เพื่อยกระดับมาตรฐานบริการและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

๔.๒.๓ ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเยียวยาและอัตลักษณ์อาหาร มุ่งพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เข้ากับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยส่งเสริมแนวคิดอาหารเพื่อสุขภาพและโภชนบำบัด (อาหารเป็นยา) จากวัตถุดิบท้องถิ่น ควบคู่กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารมูลค่าสูง และการยกระดับมาตรฐานสถานประกอบการ รวมทั้งการนำระบบตรวจสอบย้อนกลับมาใช้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพและแหล่งที่มาของวัตถุดิบ ตลอดจนการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างเมืองหลักและเมืองรอง การจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยว และการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี เพื่อเพิ่มระยะเวลาการพำนักและกระจายรายได้

๔.๒.๔ เชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนและการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง มุ่งยกระดับบทบาทของชุมชนจากผู้ผลิตวัตถุดิบสู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมในห่วงโซ่การท่องเที่ยวและบริการสุขภาพ โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีมาตรฐาน ความปลอดภัย และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบและการขยายผล โดยสนับสนุนให้ชุมชนและวิสาหกิจชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกัน และพัฒนาสินค้าและบริการที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวและสุขภาพ อาทิ ที่พักชุมชน กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการและชุมชนเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการเข้าถึงตลาด ควบคู่กับการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างเมืองหลักและเมืองรอง เพื่อกระจายนักท่องเที่ยวและรายได้สู่พื้นที่อย่างทั่วถึง พร้อมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมและระบบขนส่ง เพื่อเพิ่มความสะดวกและความปลอดภัยในการเดินทาง โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ รวมถึงการพัฒนาจุดพักระหว่างทางอย่างเหมาะสม เพื่อลดความแออัดและสนับสนุนการกระจายรายได้สู่ชุมชนในเส้นทางท่องเที่ยว

๔.๒.๕ ยกระดับการบริหารจัดการ มาตรฐาน และการตลาด มุ่งพัฒนาระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัลในการวางแผน การตลาด และการให้บริการ อาทิ แพลตฟอร์มข้อมูล แอปพลิเคชัน และสื่อออนไลน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและสร้างการรับรู้ทั้งในและต่างประเทศ ควบคู่กับการยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับเกณฑ์สากล โดยเฉพาะการพัฒนามาตรฐานด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวคุณภาพ รวมทั้งการมุ่งเน้นการพัฒนาในพื้นที่ที่มีศักยภาพและความพร้อมเพื่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงรูปธรรมในระยะเริ่มต้น และสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการปรับปรุงกฎระเบียบและเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา เพื่อเอื้อต่อการลงทุนและการดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยว พร้อมทั้งการพัฒนากลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยใช้ข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและออกแบบสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละช่วงวัย มุ่งเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ อาทิ กลุ่มสุขภาพ กลุ่มพำนักระยะยาว และกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูง เพื่อเพิ่มรายได้และยกระดับโครงสร้างการท่องเที่ยวของภาค รวมทั้งยกระดับบุคลากรภาคบริการให้มีทักษะและมาตรฐานสากลเพื่อรองรับพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลง และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการท่องเที่ยวในระยะยาว

๔.๓ แนวทางการพัฒนาที่ ๓ อุตสาหกรรมนวัตกรรมฐานชีวภาพและดิจิทัลสีเขียว การพัฒนาอุตสาหกรรมของภาคเหนือในระยะต่อไป มุ่งพลิกโฉมโครงสร้างการผลิตจากอุตสาหกรรมรับจ้างผลิตไปสู่อุตสาหกรรมนวัตกรรมฐานชีวภาพและดิจิทัลสีเขียว เพื่อยกระดับผลิตภาพแรงงาน เพิ่มมูลค่าเพิ่มของสินค้าและเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคภายใต้ข้อจำกัดของสังคมสูงวัย โดยให้ความสำคัญกับการต่อยอดทรัพยากรชีวภาพและพืชอัตลักษณ์ของพื้นที่สู่การผลิตสินค้ามูลค่าสูง การยกระดับกระบวนการผลิตด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบอัตโนมัติ การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตลอดจนการเชื่อมโยงภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการสุขภาพให้เป็นห่วงโซ่มูลค่าที่สมบูรณ์ ควบคู่กับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการปรับตัวต่อกติกาการค้าโลกและเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ เพื่อสร้างการเติบโตที่มีคุณภาพ ยั่งยืน และกระจายประโยชน์สู่เศรษฐกิจฐานราก โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๓.๑ ยกระดับห่วงโซ่มูลค่าอุตสาหกรรมชีวภาพและอาหารมูลค่าสูง มุ่งยกระดับจากการผลิตสินค้าเกษตรขั้นต้นไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมชีวภาพและผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง โดยต่อยอดทรัพยากรชีวภาพและพืชอัตลักษณ์ของภาคเหนือ อาทิ ลำไย ลิ้นจี่ กาแฟ และสมุนไพร สู่การพัฒนาอาหารฟังก์ชัน (Functional Food) อุตสาหกรรมการสกัดสารสำคัญ และผลิตภัณฑ์สุขภาพเฉพาะกลุ่ม โดยส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาที่เชื่อมโยงระหว่างภาคการศึกษา ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและผู้ผลิตในพื้นที่ให้สามารถผลิตสินค้าได้ตรงตามความต้องการของตลาด โดยในระยะเริ่มต้นส่งเสริมความร่วมมือกับภาคเอกชนหรือผู้มีความเชี่ยวชาญ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการเข้าถึงตลาด ก่อนต่อยอดสู่การพัฒนาการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มของตนเอง รวมถึงการยกระดับมาตรฐานสถานประกอบการ ระบบตรวจสอบย้อนกลับ และการรับรองคุณภาพ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในสินค้า และเชื่อมโยงห่วงโซ่มูลค่าจากภาคเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการสุขภาพอย่างเป็นระบบ

๔.๓.๒ ยกระดับกระบวนการผลิตสู่ดิจิทัลและอุตสาหกรรมอัจฉริยะ มุ่งยกระดับผลิตภาพแรงงานและประสิทธิภาพการผลิต โดยส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ระบบอัตโนมัติ และการบริหารจัดการบนฐานข้อมูลในภาคอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มความแม่นยำ ลดต้นทุน และยกระดับคุณภาพสินค้า รวมทั้งพัฒนา

ไปสู่ระบบการผลิตอัจฉริยะและการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับการสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการพัฒนาแรงงานให้มีทักษะด้านดิจิทัลและนวัตกรรมในทุกช่วงวัย พร้อมทั้งพัฒนาแหล่งเรียนรู้และกลไกถ่ายทอดเทคโนโลยีในระดับพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทักษะแรงงาน การทดลองและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในกระบวนการผลิต และสนับสนุนผู้ประกอบการให้สามารถเข้าถึงองค์ความรู้และนวัตกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม

๔.๓.๓ พัฒนาอุตสาหกรรมสีเขียวและเศรษฐกิจหมุนเวียน มุ่งส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การลดของเสีย และการนำกลับมาใช้ประโยชน์ตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ควบคู่กับการส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด และการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมถึงการบริหารจัดการผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ทั้งการจัดการกากของเสีย การใช้น้ำและพลังงาน และการกำหนดทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยไม่กระทบต่อพื้นที่เกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมทั้งการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตให้สอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและกติกาการค้าโลก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เข้าถึงตลาดคุณภาพสูง และดึงดูดการลงทุนที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๔.๔ แนวทางการพัฒนาที่ ๔ การค้า การค้าชายแดน และระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงห่วงโซ่เศรษฐกิจภูมิภาค ภาคเหนือมีบทบาทสำคัญด้านการค้า การค้าชายแดน และการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีเมืองศูนย์กลาง เมืองชายแดน และเมืองโลจิสติกส์เป็นฐานรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังเผชิญข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ ประสิทธิภาพด่านและการอำนวยความสะดวกทางการค้า ตลอดจนความผันผวนจากปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะสถานการณ์ภูมิรัฐศาสตร์ที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องของการค้า อาทิ ความไม่แน่นอนในประเทศเพื่อนบ้านและข้อจำกัดด้านการขนส่งข้ามแดน ส่งผลให้ต้นทุนโลจิสติกส์สูง ความต่อเนื่องของกิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง และผู้ประกอบการยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทำเลที่ตั้งได้เต็มศักยภาพ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงมุ่งยกระดับระบบการค้า การค้าชายแดน และโลจิสติกส์ของภาคเหนือให้มีประสิทธิภาพ ความเชื่อมโยง และความน่าเชื่อถือ โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบอำนวยความสะดวกทางการค้าให้ทันสมัย เชื่อมโยงห่วงโซ่เศรษฐกิจระดับภูมิภาค ควบคู่กับการเสริมสร้างขีดความสามารถของผู้ประกอบการ การบริหารจัดการความเสี่ยงจากภูมิรัฐศาสตร์ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและความยืดหยุ่นของระบบเศรษฐกิจในระยะยาว โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๔.๑ ยกระดับการค้าดิจิทัลและการบริหารจัดการด่านชายแดนแบบบูรณาการ มุ่งยกระดับการค้าชายแดนจากรูปแบบดั้งเดิมสู่ระบบการค้าที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเชื่อมโยงด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยพัฒนาการบริหารจัดการด่านชายแดนหลักและด่านที่มีศักยภาพสูงของภาคเหนือ อาทิ แม่สอด เชียงของ แม่สาย และเชียงแสน ให้เป็นด่านนำร่องในการยกระดับสู่ระบบบูรณาการ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน บุคลากร และกระบวนการให้บริการ โดยส่งเสริมการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ การพัฒนาระบบบริการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว การเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการตรวจปล่อยสินค้า และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการอำนวยความสะดวกทางการค้า เพื่อลดระยะเวลาและต้นทุนในการดำเนินการ ควบคู่กับการส่งเสริมการค้าดิจิทัลและพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ข้ามพรมแดน การพัฒนาแพลตฟอร์มกลาง และระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ที่ปลอดภัยและเชื่อมโยงระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะรายย่อยให้สามารถเข้าถึงตลาดต่างประเทศได้โดยตรง ลดการพึ่งพาคนกลาง และขยายโอกาสทางการค้า รวมทั้ง

การยกระดับมาตรฐานสินค้า การกำกับดูแลสินค้านำเข้าและส่งออกอย่างมีประสิทธิภาพ และการป้องกันการลักลอบนำเข้าสินค้าผิดกฎหมาย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในระบบการค้าและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

๔.๔.๒ พัฒนาระบบโลจิสติกส์หลายรูปแบบและโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงภูมิภาค มุ่งพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของภาคเหนือให้มีประสิทธิภาพ เชื่อมโยง และรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจภูมิภาค โดยเน้นการพัฒนาโครงข่ายการขนส่งหลายรูปแบบ ทั้งทางถนน ทางราง และทางน้ำ ให้มีความต่อเนื่องและสอดประสานกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการเร่งพัฒนาระบบขนส่งทางรางและการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ควบคู่กับการพัฒนาศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้า คลังสินค้า และโครงสร้างพื้นฐานด้านโลจิสติกส์ตามแนวเส้นทางคมนาคมหลัก เพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเปิดโอกาสให้ชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ พร้อมทั้งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการโลจิสติกส์ การติดตามสถานะสินค้า และการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน เพื่อเพิ่มความรวดเร็ว ความปลอดภัย และความน่าเชื่อถือของระบบขนส่ง รวมทั้งลดต้นทุนโลจิสติกส์และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

๔.๔.๓ ขยายฐานตลาดและเสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการสู่ห่วงโซ่เศรษฐกิจภูมิภาค มุ่งยกระดับภาคเหนือจากพื้นที่ทางผ่านสู่การเป็นฐานเศรษฐกิจที่มีบทบาทในห่วงโซ่อุปทานระดับภูมิภาค โดยส่งเสริมการเชื่อมโยงการผลิตและการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน และการพัฒนาคลัสเตอร์อุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับการยกระดับศักยภาพวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ให้สามารถเข้าสู่ตลาดต่างประเทศ ผ่านการสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุน การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ การพัฒนาสินค้าให้ได้มาตรฐาน และการเข้าถึงข้อมูลกฎระเบียบทางการค้า ควบคู่กับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ และการปรับกลยุทธ์การค้าให้สอดคล้องกับตลาดเป้าหมาย โดยเฉพาะตลาดที่มีศักยภาพสูง รวมทั้งการพัฒนาระบบการค้าสมัยใหม่ที่ลดการพึ่งพาคนกลาง เพื่อเพิ่มมูลค่าและรายได้ให้กับผู้ประกอบการในพื้นที่ พร้อมทั้งการจัดทำแนวทางรองรับความเสี่ยงจากปัจจัยภูมิรัฐศาสตร์ เพื่อให้ภาคเหนือสามารถรักษาความต่อเนื่องของการค้า และปรับตัวต่อความผันผวนของเศรษฐกิจโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๕ แนวทางการพัฒนาที่ ๕ การเพิ่มผลิตภาพแรงงานและยกระดับคุณภาพชีวิต มุ่งพลิกวิกฤตโครงสร้างประชากรของภาคเหนือที่เข้าสู่สังคมสูงวัยให้เป็นโอกาสในการยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพแรงงานในทุกสาขาเศรษฐกิจ ควบคู่กับการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การสร้างระบบสวัสดิการและบริการสาธารณะที่เข้าถึงได้อย่างทั่วถึง และการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของคนทุกช่วงวัย พร้อมทั้งเตรียมความพร้อมเชิงโครงสร้างเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร ทั้งการส่งเสริมการเกิดอย่างมีคุณภาพ การส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีศักยภาพและมีส่วนร่วมในสังคม (Active Aging) และการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ในระดับพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีรายได้ที่มั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๕.๑ พัฒนาทักษะและเพิ่มผลิตภาพแรงงานให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจของภาค มุ่งยกระดับผลิตภาพแรงงานในทุกสาขาเศรษฐกิจสำคัญของภาค ทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ โดยพัฒนาทักษะแรงงานทั้งการยกระดับทักษะ การปรับเปลี่ยนทักษะ และการพัฒนาทักษะใหม่ ให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคเอกชนและทิศทางเศรษฐกิจใหม่ อาทิ อุตสาหกรรมชีวภาพ อาหารมูลค่าสูง การแพทย์และบริการสุขภาพ และเศรษฐกิจดิจิทัล โดยปรับรูปแบบการพัฒนาทักษะสู่การพัฒนาตามสมรรถนะที่เน้น

การใช้งานจริง และเชื่อมโยงกับสถานประกอบการอย่างใกล้ชิด ควบคู่กับการพัฒนาทักษะบนฐานภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อสร้างโอกาสการจ้างงานในท้องถิ่นและลดการย้ายถิ่น รวมทั้งส่งเสริมให้แรงงานทุกกลุ่ม โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ สามารถเข้าถึงสวัสดิการและมีคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาทักษะพื้นฐาน อาทิ ทักษะดิจิทัล และทักษะทางการเงิน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว

๔.๕.๒ ยกระดับระบบบริการสังคม สุขภาพ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต มุ่งพัฒนาระบบบริการสาธารณะและสวัสดิการให้เข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและกลุ่มเปราะบาง ผ่านการเสริมสร้างระบบสาธารณสุขให้มีความพร้อม ทั้งด้านบุคลากร อุปกรณ์และการให้บริการ ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีดิจิทัล อาทิ ระบบการแพทย์ทางไกล และระบบข้อมูลสุขภาพมาใช้ในการขยายการเข้าถึงบริการ ลดความแออัดของสถานพยาบาล และยกระดับการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุในระดับชุมชน การพัฒนาผู้ดูแลผู้สูงอายุ (Caregiver) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต (Age-friendly Environment) เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ มีส่วนร่วมในสังคม และพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อคุณภาพชีวิต อาทิ ถนน ไฟฟ้า และอินเทอร์เน็ต และการเสริมสร้างระบบสวัสดิการชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความมั่นคงทางสังคม

๔.๕.๓ สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและงานที่มีคุณภาพในระดับพื้นที่ มุ่งสร้างงานและรายได้ที่มั่นคงในพื้นที่ โดยเฉพาะงานที่สอดคล้องกับศักยภาพของภาค อาทิ เศรษฐกิจสีเขียว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเศรษฐกิจชุมชน เพื่อเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจกับการยกระดับคุณภาพชีวิต โดยส่งเสริมการสร้างอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและคนในชุมชน เพื่อให้สามารถมีรายได้และมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการพัฒนาเครื่องมือทางเศรษฐกิจ เช่น ตลาดคาร์บอนเครดิต การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกิจกรรมเศรษฐกิจที่สร้างมูลค่าจากทรัพยากรในพื้นที่ รวมทั้งการสนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชนให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุน เทคโนโลยี และตลาด เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ลดความยากจน และเพิ่มความยืดหยุ่นต่อความผันผวนของเศรษฐกิจและสภาพภูมิอากาศ

๔.๖ แนวทางการพัฒนาที่ ๖ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษเชิงรุก มุ่งเปลี่ยนผ่านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษจากการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไปสู่การบริหารจัดการเชิงป้องกันอย่างเป็นระบบ โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ อาทิ ระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) ข้อมูลดาวเทียม เครือข่ายเซนเซอร์ และปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการเฝ้าระวัง คาดการณ์ และบริหารจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างทันท่วงที ให้ความสำคัญกับการจัดการปัญหาสำคัญของภาคเหนือ ได้แก่ ไฟป่าและหมอกควัน $PM_{2.5}$ การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม และความเสี่ยงจากภัยพิบัติ โดยดำเนินการอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง ควบคู่กับการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน และการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการป้องกันและลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติที่สำคัญของพื้นที่ เพื่อรองรับความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศในระยะยาว พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ กฎหมาย และมาตรฐานสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์และลดพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษ และพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งในกรอบอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) และกรอบความร่วมมือแม่โขง – ล้านช้าง เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษข้ามพรมแดนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๖.๑ บริหารจัดการไฟป่าและมลพิษทางอากาศเชิงระบบรายพื้นที่ มุ่งลดปัญหาไฟป่าและฝุ่นละออง $PM_{2.5}$ จากต้นทาง โดยปรับการดำเนินงานจากการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าสู่การบริหารจัดการเชิงป้องกันในระดับพื้นที่ ด้วยการกำหนดพื้นที่เสี่ยง (Zoning) และมาตรการที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ โดยบูรณาการเทคโนโลยี อาทิ ระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) ข้อมูลดาวเทียมติดตามจุดความร้อน เครือข่ายเซนเซอร์ตรวจวัดคุณภาพอากาศ และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคาดการณ์ เฝ้าระวัง และตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที ควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง การสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเชื้อเพลิง เพื่อลดการเผาในพื้นที่อย่างยั่งยืน รวมถึงการเสริมสร้างความร่วมมือข้ามพรมแดนในการจัดการหมอกควันอย่างเป็นระบบ

๔.๖.๒ ใช้กลไกทางเศรษฐกิจเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจสีเขียว มุ่งเปลี่ยนแรงจูงใจในการใช้ทรัพยากรและการก่อมลพิษ โดยใช้กลไกทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่รูปแบบการผลิตและการใช้ทรัพยากรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมการสร้างมูลค่าจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ผ่านการแปรรูปเป็นพลังงานชีวภาพหรือผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เพื่อลดแรงจูงใจในการเผาในพื้นที่เกษตร ควบคู่กับการพัฒนากลไกตลาดคาร์บอนเครดิตในระดับพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนมีรายได้จากการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการส่งเสริมให้ภาคธุรกิจปรับกระบวนการผลิตให้สอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและกติกาการค้าโลก เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ควบคู่กับการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๔.๖.๓ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน มุ่งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะพื้นที่ป่าต้นน้ำและพื้นที่เสื่อมโทรม ควบคู่กับการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยประยุกต์ใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่และเทคโนโลยีในการวางแผนและติดตามการใช้ประโยชน์ที่ดิน ส่งเสริมรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่สมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการสร้างรายได้ เช่น การทำเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสินค้าที่มีมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและระบบตรวจสอบย้อนกลับ เพื่อรักษาความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ลดการบุกรุกพื้นที่ป่า และเสริมสร้างความมั่นคงของทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว

๔.๖.๔ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสีเขียวและระบบนิเวศเมืองอัจฉริยะ มุ่งยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสีเขียวควบคู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการเมือง โดยส่งเสริมการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำอัจฉริยะที่ใช้เซนเซอร์และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการเฝ้าระวังและบริหารจัดการน้ำ การจัดการขยะและพลังงานในเมืองตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน และการใช้ข้อมูลในการวางแผนผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม ควบคู่กับการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมือง การลดมลพิษในเขตชุมชน และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต เพื่อพัฒนาเมืองให้มีความน่าอยู่ ยืดหยุ่น และรองรับการเติบโตอย่างยั่งยืน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ร่างกรอบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕

๑. บทนำ

การขับเคลื่อนการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐ ให้เป็น **"ศูนย์กลางเศรษฐกิจของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง"** ต้องเผชิญความท้าทายหลายประการที่ทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของภาค ในปี ๒๕๖๖ หดตัวร้อยละ ๐.๖ ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ ขยายตัวร้อยละ ๕.๐ ต่อปี เป็นผลจากการหดตัวในภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะสาขาพืช หดตัวร้อยละ ๓.๖ และสาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม หดตัวร้อยละ ๔.๖ ขณะที่สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี ๒๕๖๖ ลดลงเหลือ ๐.๔๐๘ ดีกว่าเป้าหมายที่กำหนด (๐.๔๓๖) ทั้งนี้ ผลการพัฒนาในภาพรวมดังกล่าว เป็นผลสืบเนื่องมาจากการดำเนินงานของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่เพื่อบรรลุเป้าหมายตามแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง ๖ แนวทาง ดังนี้

แนวทางการพัฒนาที่ ๑ พัฒนาภาคเกษตรด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่มุ่งสู่ฐานเศรษฐกิจชีวภาพที่มีมูลค่าสูง ปี ๒๕๖๖ ภาคการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือหดตัวร้อยละ ๐.๙ เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด (ขยายตัวร้อยละ ๕.๕ ต่อปี) และต่ำกว่า GDP ภาคการเกษตรของประเทศ (ร้อยละ ๒.๐) เนื่องจากพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทานต้องทำการเกษตรแบบอาศัยน้ำฝน โดยมีพื้นที่ชลประทานเพียงร้อยละ ๑๓.๒ ของพื้นที่เกษตรของภาค ประกอบกับฤดูฝนที่มาล่าช้ากว่าปกติจากการเข้าสู่ภาวะเอลนีโญ ส่งผลให้ปริมาณและคุณภาพของผลผลิตภาคเกษตรลดลง[๑] รวมทั้งราคาปัจจัยการผลิตการเกษตรที่สูงขึ้นทั้งน้ำมันเชื้อเพลิง ปุ๋ยเคมี และอาหารสัตว์ จากปัญหาสงครามรัสเซีย-ยูเครน ทำให้กระทบต่อต้นทุนภาคการเกษตร[๒] นอกจากนี้ จำนวนแรงงานในภาคการเกษตรที่ลดลงจากการเข้าสู่สังคมสูงวัยยังส่งผลต่อต้นทุนค่าแรงภาคเกษตรด้วยเช่นกัน[๓] แม้ว่าในช่วงที่ผ่านมา จังหวัด กลุ่มจังหวัด และส่วนราชการได้ดำเนินโครงการเพื่อเพิ่มผลิตภาพภาคการเกษตร อาทิ การฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการเกษตร การสนับสนุนให้นำเครื่องจักรการเกษตรเข้ามาเพื่อทดแทนแรงงาน การเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำและระบบกระจายน้ำ และการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลและระบบกระจายน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อการเกษตร แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาภาคการเกษตรได้อย่างครอบคลุม

แนวทางการพัฒนาที่ ๒ บริหารจัดการน้ำให้เพียงพอเพื่อรองรับการพัฒนาเมืองและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ปี ๒๕๖๖ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากรประสบภัยพิบัติ ร้อยละ ๐.๕๓[๔] ดีกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนด (ไม่เกินร้อยละ ๒.๘ ต่อปี) ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดหาและเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำและพัฒนาระบบกระจายน้ำเพื่อรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเกษตรกรสามารถเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำได้มากขึ้น อย่างไรก็ดี ความครอบคลุมทั่วถึงของระบบการบริหารจัดการน้ำยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังและส่งผลให้ภาคประสบปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งซ้ำซากอย่างต่อเนื่อง

---

[๑] สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. ภาวะเศรษกิจการเกษตรปี ๒๕๖๖ และแนวโน้มปี ๒๕๖๗ และสถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี ๒๕๖๗.

[๒] สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. ภาวะเศรษกิจการเกษตรปี ๒๕๖๖ และแนวโน้มปี ๒๕๖๗.

[๓] สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. ตัวชี้วัดเศรษฐกิจการเกษตรของประเทศไทย ปี ๒๕๖๗.

[๔] สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ปี ๒๕๖๖.

แนวทางการพัฒนาที่ ๓ พัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นไปสู่มาตรฐานสากลเพื่อสร้างเศรษฐกิจในชุมชน ปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ รายได้จากการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๑๘.๕ ต่อปี[๕] สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด (ร้อยละ ๑๐ ต่อปี) เป็นผลมาจากช่วงหลังการฟื้นตัวจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ผู้ประกอบการและผู้ผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นมีการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การเข้าสู่ยุคดิจิทัลมีช่องทางการตลาดออนไลน์และการชำระเงินออนไลน์กลายเป็นโอกาสสำคัญในการขยายตลาด รวมทั้งมีผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่สามารถใช้ประโยชน์จากช่องทางการตลาดดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้าต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ผู้ประกอบการนำความรู้มาใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นช่วยเพิ่มศักยภาพและมูลค่าให้กับสินค้า OTOP รวมทั้งผู้บริโภคเริ่มให้ความสำคัญกับสินค้าที่ผลิตจากธรรมชาติ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นและสินค้า OTOP ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มอาหารพื้นถิ่นที่มีการพัฒนามาตรฐานเพื่อตอบสนองความต้องการผู้บริโภคทุกกลุ่ม สินค้ากลุ่มสิ่งทอผ้าไหม ผ้าฝ้าย และผ้าย้อมคราม ที่มีการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ตลอดห่วงโซ่การผลิต สร้างคุณค่าของผ้าทอพื้นถิ่นเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการดำรงชีวิตแบบพื้นถิ่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายครอบคลุมทุกกลุ่มลูกค้าและทุกวัย[๖] ทั้งนี้ จากสถานการณ์ความต้องการของผู้บริโภคและช่องทางการตลาดที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งปัจจุบันสินค้า OTOP ทั้งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคอื่นมีความใกล้เคียงกัน เป็นความท้าทายสำหรับผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้า OTOP ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ต้องยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเดิม และพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความแตกต่างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมมาช่วยในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ พัฒนาทักษะความรู้ในการจัดทำแผนธุรกิจ รวมทั้งขยายช่องทางการตลาดและกลุ่มลูกค้าใหม่ โดยเฉพาะการขยายตลาดไปยังต่างประเทศ ในปี ๒๕๖๖ การจำหน่ายสินค้า OTOP ไปยังต่างประเทศเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ ๒.๙ ของมูลค่าการจำหน่ายทั้งหมด หากสามารถขยายตลาดได้จะสามารถสร้างรายได้และเพิ่มขีดความสามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน[๗]

แนวทางการพัฒนาที่ ๔ พัฒนาเมือง เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและเมืองชายแดน รวมทั้งพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NeEC-Bioeconomy) ให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาค ในปี ๒๕๖๖ มูลค่าการลงทุนรวมในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (SEZ) และพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NeEC-Bioeconomy) มีมูลค่า ๑๐,๖๑๒.๓๒ ล้านบาท และในปี ๒๕๖๗ มีมูลค่า ๖,๙๐๑.๙๔ ล้านบาท สูงกว่าตัวชี้วัดที่กำหนด (ปีละ ๖,๐๐๐ ล้านบาท) โดยสัดส่วนการลงทุนในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร และอุตสาหกรรมชีวภาพ คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๙ ของมูลค่าการลงทุนทั้งหมด[๘] เนื่องจากมีมาตรการส่งเสริมการลงทุน และการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงโครงข่ายหลักของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ อาทิ ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย ซึ่งเป็นวัตถุดิบของอุตสาหกรรมชีวภาพ และอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ที่สอดคล้องกับกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายในการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NeEC-Bioeconomy) ทำให้เป็นแรงดึงดูดการลงทุนในพื้นที่ ในส่วนของมูลค่าการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดน ปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ ขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๑๘.๗ สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ร้อยละ ๕.๐ ต่อปี) ส่วนใหญ่

---

[๕] กรมการพัฒนาชุมชน. (๒๕๖๗). รายได้จากการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์.

[๖] กรมการพัฒนาชุมชน. (๒๕๖๗). รายได้จากการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์.

[๗] สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์. แนวทางการส่งเสริมสินค้าโอทอป (OTOP).

[๘] กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ประมวลผลโดย กองยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เป็นการค้าผ่านแดนกับประเทศจีน ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยงการค้ากับต่างประเทศมีความสะดวกมากขึ้น และการเปิดประเทศของจีนหลังผ่อนคลายมาตรการ Zero-COVID ทำให้การส่งออกขยายตัว โดยเฉพาะทุเรียนสดและชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ ส่วนการนำเข้าขยายตัวในสินค้าหมวดชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เคมีภัณฑ์ คอมพิวเตอร์ เครื่องจักรและอุปกรณ์ โดยการค้าผ่านแดนกับประเทศจีนผ่านด่านศุลกากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือขาดดุลการค้าประมาณ ๗๗,๐๐๐ ล้านบาท[๙] ทั้งนี้ พบว่า การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดน สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ไม่ได้ผลิตในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันภาคเป็นเพียงทางผ่านของสินค้า ยังไม่สามารถเชื่อมโยงการผลิตเข้ากับห่วงโซ่การผลิตและตลาดในภูมิภาคได้

แนวทางการพัฒนาที่ ๕ พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้ได้มาตรฐาน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ในปี ๒๕๖๖ และปี ๒๕๖๗ รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือขยายตัวร้อยละ ๕๒.๖ และร้อยละ ๑๙.๒[๑๐] ตามลำดับ สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด (ร้อยละ ๕.๐ ต่อปี) เป็นผลจากการดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อาทิ การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขง การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว และการจัดงานเทศกาลต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือคิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ ๓.๘ ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งประเทศ เนื่องจากมีระยะเวลาการพำนักและค่าใช้จ่ายต่อหัวของผู้เยี่ยมเยือนต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น จากข้อจำกัดของระยะทางระหว่างแหล่งท่องเที่ยวในภาคห่างกัน ทำให้ระยะเวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการเดินทาง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ต่อเนื่อง และการจัดกิจกรรมในห้วงเวลาเดียวกันในหลายพื้นที่ รวมทั้งสินค้าและบริการของชุมชนที่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการของผู้เยี่ยมเยือนเพื่อต่อยอดสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้

แนวทางการพัฒนาที่ ๖ ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทุกช่วงวัยให้ได้มาตรฐานและแก้ปัญหาความยากจนให้กับผู้มีรายได้น้อยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ปี ๒๕๖๗ สัดส่วนคนจนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลดลงเหลือร้อยละ ๖.๖ ดีกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนด (ร้อยละ ๑๐.๐) เป็นผลจากนโยบายภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมอย่างต่อเนื่อง อาทิ การปรับโครงสร้างหนี้ การลดค่าครองชีพ การยกระดับรายได้เกษตรกร การส่งเสริม SMEs และการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างอาชีพและรายได้ และการจัดสวัสดิการทางสังคม อาทิ กลุ่มที่มีรายได้น้อย แรงงานนอกระบบ กลุ่มเปราะบาง ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ รวมทั้งการเข้าถึงบริการพื้นฐานด้านการศึกษา สาธารณสุข และที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม จำนวนคนจนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (๑.๑๙ ล้านคน) ยังคงสูงกว่าภาคอื่นและสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ ๔.๙ จึงเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ นอกจากนี้ ยังพบว่า อัตราการป่วยด้วยเนื้องอกร้ายที่ตับและท่อน้ำดีในตับ อันเนื่องมาจากโรคพยาธิใบไม้ตับ ปี ๒๕๖๗ ยังอยู่ในอัตราสูงที่ ๑๓๒.๒ ต่อประชากรแสนคน ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด (๘๕.๐ ต่อประชากรแสนคน) เป็นผลจากประชาชนยังมีพฤติกรรมการรับประทานอาหารประเภทปลาน้ำจืดเกล็ดขาววงศ์ปลาตะเพียนแบบดิบหรือกึ่งสุกกึ่งดิบเป็นประจำ ดังนั้น การสร้างความตระหนักถึงอันตรายจากโรคพยาธิใบไม้ตับและเนื้องอกร้ายที่ตับและ

[๙] กรมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (๒๕๖๗). การค้าชายแดนและผ่านแดน.

[๑๐] กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. สถิตินักท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี ๒๕๖๗.

ท่อน้ำดีในตับให้ประชาชน รวมทั้งการพัฒนาระบบคัดกรองกลุ่มเสี่ยง วินิจฉัยและรักษา และระบบฐานข้อมูลเพื่อติดตามการทำงานที่มีประสิทธิภาพ จึงยังต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง[๑๑]

ภาพรวมผลการดำเนินงานตามเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ แสดงให้เห็นว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความก้าวหน้าด้านการลดความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้และดีกว่าเป้าหมายที่กำหนด จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นและการท่องเที่ยวชุมชนที่ช่วยสร้างเศรษฐกิจชุมชน และการส่งเสริมการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NeEC-Bioeconomy) แต่ยังไม่เพียงพอ ทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรมหดตัว นอกจากนี้ความยากจนและโรคพยาธิใบไม้ตับและเนื้องอกร้ายที่ตับและท่อน้ำดีในตับยังเป็นปัญหาเรื้อรังของภาค ดังนั้น การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระยะต่อไป ยังมุ่งเน้น **“การเติบโตอย่างทั่วถึงและยั่งยืน”** โดยเร่งยกระดับการเป็นฐานการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Bio-Circular-Green Economy: BCG) การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน และการพัฒนาอุตสาหกรรมชีวภาพ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานคมนาคมและดิจิทัล รวมถึงส่งเสริมการใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทุกช่วงวัย

๒. สถานการณ์การพัฒนา

การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระยะที่ผ่านมาเผชิญกับปัญหาและความท้าทายสำคัญหลายประการ ทั้งการหดตัวทางเศรษฐกิจ ภาคการเกษตรได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง ผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นของภาคยังส่งออกได้จำกัด และรายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำ แม้ว่าความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายรายได้จะปรับตัวดีขึ้น แต่ภาคยังคงมีปัญหาความยากจนและโรคเฉพาะถิ่น ซึ่งการวางกรอบทิศทางการพัฒนาภาคในระยะต่อไป ต้องให้ความสำคัญกับการวางแนวทางแก้ไขปัญหา ควบคู่กับการยกระดับศักยภาพของพื้นที่ให้สามารถพัฒนาสินค้าและบริการที่มีศักยภาพของภาคให้มีมูลค่าสูงและมีความสามารถในการแข่งขัน เพื่อให้เศรษฐกิจขยายตัวในระดับที่สูงขึ้น ทุกภาคส่วนทางสังคมได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง และระบบนิเวศมีความสมดุลและยั่งยืน โดยภาคีการพัฒนาเข้ามาร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามกรอบทิศทางที่กำหนด ทั้งนี้ สถานการณ์การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระยะที่ผ่านมา มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ ขนาดเศรษฐกิจ ปี ๒๕๖๖ ผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีมูลค่า ๑,๘๐๘,๔๑๓ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ โดยภาคบริการเป็นสาขาการผลิตหลักของภาค มีสัดส่วนร้อยละ ๕๗.๖ ของผลิตภัณฑ์ภาค รองลงมา ได้แก่ ภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตร มีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๔ และ ๒๑.๐ ของผลิตภัณฑ์ภาค ตามลำดับ ผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากร (GRP per Capita) ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ที่ ๙๙,๒๗๒ บาทต่อคนต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๒๕๖,๓๔๕ บาทต่อคนต่อปี เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรมที่เป็นการทำเกษตรแบบดั้งเดิม ซึ่งอาศัยน้ำฝน ปลูกพืช

[๑๑] สถาบันวิจัยมะเร็งท่อน้ำดี มหาวิทยาลัยขอนแก่น. โรคมะเร็งท่อน้ำดีในประเทศไทย.

เชิงเดี่ยว และนำเทคโนโลยีมาใช้ค่อนข้างน้อย โดยราคาปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้นและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลต่อความไม่แน่นอนของปริมาณและคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงรายได้ของเกษตรกร

๒.๑.๒ การเติบโตทางเศรษฐกิจ ในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ ผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๙ สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ขยายตัวร้อยละ ๐.๔ ต่อปี ซึ่งเป็นผลจากการขยายตัวของภาคบริการและภาคการเกษตร โดยเฉพาะภาคการเกษตรขยายตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศจากการขยายตัวของสาขาพืชและปศุสัตว์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยประคองเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตร อย่างไรก็ตาม ภาคการเกษตรยังมีข้อจำกัดในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร สำหรับภาคบริการของภาคขยายตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศจากการขยายตัวของสาขาการศึกษา เนื่องจากมีจำนวนสถาบันการศึกษา นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา สูงสุดของประเทศ

๒.๑.๓ โครงสร้างเศรษฐกิจ

๑) ภาคเกษตร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีบทบาทสำคัญในการเป็นฐานการผลิตทางการเกษตรหลักของประเทศ โดยในปี ๒๕๖๖ ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรมีมูลค่า ๓๗๘,๙๕๔ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๗ ของผลิตภัณฑ์ภาคการเกษตรของประเทศ การปลูกพืชเป็นโครงสร้างหลักของภาคเกษตร มีสัดส่วนร้อยละ ๘๐.๓ ของผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาค พืชหลักที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย ภาคมีพื้นที่ปลูกข้าวและมันสำปะหลังมากที่สุดในประเทศ ส่วนใหญ่ปลูกข้าวหอมมะลิ ๑๐๕ และ กข ๖ ในพื้นที่ตอนกลางและตอนล่างของภาค โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ทุ่งกุลาร้องไห้ (จังหวัดมหาสารคาม ยโสธร ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ และสุรินทร์) และทุ่งสัมฤทธิ์ (จังหวัดนครราชสีมา และบุรีรัมย์) มันสำปะหลังปลูกมากในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ อุบลราชธานี อุดรธานี และกาฬสินธุ์ สำหรับอ้อยปลูกมากในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น นครราชสีมา ชัยภูมิ และกาฬสินธุ์ ทั้งนี้ ผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่ำกว่าระดับประเทศ ในขณะที่มันสำปะหลังและอ้อยมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงกว่าระดับประเทศ[๑๒] สำหรับการปศุสัตว์ของภาคโดยเฉพาะการเลี้ยงโคเนื้อ ในปี ๒๕๖๖ มีสัดส่วนร้อยละ ๕๖.๐ ของการเลี้ยงโคเนื้อทั้งประเทศ[๑๓] โคเนื้อคุณภาพสูงที่เป็นสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นหรือสินค้าที่ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) อาทิ โคเนื้อโพนยางคำ สกลนคร โคเนื้อหนองสูง มุกดาหาร และโคเนื้อโคราชวากิว นครราชสีมา ในส่วนผลิตภาพแรงงานภาคเกษตร อยู่ที่ ๓๔,๕๙๒ บาทต่อคนต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาค ๓.๑ เท่า

๒) ภาคอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม ปี ๒๕๖๖ มูลค่า ๓๘๖,๓๔๗ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ ๗.๐ ของผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมของประเทศ อุตสาหกรรมของภาคขับเคลื่อนด้วยสาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม ที่มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๗๙.๙ ของผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมของภาค การผลิตที่สำคัญของภาค คือ การผลิตอาหาร มีสัดส่วนร้อยละ ๔๙.๔ (ร้อยละ ๒๑.๒ ของประเทศ) รองลงมาได้แก่ การผลิตเครื่องดื่ม มีสัดส่วนร้อยละ ๑๖.๖ (ร้อยละ ๑๕.๗ ของประเทศ) การผลิตผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ มีสัดส่วนร้อยละ ๗.๙ (ร้อยละ ๗.๘ ของประเทศ) นอกจากนี้ ยังมีอุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก การผลิตเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย ที่มีสัดส่วนไม่สูงมากแต่เป็นอุตสาหกรรมที่มีวัตถุดิบในพื้นที่ สามารถส่งเสริมเพื่อให้เกิดการจ้างงานและการใช้วัตถุดิบในภาคเพิ่มขึ้น โดยอุตสาหกรรม

---

[๑๒] สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี ๒๕๖๖ และแนวโน้มปี ๒๕๖๗.

[๑๓] สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๖.

การผลิตของภาคส่วนใหญ่ยังเป็นการแปรรูปขั้นต้นและขั้นกลางที่ใช้แรงงานในการผลิตเป็นหลัก สำหรับการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรม มีสัดส่วนร้อยละ ๗.๒ ของการจ้างงานรวมทั้งภาค แต่ผลิตภาพแรงงานภาคอุตสาหกรรมสูงที่สุดของภาคที่ ๓๔๘,๖๑๔ บาทต่อคนต่อปี สูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาค ๓.๒ เท่า

๓) ภาคบริการ มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี ๒๕๖๖ ผลิตภัณฑ์ภาคบริการมีมูลค่า ๑,๐๔๓,๑๑๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๙.๕ ของผลิตภัณฑ์ภาคบริการของประเทศ โครงสร้างภาคบริการของภาคพึ่งพาสาขาการศึกษาเป็นหลัก ร้อยละ ๒๑.๘ ของผลิตภัณฑ์ภาคบริการของภาค รองลงมา คือ สาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ ร้อยละ ๒๑.๗ และสาขาการเงิน ร้อยละ ๑๔.๖ ของผลิตภัณฑ์ภาคบริการของภาค ตามลำดับ อย่างไรก็ดี ภาคบริการของภาคส่วนใหญ่ยังเป็นบริการแบบดั้งเดิมที่เน้นการใช้แรงงานและพึ่งพาการบริโภคในพื้นที่ ส่งผลให้ผลิตภาพแรงงานของภาคบริการอยู่ในระดับต่ำที่ ๑๕๙,๓๑๑ บาทต่อคนต่อปี ต่ำกว่าประเทศ ซึ่งอยู่ที่ ๓๒๖,๕๘๒ บาทต่อคนต่อปี

๓.๑) การค้า ปี ๒๕๖๖ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ ๒๒๖,๕๙๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๗ ของผลิตภัณฑ์ภาคบริการของภาค และร้อยละ ๘.๐ ของสาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ ของประเทศ โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๖ ต่ำกว่าประเทศ (ร้อยละ ๒.๐) โครงสร้างการค้าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังพึ่งพาผู้ประกอบการรายย่อยและร้านค้าท้องถิ่น การสร้างมูลค่าเพิ่มจากกิจกรรมการค้ายังอยู่ในระดับต่ำจากข้อจำกัดด้านเงินทุน การเข้าถึงเทคโนโลยี โดยกิจกรรมการค้าสมัยใหม่ในรูปแบบศูนย์การค้ากระจุกตัวอยู่ในเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจของภูมิภาค อาทิ จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น อุบลราชธานี และอุดรธานี[๑๔]

๓.๒) การศึกษา ปี ๒๕๖๖ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการศึกษา ๒๒๗,๕๑๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๘ ของผลิตภัณฑ์ภาคบริการของภาค และมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๓๐.๑ ของสาขาการศึกษาของประเทศ โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๒ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศซึ่งขยายตัวร้อยละ ๑.๐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนสถาบันการศึกษา นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา สูงสุดของประเทศ แบ่งเป็น สถานศึกษา ๒๓,๗๑๖ แห่ง นักเรียน ๓,๙๙๗,๔๒๘ คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ๒๑๑,๖๖๒ คน[๑๕] และสถาบันอุดมศึกษาในและนอกสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม รวม ๙๔ แห่ง[๑๖]

๓.๓) ที่พักแรมและบริการด้านอาหาร ปี ๒๕๖๖ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหาร ๒๑,๘๑๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒.๑ ของผลิตภัณฑ์ภาคบริการของภาค และร้อยละ ๒.๓ ของสาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหารของประเทศ โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๐๒ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ (ร้อยละ ๒.๐) ในปี ๒๕๖๖ สาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหารของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หดตัวร้อยละ ๓.๖ ขณะที่ประเทศขยายตัวร้อยละ ๑๙.๓

๔) การท่องเที่ยว ในปี ๒๕๖๗ มีผู้เยี่ยมเยือน ๔๘.๗๗ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘ ของผู้เยี่ยมเยือนทั้งประเทศ แบ่งเป็นชาวไทย ๔๕.๕๖ ล้านคน และชาวต่างชาติ ๓.๒๑ ล้านคน มีรายได้จากการท่องเที่ยว ๑๑๒,๕๑๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓.๘ ของรายได้การท่องเที่ยวทั้งประเทศ เป็นรายได้

---

[๑๔] สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๖.

[๑๕] กระทรวงศึกษาธิการ. สารสนเทศด้านการศึกษา.

[๑๖] สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. สถิติอุดมศึกษา.

จากผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยร้อยละ ๙๒.๑ และชาวต่างชาติร้อยละ ๗.๙ ผู้เยี่ยมเยือนส่วนใหญ่เป็นคนในภาค[๑๗] ซึ่งมีค่าใช้จ่ายและระยะเวลาพำนักน้อย เฉลี่ย ๒,๓๐๗ บาทต่อคน และระยะเวลาพำนักเฉลี่ย ๒ วัน ต่ำที่สุดของประเทศ ขณะที่การท่องเที่ยวของภาคมีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม กีฬา การท่องเที่ยวประเภทการประชุม สัมมนา และนิทรรศการ (MICE) และความบันเทิง แต่ยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่มุ่งเน้นการสื่อสารคุณค่าและอัตลักษณ์ให้เป็นที่รู้จัก และยังขาดกิจกรรมและสินค้าที่ดึงดูดให้ผู้เยี่ยมเยือนใช้จ่ายและใช้ระยะเวลาพำนักนานขึ้น นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในเรื่องคุณภาพของการท่องเที่ยว ทั้งระบบคมนาคมขนส่งที่ยังไม่ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก ทักษะแรงงานและบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่ยังไม่ได้มาตรฐานในระดับสากล

๕) การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดน มูลค่าการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี ๒๕๖๗ สูงสุดของประเทศ มีมูลค่ารวม ๖๘๕,๔๐๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๗ ของมูลค่าการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของประเทศ โดยการค้าผ่านแดนกับประเทศจีน และการค้าชายแดนกับ สปป.ลาว มีสัดส่วนร้อยละ ๕๐.๘ และร้อยละ ๓๗.๙ ของมูลค่าการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของภาค ด่านศุลกากรสำคัญที่มูลค่าการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนสูงสุด ๓ อันดับแรก คือ ด่านศุลกากรมุกดาหาร ด่านศุลกากรนครพนม และด่านศุลกากรหนองคาย ในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือขยายตัว ร้อยละ ๑๕.๐ โดยมีสินค้าส่งออกสำคัญ อาทิ ทุเรียนสด มังคุดสด ฮาร์ดดิสก์ ไดรฟ์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ วงจรพิมพ์ และสินค้านำเข้าสำคัญ อาทิ ปุ๋ยเคมี เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ เทปแม่เหล็กและจานเหล็ก เคมีภัณฑ์ เครื่องรับสัญญาณโทรทัศน์และวิทยุ

๒.๑.๔ โครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์

๑) ถนนและระบบราง สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่เศรษฐกิจและโครงข่ายหลัก ทั้งภายในภาค ระหว่างภาค และกับประเทศเพื่อนบ้าน โดย**ทางถนน** มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒ เชื่อมโยงนครราชสีมา – ขอนแก่น – อุดรธานี – หนองคาย และเชื่อมต่อสะพานมิตรภาพไทย – ลาว แห่งที่ ๑ (หนองคาย – เวียงจันทน์) ไปยัง สปป.ลาว ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๔ เชื่อมโยงนครราชสีมา – สุรินทร์ –บุรีรัมย์ – ศรีสะเกษ – อุบลราชธานี และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๑๒ เชื่อมโยงบึงกาฬ – หนองคาย – นครพนม – มุกดาหาร – อุบลราชธานี และสามารถเชื่อมไปยัง สปป.ลาว เวียดนาม และจีนตอนใต้ ผ่านแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันตก (EWEC) โดยใช้เส้นทางถนนหมายเลข ๑๒ (R12) (นครพนม – คำม่วน) ถนนหมายเลข ๙ (R9) (มุกดาหาร – สะหวันนะเขต) และถนนหมายเลข ๘ (R8) (บึงกาฬ – บอลิคำไซ) รวมทั้งทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายบางปะอิน – นครราชสีมา (M6) เปิดให้บริการแล้วบางส่วน **ทางราง** ปัจจุบันมีทางรถไฟสายกรุงเทพมหานคร – อุบลราชธานี และกรุงเทพฯ – หนองคาย โดยการก่อสร้างรถไฟทางคู่ระยะที่ ๑ ช่วงชุมทางถนนจิระ – ขอนแก่น แล้วเสร็จ ช่วงมาบกะเบา – ชุมทางถนนจิระ อยู่ระหว่างก่อสร้าง ทางคู่ระยะที่ ๒ ช่วงขอนแก่น – หนองคาย อยู่ระหว่างก่อสร้าง คาดว่าจะเปิดบริการปี ๒๕๗๑ และช่วงชุมทางถนนจิระ – อุบลราชธานี อยู่ระหว่างเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ คาดว่าจะเริ่มก่อสร้างปี ๒๕๖๙ และทางคู่สายใหม่ ช่วงบ้านไผ่ (ขอนแก่น) – มหาสารคาม – ร้อยเอ็ด – ยโสธร – มุกดาหาร – นครพนม อยู่ระหว่างก่อสร้าง คาดว่าจะแล้วเสร็จและเปิดให้บริการปี ๒๕๗๑ สำหรับการก่อสร้างรถไฟความเร็วสูง ระยะที่ ๑ ช่วงกรุงเทพฯ – นครราชสีมา อยู่ระหว่างก่อสร้าง คาดว่าจะแล้วเสร็จและเปิดให้บริการปี ๒๕๗๒ ระยะที่ ๒

[๑๗] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. โครงการสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย ปี ๒๕๖๗.

ช่วงนครราชสีมา – หนองคาย คาดว่าจะเริ่มก่อสร้างปี ๒๕๖๙ และเปิดบริการปี ๒๕๗๔ สำหรับการก่อสร้าง **สะพานมิตรภาพไทย – ลาว** แห่งที่ ๒ (หนองคาย – เวียงจันทน์) เพื่อเชื่อมรถไฟความเร็วสูงไทย สปป.ลาว และจีน อยู่ระหว่างการศึกษาออกแบบและจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) คาดว่าจะเริ่มก่อสร้างปี ๒๕๖๙ และเปิดบริการในปี ๒๕๗๒ สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๕ (บึงกาฬ – บอลิคำไซ) แล้วเสร็จและเปิดบริการเดือนธันวาคม ๒๕๖๘ และสะพานมิตรภาพไทย – ลาว แห่งที่ ๖ (อุบลราชธานี – สาละวัน) อยู่ระหว่างการเจรจาปรับแบบก่อสร้างฝั่ง สปป.ลาว และจัดหาแหล่งเงินทุน คาดว่าจะเริ่มก่อสร้างปี ๒๕๗๐ ซึ่งเมื่อแล้วเสร็จจะเป็นโอกาสในการพัฒนาภาคให้เป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคมและโลจิสติกส์ที่เป็น "จุดเชื่อมต่อหลัก" ของภูมิภาคอินโดจีนกับจีนตอนใต้และช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานไปสู่การเปิดตลาดใหม่ได้อย่างยั่งยืน

๒) สนามบินและท่าเรือ โดยมีสนามบินรองรับการเดินทางเชื่อมโยงภายในประเทศและระหว่างประเทศ ประกอบด้วย (๑) สนามบินภายในประเทศ ๖ แห่ง ได้แก่ ท่าอากาศยานเลย สกลนคร นครพนม ร้อยเอ็ด นครราชสีมา และบุรีรัมย์ และ (๒) สนามบินนานาชาติ ๓ แห่ง ได้แก่ ท่าอากาศยานนานาชาติขอนแก่น อุดรธานี และอุบลราชธานี รวมทั้งมีท่าเรือที่ได้รับการกำหนดให้เป็นจุดผ่านแดนเชื่อมโยงการเดินทางและขนส่งสินค้าข้ามแดนระหว่างไทยกับ สปป.ลาว เช่น ท่าเรือหายโศก (หนองคาย) ท่าเทียบแพขนานยนต์บึงกาฬ (ท่าเรือด่านศุลกากร) ท่าเทียบเรือสินค้านครพนม ท่าเทียบเรือท่าข้ามเทศบาลเมืองมุกดาหาร และท่าเรือปากแซง (อุบลราชธานี)

๓) โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลของประชากรภาค ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๖ มีประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๙ ของประชากรภาค เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕๖.๘ ในปี ๒๕๖๒ ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลและความแพร่หลายของสมาร์ทโฟน ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการขยายตัว ได้แก่ การลงทุนในการพัฒนาโครงข่ายโทรคมนาคม การบริการดิจิทัล และการสื่อสารในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 เพื่อรองรับการศึกษา การทำงาน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารภาครัฐ การค้าขายออนไลน์ และการสร้างองค์ความรู้

๒.๒ ด้านสังคม

ภาพรวมความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงระยะ ๕ ปีย้อนหลัง (ปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗) มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๗ ดัชนีความก้าวหน้าของคนเท่ากับ ๐.๖๒๒๕ ลดลงจาก ๐.๖๓๐๗ ในปี ๒๕๖๓ ต่ำกว่าทุกภาคและต่ำกว่าระดับประเทศ (๐.๖๓๖๓) สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาคนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือช้ากว่าทุกภาค เป็นผลมาจากดัชนีความก้าวหน้าของคนในมิติด้านการศึกษา สุขภาพ ชีวิตครอบครัวและชุมชน และการมีส่วนร่วมลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องเร่งยกระดับคุณภาพการศึกษาและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของเด็กและเยาวชน พัฒนาระบบบริการสุขภาพและดูแลกลุ่มเปราะบางอย่างทั่วถึง ส่งเสริมสถาบันครอบครัวและการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างโอกาสของประชาชนอย่างทั่วถึง ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะต่อไป

๒.๒.๑ ประชากร ในปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนประชากร ๒๑.๖๒ ล้านคน หรือ ๑ ใน ๓ ของประเทศ ในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ มีอัตราการลดลงของประชากรเฉลี่ยร้อยละ ๐.๔๕ ต่อปี โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ โดยในปี ๒๕๖๗ มีสัดส่วนประชากรสูงอายุ

ร้อยละ ๒๐.๐ ในขณะที่ประชากรวัยแรงงานมีสัดส่วนลดลง[๑๘] ทำให้วัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น[๑๙] รวมถึงงบประมาณสวัสดิการผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น จำนวนแรงงานต่างด้าวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ณ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๘) มีจำนวน ๖๔,๙๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๑ ของแรงงานต่างด้าวทั้งประเทศ โดยแรงงานต่างด้าวในภาคส่วนใหญ่สัญชาติลาว ร้อยละ ๔๓.๙ รองลงมา คือ สัญชาติเมียนมา ร้อยละ ๓๓.๐ สัญชาติกัมพูชา ร้อยละ ๒๑.๓ และสัญชาติเวียดนาม ร้อยละ ๑.๘ ตามลำดับ จากเหตุความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนไทย – กัมพูชา ทำให้แรงงานสัญชาติกัมพูชาเดินทางกลับประเทศ แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อการจ้างแรงงานและการขาดแคลนแรงงานของภาคอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากแรงงานต่างด้าวในภาคส่วนใหญ่เป็นแรงงานสัญชาติลาวและเมียนมา

๒.๒.๒ สุขภาพ ในปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโรงพยาบาลรัฐบาล ๓๒๖ แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๒๘๗ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๒๙ แห่ง โรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๑๐ แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ที่อยู่ในสังกัดของกระทรวงสาธารณสุข ๑,๙๑๙ แห่ง[๒๐] และมีสถานพยาบาลที่ได้การรับรองมาตรฐานสากล (Joint Commission International: JCI) จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ ศูนย์หัวใจสิริกิติ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงพยาบาลราชพฤกษ์ และโรงพยาบาลกรุงเทพราชสีมา[๒๑] สัดส่วนแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๒,๔๙๗ คน สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลก (WHO) ที่กำหนดแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน โรคพยาธิใบไม้ตับยังเป็นปัญหาสำคัญของภาค โดยอัตราการป่วยด้วยเนื้องอกร้ายที่ตับและท่อน้ำดีในตับ ๑๓๒.๒ ต่อประชากรแสนคน สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๑๐๘.๙ ต่อประชากรแสนคน สำหรับอัตราการเจ็บป่วยด้วยกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ๕ โรคหลักอยู่ที่ ๙,๕๘๑ ต่อประชากรแสนคน สูงกว่าระดับประเทศที่ ๙,๒๕๕ ต่อประชากรแสนคน[๒๒] นอกจากนี้ ค่าเฉลี่ยเชาว์ปัญญา (IQ) ของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ของภาคอยู่ที่ ๑๐๑.๓ คะแนน ต่ำกว่าประเทศที่ ๑๐๒.๘ คะแนน ซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาโภชนาการของแม่และเด็ก รวมถึงความไม่พร้อมของแม่ในช่วงตั้งครรภ์ ที่ส่งผลต่อพัฒนาการเด็กทั้งด้านร่างกายและสติปัญญา จึงยังคงต้องส่งเสริมโภชนาการแม่และเด็กให้ได้มาตรฐาน

๒.๒.๓ การศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสถาบันการศึกษาครอบคลุมทุกพื้นที่และทุกระดับ แต่คุณภาพการศึกษายังเป็นปัญหา ในปี ๒๕๖๗ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปของภาคอยู่ที่ ๘.๔ ปี ต่ำกว่าระดับประเทศที่ ๙.๒ ปี ค่าเฉลี่ยผลการสอบ O-NET ชั้น ม.๖ ในปีการศึกษา ๒๕๖๗ มีคะแนนรวมเฉลี่ย ๓๑.๐ คะแนน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๓๑.๙ คะแนน เด็ก ๐ – ๕ ปีที่มีพัฒนาการสมวัยมีสัดส่วนร้อยละ ๗๖.๙ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ ๗๗.๐[๒๓] และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาความไม่พร้อมของเด็กวัยเรียน ขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้เสริมนอกหลักสูตร และมาตรฐานของโรงเรียนที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องยกระดับคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

---

[๑๘] สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สำรวจภาวะการทำงานของประชากร ๒๕๖๗.

[๑๙] สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๗.

[๒๐] กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๗

[๒๑] Joint Commission International. https://www.jointcommission.org/en/about-us/recognizing-excellence/find-accredited-international-organizations?rfkid_๗:content_filters=country:eq:Thailand.

[๒๒] กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. สรุปรายงานการป่วย ปี พ.ศ. ๒๕๖๗.

[๒๓] กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. Human Achievement Index: HAI.

๒.๒.๔ รายได้และการมีงานทำ ในปี ๒๕๖๗ กำลังแรงงานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน ๙,๔๒๕,๓๘๙ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๓.๙ ของกำลังแรงงานทั้งประเทศ โดยผู้มีงานทำมีสัดส่วนร้อยละ ๙๘.๑ ของกำลังแรงงานภาค กำลังแรงงานส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษาที่ร้อยละ ๔๕.๕ ในขณะที่ระดับอาชีวศึกษามีเพียงร้อยละ ๔.๓ สัดส่วนแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมต่ำสุดที่ร้อยละ ๓๑.๒ ลักษณะการทำงานเป็นแรงงานอิสระ รายได้ไม่แน่นอน ไม่อยู่ในระบบสถานประกอบการ และไม่ได้รับความคุ้มครองจากหลักประกันทางสังคม ผลิตภาพแรงงานเฉลี่ยของภาคอยู่ที่ ๑๐๗,๓๓๘ บาทต่อคนต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๒๗๓,๑๖๑ บาทต่อคนต่อปี เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ร้อยละ ๕๐.๐ รองลงมา คือ ภาคบริการ ร้อยละ ๔๒.๖ และภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ ๗.๔ ตามลำดับ โดยการทำงานของแรงงานในภาคยังคงเป็นแบบดั้งเดิม ขาดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ปริมาณผลผลิตไม่แน่นอน และราคาสินค้าและบริการอยู่ในระดับต่ำ

๒.๒.๕ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้น โดยในปี ๒๕๖๓ มีการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์จำนวน ๕๓.๖ คดีต่อประชากรแสนคน เพิ่มขึ้นเป็น ๑๑๐.๓ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๗ แต่ยังต่ำกว่าระดับประเทศ (๑๔๑.๑ คดีต่อประชากรแสนคน) สำหรับการจับกุมคดียาเสพติด เพิ่มขึ้นจาก ๓๔๔.๕ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๓ เป็น ๖๐๓.๑ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๗ สูงกว่าระดับประเทศ (๕๗๐.๗ คดีต่อประชากรแสนคน) จึงควรให้ความสำคัญกับการป้องกันและการปราบปรามอาชญากรรม และปัญหายาเสพติดในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาและเพิ่มความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในภาคได้อย่างยั่งยืน

๒.๒.๖ การมีส่วนร่วมทางสังคม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีดัชนีความก้าวหน้าของคน ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วมลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๓ ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม เท่ากับ ๐.๕๖๔๕ ลดลงเป็น ๐.๕๑๐๒ ในปี ๒๕๖๗ ต่ำกว่าระดับประเทศ (๐.๕๓๓๖) เนื่องจากครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในท้องถิ่นลดลงอย่างมาก จากร้อยละ ๗๖.๗ ในปี ๒๕๖๓ ลดลงเป็นร้อยละ ๕๓.๑ ในปี ๒๕๖๗ จึงจำเป็นต้องรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรในท้องถิ่น เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและได้รับประโยชน์จากเครือข่ายทางสังคม

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑ ทรัพยากรป่าไม้ ในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ พื้นที่ป่าไม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มลดลง โดยลดลงจาก ๑๕.๗๒ ล้านไร่ ในปี ๒๕๖๓ เป็น ๑๕.๖๑ ล้านไร่ ในปี ๒๕๖๗ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๘ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๔.๘ ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศ[๒๔] เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่เกษตรกรรม การเกิดไฟป่า และการเผาป่า

๒.๓.๒ ความหลากหลายทางชีวภาพ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงทั้งในด้านระบบนิเวศป่าต้นน้ำที่เป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอนซึ่งประกอบด้วยพรรณไม้กว่า ๑,๘๖๙ ชนิด อาทิ ยางแดง พลวง เหียง รัง มะค่า แต้ รกฟ้า เต็งตานี พะยูง และประดู่ ระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลงที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชน้ำและสัตว์น้ำหลากสายพันธุ์ อาทิ บัวแดง บัวหลวง ห่านป่า นกเป็ดน้ำ นกยาง นกกระเต็น

[๒๔] กรมป่าไม้. (๒๕๖๗).

ปลากระสูบจุด ปลาตะโกก ปลาสร้อยขาว ปลาสร้อยนกเขา ปลาแขยง ปลากดเหลือง ปลานิล ปลาช่อน และปลากา ตลอดจนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่มีสัตว์ป่าสำคัญถึง ๑,๘๓๖ ชนิด อาทิ ช้างป่า กระทิง หมาใน เก้ง กวางป่า ชะนี นกเงือก ลิงกัง เสือโคร่ง และเลียงผา รวมทั้งพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อาทิ ทุ่งดอกกระเจียว ภูกระดึง ภูเรือ ภูหลวง ภูพาน และผาแต้ม[๒๕] หากดำเนินการผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับสู่การเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีศักยภาพสูง จะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้แก่ชุมชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

๒.๓.๓ ทรัพยากรน้ำ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปริมาณน้ำท่ารายปี ๖๑,๕๑๓ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๑๒ แห่ง ความจุในการกักเก็บน้ำ ๘,๓๖๙ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๑๓.๖ ของปริมาณน้ำท่ารายปี ในปี ๒๕๖๘ อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาค ณ วันที่ ๑ มกราคม มีปริมาณการกักเก็บ ๖,๐๑๐ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๗๑.๘ ของความจุทั้งหมด[๒๖] ลดลงจากปี ๒๕๖๕ ซึ่งมีปริมาณการกักเก็บ ๖,๖๑๓ ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๙ ของความจุทั้งหมด โดยอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ตอนกลางและตอนล่างของภาคมีอัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำเพิ่มขึ้น แต่ยังไม่เพียงพอต่อการทำเกษตรในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากการขยายตัวของการทำเกษตรนอกฤดูกาล

๒.๓.๔ ทรัพยากรดิน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประสบภาวะดินเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง เนื่องจากลักษณะของดินที่มีความหยาบและเป็นเนื้อทรายสูง ส่งผลให้มีประสิทธิภาพในการกักเก็บความชื้นต่ำ พื้นที่ส่วนใหญ่จึงมีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ อีกทั้งการชะล้างพังทลายของหน้าดินจากการทำเกษตรหมุนเวียนในพื้นที่ลาดชันกว่า ๑๕ ล้านไร่ ส่งผลให้พื้นที่ส่วนใหญ่ราว ๘๐ - ๙๐ ล้านไร่ มีระดับความอุดมสมบูรณ์ต่ำมาก นอกจากนี้ ปัญหาดินเค็มที่ครอบคลุมพื้นที่ ๑๗.๘ ล้านไร่ ซึ่งในจำนวนนี้กว่า ๕.๒ ล้านไร่ ไม่สามารถใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้เนื่องจากการมีปริมาณสารละลายเกลือเข้มข้นจนเป็นอันตรายต่อพืช[๒๗] ประกอบกับการใช้ประโยชน์ที่ดินผิดประเภทและการทำเกษตรเชิงเดี่ยวซ้ำซาก จึงกลายเป็นปัจจัยเร่งให้โครงสร้างดินเสื่อมสภาพและผลักดันให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นจากการใช้ปุ๋ยและสารปรับปรุงดินเกินจำเป็น

๒.๓.๕ ทรัพยากรแร่ธาตุ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแหล่งแร่โพแทชขนาดใหญ่อันดับต้น ๆ ของโลก ประกอบด้วย ๒ แอ่งหลัก ได้แก่ แอ่งสกลนคร ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๑๗,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร นครพนม หนองคาย และอุดรธานี และแอ่งโคราช ครอบคลุมพื้นที่ ๓๓,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ สุรินทร์ อุบลราชธานี และอำนาจเจริญ โดยพื้นที่ที่มีศักยภาพในการทำเหมืองแร่โพแทช ได้แก่ จังหวัดเลย หนองคาย หนองบัวลำภู อุดรธานี ชัยภูมิ นครราชสีมา มหาสารคาม ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ปัจจุบัน มีแหล่งแร่โพแทช ๓ แหล่ง ที่กำลังดำเนินการหรือมีประทานบัตรแล้ว ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา และอุดรธานี โดยมีปริมาณแร่สำรองไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ ล้านตัน[๒๘] ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการผลิตปุ๋ยโพแทชคุณภาพสูงได้ นอกจากนี้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีเกลือหินที่มีศักยภาพต่อยอดไปสู่อุตสาหกรรมสมัยใหม่[๒๙] อาทิ การผลิตแบตเตอรี่โซเดียมสำหรับยานยนต์ไฟฟ้า (EV) หากมีการส่งเสริมการแปรรูปและพัฒนาอุตสาหกรรมปลายน้ำ

---

[๒๕] กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. รายงานสถานการณ์ความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ. ๒๕๖๕ - ๒๕๖๖.

[๒๖] กรมชลประทาน. (๒๕๖๘).

[๒๗] กรมพัฒนาที่ดิน. (๒๕๕๖-๒๕๖๘).

[๒๘] กรมทรัพยากรธรณี. เอกสารธรณีวิทยาประเทศไทยปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๐.

[๒๙] มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วารสาร วิจัย มข.

อย่างเป็นระบบจะช่วยเพิ่มมูลค่า สร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาภาคได้

๒.๓.๖ มลพิษทางอากาศ ในปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกิดไฟไหม้ป่า ๒,๘๒๒ ครั้ง เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๕ ที่ ๒,๒๒๗ ครั้ง คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๗ และมีพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้เพิ่มขึ้น ๕๒,๓๔๕ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๕ ของพื้นที่ป่าไม้ของภาค สอดคล้องกับค่า $PM_{2.5}$ ที่เพิ่มสูงขึ้นจากปี ๒๕๖๕ ที่ ๓๙ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร เป็น ๑๔๗ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ในปี ๒๕๖๗ ทั้งนี้ ปัญหามลพิษทางอากาศของภาคเกิดจากไฟไหม้ป่าไม้เป็นหลัก และยังมีผลจากการเผาหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต การเตรียมพื้นที่เพื่อทำการเกษตรทั้งภายในภาคและจากนอกภาค การลักลอบเผาขยะ และการปล่อยควันจากการใช้น้ำมันเชื้อเพลิง

๒.๓.๗ มลพิษทางน้ำ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีแหล่งน้ำสำคัญ ๑๒ แห่ง ได้แก่ ลำน้ำเลย ลำน้ำสงคราม หนองหาร ลำน้ำอูน ลำน้ำพอง ลำน้ำชี ลำชี ลำปาว ลำเสียว ลำตะคองตอนบน ลำตะคองตอนล่าง และลำน้ำมูล โดยในปี ๒๕๖๗ แหล่งน้ำที่มีคุณภาพน้ำดีมีจำนวน ๑๐ แห่ง ได้แก่ ลำน้ำเลย ลำน้ำสงคราม ลำน้ำอูน หนองหาร ลำน้ำพอง ลำน้ำชี ลำปาว ลำน้ำเสียว ลำชี และลำน้ำมูล โดยลำน้ำพองและลำชีมีคุณภาพน้ำดีขึ้น ส่วนลำตะคองตอนบนมีคุณภาพน้ำพอใช้ และลำตะคองตอนล่างยังเป็นแหล่งน้ำที่มีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมมาโดยตลอด[๓๐] ทั้งนี้ น้ำเสียส่วนใหญ่มาจากชุมชนเมือง การทำปศุสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การชะล้างหน้าดินและจากพื้นที่ทำการเกษตร อาทิ นาข้าว ไร่มันสำปะหลัง และไร่อ้อย

๒.๓.๘ ขยะมูลฝอย ในปี ๒๕๖๗ มีปริมาณขยะมูลฝอย ๖.๔๕ ล้านตัน ปริมาณขยะมูลฝอยที่กำจัดถูกต้อง ๑.๑๔ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗ ของขยะมูลฝอยทั้งภาค จากโครงการเปลี่ยนพลาสติกเป็นบุญที่กำหนดให้นำพลาสติกเป้าหมายกลับมาใช้ประโยชน์อย่างน้อยร้อยละ ๕๐.๐ และการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการผลิตไฟฟ้า ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยถูกนำไปใช้ประโยชน์ ๓.๔๗ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๘ ของขยะมูลฝอยทั้งภาค[๓๑] สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการจัดการขยะในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ปริมาณขยะมูลฝอยของภาคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๓ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 และการสั่งอาหารผ่านระบบบริการส่งอาหาร (Food Delivery) ทำให้มีปริมาณขยะหน้ากากอนามัยและบรรจุภัณฑ์อาหารเพิ่มขึ้น

๒.๓.๙ ศักยภาพพลังงาน ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) ลดลงเล็กน้อยจากการปรับโครงสร้างพลังงานที่ใช้เชื้อเพลิงอื่นทดแทนน้ำมันเชื้อเพลิง อย่างไรก็ดี พบว่า ปี ๒๕๖๗ การใช้พลังงานขั้นต้นเพิ่มขึ้นเกือบทุกชนิดเชื้อเพลิง ทั้งน้ำมันเชื้อเพลิง ร้อยละ ๑.๕ ก๊าซธรรมชาติ ร้อยละ ๒.๒ ถ่านหิน ร้อยละ ๑.๙ และไฟฟ้าพลังน้ำหรือไฟฟ้านำเข้า ร้อยละ ๗.๓ ยกเว้นลิกไนต์ลดลงร้อยละ ๑.๐ การเพิ่มขึ้นของการบริโภคเชื้อเพลิงในภาคมีปัจจัยหลักจากการขยายตัวในการทำนาปรังที่ต้องพึ่งพาเครื่องจักรกลและเครื่องสูบน้ำเพิ่มขึ้น ประกอบกับสภาวะอากาศร้อนรุนแรงที่ส่งผลให้ความต้องการใช้ไฟฟ้าในภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจพุ่งสูงขึ้น ทั้งนี้ ภาคมีกำลังผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนรวม ๒,๘๔๒ เมกะวัตต์ (MW) เป็นอันดับสองของประเทศ รองจากภาคกลางที่มี ๔,๑๔๓ เมกะวัตต์ (MW) โดยพลังงานทางเลือกที่สำคัญ คือ พลังงานแสงอาทิตย์[๓๒] เนื่องจากภาคมีพื้นที่กว้างใหญ่และแดดจัด

---

[๓๐] สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษ. รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗.

[๓๑] กรมควบคุมมลพิษ. (๒๕๖๗).

[๓๒] สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. รายงานสถานการณ์พลังงานของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๗.

เกือบตลอดทั้งปี ส่งผลให้การติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ทั้งแบบฟาร์มและแบบหลังคาดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องเผชิญสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาภาคอย่างมีนัยสำคัญในหลายประเด็น ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ การเข้าสู่สังคมสูงวัย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนส่งผลโดยตรงต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงจำเป็นต้องเร่งปรับตัวเพื่อเตรียมรับมือกับโอกาสและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในช่วง ๕ - ๑๐ ปีข้างหน้า และเปลี่ยนความท้าทายให้เป็นโอกาสในการพัฒนาของภาคต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๑ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ สงครามการค้าเป็นเครื่องมือในการแข่งขันและต่อรองทางเศรษฐกิจของประเทศมหาอำนาจ ซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ระเบียบโลกใหม่ที่แบ่งขั้วกลุ่มประเทศชัดเจนยิ่งขึ้น การใช้มาตรการภาษีนำเข้าของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศต่าง ๆ ในสินค้าบางกลุ่ม และจะเริ่มมีผลกระทบที่ชัดเจนในปี ๒๕๖๙ โดยเฉพาะประเทศไทยที่เศรษฐกิจพึ่งพาการส่งออกและเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานโลก จะได้รับผลกระทบจากมาตรการทางภาษีและการกีดกันทางการค้า แต่อาจจะได้รับประโยชน์จากการย้ายฐานการผลิตออกจากจีนเพื่อลดความเสี่ยงทางการค้าของสหรัฐอเมริกา ซึ่งไทยต้องเร่งดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศโดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมแห่งอนาคต อาทิ ยานยนต์ไฟฟ้า เทคโนโลยีดิจิทัล AI และศูนย์ข้อมูล (Data Center) โดยเน้นการเข้าไปมีส่วนร่วมในห่วงโซ่การผลิตมากกว่าการรับจ้างผลิตเหมือนที่ผ่านมา ในส่วนของความขัดแย้งและสถานการณ์การสู้รบที่เกิดขึ้นในหลายภูมิภาคทั่วโลก ทั้งสงครามรัสเซีย - ยูเครน และการสู้รบในตะวันออกกลางระหว่างอิหร่าน - อิสราเอล และสหรัฐอเมริกา ส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่การผลิตของโลก โดยเฉพาะการสู้รบในพื้นที่ตะวันออกกลาง ถ้าหากยืดเยื้อจะส่งผลต่อราคาน้ำมันที่สูงขึ้น ทำให้ต้นทุนค่าขนส่งสินค้าเพิ่มขึ้น นำไปสู่ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคที่แพงขึ้นตามมา โดยเฉพาะปุ๋ยเคมีที่ราคาจะสูงขึ้นและส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความขัดแย้งและการสู้รบตามแนวชายแดนของไทย - กัมพูชา ส่งผลกระทบความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การดำเนินธุรกิจ และการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงความเชื่อมั่นในการลงทุนและการเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ นอกจากนี้ จากการที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญในการเดินทางและการขนส่งสินค้าของภูมิภาคอินโดจีนและจีนตอนใต้ โดยเฉพาะเมื่อการพัฒนาโครงข่ายระบบรางทั้งรถไฟทางคู่และรถไฟความเร็วสูงแล้วเสร็จ รวมทั้งภาคยังเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตรสำคัญที่เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมชีวภาพของประเทศ จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ดังนี้

๓.๑.๑ ภาคการเกษตร แรงงานส่วนใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบอาชีพในภาคการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ค่อนข้างน้อย ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะได้รับผลกระทบจากเสถียรภาพของห่วงโซ่การผลิตด้านเกษตร มีโอกาสที่ราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ทั้งราคาเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี อาหารสัตว์ และน้ำมันเชื้อเพลิง รวมทั้งได้รับผลกระทบจากการนำเข้าสินค้าเกษตรบางอย่างจากการลดภาษีนำเข้าสินค้าจากสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะกลุ่มอาหารสัตว์ที่คาดว่าจะส่งผลต่อราคาสินค้าเกษตรโดยตรง แต่ในขณะเดียวกัน เป็นโอกาสที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะสามารถส่งออกสินค้าเกษตร

และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ไปยังสหรัฐอเมริกาทดแทนสินค้าจากประเทศจีนที่ถูกกดดันด้านภาษีมากกว่า โดยต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรับสถานการณ์ ทั้งการผลักดันการนำเทคโนโลยีการเกษตรมาใช้มากขึ้นเพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร และการยกระดับสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานสำหรับการส่งออก ในส่วนของความขัดแย้งตามแนวชายแดนของไทย - กัมพูชา อาจจะส่งผลต่อการนำเข้าสินค้าเกษตรบางอย่างที่เป็นวัตถุดิบการผลิตของอุตสาหกรรมชีวภาพ อาทิ การนำเข้ามันสำปะหลังสด ซึ่งส่งผลให้ราคามันสำปะหลังในประเทศสูงขึ้น โดยต้องเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ทั้งหมดนี้เป็นทั้งความท้าทายและโอกาสสำหรับภาคการเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓.๑.๒ ภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมชีวภาพ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร หากความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์รุนแรงจนกระทบกับห่วงโซ่การผลิตอาหารของโลก อาจทำให้มีความต้องการอาหารเพิ่มมากขึ้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถใช้เป็นโอกาสในการยกระดับการผลิตอาหาร โดยใช้ข้อได้เปรียบที่มีผลผลิตทางการเกษตรจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังเป็นโอกาสในการย้ายฐานการผลิตจากประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการตั้งกำแพงทางภาษีที่มากกว่า โดยเฉพาะสินค้ากลุ่มคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ที่อาจจะย้ายฐานจากจีนไปยังประเทศที่ภาษีนำเข้าสหรัฐต่ำกว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางบกและทางรางที่จะสามารถเชื่อมโยงไปยังประเทศจีนตอนใต้ได้อย่างสะดวกมากขึ้น หากโครงการแล้วเสร็จ ประกอบกับที่มีการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดการลงทุนเข้ามายังพื้นที่ภาคได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความท้าทายจากการแข่งขันที่สูงขึ้นอาจส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะปัญหาการทะลักของสินค้าราคาถูกจากจีนที่อาจจะเปลี่ยนจุดหมายจากสหรัฐอเมริกามายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเวียดนาม หากไม่เตรียมการและหามาตรการรับมือที่เหมาะสมก็อาจจะส่งผลต่อราคาสินค้าภาคอุตสาหกรรมของภาค ทั้งนี้ จากการที่ภาคเป็นจุดเชื่อมต่อหลักของภูมิภาคอินโดจีนกับจีนตอนใต้ มีการพัฒนาระบบขนส่งและขนถ่ายสินค้าทางรางทั้งรถไฟทางคู่และรถไฟความเร็วสูง การส่งเสริมอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการพัฒนาระบบคมนาคม ทั้งอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนและการซ่อมบำรุง เทคโนโลยีวิศวกรรมทางราง และการจัดการโลจิสติกส์อัจฉริยะ นับว่าเป็นโอกาสสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓.๑.๓ การท่องเที่ยว มีโอกาสดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวภายในภาคเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนารถไฟความเร็วสูงเชื่อมกับ สปป.ลาว และจีน และความพร้อมในการให้บริการ CIQ (Customs Immigration and Quarantine) ของท่าอากาศยานในพื้นที่ อาทิ การให้บริการบินแบบฟลายทรู (Fly-Thru) จากท่าอากาศยานนานาชาติขอนแก่นไปยัง ๑๗ ประเทศ ของสายการบินไทยแอร์เอเชีย ซึ่งเริ่มให้บริการตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๘[๓๓] เป็นการอำนวยความสะดวกและช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในภาคเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างไทย – กัมพูชา เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวในด้านความปลอดภัย ซึ่งอาจทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในภาคลดลง

๓.๑.๔ การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดน มีความเสี่ยงที่ภาคจะได้รับผลกระทบจากการทะลักของสินค้าจากประเทศจีนที่จะต้องหาตลาดส่งออกใหม่ รวมทั้งสินค้าสวมสิทธิ์เพื่อหลีกเลี่ยงกำแพงภาษีในการส่งออกไปยังตลาดสหรัฐอเมริกา โดยปัจจุบันการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นการค้าผ่านแดนกับประเทศจีน ซึ่งในปี ๒๕๖๗ ยังขาดดุลการค้าอยู่

[๓๓] ท่าอากาศยานขอนแก่น.

ประมาณ ๗๗,๐๐๐ ล้านบาทแต่ขณะเดียวกัน ถือเป็นโอกาสในการส่งออกสินค้าไปยังประเทศจีนเพิ่มเติมเช่นกัน โดยเฉพาะกลุ่มสินค้าเกษตรที่เป็นศักยภาพของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาคต้องเร่งยกระดับการผลิตสินค้าทางการเกษตรเดิม ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งผลิตสินค้าเกษตรใหม่ที่เป็นที่ต้องการของตลาด ในส่วนของสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างไทย – กัมพูชา ส่งผลให้มีการปิดด่านชายแดน แต่กระทบต่อปริมาณการค้าชายแดนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่มากนัก ปี ๒๕๖๗ การค้าชายแดนไทย – กัมพูชา มีมูลค่า ๗,๙๐๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑.๒ ของการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ[๓๔]

๓.๒ การเข้าสู่สังคมสูงวัย โครงสร้างประชากรโลกมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมสูงวัย ซึ่งจะส่งผลต่อจำนวนกำลังแรงงาน การเปลี่ยนแปลงความต้องการสินค้าและบริการ กระทบต่อภาวะการคลังของประเทศที่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิการเพิ่มขึ้น[๓๕] และเป็นแรงกดดันต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ทั้งด้านจำนวนแรงงานและผลิตภาพแรงงาน ซึ่งจะเป็นข้อจำกัดในการรักษาการเติบโตและความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระยะยาว ดังนั้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะต้องเผชิญกับความท้าทายและโอกาสที่สำคัญ ดังนี้

๓.๒.๑ การขาดแคลนแรงงาน การเข้าสู่สังคมสูงวัยเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้าง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อจำนวนแรงงานในระดับประเทศ รวมทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แนวโน้มดังกล่าวจะทำให้ขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรหรือส่วนใหญ่เป็นแรงงานสูงอายุ[๓๖] ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการอาจได้รับผลกระทบน้อยกว่า เนื่องจากแรงงานรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมากกว่าภาคการเกษตร ทั้งนี้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีแรงงานมากที่สุดของประเทศ หากสามารถดึงดูดการลงทุนเข้ามาในภาคได้มากขึ้น โดยอาศัยข้อได้เปรียบเรื่องจำนวนแรงงาน จะส่งผลดีต่อการพัฒนาพื้นที่ในระยะยาวและลดการเคลื่อนย้ายวัยแรงงานจากภาคเกษตรเข้าสู่ตลาดแรงงานในเมืองหรือภาคอุตสาหกรรมได้ แต่ต้องเร่งพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้ตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมและบริการที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ โดยเฉพาะทักษะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและนวัตกรรม และความสามารถในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ระหว่างภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมชีวภาพด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ได้อย่างยั่งยืน สำหรับแรงงานสูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่อยู่ในภาคเกษตร ส่วนใหญ่เป็นแรงงานตามฤดูกาล หากสามารถเพิ่มทักษะแรงงานให้ตรงตามความต้องการของพื้นที่ จะเป็นโอกาสในการจ้างงานผู้สูงอายุเพิ่มเติมได้ จากปัจจัยเรื่องขาดแคลนแรงงาน หากมีความจำเป็นต้องนำแรงงานต่างชาติเข้ามาทดแทน ต้องมีมาตรการในการดูแลและควบคุมที่เหมาะสม ทั้งในเรื่องปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม และโรคติดต่อที่อาจจะตามมาด้วย

๓.๒.๒ การเปลี่ยนแปลงความต้องการสินค้าและบริการ การเข้าสู่สังคมสูงวัยส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภค ความต้องการสินค้าและบริการที่เปลี่ยนไป ทั้งความต้องการอาหารเพื่อสุขภาพ อาหารที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น การให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่รองรับกลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้งความต้องการแรงงานที่มีทักษะในด้านนี้เพิ่มขึ้น แนวโน้มดังกล่าวจะเป็นโอกาสในการขยายตลาดและสร้างมูลค่าเพิ่ม ทั้งการพัฒนาศูนย์บริการสุขภาพและการยกระดับเป็นการท่องเที่ยว

---

[๓๔] กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (๒๕๖๗). การค้าชายแดนและผ่านแดน.

[๓๕] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (๒๕๖๔)

[๓๖] สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๗.

เชิงการแพทย์และสุขภาพ เพื่อดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ การดึงดูดการลงทุนในอุตสาหกรรมชีวภาพ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร เพื่อตอบสนองกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มรักสุขภาพ โดยใช้จุดแข็งในการเป็นแหล่งผลิตสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญของประเทศ และเร่งพัฒนายกระดับฝีมือแรงงานในพื้นที่ให้รองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

๓.๒.๓ การเกิดภาวะพึ่งพิงสูง จากการเข้าสู่สังคมสูงวัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องเผชิญกับภาวะพึ่งพิงที่สูงขึ้น[๓๗] เนื่องจากครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่มีงานตามฤดูกาลเท่านั้น ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่ในภาวะว่างงาน ขาดรายได้ ต้องพึ่งพาค่าใช้จ่ายจากบุตรหลานที่ออกไปทำงานส่งกลับมา และการเคลื่อนย้ายแรงงานภาคเกษตรเข้าสู่เมืองและภาคอุตสาหกรรมทำให้ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่ต้องอยู่กันตามลำพัง ขาดผู้ดูแลในยามเจ็บป่วย หรือตกอยู่ในภาวะพึ่งพา รวมทั้งบางส่วนต้องรับภาระเป็นผู้ดูแลหลานที่ยังเป็นเด็กเล็กและวัยรุ่น ซึ่งผู้สูงอายุอาจจะขาดความรู้ความเข้าใจในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กในช่วงปฐมวัยและการสร้างความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ของวัยเรียนวัยรุ่น ส่งผลให้เด็กขาดพัฒนาการและความรู้วิชาการพื้นฐานที่เหมาะสมตามวัย รวมทั้งไม่สามารถให้การดูแลบุตรหลานที่เป็นวัยรุ่นได้อย่างเหมาะสม[๓๘]

๓.๓ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้สภาพอากาศตามฤดูกาลมีความผันผวนรุนแรง ทั้งจากภัยแล้งและอุทกภัย ทำให้ปริมาณและคุณภาพผลผลิตการเกษตรไม่แน่นอน กระทบต่ออุตสาหกรรมชีวภาพ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร นอกจากนี้ ยังกระทบต่อการส่งออกที่มีการกำหนดมาตรการกีดกันทางการค้า เช่น สหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา เริ่มบังคับใช้กฎระเบียบที่เข้มงวด การจัดหาแหล่งเงินทุนในปัจจุบันเริ่มมีธนาคารและสถาบันการเงินใช้เกณฑ์ ESG (Environmental Social and Governance) ในการพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ หากผู้ประกอบการไม่ปรับแผนธุรกิจให้ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน จะเข้าถึงเงินทุนได้ยากขึ้นหรือมีต้นทุนดอกเบี้ยที่สูงขึ้น และบริษัทหรืออุตสาหกรรมที่สามารถพัฒนานวัตกรรมคาร์บอนต่ำได้ก่อน จะกลายเป็นผู้กำหนดมาตรฐานตลาดและครองส่วนแบ่งการตลาดในอนาคต นอกจากนี้ ภาคการเกษตรยังมีการเผาในกระบวนการผลิตอยู่เป็นจำนวนมาก ส่งผลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะปัญหาฝุ่น $PM_{2.5}$ จะเป็นเงื่อนไขที่ถูกกีดกันทางการค้าได้ ซึ่งเป็นประเด็นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องเร่งปรับตัวเตรียมความพร้อมรับมือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Adaptation) และหาแนวทางเพื่อลดปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อาทิ การดำเนินการเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Mitigation)

๓.๔ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เป็นทั้งโอกาสและความท้าทายในการพัฒนาซึ่งปัจจุบันกำลังเข้าสู่ยุค "AI-Driven Economy" อย่างเต็มตัว เพื่อชดเชยปัญหาโครงสร้างประชากรที่จำนวนวัยแรงงานลดลง มีการปรับเปลี่ยนตลาดแรงงานค่อนข้างรวดเร็ว โดยเฉพาะงานในกลุ่มธุรการ การเงิน และการจัดการข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งถูกแทนที่ด้วย AI ในขณะที่เกิดความต้องการแรงงานทักษะสูงในกลุ่มเทคโนโลยีและ AI ซึ่งค่าตอบแทนสูงเพิ่มขึ้นอย่างมาก หากผู้ประกอบการและแรงงานปรับตัวได้ จะสามารถใช้เป็นโอกาสในการพัฒนาสินค้าและบริการ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมากจะสามารถลดต้นทุนลงได้ ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาสินค้าและ

---

[๓๗] สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

[๓๘] สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว.

บริการเพื่อตอบสนองผู้บริโภคอย่างตรงจุด แต่ทั้งนี้หากไม่สามารถปรับตัวได้เร็วก็จะเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) เกิดช่องว่างระหว่างประเทศ พื้นที่ หรือธุรกิจต่าง ๆ อาทิ บริษัทขนาดใหญ่ที่ใช้ AI เต็มรูปแบบ (Enterprise-wide AI) กับธุรกิจขนาดเล็กที่ยังเข้าไม่ถึงเทคโนโลยี อาจทำให้ความสามารถในการแข่งขันห่างกันมากขึ้น ผู้ประกอบการ แรงงาน และประชาชนทั่วไปจำเป็นต้องยกระดับทักษะด้านดิจิทัลและการรู้เท่าทัน AI ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสและความท้าทายที่สำคัญ ดังนี้

๓.๔.๑ การยกระดับการผลิตสินค้าและบริการ เป็นโอกาสที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะใช้เทคโนโลยีและ AI ในการพัฒนาสินค้าและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเฉพาะอุตสาหกรรมชีวภาพ และอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารที่ภาคมีข้อได้เปรียบในเรื่องปริมาณผลผลิตทางการเกษตรและการเป็นต้นน้ำของอุตสาหกรรมอยู่เดิม การนำเทคโนโลยีมาใช้ในภาคเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนและการขยายช่องทางการตลาดเพื่อสร้างรายได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ ยังเป็นโอกาสในการพลิกโฉมการท่องเที่ยวของภาค โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยนำเทคโนโลยีและ AI มาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการให้บริการสู่การเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวคุณภาพและการท่องเที่ยวมูลค่าสูง การยกระดับด้านสาธารณสุขสามารถนำเทคโนโลยีและ AI มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพ อาทิ โทรเวชกรรม (Telemedicine) ในด้านสิ่งแวดล้อม สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อลดผลกระทบจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและให้เกิดความยั่งยืน

๓.๔.๒ การยกระดับกำลังแรงงาน การพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและ AI อาจส่งผลกระทบต่อการทดแทนแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานไม่มีทักษะ อาจถูกแทนที่ด้วยหุ่นยนต์ รวมถึงความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มสูงขึ้นจากความสามารถในการเข้าถึงและศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มคน โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่แรงงานส่วนใหญ่ยังมีทักษะด้านเทคโนโลยีและ AI ค่อนข้างน้อย ดังนั้นภาคต้องเร่งพัฒนาบุคลากรและกำลังแรงงานให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ด้านการศึกษาจะเป็นโอกาสในการพัฒนาหลักสูตรด้านเทคโนโลยีและ AI เพื่อรองรับตลาดแรงงานในอนาคต

๔. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕

หลักคิดและทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ กำหนดขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์หลักของประเทศในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๔ ที่มุ่งให้เศรษฐกิจขยายตัวสูงขึ้นอย่างทั่วถึงและยั่งยืน ภายใต้บริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการเพิ่มผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขัน ภายใต้ศักยภาพ โอกาส ข้อจำกัด และปัญหาความต้องการที่สำคัญของพื้นที่ เพื่อให้การขับเคลื่อนการพัฒนาในระยะต่อไปมีความชัดเจน สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของประเทศ โดยสอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๔ สู่การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

จากหลักคิดและทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การขับเคลื่อนการพัฒนาในระยะต่อไปจึงมุ่งถ่ายทอดกรอบแนวคิดเชิงนโยบายไปสู่แนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยเน้นการยกระดับการผลิตสินค้าและบริการที่มีศักยภาพของภาคโดยเฉพาะสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมชีวภาพ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร การยกระดับการท่องเที่ยว การยกระดับทุนมนุษย์และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิผล

และให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การพัฒนาของประเทศ ดังนั้น จึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มุ่งเน้น **“การเติบโตบนฐานเศรษฐกิจชีวภาพ”** เพื่อยกระดับการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากการเป็นเพียงฐานการผลิตวัตถุดิบทางการเกษตร ให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจบนฐานชีวภาพ เชื่อมโยงทั้งการผลิตภาคการเกษตร การลงทุนอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร อุตสาหกรรมชีวภาพ และการท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางประเพณีวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการยกระดับทักษะคนในพื้นที่ให้ก้าวทันโลกยุคใหม่ โดยมีแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ ดังนี้

๔.๑ แนวทางการพัฒนาที่ ๑ พัฒนาการเกษตรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

๔.๑.๑ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเกษตรชีวภาพด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยส่งเสริมและพัฒนาสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ชีวภาพจากฐานเกษตรกรรม ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยระบบเกษตรแม่นยำ (Precision Farming) ระบบเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อช่วยให้เกษตรกรวางแผนการผลิตและเก็บเกี่ยวได้แม่นยำ ใช้ระบบติดตามสัตว์อัตโนมัติเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมที่ผิดปกติและตรวจสอบย้อนกลับ ช่วยลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ทนทานต่อโรคและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในโรงเรือนระบบปิดเพื่อป้องกันพาหะนำโรค รวมทั้งการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาสร้างมูลค่าเพิ่ม อาทิ การเปลี่ยนฟางข้าวและกากอ้อยเป็นพลังงานชีวมวล (Biomass)

๔.๑.๒ ส่งเสริมเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ โดยสนับสนุนให้สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ชีวภาพได้รับการรับรองแหล่งผลิตในมาตรฐานตามระบบการจัดการคุณภาพที่ดีและปลอดภัย (Good Agricultural Practices: GAP) และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและภาพลักษณ์ที่ดีต่อสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่การผลิต ส่งเสริมการทำตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์โดยใช้โอกาสจากความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันที่ใส่ใจสุขภาพและการรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร และสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความปลอดภัยทางอาหารและโภชนาการที่เหมาะสม

๔.๑.๓ ส่งเสริมสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น โดยให้ความสำคัญกับสินค้าเกษตรที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะพื้นที่ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือทุนสร้างสรรค์ของพื้นที่มาใช้ในการผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าเพิ่มสูง ส่งเสริมการขึ้นทะเบียนสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) และยกระดับความสามารถของเกษตรกรและชุมชนในการพัฒนาสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นเพื่อสร้างรายได้อย่างยั่งยืน

๔.๑.๔ ส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่ โดยส่งเสริมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เน้นการรวมกลุ่มเกษตรกรและการรวมแปลงในการผลิตสินค้าเกษตร เพื่อลดต้นทุนในการใช้เครื่องจักรทางการเกษตร ให้เครื่องจักรกลทางการเกษตรขนาดใหญ่สามารถเข้าพื้นที่ได้สะดวก ลดการใช้แรงงานที่ต้นทุนสูง ลดต้นทุนอาหารสัตว์และเวชภัณฑ์ เพิ่มมาตรฐานคุณภาพ (GAP) รวมทั้งสร้างอำนาจในการต่อรองราคาและความมั่นคงในการหาตลาดรองรับผลผลิต

๔.๒ แนวทางการพัฒนาที่ ๒ พัฒนาอุตสาหกรรมชีวภาพ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร เพื่อเป็นฐานรายได้หลักของภาค

๔.๒.๑ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาที่สร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเชื่อมโยงงานวิจัยสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ ปรับเปลี่ยนวัตถุดิบทางการเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพเป็นผลิตภัณฑ์ชีวภาพที่มีมูลค่าสูง อาทิ แปรรูปข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และปศุสัตว์ ให้เป็นผลิตภัณฑ์ชีวภาพขั้นสูง แทนการผลิตวัตถุดิบขั้นต้นหรือพลังงานเพียงอย่างเดียว รวมทั้งส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาอาหารแห่งอนาคต อาทิ โปรตีนทางเลือก อาหารทางการแพทย์ และอาหารเสริมสุขภาพ

๔.๒.๒ เตรียมความพร้อมรองรับมาตรการภาษีคาร์บอนข้ามพรมแดน อาทิ มาตรการปรับราคาคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกกีดกันทางการค้า โดยส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน การจัดการของเสียในอุตสาหกรรมให้กลับมาเป็นวัตถุดิบ (Zero Waste) เพื่อลดต้นทุนและสร้างภาพลักษณ์สินค้าสีเขียว และดึงดูดการลงทุนสีเขียว เพื่อให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เป็นเป้าหมายของนักลงทุนที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน

๔.๒.๓ สนับสนุนผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และวิสาหกิจเริ่มต้น (Startups) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมชีวภาพ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร โดยให้สิทธิประโยชน์ที่เอื้อต่อการประกอบธุรกิจและเข้าถึงแหล่งทุน สร้างการเชื่อมโยงกลไกการเกษตรชีวภาพ SMEs Startups นักวิจัย ภาคอุตสาหกรรม และผู้จำหน่าย เพื่อร่วมกันออกแบบและยกระดับสินค้าพื้นถิ่นและผลิตภัณฑ์ชีวภาพไปสู่มาตรฐานสากลให้ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่การผลิต

๔.๒.๔ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศที่จำเป็น โดยเน้นส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NeEC-Bioeconomy) และพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (SEZ) ให้เกิดความเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ อาทิ การผลักดันนิคมอุตสาหกรรมสีเขียว การพัฒนาศูนย์ทดสอบและรับรองมาตรฐาน (Standard & Certification) ที่ได้มาตรฐานสากล เพื่อรับรองผลิตภัณฑ์ชีวภาพ การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาของอุทยานวิทยาศาสตร์ภูมิภาค ศูนย์วิจัย และโรงงานนำร่องในพื้นที่ และการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมแบบไร้รอยต่อ ทั้งทางบก ทางราง และทางอากาศ รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๓ แนวทางการพัฒนาที่ ๓ พัฒนาการท่องเที่ยวและบริการที่มีคุณภาพเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน

๔.๓.๑ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการพื้นถิ่นให้ได้มาตรฐานและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว บนฐานความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรม เน้นบูรณาการความร่วมมือตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน เชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยใช้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวประเภทการประชุม สัมมนา และนิทรรศการ (MICE) การท่องเที่ยวเชิงอาหาร ควบคู่กับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้าง (Man-Made Destination) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ส่งเสริมการกระจายนักท่องเที่ยวจากเมืองหลักสู่เมืองรองและการกระจายรายได้สู่ชุมชน รวมทั้งพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มอบประสบการณ์หรือการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาพำนักและใช้จ่ายในพื้นที่มากขึ้น และเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง

๔.๓.๒ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และสุขภาพ (Medical & Wellness Tourism) โดยพัฒนาเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงการรักษาสู่การพักผ่อนเพื่อฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสปา การท่องเที่ยววิถีชุมชนและอาหารพื้นถิ่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกษตรอินทรีย์ และวัฒนธรรม ควบคู่กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชีวภาพจากสมุนไพรและผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพกลุ่มวัยเกษียณ กลุ่มผู้ป่วยในประเทศกัมพูชา/สปป.ลาว/เมียนมา/เวียดนาม (CLMV) กลุ่มที่มีการพำนักระยะยาว และกลุ่มผู้รักสุขภาพ รวมทั้งส่งเสริมการจัดงานมหกรรมและการประชุมวิชาการด้านการแพทย์และสุขภาพ

๔.๓.๓ พัฒนาปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบคมนาคมขนส่งให้สามารถรองรับการเดินทางต่อเนื่องแบบไร้รอยต่อ การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจากทุกกลุ่ม (Universal Design) ควบคู่กับการยกระดับมาตรฐานการให้บริการโดยการใช้เทคโนโลยี การยกระดับแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ความปลอดภัยสถานประกอบการ และบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและมอบประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว และพัฒนาผู้ประกอบการต้นแบบเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคนและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน

๔.๓.๔ ส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์ที่มุ่งเน้นการสื่อสารคุณค่าและจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นที่รู้จัก โดยให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดเรื่องราว (Storytelling) ของสินค้า บริการ และแหล่งท่องเที่ยว ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อดึงดูดทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มขึ้น อาทิ การจัดมหกรรมกีฬาระหว่างประเทศตามแนวแม่น้ำโขง การพัฒนาเส้นทางจักรยาน Mekong Tour of Thailand เพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และการพัฒนาเส้นทางแข่งขันเรือแม่น้ำโขงเชื่อมโยงตามแนวหนองคาย – เลย – บึงกาฬ – มุกดาหาร – นครพนม – อำนาจเจริญ – อุบลราชธานี

๔.๔ แนวทางการพัฒนาที่ ๔ ยกระดับทุนมนุษย์เพื่อรองรับเศรษฐกิจยุคใหม่และพัฒนาคุณภาพชีวิต

๔.๔.๑ พัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่ปฐมวัยถึงผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ โดยส่งเสริมการดำเนินงานตามมาตรฐานอนามัยแม่และเด็กตั้งแต่ก่อนตั้งครรภ์ พัฒนาศูนย์และเครือข่ายดูแลเด็กให้มีมาตรฐาน เร่งแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ในเด็กปฐมวัย พัฒนาระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นและมีคุณภาพ ส่งเสริมองค์ความรู้แก่เด็กที่ออกนอกระบบการศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทุกช่วงวัย ส่งเสริมผู้สูงอายุกลับเข้าสู่การทำงานที่เหมาะสมตามความรู้ ประสบการณ์ และสุขภาพ เพื่อพึ่งพาตนเองและเพิ่มโอกาสสร้างรายได้ พัฒนาระบบบริการและระบบสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุและกลุ่มเฉพาะอย่างทั่วถึง รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเตรียมความพร้อมของชุมชนและภาคประชาสังคมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของพื้นที่

๔.๔.๒ ผลิตแรงงานมีฝีมือ และแรงงานทักษะสูง โดยพัฒนาแรงงานให้มีทักษะสูงด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะด้านภาษา เพื่อรองรับเศรษฐกิจยุคใหม่ พัฒนาทักษะเฉพาะทางด้านเทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีอาหาร ทักษะการทำงานในห้องปฏิบัติการขั้นสูง การสกัดและทำบริสุทธิ์สารชีวภาพ และความเข้าใจในมาตรฐานหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิต (Good Manufacturing Practice: GMP) สำหรับโรงงานชีวภาพ รองรับการทำงานในอุตสาหกรรมชีวภาพ และอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร รวมทั้งสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย ร่วมกับภาคอุตสาหกรรม สนับสนุนการแจกคูปองเพื่อเรียนรู้ทักษะใหม่ในภาค (Isan Lifelong Learning Voucher) ให้ยืดหยุ่นสอดคล้องกับ

ความต้องการของตลาดงาน และรองรับอุตสาหกรรมในอนาคตของภาค อาทิ ทักษะแรงงานอุตสาหกรรมระบบราง อุตสาหกรรมซ่อมบำรุงอากาศยานขนาดกลางและขนาดเล็ก และอากาศยานไร้คนขับ เพื่อลดการย้ายถิ่นของแรงงานในภาค

๔.๔.๓ ส่งเสริมการสร้างสุขภาวะที่ดีของประชาชน โดยป้องกันและควบคุมโรคเฉพาะถิ่นและแก้ปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับในพื้นที่เสี่ยง ด้วยการนำเทคโนโลยีชีวภาพมาช่วยในการวินิจฉัยคัดกรองในระดับชุมชน เพื่อให้สามารถทำได้รวดเร็ว แม่นยำ และครอบคลุมมากขึ้นโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล ช่วยพัฒนาตัวยาใหม่ที่สามารถกำจัดพยาธิใบไม้ตับได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการตัดวงจรการระบาดในสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังต้องแก้ไขปัญหากลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) โดยส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อป้องกันโรคเรื้อรัง ปรับเปลี่ยนแนวทางการรักษาจากการรักษาตามอาการไปสู่การแพทย์แม่นยำ (Precision Medicine) เพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ และส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนสุขภาพเพื่อรองรับสังคมสูงวัยและกลุ่มเฉพาะในชุมชน

๔.๔.๔ ยกระดับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ มีระบบแจ้งเตือน บูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดในชุมชน

๔.๕ แนวทางการพัฒนาที่ ๕ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการผลิตเศรษฐกิจชีวภาพอย่างยั่งยืน

๔.๕.๑ บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน โดยการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ ป้องกันและแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้และการเกิดไฟป่า รักษาความหลากหลายเชิงนิเวศให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งอาหารและสร้างรายได้อย่างยั่งยืน ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเฝ้าระวังและติดตามการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และสร้างเครือข่ายในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของประชาชน

๔.๕.๒ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างสมดุล โดยจัดหาแหล่งน้ำ พัฒนาระบบกระจายน้ำและขยายพื้นที่ชลประทานในพื้นที่ที่มีศักยภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เพียงพอในการใช้ประโยชน์ทั้งด้านการอุปโภคบริโภค เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การพัฒนาเมือง และรักษาระบบนิเวศทางน้ำ ส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำและเพิ่มมูลค่าของน้ำในพื้นที่ต่าง ๆ อาทิ การใช้ระบบน้ำหยดร่วมกับการพัฒนาระบบเกษตรอัจฉริยะ การใช้ระบบพลังงานแสงอาทิตย์ในพื้นที่เกษตรมูลค่าสูง การจัดทำสระน้ำสำรองของภาคเอกชนในพื้นที่อุตสาหกรรม และการนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ นอกจากนี้ ยังต้องเฝ้าระวังคุณภาพน้ำเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดปี และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการน้ำเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๕.๓ บริหารจัดการทรัพยากรดินและทรัพยากรแร่ธาตุอย่างเหมาะสม โดยดูแลรักษาและฟื้นฟูดินด้วยชีววิธีและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เปลี่ยนการเผาเศษวัสดุการเกษตรเป็นการทำปุ๋ยหมักชีวภาพเพื่อช่วยปรับปรุงโครงสร้างดิน เลือกปลูกพืชที่เหมาะสมกับชุดดิน ลดการใช้สารเคมีและรักษาความสมดุลของระบบนิเวศในดิน เพื่อรองรับการเป็นฐานการผลิตเกษตรชีวภาพมูลค่าสูง เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

ทรัพยากรแร่ธาตุที่มีศักยภาพสูงในภาค โดยนำการวิจัยและพัฒนามาต่อยอดการใช้ประโยชน์แร่โพแทชและเกลือหิน อาทิ การผลิตปุ๋ยโพแทชคุณภาพสูง และแบตเตอรี่โซเดียมสำหรับยานยนต์ไฟฟ้า (EV) ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ รวมทั้งสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

๔.๕.๔ ป้องกันและแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองหรือมลพิษทางอากาศ โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถจัดการเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรแทนการเผา สร้างเครือข่ายการเฝ้าระวังและการป้องปรามผู้ลักลอบฝ่าฝืนกฎหมาย และส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องในการดูแลอากาศสะอาด

๔.๕.๕ บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนตามรูปแบบเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยส่งเสริมให้มีระบบการกำจัดขยะและน้ำเสียด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม มุ่งลดการสร้างขยะให้เหลือน้อยที่สุด เน้นการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การบริโภค ไปจนถึงการจัดการของเสีย ส่งเสริมการใช้ซ้ำ การนำกลับมาใช้ใหม่ การลดการเกิดขยะ การคัดแยกขยะ การนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ ตลอดจนการเก็บรวบรวมและขนส่งขยะมูลฝอยสู่การกำจัดอย่างถูกต้อง รวมทั้งการสนับสนุนการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ และสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนร่วมกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

๔.๕.๖ พัฒนาระบบเตือนภัยให้มีประสิทธิภาพเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติ และลดปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีระบบการเตือนภัยเพื่อรับมือกับวิกฤตภัยแล้งและน้ำท่วม พัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการภัยพิบัติ ใช้ AI และระบบพยากรณ์อากาศ เพื่อวางแผนการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวให้เลี่ยงภัยแล้งหรือน้ำท่วม และส่งเสริมการลดปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อาทิ ลดการใช้พลังงานฟอสซิล ส่งเสริมการผลิตไฟฟ้าจากโซลาร์ฟาร์ม (Solar Farm) และพลังงานลม และนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น กากอ้อย ฟางข้าว และมูลสัตว์ มาผลิตไฟฟ้าและก๊าซหุงต้ม

ภาคกลาง

ร่างกรอบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคกลาง พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕

๑. บทนำ

การดำเนินงานตามเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคกลาง พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐ ในช่วงปี ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ ภาคกลางยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ขณะที่การพัฒนาด้านสังคมมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น โดยมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคกลาง (GRP) ในปี ๒๕๖๖ หดตัวร้อยละ ๐.๗ ต่ำกว่าค่าเป้าหมายเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ที่กำหนดไว้ ร้อยละ ๕.๐ ต่อปี ซึ่งเป็นผลมาจากการหดตัวลงร้อยละ ๔.๗ ของภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะสาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่หดตัวร้อยละ ๔.๙ อาทิ การผลิตผลิตภัณฑ์อาหารหดตัวร้อยละ ๑.๓ ผลิตภัณฑ์เคมีหดตัวร้อยละ ๐.๖ การผลิตยางและพลาสติกหดตัวร้อยละ ๓.๘ รวมทั้งภาคการเกษตรหดตัวร้อยละ ๐.๓ โดยเฉพาะสาขาพืชที่หดตัวร้อยละ ๒.๕ ที่สำคัญ ได้แก่ พืชผัก แตงและพืชหัว (หดตัวร้อยละ ๔.๓) และการปลูกพืชยืนต้น (หดตัวร้อยละ ๑๐.๘) ในส่วนของมิติการพัฒนาด้านสังคมวัดจากค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ของภาคกลาง มีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น โดยในปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๐.๓๖๓ ซึ่งดีกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ ๐.๓๘๕ แสดงถึงการกระจายตัวของรายได้และเศรษฐกิจที่ทั่วถึงมากขึ้น อย่างไรก็ดี รายได้ส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวในภาคอุตสาหกรรม โดยผลิตภาพแรงงานภาคอุตสาหกรรมมีมูลค่า ๔๖๑,๔๐๘ บาทต่อคนต่อปี ขณะที่ภาคบริการและภาคเกษตรซึ่งมีสัดส่วนแรงงานรวมกันอยู่ที่ร้อยละ ๗๑.๑ ผลิตภาพแรงงานภาคบริการอยู่ที่ ๒๓๓,๕๙๓ บาทต่อคนต่อปี และภาคเกษตรกรรม ๘๗,๒๙๙ บาทต่อคนต่อปี ซึ่งต่ำกว่าผลิตภาพแรงงานในภาคอุตสาหกรรมค่อนข้างมาก ดังนั้น การขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์ในภาคบริการและภาคเกษตรจึงมีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มส่วนแบ่งรายได้ของประชากรในภาคกลาง ทั้งนี้ ผลการพัฒนาในภาพรวมดังกล่าว เป็นผลสืบเนื่องมาจากการดำเนินงานของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่เพื่อบรรลุเป้าหมายตามแนวทางการพัฒนาภาคกลางทั้ง ๖ แนวทาง ดังนี้

แนวทางการพัฒนาที่ ๑ ยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าเพิ่มสูงได้มาตรฐานระดับสากล ในปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาคกลางหดตัวร้อยละ ๐.๓ ต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ ๕.๐ ต่อปี ตามการหดตัวร้อยละ ๒.๕ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาพืช อาทิ การปลูกพืชผัก แตงและพืชหัวหดตัวร้อยละ ๔.๓ อย่างไรก็ดี การปลูกข้าวซึ่งมีมูลค่ามากที่สุดในสาขาพืชของภาคกลางขยายตัวร้อยละ ๒.๓ เนื่องจากพื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่มีระบบชลประทานทั่วถึง สะท้อนถึงศักยภาพของภาคกลางในการเป็นพื้นที่ปลูกข้าว รวมทั้งสาขาปศุสัตว์ขยายตัวร้อยละ ๑.๔ โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์ปีก (ขยายตัวร้อยละ ๓.๓) และสุกร (ขยายตัวร้อยละ ๘.๒) โดยสัตว์ปีกและสุกรของภาคกลางมีสัดส่วนมูลค่าสูงที่สุดของประเทศอยู่ที่ร้อยละ ๓๙.๓ และร้อยละ ๒๗.๙ ของมูลค่าการเลี้ยงทั้งประเทศ ตามลำดับ เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับฐานการบริโภคที่สำคัญของประเทศ นอกจากนี้ ภาคกลางยังเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมอาหารที่สำคัญของประเทศ ทำให้สาขาปศุสัตว์ของภาคกลางมีศักยภาพที่จะสามารถต่อยอดไปสู่อุตสาหกรรมอาหารและอาหารแปรรูป ซึ่งการเชื่อมโยงและพัฒนาห่วงโซ่การผลิตอย่างมีประสิทธิภาพจะเป็นแนวทางการพัฒนาสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการในระยะต่อไป

แนวทางการพัฒนาที่ ๒ ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวสำคัญและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวคุณภาพ ในปี ๒๕๖๖ และปี ๒๕๖๗ รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคกลางขยายตัวร้อยละ ๔๗.๓ และร้อยละ ๑๓.๒ ตามลำดับ สูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ ๑๓.๐ ต่อปี โดยรายได้จากการท่องเที่ยวเมืองรองของภาคกลาง (จังหวัดชัยนาท ราชบุรี ลพบุรี สุพรรณบุรี สิงห์บุรี สมุทรสงคราม และอ่างทอง) ขยายตัวร้อยละ ๘๐.๐ และร้อยละ ๑๙.๐ ตามลำดับ สูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ ๖.๐ ต่อปี ขณะที่รายได้จากการท่องเที่ยวเมืองหลักขยายตัวร้อยละ ๔๔.๑ และร้อยละ ๑๑.๕ ตามลำดับ อย่างไรก็ดี แม้ว่ารายได้จากการท่องเที่ยวเมืองรองของภาคกลางจะมีแนวโน้มดีขึ้น แต่ยังมีสัดส่วนค่อนข้างน้อย โดยในปี ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ รายได้จากการท่องเที่ยวเมืองรองของภาคกลางมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ ๑๔.๔ และร้อยละ ๑๕.๑ ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมดของภาคกลาง สะท้อนถึงรายได้จากการท่องเที่ยวยังกระจุกอยู่ในเมืองท่องเที่ยวหลัก ทั้งนี้ ในปี ๒๕๖๗ จำนวนผู้เยี่ยมเยือนในพื้นที่ภาคกลางสูงสุดของประเทศ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๗.๑ ของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนทั้งประเทศ แสดงถึงศักยภาพของภาคกลางในการเป็นจุดหมายที่สำคัญของนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ดี รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคกลางคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๘.๒ ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งประเทศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับเสน่ห์เฉพาะด้านของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดการกระจายตัวของการท่องเที่ยว อาทิ การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของแต่ละพื้นที่ กับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Medical and Wellness) และการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) เพื่อช่วยยกระดับรายได้จากการท่องเที่ยวของภาคกลางให้สูงขึ้น

แนวทางการพัฒนาที่ ๓ พัฒนาระบบบริการส่งเสริมสุขภาพและการให้บริการทางการแพทย์ที่มีศักยภาพในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้ได้มาตรฐานในระดับสากล ปี ๒๕๖๖ มูลค่าบริการสุขภาพภาคเอกชนขยายตัวร้อยละ ๕.๙ สูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ ๓.๐ เป็นผลจากการขยายการลงทุนในด้านการดูแลสุขภาพในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรองรับกระแสการดูแลสุขภาพภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) และรองรับความต้องการที่สูงขึ้นจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยภาคกลางมีเครือข่ายการให้บริการทางการแพทย์ที่หลากหลายทั้งภาครัฐและเอกชนที่ได้การรับรองมาตรฐานสากล (Joint Commission International: JCI) จำนวน ๑๑ แห่ง จาก ๖๒ แห่งทั่วประเทศ สะท้อนถึงศักยภาพการให้บริการด้านสุขภาพ ซึ่งจะเป็นโอกาสในการต่อยอดไปสู่มิติการพัฒนาในด้านอื่น ๆ อาทิ การเชื่อมโยงสุขภาพกับการท่องเที่ยว ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติบำบัด (Wellness Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพชุมชน (Community-Based Health Tourism) เช่น การนวดแผนไทย สปา สมุนไพร และอาหารสุขภาพ รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เกี่ยวเนื่องกับสุขภาพในรูปแบบต่าง ๆ

แนวทางการพัฒนาที่ ๔ พัฒนาเมือง เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและเมืองชายแดน รวมทั้งพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคกลาง – ตะวันตก ให้เป็นศูนย์กลางการกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจของภาคกลาง ในปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาขนส่งและสถานที่เก็บสินค้าของภาคกลางขยายตัวร้อยละ ๑๕.๕ สูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓.๔ ต่อปี เนื่องจากมีการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และระบบการคมนาคมขนส่งในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง อาทิ โครงการก่อสร้างทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายบางปะอิน – นครราชสีมา และสายบางใหญ่ – กาญจนบุรี อย่างไรก็ดี กิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างพื้นที่เขตเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจกับพื้นที่อื่น ๆ ของภาคกลาง ยังไม่สามารถเชื่อมโยงได้อย่างแท้จริง ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เขตเมือง โดยมูลค่า GRP ของกลุ่มจังหวัดภาคกลางปริมณฑลคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๕๑.๑ ของ GRP ภาคกลางทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒

ของมูลค่า GDP ประเทศ อีกทั้งกลุ่มจังหวัดภาคกลางปริมณฑลยังมีมูลค่า GRP สาขาขนส่งและสถานที่เก็บสินค้าคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖๙.๐ ของมูลค่า GRP สาขาขนส่งและสถานที่เก็บสินค้าภาคกลาง และคิดเป็นร้อยละ ๑๕.๗ ของมูลค่า GDP สาขาขนส่งและสถานที่เก็บสินค้าประเทศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไปจึงยังจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง โดยเน้นการเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองหลักและเมืองรองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการลงทุนในระบบโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ระบบขนส่งระบบราง และจุดบริการขนถ่ายสินค้า เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างห่วงโซ่การผลิตในภาคเกษตร บริการ และอุตสาหกรรม ตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่ให้เป็นไปอย่างรวดเร็วด้วยต้นทุนที่ต่ำลง

แนวทางการพัฒนาที่ ๕ พัฒนาและยกระดับความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคตของภาคกลาง ในปี ๒๕๖๖ และปี ๒๕๖๗ จำนวนวิสาหกิจรายย่อย ขนาดย่อม และขนาดกลาง (MSMEs) ในภาคกลางที่จดทะเบียนนิติบุคคลมีจำนวน ๒๑๘,๗๔๐ ราย และ ๒๒๕,๗๗๘ ราย หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๔.๒ และร้อยละ ๓๔.๘ ของจำนวนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของภาคกลางทั้งหมด ตามลำดับ ต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่เฉลี่ยร้อยละ ๓๘.๐ ทั้งนี้ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของภาคกลางส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในภาคการค้า และภาคบริการ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๔๒.๕ และร้อยละ ๔๒.๔ ตามลำดับ ขณะที่ภาคการผลิตอยู่ที่ร้อยละ ๑๔.๐ และธุรกิจการเกษตรอยู่ที่ร้อยละ ๐.๘ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้เกิดการขยายตัวของจำนวนธุรกิจ SMEs ในภาคการเกษตร โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรจากผู้ผลิตแบบดั้งเดิมเป็นนักธุรกิจเกษตร ที่นำเทคโนโลยีมาใช้ มีการบริหารจัดการที่ดี เข้าใจการตลาด และเน้นการเพิ่มมูลค่าสินค้า ซึ่งจะช่วยยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างความเข้มแข็งให้ภาคการเกษตรของภาคกลาง

แนวทางการพัฒนาที่ ๖ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ในปี ๒๕๖๖ และปี ๒๕๖๗ สัดส่วนขยะที่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องต่อขยะที่เกิดขึ้นในภาคกลาง อยู่ที่ร้อยละ ๔๐.๓ และร้อยละ ๔๓.๐ ตามลำดับ สูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ ๓๘.๐ ขณะที่คุณภาพน้ำผิวดินของแหล่งน้ำภาคกลาง โดยวัดจากค่าดัชนีคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน (WQI) ปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ เฉลี่ยอยู่ที่ ๖๖.๐ คะแนน (ระดับพอใช้) ซึ่งพบว่า ยังอยู่ในระดับเดียวกับค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า ๖๖.๐ คะแนน อย่างไรก็ดี ยังมีแหล่งน้ำบางแห่งอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม โดยเฉพาะแม่น้ำที่อยู่ในเขตชุมชนเมือง เกษตรกรรม ปศุสัตว์ และโรงงานอุตสาหกรรม ได้แก่ แม่น้ำท่าจีนตอนกลาง (๕๘.๐ คะแนน) ลพบุรี (๕๗.๐ คะแนน) ท่าจีนตอนล่าง (๕๒.๐ คะแนน) และเจ้าพระยาตอนล่าง (๔๔.๐ คะแนน) ด้านภัยพิบัติ พบว่า ในปี ๒๕๖๖ สัดส่วนประชากรที่ประสบภัยพิบัติอยู่ที่ร้อยละ ๐.๑ ต่อจำนวนประชากรทั้งหมดของภาค ซึ่งอยู่ในระดับดีกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ไม่เกินร้อยละ ๐.๔ ต่อปี ขณะที่มลพิษทางอากาศจากภาวะฝุ่นละอองขนาดเล็ก $PM_{2.5}$ และ PM_{10} มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น โดยจำนวนวันที่ $PM_{2.5}$ และ PM_{10} สูงเกินมาตรฐานของภาคกลางทั้งหมด ๑๘๒ และ ๙๗ วัน ตามลำดับ ซึ่งมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการใช้ยานพาหนะในภาคการขนส่ง กระบวนการผลิตในภาคอุตสาหกรรม และการเผาในที่โล่งในภาคการเกษตร ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ต้องให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนแนวทางการผลิตและการบริโภค รวมถึงการจัดการของเสียที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยกระตุ้นและกำกับให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่วิถีชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ เพื่อลดการปล่อยของเสียที่ส่งผลต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ภาพรวมผลการดำเนินงานตามเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคกลางในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ แสดงให้เห็นว่า การกระจายตัวของรายได้ของภาคกลางมีแนวโน้มดีขึ้น โดยเฉพาะภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 คลี่คลาย ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการฟื้นตัวของภาคการท่องเที่ยว อย่างไรก็ดี ภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรมยังไม่สามารถฟื้นตัวได้อย่างเต็มศักยภาพ ส่งผลให้การกระจายความเจริญและการขยายตัวทางเศรษฐกิจยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น การพัฒนาภาคกลางในระยะต่อไปจึงต้องเร่งยกระดับศักยภาพเกษตรกร เพื่อเพิ่มผลิตภาพการผลิต การยกระดับศักยภาพการผลิตในภาคอุตสาหกรรมสู่การผลิตที่เน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และการพัฒนาเมืองหลักและเมืองรองเพื่อให้ทุกพื้นที่ได้รับประโยชน์ในห่วงโซ่อุปทานตามศักยภาพ โดยเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตทั้งในภาคเกษตร บริการ และอุตสาหกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหาร การแปรรูป การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ด้านสิ่งแวดล้อมแม้ว่าจะรักษาระดับคุณภาพน้ำผิวดินให้อยู่ในระดับพอใช้ แต่ยังจำเป็นเร่งยกระดับศักยภาพการบริหารจัดการน้ำ และการบริหารจัดการของเสียให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรสามารถสนับสนุนการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

๒. สถานการณ์การพัฒนา

การพัฒนาภาคกลางในระยะที่ผ่านมายังเผชิญกับความท้ายทายที่เป็นปัญหาสำคัญหลายประการทั้งเศรษฐกิจที่เติบโตช้า การกระจายตัวของรายได้ที่ยังกระจุกตัวอยู่ในเขตเมือง โดยเฉพาะจังหวัดรอบกรุงเทพมหานคร ขณะที่ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งการวางกรอบทิศทางการพัฒนาภาคในระยะต่อไป จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความท้าทายดังกล่าว เพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา ควบคู่ไปกับการยกระดับศักยภาพของพื้นที่ให้สามารถต่อยอดและขับเคลื่อนการพัฒนาภาคกลางให้เจริญเติบโตต่อไปอย่างเข้มแข็ง บนฐานของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน และทุกภาคส่วนทางสังคมได้รับประโยชน์ โดยภาคีเครือข่ายการพัฒนาสามารถร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามกรอบทิศทางการพัฒนาที่กำหนด ทั้งนี้ สถานการณ์การพัฒนาภาคกลางในระยะที่ผ่านมามีสาระสำคัญ สรุปได้ ดังนี้

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ ขนาดเศรษฐกิจ ภาคกลางเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ โดยมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคกลาง (GRP) ปี ๒๕๖๖ มีจำนวน ๓.๙ ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) (ประเทศมีมูลค่า ๑๗.๙ ล้านล้านบาท) รายได้เฉลี่ยต่อหัวอยู่ที่ ๒๕๘,๒๓๙ บาทต่อปี สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีรายได้ ๒๕๖,๓๔๕ บาทต่อปี และผลิตภาพแรงงานอยู่ที่ ๒๗๖,๓๗๕ บาทต่อคน สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๒๗๓,๑๖๑ บาทต่อคน สะท้อนถึงศักยภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของภาคกลางที่เป็นกลจักรสำคัญของประเทศ อย่างไรก็ดี GRP ภาคกลางต่อ GDP ประเทศ มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง (ในปี ๒๕๕๗ อยู่ที่ร้อยละ ๒๓.๔) สะท้อนถึงบทบาททางเศรษฐกิจของภาคกลางและประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรที่ลดลง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพการผลิตและความสามารถในการแข่งขัน ทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจเดิมที่มีศักยภาพของพื้นที่ อาทิ อุตสาหกรรมการผลิต การท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการพัฒนาเครื่องยนต์ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของตลาด เช่น การเชื่อมโยงการให้บริการทางการแพทย์กับธุรกิจการท่องเที่ยว

๒.๑.๒ การเติบโตทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจภาคกลางในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๒ ต่อปี เทียบกับค่าเฉลี่ยของประเทศที่ขยายตัวร้อยละ ๐.๔ ต่อปี สะท้อนถึงขีดความสามารถในการปรับตัวของ

กิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคกลางจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอก (เศรษฐกิจในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๔ ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 และปี ๒๕๖๖ ได้รับผลกระทบจากปัญหาความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะการกีดกันทางการค้า และความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครนที่ยังคงยืดเยื้อ) ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Bio-Circular-Green Economy: BCG) ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก และพัฒนาทักษะแรงงานให้พร้อมรองรับต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อลดผลกระทบจากความเสี่ยงของปัจจัยภายนอก

๒.๑.๓ โครงสร้างเศรษฐกิจ เศรษฐกิจภาคกลางขับเคลื่อนผ่าน**ภาคบริการ** โดยสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์**ภาคบริการ**คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๙ ของ GRP ภาคกลาง ผลิตภาพแรงงานอยู่ที่ ๒๓๓,๕๙๓ บาทต่อคน (ประเทศ ๓๒๖,๕๘๒ บาทต่อคน) GRP ภาคบริการขยายตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๐.๘ (ประเทศขยายตัวร้อยละ ๑.๑) **ภาคอุตสาหกรรม** คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๔๖.๔ ของ GRP ภาคกลาง ผลิตภาพแรงงานอยู่ที่ ๔๖๑,๔๐๘ บาทต่อคน (ประเทศ ๕๑๖,๘๗๖ บาทต่อคน) GRP ภาคอุตสาหกรรมหดตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๑.๒ (ประเทศหดตัวร้อยละ ๐.๗) และ**ภาคเกษตร** คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖.๗ ของ GRP ภาคกลาง ผลิตภาพแรงงานอยู่ที่ ๘๗,๒๙๙ บาทต่อคน (ประเทศ ๕๗,๕๗๑ บาทต่อคน) GRP ภาคเกษตรหดตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๐.๕ (ประเทศขยายตัวร้อยละ ๐.๕) ทั้งนี้จะเห็นว่าอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคกลางขยายตัวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ รวมทั้งผลิตภาพแรงงานในภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคกลางมีมูลค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศและมีแนวโน้มปรับตัวลดลง (ผลิตภาพแรงงานในภาพรวมของภาคกลางเฉลี่ยปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ หดตัวร้อยละ ๒.๕ ต่อปี) สะท้อนถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจยังพึ่งพาการผลิตแบบดั้งเดิม ที่เน้นศักยภาพแรงงาน รวมถึงการพัฒนาทักษะแรงงานยังไม่สอดคล้องกับภาคบริการและอุตสาหกรรมยุคใหม่ ทำให้ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มของแรงงานในภาคกลางยังคงเป็นข้อจำกัด ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไปจึงควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิต และเชื่อมโยงห่วงโซ่มูลค่าภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการที่มีความเกี่ยวเนื่องเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากการวิจัยและพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยเฉพาะการพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่ทนต่อสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ

๑) ภาคการเกษตร GRP ภาคการเกษตรภาคกลางในปี ๒๕๖๖ มีมูลค่า ๒๖๒,๘๗๘ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๖.๗ ของมูลค่า GRP ภาคกลางทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ ๑๗.๑ ของมูลค่า GDP ภาคการเกษตรของประเทศ โดยพื้นที่ทำการเกษตรของภาคกลางคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๔๑.๐ ของพื้นที่ภาคกลางทั้งหมด และมีพื้นที่ชลประทานคิดเป็นร้อยละ ๖๑.๘ ของพื้นที่ทำการเกษตร ทั้งนี้ สาขาการเกษตรที่สำคัญของภาคกลาง ได้แก่ **สาขาพืช** คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๗ ของมูลค่า GRP ภาคการเกษตรภาคกลาง (สัดส่วนร้อยละ ๑๔.๔ ของ GDP ภาคการเกษตรสาขาพืช) โดยการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ พืชผัก แตงและพืชหัว ข้าว และอ้อย **สาขาปศุสัตว์** คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๗ ของมูลค่า GRP ภาคการเกษตรภาคกลาง (สัดส่วนร้อยละ ๒๘.๖ ของ GDP ภาคการเกษตรสาขาปศุสัตว์) การเพาะเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจของภาคกลางที่สำคัญ ได้แก่ สัตว์ปีก สุกร โคและกระบือ แพะและแกะ **สาขาประมง** คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๑ ของมูลค่า GRP ภาคการเกษตรภาคกลาง (สัดส่วนร้อยละ ๒๕.๙ ของ GDP ภาคการเกษตรสาขาประมง) การทำประมงที่สำคัญของภาคกลาง ได้แก่ การจับสัตว์น้ำเค็ม การเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด และการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ซึ่งจากภูมิประเทศของภาคกลางเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีระบบชลประทานที่ดี จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตร นอกจากนี้

ภาคกลางยังมีศูนย์วิจัยการเกษตรกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ อาทิ ศูนย์วิจัยเมล็ดพันธุ์ข้าวและข้าว (จังหวัดชัยนาท ลพบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี ปทุมธานี และพระนครศรีอยุธยา) รวมทั้งศูนย์กลางจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรที่มีศักยภาพ อาทิ ตลาดไท (จังหวัดปทุมธานี) และตลาดศรีเมือง (จังหวัดราชบุรี) อย่างไรก็ดี ภาคกลางเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์ตั้งแต่ปี ๒๕๖๖ ทำให้แรงงานอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุมากขึ้น โดยเฉพาะในภาคการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิตและการตลาด ทำให้ผลิตภาพการผลิตในภาคการเกษตรของภาคกลางยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับสาขาอื่น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงต้องมุ่งเน้นพัฒนาทักษะแรงงาน โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสนับสนุนการตัดสินใจ การวางแผน และการใช้ทรัพยากร ควบคู่ไปกับการดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้สนใจในการทำการเกษตรมากขึ้น เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาจากเกษตรกรรุ่นเก่ากับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งต่อยอดสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพในพื้นที่ โดยเฉพาะข้าว สัตว์ปีก และสุกร ไปสู่อุตสาหกรรมอาหารแห่งอนาคต เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรในพื้นที่

๒) ภาคอุตสาหกรรม GRP ภาคอุตสาหกรรมของภาคกลาง ปี ๒๕๖๖ มีมูลค่า ๑.๘ ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๔ ของ GDP ภาคอุตสาหกรรมประเทศ โดยโครงสร้างภาคอุตสาหกรรมของภาคกลาง ประกอบด้วย **สาขาการผลิต**มีมูลค่า ๑.๖ ล้านล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๘๗.๑ ของมูลค่า GRP ภาคอุตสาหกรรมภาคกลาง (สัดส่วนร้อยละ ๓๕.๖ ของ GDP สาขาการผลิตประเทศ) โดยการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การผลิตผลิตภัณฑ์อาหาร เครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์เคมี ยานยนต์ รถพ่วงและรถกึ่งพ่วง และคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ มีสัดส่วนร้อยละ ๑๗.๑ ๑๑.๙ ๑๑.๒ ๘.๕ และ ๗.๕ ของ GRP ภาคอุตสาหกรรมภาคกลาง ตามลำดับ ทั้งนี้ อุตสาหกรรมการผลิตของภาคกลางส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน ส่งผลต่อขีดความสามารถในการผลิตและการแข่งขัน โดยวัดจากผลิตภาพแรงงานภาคอุตสาหกรรมปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๔๖๑,๔๐๘ บาทต่อคนต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๕๑๖,๘๗๖ บาทต่อคนต่อปี และผลิตภาพแรงงานภาคอุตสาหกรรมของภาคกลางมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่อง (เฉลี่ยปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ หดตัวร้อยละ ๒.๒) ดังนั้น แนวทางการพัฒนาภาคกลางในระยะต่อไป ยังคงต้องมุ่งต่อยอดอุตสาหกรรมเดิม แต่ต้องปรับปรุงกระบวนการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ และมุ่งเน้นผลิตผลิตภัณฑ์ที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมยานยนต์ ผลิตภัณฑ์เคมี คอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งผลิตภัณฑ์อาหารที่ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อกลุ่มลูกค้าเฉพาะ อาทิ กลุ่มที่ใส่ใจดูแลสุขภาพ อาหารทางการแพทย์ และผู้สูงอายุ รวมถึงอุตสาหกรรมอาหารที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสูงและเพิ่มความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งจะช่วยสนับสนุนภาคการเกษตรในพื้นที่ให้สามารถเติบโตไปพร้อมกันอย่างเข้มแข็ง **สาขาไฟฟ้า ก๊าซ ไอน้ำและระบบการปรับอากาศ** มีมูลค่า ๑.๘ แสนล้านบาท สัดส่วนร้อยละ ๑๐.๐ ของ GRP อุตสาหกรรมภาคกลาง (สัดส่วนร้อยละ ๓๒.๓ ของ GDP สาขาไฟฟ้าฯ ประเทศ) ทั้งนี้ ในช่วงที่ผ่านมาการผลิตไฟฟ้าฯ ส่วนใหญ่พึ่งพิงแหล่งก๊าซธรรมชาติจากเมียนมาเป็นสำคัญ ดังนั้น ในระยะต่อไปจึงควรให้ความสำคัญและเพิ่มบทบาทกับการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนมากขึ้น ทั้งในภาคครัวเรือนและภาคการผลิต เพื่อเพิ่มความมั่นคงทางด้านพลังงานในพื้นที่ **สาขาการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน** มีมูลค่า ๓.๕ หมื่นล้านบาท สัดส่วนร้อยละ ๑.๙ ของ GRP อุตสาหกรรมภาคกลาง (ร้อยละ ๑๐.๑ ของ GDP สาขาเหมืองแร่และเหมืองหินของประเทศ) และ**สาขาการจัดหาน้ำ การจัดการน้ำเสียและของเสีย** มีมูลค่า ๑.๘ หมื่นล้านบาท สัดส่วนร้อยละ ๐.๑ ของ GRP อุตสาหกรรมภาคกลาง (ร้อยละ ๒๒.๗ ของ GDP สาขาการจัดหาน้ำฯ ของประเทศ)

๓) ภาคบริการ GRP ภาคบริการภาคกลางในปี ๒๕๖๖ มีมูลค่า ๑.๘ ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๙ ของมูลค่า GDP ภาคบริการของประเทศ สาขาภาคบริการที่สำคัญของภาคกลาง ได้แก่ การขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ กิจกรรมทางการเงินและประกันภัย และสาขาการขนส่งและที่จัดเก็บสินค้า คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๑ ร้อยละ ๑๑.๔ และร้อยละ ๑๑.๐ ของมูลค่า GRP ภาคบริการภาคกลาง ตามลำดับ โดย**สาขาการขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์** มีมูลค่า ๕๓๗,๗๖๑ ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ ๑.๙ จากปีก่อนหน้า (ประเทศขยายตัวร้อยละ ๓.๙) และคิดเป็นร้อยละ ๑๙.๐ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ ของประเทศ อย่างไรก็ดี มูลค่าผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวในพื้นที่เมืองใหญ่ที่มีประชากรหนาแน่น โดยเฉพาะจังหวัดโดยรอบกรุงเทพฯ (จังหวัดสมุทรปราการ ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรสาคร และนครปฐม มีสัดส่วน GRP สาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ รวมกันคิดเป็นร้อยละ ๖๘.๓ ของ GRP สาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ ภาคกลาง) เนื่องจากเป็นที่ตั้งของแหล่งค้าปลีก/ค้าส่งที่สำคัญประเทศ ได้แก่ ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง และตลาดทะเลไท รวมทั้งสาขาของธุรกิจโมเดิร์นเทรดยังมีการกระจายตัวอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก ซึ่งจะช่วยสนับสนุนผู้ประกอบการในพื้นที่ภาคกลางให้สามารถเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสินค้าและตลาดที่มีศักยภาพได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ให้สามารถเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่การผลิต โดยเฉพาะภาคการเกษตร และธุรกิจ SMEs ซึ่งจะสนับสนุนให้ภาคกลางเป็นฐานการกระจายสินค้าที่มีศักยภาพยิ่งขึ้น **กิจกรรมทางการเงินและประกันภัย** มีมูลค่า ๒๑๐,๖๔๙ ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ ๑.๔ จากปีก่อนหน้า (ประเทศขยายตัวร้อยละ ๑.๔) และคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๒ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์กิจกรรมทางการเงินและประกันภัยของประเทศ อย่างไรก็ดี มูลค่าผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวในพื้นที่เมืองใหญ่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะจังหวัดโดยรอบกรุงเทพฯ (จังหวัดสมุทรปราการ ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรสาคร และนครปฐม มีสัดส่วนมูลค่า GRP กิจกรรมทางการเงินฯ คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๔ ของมูลค่า GRP กิจกรรมทางการเงินฯ ภาคกลาง) สอดคล้องกับมูลค่าเงินฝากและสินเชื่อในระบบธนาคารพาณิชย์ ที่ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในจังหวัดโดยรอบกรุงเทพฯ (จังหวัดสมุทรปราการ ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรสาคร และนครปฐม มีเงินฝากคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๗๔.๘ ของเงินฝากของภาคกลางทั้งหมด และสินเชื่อคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๗๐.๗ ของสินเชื่อภาคกลางทั้งหมด) สะท้อนถึงการพัฒนาเศรษฐกิจยังขาดความสมดุลด้านการให้บริการทางการเงินระหว่างจังหวัดในเขตเมืองกับจังหวัดรอบนอก ส่งผลให้การเข้าถึงข้อมูล บริการที่ปรึกษา และเครื่องมือทางการเงินที่หลากหลายของประชาชนในบางพื้นที่ยังมีข้อจำกัด ประกอบกับหนี้ครัวเรือนของภาคกลางมีแนวโน้มสูงขึ้น (ในปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๖ เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑๒.๖ ต่อปี) จึงอาจส่งผลต่อขีดความสามารถในการชำระหนี้และเกิดปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ดังนั้น ภาคกลางจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะทางการเงินให้กับผู้ประกอบการรายย่อยและประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะทักษะทางการเงินดิจิทัล การบัญชี และการเสริมสร้างวินัยทางการเงิน เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการเงินได้อย่างหลากหลาย สร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้ก่อหนี้เกินตัว และลดการพึ่งพิงหนี้นอกระบบ และ**สาขาการขนส่งและที่จัดเก็บสินค้า** มีมูลค่า ๒๐๔,๓๓๗ ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ ๑๕.๕ จากปีก่อนหน้า (ประเทศขยายตัวร้อยละ ๘.๘) และคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการขนส่งและที่จัดเก็บสินค้าของประเทศ โดยกิจกรรมส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มขนส่งทางบกและท่อลำเลียง (สัดส่วนร้อยละ ๔๑.๐) ขนส่งทางอากาศ (สัดส่วนร้อยละ ๒๙.๗) และคลังสินค้าและสนับสนุนการขนส่ง (สัดส่วนร้อยละ ๑๗.๖) และมูลค่าผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ (สัดส่วนร้อยละ ๕๓.๕) อยุธยา (สัดส่วนร้อยละ ๘.๘) และนนทบุรี (สัดส่วนร้อยละ ๖.๐) ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นการเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมขนส่งทาง

ถนน และทางราง หรือทางน้ำ และศูนย์การกระจายสินค้า โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเมืองรอง เพื่อเป็นฐานการส่งต่อ นำเข้า และกระจายสินค้าในระดับพื้นที่ และส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีและระบบอัตโนมัติเข้ามาช่วยบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน เพื่อลดต้นทุนและขั้นตอนในการขนส่งสินค้า

๔) ภาคการท่องเที่ยว ภาคกลางมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนในปี ๒๕๖๗ จำนวน ๙๕.๐ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๑ ของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนทั้งประเทศ แบ่งเป็น ผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย ๘๙.๓ ล้านคน (คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๐ ของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนภาคกลางทั้งหมด) และผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติ ๕.๗ ล้านคน ทั้งนี้ จำนวนผู้เยี่ยมเยือนภาคกลางในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓๓.๕ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ขยายตัวร้อยละ ๒๙.๒ ขณะเดียวกัน ภาคกลางมีรายได้จากผู้เยี่ยมเยือนรวม ๒.๓ แสนล้านบาท โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวจากผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยเฉลี่ยอยู่ที่ ๒,๒๙๘ บาทต่อคน และผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติเฉลี่ยอยู่ที่ ๓,๙๗๐ บาทต่อคน (ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวของประเทศจากผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยเฉลี่ย ๔,๑๓๑ บาทต่อคน ผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติเฉลี่ย ๒๐,๔๖๔ บาทต่อคน) จังหวัดที่มีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และพระนครศรีอยุธยา สำหรับจังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กาญจนบุรี เพชรบุรี และพระนครศรีอยุธยา ตามลำดับ แม้ว่าภาคกลางจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวสูงที่สุดในประเทศ แต่รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นอันดับที่ ๔ ของประเทศ เนื่องจากผู้เยี่ยมเยือนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยซึ่งมีค่าใช้จ่ายต่อหัวไม่สูงนัก ประกอบกับระยะทางที่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และการขาดกิจกรรมที่ดึงดูดให้เกิดการพักแรม จึงทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางแบบไปกลับในวันเดียวหรือเป็นการเดินทางผ่านไปพักแรมในพื้นที่อื่น ๆ รวมทั้งการเดินทางระหว่างพื้นที่และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวด้วยบริการขนส่งสาธารณะยังมีข้อจำกัด อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้เยี่ยมเยือนและรายได้จากการท่องเที่ยวภาคกลางยังกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดหลัก ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กาญจนบุรี เพชรบุรี และพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย จึงเป็นจังหวัดที่มีการพักแรมของผู้เยี่ยมเยือนสูงกว่าจังหวัดอื่น (ในปี ๒๕๖๗ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และกาญจนบุรี มีจำนวนการเข้าพักแรมของผู้เยี่ยมเยือนอยู่ใน ๑๐ อันดับแรกของประเทศ โดยมีจำนวน ๕.๗ ๓.๙ และ ๓.๕ ล้านคน ตามลำดับ) สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างสรรค์กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการพักแรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในพื้นที่ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการต่อยอดกิจกรรมจากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมีระยะเวลาในการพักแรมและท่องเที่ยวในพื้นที่ให้ยาวขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ทั้งทางบกและทางน้ำ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสัมผัสวิถีชีวิต รวมทั้งการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเพื่อลดความแออัดในจังหวัดท่องเที่ยวหลักให้เกิดการกระจายตัวของการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในพื้นที่ภาคกลาง

๕) วิสาหกิจรายย่อย ขนาดย่อม และขนาดกลาง (MSMEs) ปี ๒๕๖๗ ภาคกลางมีจำนวนผู้ประกอบการรวมทั้งสิ้น ๖๔๙,๗๐๓ ราย คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐ ของจำนวนผู้ประกอบการทั้งประเทศ (๓.๒๖ ล้านราย) แบ่งเป็น **ภาคบริการ** จำนวน ๒๗๖,๘๙๘ ราย (สัดส่วนร้อยละ ๔๒.๖ ของจำนวน MSMEs ภาคกลาง) ที่สำคัญ ได้แก่ การบริการด้านอาหารในภัตตาคารร้านอาหาร การเช่าและการดำเนินการเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ และกิจกรรมการแต่งผม **ภาคการค้า** จำนวน ๒๗๕,๖๖๑ ราย (สัดส่วนร้อยละ ๔๒.๔ ของจำนวน MSMEs ภาคกลาง) ที่สำคัญได้แก่ ร้านขายของชำ ร้านขายปลีกสินค้า และการบำรุงรักษาและการซ่อมระบบเครื่องยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ **ภาคการผลิต** จำนวน ๙๑,๘๐๒ ราย (สัดส่วนร้อยละ ๑๔.๑ ของจำนวน MSMEs ภาคกลาง) ที่สำคัญได้แก่ การกลึง การกัด การใส่โลหะ การตัดเย็บเสื้อผ้า การผลิตขนม

และการผลิตอาหารพร้อมปรุง และ**ภาคธุรกิจการเกษตร** จำนวน ๕,๓๔๒ ราย (สัดส่วนร้อยละ ๐.๘ ของจำนวน MSMEs ภาคกลาง) ที่สำคัญ ได้แก่ การปลูกพืชประเภทเครื่องเทศ เครื่องหอม และสมุนไพร การปลูกข้าวจ้าว และการเลี้ยงโคนมโคเนื้อ ทั้งนี้ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มวิสาหกิจรายย่อย (Micro) จำนวน ๕๑๖,๔๔๕ ราย และวิสาหกิจขนาดย่อม (Small) จำนวน ๑๑๕,๖๘๖ ราย โดยในปี ๒๕๖๗ ผู้ประกอบการ MSMEs ร้อยละ ๖๓.๕ ของภาคกลางดำเนินการในรูปแบบส่วนบุคคล ขณะที่การจดทะเบียนในรูปนิติบุคคลอยู่ที่ร้อยละ ๓๔.๘ และวิสาหกิจชุมชนร้อยละ ๑.๗ รายได้รวมของธุรกิจ MSMEs ภาคกลาง ในปี ๒๕๖๗ มีมูลค่า ๓.๐ ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๑ ของรายได้ MSMEs รวมทั้งประเทศ (๑๐.๔ ล้านล้านบาท) แบ่งเป็น **ภาคการค้า** มีรายได้ ๑.๒ ล้านล้านบาท (สัดส่วนร้อยละ ๓๙.๓ ของ MSMEs ภาคกลาง) ที่สำคัญ ได้แก่ การขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง การขายส่งเครื่องจักรและอุปกรณ์ ร้านขายปลีกวัสดุก่อสร้าง และการขายเคมีภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม **ภาคการผลิต** มีรายได้ ๑.๑ ล้านล้านบาท (สัดส่วนร้อยละ ๓๔.๙ ของ MSMEs ภาคกลาง) ที่สำคัญ ได้แก่ การผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติก การผลิตบรรจุภัณฑ์ การผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ และการผลิตกระดาษลูกฟูกและกล่องจากกระดาษ **ภาคบริการ** มีรายได้ ๐.๗ ล้านล้านบาท (สัดส่วนร้อยละ ๒๔.๕ ของ MSMEs ภาคกลาง) ที่สำคัญ ได้แก่ การก่อสร้างอาคาร การขนส่งและขนถ่ายสินค้า และการติดตั้งไฟฟ้า และ**ภาคธุรกิจการเกษตร** มีรายได้ ๐.๐๔ ล้านล้านบาท (สัดส่วนร้อยละ ๑.๓ ของ MSMEs ภาคกลาง) ที่สำคัญ ได้แก่ การเลี้ยงสุกร ไก่เนื้อ ไก่ไข่ โค กิจกรรมหลังการเก็บเกี่ยวพืชผล และกิจกรรมการสนับสนุนการผลิตพืชผล ขณะที่รายได้ของธุรกิจ MSMEs ภาคกลาง ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มธุรกิจขนาดกลาง (Medium) มูลค่า ๑.๙ ล้านล้านบาท และธุรกิจขนาดย่อม (Small) มูลค่า ๑.๑ ล้านล้านบาท ทั้งนี้ ปี ๒๕๖๗ ธุรกิจ MSMEs ภาคกลาง ขยายตัวร้อยละ ๑.๓ จากปี ๒๕๖๖ เทียบกับ GRP ของภาคกลางที่หดตัวร้อยละ ๐.๗ ในปี ๒๕๖๖ สะท้อนถึงศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ SMEs ที่สูงกว่าเศรษฐกิจในภาพรวมของภาคกลางที่หดตัวร้อยละ ๐.๗ ดังนั้น การส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมยังคงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะส่งเสริมและพัฒนาการสร้างธุรกิจสตาร์ทอัพ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและพันธมิตรธุรกิจ ระหว่างผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีศักยภาพทั้งในภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในห่วงโซ่มูลค่าทางการค้า เพื่อเชื่อมโยงผู้ประกอบการรายย่อยที่มีศักยภาพในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน

๒.๒ ด้านสังคม

ภาพรวมความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) ของภาคกลางในช่วงระยะ ๕ ปีย้อนหลัง (ปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗) ระดับความก้าวหน้าการพัฒนาคนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๗ ระดับความก้าวหน้าการพัฒนาคนเท่ากับ ๐.๖๔๘๒ ลดลงจาก ๐.๖๕๖๔ ในปี ๒๕๖๓ แต่ยังคงสูงกว่าระดับประเทศ (๐.๖๓๖๓) และสูงเป็นอันดับสาม รองจากกรุงเทพฯ (๐.๖๗๑๘) และภาคตะวันออก (๐.๖๕๒๖) สะท้อนให้เห็นว่าภาคกลางปรับตัวด้านการพัฒนาคนค่อนข้างช้า ปัจจัยหลักเป็นผลจากมิติด้านการศึกษา การมีส่วนร่วม ชีวิตครอบครัวและชุมชน และที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่มีค่าดัชนีลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเร่งยกระดับคุณภาพการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและครอบครัว และการเข้าถึงโอกาสอย่างทั่วถึงในระยะต่อไป

๒.๒.๑ ประชากร ภาคกลางมีจำนวนประชากรที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปี ๒๕๖๗ มีจำนวนประชากร ๑๒.๒๓ ล้านคน หรือร้อยละ ๑๘.๕ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๑๒.๑๕ ล้านคน ในปี ๒๕๖๓ โดยในช่วงปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๗ มีอัตราการขยายตัวของจำนวนประชากร เฉลี่ยร้อยละ ๐.๑ ต่อปี สูงกว่า

ระดับประเทศที่หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๒ ต่อปี และอัตราการเกิดของภาคกลางมีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๗ ต่อปี ต่ำกว่าระดับประเทศที่เฉลี่ยร้อยละ ๐.๘ ต่อปี โครงสร้างประชากรส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงาน (๑๕ - ๕๙ ปี) ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ ๖๔.๑ รองลงมา คือ วัยผู้สูงอายุ (๖๐ ปีขึ้นไป) ร้อยละ ๒๑.๕ และวัยเด็ก (๐ - ๑๔ ปี) ร้อยละ ๑๔.๕ ภาคกลางเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี ๒๕๖๖ เช่นเดียวกับประเทศ ส่งผลให้วัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น โดยประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ต้องรับภาระผู้สูงอายุ ๓๔ คน ในปี ๒๕๖๗ เพิ่มจาก ๒๘ คนในปี ๒๕๖๓ จึงจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวให้มีคุณภาพและทั่วถึง นอกจากนี้ ภาคกลางยังมีสัดส่วนประชากรเมืองร้อยละ ๓๙.๒ สูงกว่าระดับประเทศ (ร้อยละ ๓๔.๓) สะท้อนให้เห็นว่าภาคกลางมีการขยายตัวของความเป็นเมืองรวดเร็วกว่าเมืองหลักอื่น ๆ ของประเทศ อาทิ จังหวัดนนทบุรี มีสัดส่วนประชากรเมืองร้อยละ ๖๒.๗ ปทุมธานี ร้อยละ ๕๘.๓ และสมุทรปราการ ร้อยละ ๔๖.๒ รวมทั้งยังเป็นภาคที่มีจำนวนประชากรแฝงและแรงงานต่างด้าวมากที่สุดของประเทศ โดยมีสัดส่วนประชากรแฝงร้อยละ ๓๗.๔ ของประชากรแฝงทั้งประเทศ และสัดส่วนแรงงานต่างด้าวร้อยละ ๓๖.๘ ของแรงงานต่างด้าวทั้งประเทศ ส่วนใหญ่กระจุกตัวในพื้นที่เมืองหลักและแหล่งจ้างงานที่สำคัญ เช่น จังหวัดสมุทรสาคร สมุทรปราการ ปทุมธานี และนนทบุรี อย่างไรก็ตาม ความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างรวดเร็วและมีความหนาแน่นของประชากรสูงในเมืองหลัก และจำนวนประชากรแฝงและแรงงานต่างด้าวที่สูงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อาทิ ปัญหาการจัดบริการด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ไม่เพียงพอต่อการเติบโตของเมือง ปัญหาด้านการคมนาคมและการจราจรหนาแน่น ปัญหาชุมชนแออัดจากผู้มีรายได้น้อยหรือคนยากจนเมืองที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเมืองตามมา รวมทั้งการรวมกลุ่มสร้างการมีส่วนร่วมหรือการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นไปได้ยากกว่าภาคอื่น ๆ อาทิ การเป็นสมาชิกขององค์กรชุมชนหรือองค์กรในท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในการดูแลและใช้ประโยชน์จากพื้นที่น้อยลง เนื่องจากมีความหลากหลายของผู้คนที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัยหรือทำงาน และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น

๒.๒.๒ สุขภาพ ประชากรภาคกลางมีแนวโน้มได้รับบริการสาธารณสุขที่ครอบคลุมทั่วถึงมากขึ้น เนื่องจากเป็นที่ตั้งของสถานพยาบาลที่ได้มาตรฐาน บุคลากรมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง มีเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ทันสมัย การให้บริการมีคุณภาพได้มาตรฐานสากล รวมทั้งมีเครือข่ายสถานพยาบาลรองรับการขยายตัวด้านบริการเชื่อมโยงจากกรุงเทพฯ และเป็นภาคที่มีแนวโน้มสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรดีขึ้นจากแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๑,๘๕๑ คน ในปี ๒๕๖๓ เป็น ๑,๗๒๑ คน ในปี ๒๕๖๗ แต่ยังคงต่ำกว่าระดับประเทศที่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑ : ๑,๔๘๗ คน และเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งกำหนดแพทย์ต่อประชากร ๑ : ๑,๐๐๐ คน โดยจำนวนแพทย์ส่วนใหญ่มีการกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มจังหวัดปริมณฑลและเมืองหลักของภาค ด้วยแนวโน้มการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ที่ครอบคลุมและความได้เปรียบในการเป็นศูนย์การดูแลและรักษาสุขภาพที่ได้การรับรองมาตรฐานสากล (JCI) ซึ่งเป็นมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติด้านความปลอดภัยในการรักษาพยาบาล การจัดบริการด้านสุขภาพ การมีแพทย์เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และค่ารักษาพยาบาลเหมาะสม จำนวน ๑๑ แห่ง หรือร้อยละ ๑๗.๗ จากทั้งหมดทั่วประเทศ ๖๒ แห่ง จึงเป็นที่ยอมรับและเชื่อมั่นของชาวต่างชาติในการเข้ามารับการรักษาพยาบาล รวมทั้งต่อยอดไปยังธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และเชิงสุขภาพ อย่างไรก็ตาม ภาคกลางยังคงมีจำนวนผู้ป่วยและการเสียชีวิตด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เพิ่มสูงขึ้นและสูงกว่าระดับประเทศ ซึ่งยังคงเป็นปัญหาที่สะท้อนถึงพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ไม่เหมาะสมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน

๒.๒.๓ การศึกษา ประชากรในภาคกลางได้รับโอกาสทางการศึกษาสูงขึ้นและสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ โดยจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ในปี ๒๕๖๗ อยู่ที่ ๙.๗ ปี เพิ่มขึ้นจาก ๙.๓ ปี ในปี ๒๕๖๓ และสูงกว่าระดับประเทศ (๙.๒ ปี) และภาคอื่น ๆ อัตราการเข้าเรียนต่อมัธยมปลายและอาชีวศึกษาของภาคกลาง มีแนวโน้มดีขึ้น ในปี ๒๕๖๗ อยู่ที่ร้อยละ ๘๑.๐ เพิ่มขึ้นจาก ๗๖.๗ ในปี ๒๕๖๓ แต่ยังคงต่ำกว่าระดับประเทศ (ร้อยละ ๘๔.๗) ทั้งนี้ เนื่องมาจากภาคกลางเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาและมีสถาบันวิจัยและพัฒนาที่พร้อมให้บริการครบวงจร อีกทั้งยังได้เปรียบพื้นที่ภาคอื่น ในมิติของระยะทางที่ใกล้กับกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศที่มีสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาจำนวนมาก จึงทำให้ประชากรวัยเรียนของพื้นที่ภาคกลางมีโอกาสและทางเลือกในการเข้าถึงสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียงมากกว่าประชากรจากพื้นที่อื่น จึงเป็นโอกาสสำหรับการพัฒนาภาคกลางที่จะยกระดับการพัฒนาด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ เนื่องจากมีความพร้อมของกำลังแรงงานที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าภาคอื่นของประเทศ นอกจากนี้ ภาคกลางยังเป็นที่ตั้งของบริษัทชั้นนำของภาคเอกชน และสถาบันการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่มีความพร้อมที่จะเป็นเครือข่ายในการผลิตกำลังคนให้มีความสามารถรองรับความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก เช่น อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ศูนย์วิจัยข้าว จังหวัดปทุมธานี และสถาบันยานยนต์ จังหวัดสมุทรปราการ

๒.๒.๔ การมีงานทำและตลาดแรงงาน กำลังแรงงานภาคกลางสูงเป็นอันดับที่ ๑ ของประเทศและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยปี ๒๕๖๗ มีกำลังแรงงานถึง ๙.๕ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๓.๗ เพิ่มขึ้นจาก ๘.๖ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๒.๓ ของกำลังแรงงานรวมของประเทศในปี ๒๕๖๓ ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการ โดยสัดส่วนแรงงานในภาคบริการมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น ในปี ๒๕๖๗ อยู่ที่ร้อยละ ๕๖.๕ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕๔.๙ ในปี ๒๕๖๓ ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลง โดยภาคอุตสาหกรรม อยู่ที่ร้อยละ ๒๙.๗ ลดลงจากร้อยละ ๓๐.๑ ในปี ๒๕๖๓ และภาคเกษตรกรรม อยู่ที่ร้อยละ ๑๓.๗ ลดลงจากร้อยละ ๑๕.๐ ในปี ๒๕๖๓ และกำลังแรงงานส่วนใหญ่ร้อยละ ๒๘.๒ มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ขณะที่การศึกษาระดับอุดมศึกษาและระดับอาชีวศึกษามีแนวโน้มสูงขึ้น โดยระดับอุดมศึกษา ในปี ๒๕๖๗ อยู่ที่ร้อยละ ๑๙.๐ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๗.๗ ในปี ๒๕๖๓ และระดับอาชีวศึกษา ในปี ๒๕๖๗ อยู่ที่ร้อยละ ๕.๔ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕.๐ ในปี ๒๕๖๓ ผลิตภาพแรงงานเฉลี่ยของภาคมีแนวโน้มลดลง แต่ยังสูงเป็นอันดับที่ ๓ รองจากกรุงเทพฯ และภาคตะวันออก ปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๒๗๖,๓๗๕ บาทต่อคน สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ที่ ๒๗๓,๑๖๑ บาทต่อคน โดยภาคอุตสาหกรรมมีผลิตภาพแรงงานสูงสุด ๔๖๑,๔๐๘ บาทต่อคน รองลงมา คือ ภาคบริการ ๒๓๓,๕๙๓ บาทต่อคน และภาคเกษตรกรรม ๘๗,๒๙๙ บาทต่อคน นอกจากนี้ยังพบว่า ปี ๒๕๖๗ ภาคกลางมีสัดส่วนแรงงานนอกระบบสูงถึง ร้อยละ ๓๖.๖ แต่ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ ๕๒.๗ โดยกระจุกตัวหนาแน่นในจังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท และกาญจนบุรี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบในภาคการเกษตร ส่งผลให้แรงงานจำนวนมากขาดหลักประกันทางสังคมและการคุ้มครองแรงงานที่เหมาะสม และภาคกลางมีความจำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าวในภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมจำนวนมาก โดยมีสัดส่วนแรงงานต่างด้าวสูงถึงร้อยละ ๓๖.๘ ของแรงงานต่างด้าวทั้งประเทศ ส่วนใหญ่กระจุกตัวในพื้นที่เมืองหลักและแหล่งจ้างงานที่สำคัญ เช่น จังหวัดสมุทรสาคร ร้อยละ ๘.๔ ของแรงงานต่างด้าวทั้งประเทศ สมุทรปราการ (ร้อยละ ๖.๙) ปทุมธานี (ร้อยละ ๕.๕) และนนทบุรี (ร้อยละ ๓.๘) อย่างไรก็ตาม ทั้งภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมยังคงเป็นภาคที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจและเป็นแหล่งจ้างงานสำคัญของภาคกลาง ซึ่งในอนาคตมีความจำเป็นในการนำเทคโนโลยีขั้นสูงและนวัตกรรมมาใช้ในการผลิตและพัฒนาการให้บริการมากขึ้น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์และบริการ ดังนั้น แรงงานที่อยู่ในสาขา

การผลิตสำคัญของภาคกลางจึงต้องเตรียมความพร้อมให้สามารถปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ด้วยการพัฒนาความรู้และทักษะฝีมือให้ได้มาตรฐาน สามารถทำงานร่วมกับเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีความคิดสร้างสรรค์สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจให้แรงงานและผู้ประกอบการเข้าสู่ระบบและเห็นประโยชน์จากการมีระบบความคุ้มครองทางสังคม เพื่อเพิ่มสวัสดิการและความมั่นคงของแรงงานในระยะยาว

๒.๒.๕ รายได้ ความยากจน และความเหลื่อมล้ำ ภาคกลางมีสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายลดลง และดีกว่าภาคอื่น ๆ โดยสัดส่วนคนจนของภาคกลางมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๓.๔ ในปี ๒๕๖๓ เป็นร้อยละ ๒.๗ ในปี ๒๕๖๗ ต่ำกว่าระดับประเทศที่ร้อยละ ๔.๙ ซึ่งจังหวัดอ่างทองมีสัดส่วนคนจนสูงสุด (ร้อยละ ๑๐.๖) รองลงมา ได้แก่ จังหวัดชัยนาท (ร้อยละ ๙.๖) กาญจนบุรี (ร้อยละ ๖.๒) และลพบุรี (ร้อยละ ๖.๖) ในส่วนของจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนน้อย ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี (ร้อยละ ๐.๙) และนครปฐม (ร้อยละ ๐.๗) ขณะที่จังหวัดนนทบุรีมีสัดส่วนคนจนน้อยมาก สะท้อนปัญหาความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค(Gini Coefficient) ด้านรายจ่าย ภาคกลางมีแนวโน้มดีขึ้นจากร้อยละ ๓๑.๖ ในปี ๒๕๖๓ เป็นร้อยละ ๒๘.๗ ในปี ๒๕๖๗ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ ๓๓.๓ แสดงให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายโดยรวมอยู่ในระดับที่ดีขึ้นเมื่อเทียบกับประเทศ อย่างไรก็ตาม ภาคกลางยังมีรายได้ครัวเรือน ค่าใช้จ่ายครัวเรือนและหนี้สินของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นและสูงกว่าระดับประเทศ ในปี ๒๕๖๖ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนภาคกลาง อยู่ที่ ๓๘๙,๑๖๑ บาทต่อปี สูงกว่าระดับประเทศ (๓๔๘,๓๖๐ บาทต่อปี) ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการทำงาน ส่วนค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ที่ ๓๑๗,๓๘๕ บาทต่อปี สูงกว่าระดับประเทศ (๒๘๔,๓๓๔ บาทต่อปี) ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค อาทิ ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และค่าใช้จ่ายสินค้าและบริการ ส่วนหนี้สินของครัวเรือน อยู่ที่ ๒๑๑,๗๘๙ บาทต่อปี สูงกว่าระดับประเทศ (๑๙๗,๒๕๕ บาทต่อปี) ซึ่งหนี้สินส่วนใหญ่เกิดจากการกู้ยืมเพื่อใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดินร้อยละ ๔๗.๘ เพื่อใช้จ่ายครัวเรือนร้อยละ ๓๕.๐ และเพื่อใช้ทำการเกษตรร้อยละ ๙.๖ สะท้อนถึงความเปราะบางด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ที่มีกำลังซื้อที่ลดลง และความท้าทายในการบริหารจัดการการเงินส่วนบุคคลที่ต้องเผชิญกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น และความมั่นคงทางการเงินที่ต่ำ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและเสถียรภาพทางการเงินในระยะยาว ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จำเป็นต้องมุ่งเพิ่มความมั่นคงของรายได้ครัวเรือน ลดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่อย่างตรงจุด เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่เกิดประโยชน์ลงถึงประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง และให้ความสำคัญในการพัฒนากลุ่มคนจน กลุ่มด้อยโอกาสและกลุ่มเปราะบาง ให้สามารถเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการของรัฐ ทั้งระบบสาธารณูปโภค และโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม รวมทั้งการสร้างโอกาสให้กับกลุ่มคนจน กลุ่มด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบาง ในการมีช่องทางสร้างรายได้ และมีงานทำด้วยการพัฒนาทักษะใหม่ (New Skill) ที่จำเป็นในการทำงาน และยกระดับทักษะเดิมหรือเสริมทักษะให้เพิ่มขึ้น (Upskill/Reskill)

๒.๒.๖ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ภาคกลางมีแนวโน้มความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง ปี ๒๕๖๗ มีการแจ้งความคดี ชีวิตร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ จำนวน ๑๖๖.๙ คดีต่อประชากรแสนคน สูงเป็นอันดับที่ ๒ รองจากภาคใต้ชายแดน และสูงกว่าระดับประเทศ (๑๔๑.๑ คดีต่อประชากรแสนคน) เช่นเดียวกับสถานการณ์ด้านการจับกุมคดียาเสพติดของภาคกลางมีแนวโน้มสูงขึ้น ส่วนใหญ่เป็นคดียาเสพติดประเภทยาบ้า ยาเอ็กตาซี (ยาอี) ไอซ์ และกัญชาแห้ง การแพร่ระบาดส่วนใหญ่

พบในเขตพื้นที่ชุมชนเมือง พื้นที่ท่องเที่ยว และพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมที่มีแรงงานอาศัยอยู่จำนวนมาก อาทิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สมุทรสาคร สมุทรปราการ และนนทบุรี รวมทั้งปัญหาเด็กและเยาวชนที่ก่อคดีอาชญากรรมเข้าสู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก ๒.๕ รายต่อประชากรกลุ่มอายุพันคน ในปี ๒๕๖๓ เพิ่มเป็น ๒.๙ รายต่อประชากรกลุ่มอายุพันคน ในปี ๒๕๖๗ ซึ่งอยู่ในระดับเดียวกับประเทศ (๒.๙ รายต่อประชากรกลุ่มอายุพันคน) และสูงเป็นอันดับที่ ๒ รองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสะท้อนให้เห็นสาเหตุอาจมาจากทั้งปัญหาครอบครัว สังคม และกลุ่มเพื่อน รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบทั้งเชิงลบและเชิงบวกต่อพฤติกรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชน อาทิ การขาดปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว การเลียนแบบความรุนแรงจากสังคมออนไลน์ และปัญหาแรงงานต่างด้าว ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งส่งเสริมความเข้มแข็งของการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและยาเสพติดในพื้นที่ ควบคู่กับการสร้างเข้มแข็งของครอบครัวและการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงด้านสังคมในพื้นที่เมืองและชุมชน ซึ่งจะช่วยยกระดับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑ ทรัพยากรป่าไม้ ในปี ๒๕๖๗ ภาคกลางมีพื้นที่ป่าไม้ ๑๓.๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๙ ของพื้นที่ภาคกลาง และร้อยละ ๑๓.๗ ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศ โดยภาคกลางมีพื้นที่ป่าไม้เป็นอันดับ ๓ ของประเทศรองจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๖ จำนวน ๖๑๖ ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๐.๐๐๔ ทั้งนี้ พื้นที่ป่าภาคกลางมีลักษณะเป็นป่าอนุรักษ์และป่าธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติ พื้นที่ป่าสงวนและป่าชุมชน ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๑ จำนวน ๘.๙ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๔.๐ ของพื้นที่ป่าทั้งหมดของภาคกลาง โดยจังหวัดกาญจนบุรีมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๕๓.๕ ของพื้นที่ป่าทั้งหมดของภาคกลาง รองลงมา คือ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๒ จำนวน ๓.๘ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๗.๓ ของพื้นที่ป่าทั้งหมดของภาคกลาง กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน จำนวน ๑.๒ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๘.๕ และภาคกลางปริมณฑล จำนวน ๐.๐๒ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๐.๒ ถึงแม้ว่าภาคกลางจะมีป่าไม้อยู่ในระดับคงที่และเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในบางพื้นที่จากการขยายตัวตามธรรมชาติและการปลูกป่า แต่การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินไปเป็นพื้นที่ชุมชนหรือสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งการบุกรุกและไฟป่า ยังเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้พื้นที่ป่าธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะจังหวัดนนทบุรี และปทุมธานี ที่ไม่มีพื้นที่ป่าไม้ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาระยะต่อไป จึงจำเป็นต้องบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาครัฐ ท้องถิ่น และชุมชน ในการสร้างจิตสำนึกและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมกันดูแลป่าไม้ ควบคุมติดตามการเกิดไฟป่า พัฒนาการทำการเกษตรที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลอดจนส่งเสริมการปลูกป่าเชิงเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่อยู่รอบป่า เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสร้างความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติ

๒.๓.๒ ทรัพยากรน้ำ ในปี ๒๕๖๘ ภาคกลางมีปริมาณน้ำกักเก็บทั้งหมด ๒๓,๖๑๘ ล้านลูกบาศก์เมตร เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๐ จำนวน ๒,๗๒๑ ล้านลูกบาศก์เมตร โดยตั้งแต่ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๘ มีปริมาณการกักเก็บน้ำเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๐.๘ ต่อปี ภาคกลางมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ใช้สำหรับกักเก็บน้ำเพื่อประโยชน์ในการอุปโภคและบริโภคมากถึง ๖ แห่ง ได้แก่ เขื่อนศรีนครินทร์ซึ่งเป็นเขื่อนที่มีปริมาณน้ำในอ่างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๑ ของปริมาณน้ำในอ่างทั้งหมดของภาคกลาง รองลงมา คือ เขื่อนวชิราลงกรณ ร้อยละ ๓๑.๐ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ร้อยละ ๓.๒ เขื่อนแก่งกระจาน ร้อยละ ๒.๐ เขื่อนกระเสียว ร้อยละ ๐.๙ และเขื่อนปราณบุรี ร้อยละ ๐.๘ ตามลำดับ จากความสามารถในการกักเก็บน้ำเพิ่มขึ้นของอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ในภาคกลางส่งผลให้

สามารถบรรเทาปัญหาภัยแล้งและป้องกันน้ำท่วม ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด สำหรับทำการประมง เป็นแหล่งท่องเที่ยว และสามารถใช้เพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้า สำหรับคุณภาพน้ำผิวดินของแม่น้ำสำคัญในภาคกลางโดยรวมยังอยู่ในเกณฑ์ดีและพอใช้ อาทิ แม่น้ำแควน้อย แควใหญ่ เพชรบุรีตอนบน ปราณบุรี กุยบุรี ท่าจีนตอนบน เพชรบุรีตอนล่าง และป่าสัก แต่ยังมีหลายแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรมจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและแหล่งชุมชนที่มีการปนเปื้อนสารอินทรีย์โลหะหนัก และน้ำเสียจากครัวเรือนลงสู่แม่น้ำโดยตรง นอกจากนี้ ยังมีการทำเกษตรกรรมและปศุสัตว์โดยเฉพาะสุกร ซึ่งทำให้เกิดน้ำเสียจากมูลสัตว์ที่มีปริมาณความสกปรกสูง ส่งผลให้คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสำคัญของภาคกลางเสื่อมโทรม ได้แก่ แม่น้ำท่าจีนตอนกลาง ลพบุรี ท่าจีนตอนล่าง และเจ้าพระยาตอนล่าง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรนำนวัตกรรมและกระบวนการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการบำบัดและจัดการน้ำเสียในโรงงานอุตสาหกรรม โดยเน้นการลดมลพิษ การนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ และการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างคุ้มค่า เพื่อให้เป็นไปตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียนและส่งเสริมความยั่งยืน (BCG Economy) รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการตระหนักด้านการอนุรักษ์น้ำ โดยพัฒนาองค์ความรู้ให้กับชุมชนเกษตรกร ในการจัดการน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แม่น้ำลำคลอง

๒.๓.๓ มลพิษทางอากาศ ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก ($PM_{2.5}$ และ PM_{10}) ยังคงเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ภาคกลางอย่างต่อเนื่อง ในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ มีจำนวนวันที่ค่าฝุ่น $PM_{2.5}$ เกินมาตรฐานที่กำหนด (ต้องไม่เกิน ๓๗.๕ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร) เฉลี่ย ๑๕๗ วันต่อปี สูงที่สุดในประเทศ และมีจำนวนวันที่ค่าฝุ่น PM_{10} เกินมาตรฐาน (ต้องไม่เกิน ๑๒๐ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร) เฉลี่ย ๘๖ วันต่อปี โดยมีสาเหตุหลักมาจากปริมาณการจราจรที่กระจุกตัวอยู่ในเขตเมือง ปัญหาไฟไหม้ป่าและการเผาในพื้นที่การเกษตร นอกจากนี้ ยังมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก โดยเฉพาะโรงงานผลิตปูนซีเมนต์ อุตสาหกรรมเหมืองหิน โรงโม่หิน โรงแต่งหิน โรงงานผลิตปูนขาว ประกอบกับสภาพอากาศในบางช่วงทำให้อากาศปิด ลมสงบ ฝุ่นละอองไม่ฟุ้งกระจายและสะสมในพื้นที่จนมีค่าเกินมาตรฐาน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรมุ่งเน้นการควบคุมฝุ่นละอองในเขตเมือง โดยกำหนดให้มีมาตรการตรวจสอบและควบคุมการปล่อยมลพิษที่เกิดจากการเผาไหม้ กิจกรรมที่ก่อให้เกิดฝุ่นละอองขนาดเล็กจากโรงงานอุตสาหกรรม การควบคุมการเผาในที่โล่งและพื้นที่การเกษตร รวมทั้งบริเวณที่มีการก่อสร้างให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ ควรให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีควบคุม ติดตาม และตรวจสอบฝุ่นละอองขนาดเล็ก พัฒนาแอปพลิเคชั่นคาดการณ์และตรวจวัดปริมาณฝุ่นที่ครอบคลุมมากขึ้น รวมทั้งการลดฝุ่น ณ แหล่งกำเนิด อาทิ ระบบดักจับฝุ่นละอองในโรงงาน การส่งเสริมการใช้ยานยนต์ไฟฟ้า และการใช้เทคโนโลยีจัดการวัสดุทางการเกษตร

๒.๓.๔ ขยะมูลฝอย ปริมาณขยะมูลฝอยของภาคกลางยังคงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น อันเนื่องมาจากการขยายตัวของจำนวนประชากรเมือง ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวภาคกลางเพิ่มขึ้นภายหลังจากการกลับเข้าสู่สภาวะปกติจากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 โดยในปี ๒๕๖๗ มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้น ๖.๒ ล้านตัน หรือเฉลี่ย ๑๖,๘๔๘ ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๖ ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของประเทศ ซึ่งสูงเป็นอันดับ ๒ รองจากภาคตะวันออก และมีปริมาณขยะตกค้างเพิ่มสูงขึ้นมากถึง ๒๑.๗ ล้านตัน โดยจังหวัดสมุทรปราการมีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นเฉลี่ยต่อวัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๘.๙ ของขยะมูลฝอยภาคกลาง และปริมาณขยะตกค้างสูงที่สุดในภาคกลางและสูงที่สุดในประเทศ เนื่องจากการขยายตัวของความเป็นเมืองในอัตราที่สูง มีจำนวนประชากรเมืองและประชากรแฝงจำนวนมาก ประกอบกับการเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ด้านคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะจังหวัดสมุทรปราการ

นนทบุรี และปทุมธานี สำหรับการบริหารจัดการขยะของภาคกลางในช่วงปี ๒๕๖๐ – ๒๕๖๗ มีแนวโน้มการกำจัดขยะถูกต้องเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๓๙.๐ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่ร้อยละ ๓๗.๙ ทั้งนี้ ขยะมูลฝอยในภาคกลางส่วนใหญ่เป็นขยะอาหารและขยะพลาสติกจากบ้านเรือน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานที่กำจัดขยะยังไม่เพียงพอกับปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ยังคงเกิดปัญหาขยะตกค้างในปริมาณมากในพื้นที่ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและให้ความรู้กับประชาชนในการลดปริมาณขยะ การนำกลับมาใช้ซ้ำ การคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง เพื่อลดต้นทุนในการจัดการขยะ ลดการสร้างขยะที่จะเกิดขึ้นใหม่ และขยะตกค้างสะสม

๒.๓.๕ กากของเสียอุตสาหกรรม เป็นปัญหาในพื้นที่ภาคกลางที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยในปี ๒๕๖๗ ภาคกลางมีปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรม สูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ จำนวน ๑๑.๔ ล้านตัน เนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและกิจกรรมการผลิตในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของเสียที่ไม่อันตรายร้อยละ ๙๖.๓ อาทิ เปลือกผลไม้ เศษกระดาษ เศษผ้า และเศษเหล็ก โดยจังหวัดลพบุรีมีปริมาณกากของเสียสูงที่สุดในภาคกลาง รองลงมา คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สมุทรปราการ สุพรรณบุรี และสระบุรี ตามลำดับ ทั้งนี้ ปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรมในภาคกลางที่เกิดขึ้นและเข้าสู่ระบบจัดการในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๗ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๐.๖ ต่อปี ซึ่งพบในพื้นที่ที่เป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก อาทิ จังหวัดปทุมธานี สมุทรปราการ กาญจนบุรี และสระบุรี อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังพบว่า มีการลักลอบทิ้งกากของเสียอุตสาหกรรม โดยโรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งมีการจงใจหลีกเลี่ยง และผู้ขนส่งและผู้ดำเนินการรับกากของเสียอุตสาหกรรมมาบำบัดและจัดการอย่างไม่ถูกวิธี เกิดการปนเปื้อนของสารเคมีและโลหะหนักลงสู่ดิน แหล่งน้ำใต้ดิน แหล่งน้ำสาธารณะ และพื้นที่เกษตรกรรม ส่งผลกระทบให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการควบคุมให้มีการบริหารจัดการกากของเสียอุตสาหกรรมให้เป็นไปตามมาตรฐาน สนับสนุนให้มีโรงงานรีไซเคิลและสถานที่กำจัดกากของเสียอุตสาหกรรมด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมครอบคลุมทุกพื้นที่ รวมทั้งเพิ่มบทลงโทษที่รุนแรงขึ้นเพื่อให้สามารถจัดการกากของเสียอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

๒.๓.๖ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (ภัยแล้งและอุทกภัย) ภาคกลางประสบปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยเป็นประจำทุกปี โดยในปี ๒๕๖๗ มีพื้นที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยประมาณ ๑.๔๗ ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒.๓ ของพื้นที่ภาคกลาง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่รองรับน้ำจากภาคเหนือในช่วงฤดูฝนและเป็นพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ลพบุรี ชัยนาท สระบุรี และสิงห์บุรี นอกจากนี้ ภาคกลางมีพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งประมาณ ๒.๓๙ ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓.๗ ของพื้นที่ภาคกลาง โดยเฉพาะพื้นที่นอกเขตชลประทานที่มีความเสี่ยงขาดแคลนน้ำ ส่งผลกระทบต่อการเพาะปลูกอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจหลักของภาคกลาง ได้แก่ พืชผัก แตงและพืชหัว ข้าว และอ้อย ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการทั้งระบบ การสร้างระบบเตือนภัยที่แม่นยำเพื่อเป็นการป้องกันและลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและบริบทการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาภาค รวมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลง

ภาคกลางกำลังเผชิญบริบทการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เกิดขึ้นพร้อมกันหลายมิติและส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ทำให้โลกเลือกพื้นที่ เลือกห่วงโซ่อุปทาน และเลือกข้อมูลที่เชื่อถือได้มากขึ้น การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในระดับโลกที่กระทบโครงสร้างแรงงานและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ภาวะโลกร้อนที่เปลี่ยนกติกาการผลิต การลงทุน และความสามารถในการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ลดความได้เปรียบเดิมและเร่งการแข่งขันด้านทักษะและผลิตภาพ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเป็นทั้งโอกาสและประเด็นท้าทายที่จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาของภาคกลางในอนาคต ทั้งภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ รวมถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องปรับสภาพแวดล้อมภายในให้พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้คุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ภาคกลางมีความมั่นคง และเศรษฐกิจขยายตัวสูงขึ้น มีการกระจายรายได้และความเจริญอย่างทั่วถึงและยั่งยืน โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

๓.๑ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ ความไม่แน่นอนของการกำหนดนโยบายของประเทศมหาอำนาจ ตลอดจนภาวะสงครามที่เกิดขึ้นในหลายภูมิภาคทั่วโลก ทำให้การผลิตสินค้าและกระจายอาหารในบางพื้นที่ต้องหยุดชะงักลง และส่งผลต่อห่วงโซ่อุปทานวัตถุดิบทางการเกษตรและอาหาร รวมทั้งความผันผวนของราคาสินค้าโภคภัณฑ์ โดยเฉพาะปิโตรเลียมซึ่งไทยจำเป็นต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ส่งผลให้พลังงานทางเลือกมีบทบาทมากขึ้น ข้อพิพาทในภูมิภาคและประเทศเพื่อนบ้านมีแนวโน้มส่งผลต่อการนำเข้าแรงงานในภาคการผลิตของไทย ซึ่งในปัจจุบันมีการพึ่งพาแรงงานต่างด้าวเป็นจำนวนมาก การกีดกันทางการค้าทั้งมาตรการทางภาษี และมาตรการที่มิใช่ภาษี อาทิ มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม มาตรการด้านสุขอนามัย และมาตรการด้านแรงงาน ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นจะส่งผลต่อการผลิตเพื่อการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม ทำให้เกษตรกรและผู้ประกอบการต้องเร่งพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน และเพื่อให้สอดคล้องกับกฎระเบียบในตลาดการค้าโลก นอกจากนี้นโยบายการค้าของสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะมาตรการทางภาษี อาจส่งผลให้เกิดการย้ายฐานการผลิตของนักลงทุนต่างชาติเพื่อแสวงหาสิทธิประโยชน์ และเพิ่มโอกาสการเข้าสู่ตลาดใหม่ ๆ เพื่อรองรับความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้น

วิกฤตการณ์ทางภูมิรัฐศาสตร์และความผันผวนของนโยบายจากประเทศมหาอำนาจส่งผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อภาคกลางในฐานะฟันเฟืองหลักทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยสร้างแรงกดดันต่อห่วงโซ่อุปทานการผลิตทั้งภาคเกษตรและอุตสาหกรรมที่ต้องเผชิญกับต้นทุนวัตถุดิบและพลังงานที่สูงขึ้นจากภาวะสงครามและการพึ่งพาก๊าซธรรมชาติจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีความไม่แน่นอนสูง อีกทั้งมาตรการกีดกันทางการค้าที่มิใช่ภาษี โดยเฉพาะข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมและแรงงาน ได้บีบให้ผู้ประกอบการและเกษตรกรต้องเร่งนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และนวัตกรรมสีเขียวมาปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับสู่เกษตรมูลค่าสูง ขณะเดียวกัน ความไม่แน่นอนทางนโยบายการค้าโลกยังนำมาซึ่งทั้งโอกาสจากการย้ายฐานทุนต่างชาติ (FDI) เข้าสู่พื้นที่ และความเสี่ยงในการขาดแคลนแรงงานต่างด้าวที่เป็นกำลังการผลิตหลัก ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนเร่งให้ภาคกลางต้องเปลี่ยนผ่านไปสู่โมเดลเศรษฐกิจ BCG และการสร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่ยั่งยืนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อความผันผวนของโลกในอนาคต

๓.๒ การเข้าสู่สังคมสูงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและการเข้าสู่สังคมสูงวัยจะส่งผลต่อรูปแบบเศรษฐกิจ แรงงาน การบริโภค และความต้องการสวัสดิการทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดโอกาสใหม่ในการตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคสูงวัย ทั้งด้านสินค้าและบริการ อีกทั้งผู้สูงวัยยังเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการเดินทางและมีการใช้จ่ายสูง มีความต้องการทางการแพทย์สำหรับดูแล

สุขภาพที่มีคุณภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และโครงสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐาน จึงเป็นโอกาสในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ภาคการเกษตร อุตสาหกรรมอาหาร และภาคการท่องเที่ยวของภาคกลาง อย่างไรก็ดี การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงวัยในประเทศ ส่งผลต่อการขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิตและบริการ อีกทั้งแรงงานสูงวัยบางกลุ่มอาจมีข้อจำกัดในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพ โดยเฉพาะการเรียนรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมสูงวัยสมบูรณ์ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของภาคกลาง โดยทำให้เกิดสภาวะขาดแคลนแรงงานอย่างมีนัยสำคัญในภาคอุตสาหกรรมและบริการซึ่งเป็นหัวใจหลักของพื้นที่ปริมณฑล ซึ่งจะส่งผลให้ภาคการผลิตต้องเร่งนำเทคโนโลยีอัตโนมัติและหุ่นยนต์มาทดแทนแรงงานคนที่มีจำนวนลดน้อยลงทุกปี ขณะที่แรงงานสูงวัยในพื้นที่ยังเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงการพัฒนาทักษะดิจิทัลและการปรับตัวเพื่อเรียนรู้นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่จำเป็นต่อการเพิ่มผลิตภาพ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปได้สร้างโอกาส "เศรษฐกิจสีเงิน" (Silver Economy) ที่เป็นโอกาสสำหรับผู้ประกอบการในภาคกลาง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปที่สามารถยกระดับสู่การผลิตอาหารฟังก์ชันและอาหารทางการแพทย์เพื่อผู้สูงวัย นอกจากนี้ ภาคการท่องเที่ยวยังสามารถปรับรูปแบบสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและอารยสถาปัตย์ เพื่อรองรับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีกำลังซื้อสูงและต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐานสากลและมีความปลอดภัย รวมถึงความต้องการบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพ จะกระตุ้นการลงทุนด้านการแพทย์ทางไกลและสถานพยาบาลเฉพาะทาง ซึ่งภาคกลางมีความได้เปรียบด้านบุคลากรและโครงสร้างพื้นฐานทางการแพทย์ที่ทันสมัยที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศ อย่างไรก็ดี การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัย จะสร้างภาระงบประมาณด้านสวัสดิการและระบบการดูแลสุขภาพระยะยาว รัฐและท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพในชุมชนให้เป็นมิตรและปลอดภัยสำหรับคนทุกวัย รวมถึงส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุที่มีศักยภาพเพื่อดึงทรัพยากรมนุษย์กลับเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น ภาคกลางต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เน้นการใช้แรงงานเข้มข้นไปสู่การขับเคลื่อนการดำเนินงานด้วยนวัตกรรมและบริการมูลค่าสูง เพื่อรักษาความมั่งคั่งและคุณภาพชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในศตวรรษที่ ๒๑

๓.๓ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อุณหภูมิของโลกที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และความผันผวนของสภาพภูมิอากาศที่คาดว่าจะมีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต ขณะที่ภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และภาคขนส่ง ยังมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้โลกร้อน ความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะภัยแล้งและน้ำท่วมฉับพลันที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างในภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และชุมชนต่าง ๆ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืช การเพิ่มขึ้นของศัตรูพืช การเกิดโรคระบาดในสัตว์ ซึ่งจะส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง นอกจากนี้ การเพิ่มขึ้นของประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นเงื่อนไขทางการค้าระหว่างประเทศ จะส่งผลต่อประเทศที่พึ่งพาการส่งออกเป็นหลักอย่างประเทศไทยด้วย อย่างไรก็ดี การเตรียมพร้อมรองรับและเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการรักษาและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก สร้างความสมดุลระหว่างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน ให้ความสำคัญกับกฎระเบียบและข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมที่จะมีความเข้มข้นและเข้มงวดขึ้น โดยภาคการผลิตของภาคกลางต้องมีการปรับตัวในกระบวนการผลิตให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น อุตสาหกรรมสีเขียวมีโอกาสขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคและรูปแบบการใช้ชีวิต

ของประชาชน ซึ่งจะเป็นโอกาสในการสร้างสรรค์และพัฒนาสินค้าและบริการ ตลอดจนการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคด้วย

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อภาคกลางในฐานะพื้นที่ลุ่มต่ำที่เป็นศูนย์กลางการผลิตของประเทศ โดยทำให้เกิดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติทั้งน้ำท่วมฉับพลันและภัยแล้งที่รุนแรงและมีความผันผวนมากขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงวงจรการเจริญเติบโตของพืช ทำให้อัตราผลผลิตทางการเกษตรลดลงและมีความไม่แน่นอนสูง รวมถึงการเพิ่มขึ้นของศัตรูพืชและโรคระบาดในสัตว์ที่สร้างความเสียหายต่อระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกัน ภาคกลางยังเผชิญกับแรงกดดันจากกฎระเบียบการค้าระหว่างประเทศที่เข้มงวดเรื่องการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมและภาคขนส่งที่ต้องเร่งปรับตัวสู่กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขัน นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศมหาอำนาจกลายเป็นกำแพงการค้าที่บีบให้ผู้ประกอบการต้องเร่งลงทุนในนวัตกรรมสีเขียว อย่างไรก็ตาม วิกฤตการณ์สภาพภูมิอากาศนี้ได้กลายเป็นโอกาสสำคัญในการเร่งการเปลี่ยนผ่านภาคกลางไปสู่เศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมสีเขียวและการใช้พลังงานหมุนเวียนจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในพื้นที่ตามโมเดลเศรษฐกิจ BCG เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างความมั่นคงทางอาหารและความมั่นคงทางพลังงานอย่างยั่งยืนภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด การปรับตัวดังกล่าวยังรวมถึงการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาช่วยบริหารจัดการน้ำและการประเมินภัยพิบัติให้มีความแม่นยำสูงขึ้น ความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมยังส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป ซึ่งเป็นช่องทางใหม่ในการพัฒนาสินค้าและบริการ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำที่สอดคล้องกับแนวโน้มความต้องการของนักท่องเที่ยวทั่วโลก ดังนั้น การปรับโครงสร้างการผลิตของภาคกลางให้สอดรับกับสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจึงไม่ใช่เพียงการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติแต่เป็นโอกาสในการยกระดับมาตรฐานการผลิตและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ให้มีความยืดหยุ่นและพร้อมรับมือกับความผันผวนของโลกในอนาคต

๓.๔ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์จะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างโอกาสทางการพัฒนาในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะการยกระดับผลิตภาพการผลิตและบริการ แนวโน้มที่เพิ่มขึ้นของการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการลดมลพิษ ประหยัดพลังงาน และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่งจะเป็นส่วนสนับสนุนสำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและยกระดับกระบวนการผลิตทั้งภาคเกษตร และอุตสาหกรรม การขยายโอกาสบริการทางการแพทย์ที่มีคุณภาพและครอบคลุมพื้นที่ต่าง ๆ ได้มากขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ยังส่งผลให้พฤติกรรมและรูปแบบการใช้ชีวิตของประชากรเปลี่ยนแปลงไป อาทิ การจัดการวางแผนการท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และการขยายตัวของนักท่องเที่ยวกลุ่มคนทำงานทางไกลโดยใช้เทคโนโลยี (Digital Nomads) ที่นิยมเดินทางเพื่อพักผ่อนร่วมกับการทำงาน อย่างไรก็ดี ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์อาจส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มมากขึ้นจากการขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ ความเสี่ยงจากอาชญากรรมทางไซเบอร์ รวมถึงต้นทุนทางเทคโนโลยีที่เกษตรกรหรือผู้ประกอบการรายย่อยไม่สามารถเข้าถึงได้

การก้าวเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และนวัตกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่จะช่วยยกระดับภาคกลางจากการเป็นฐานการผลิตแบบดั้งเดิมไปสู่เศรษฐกิจมูลค่าสูง โดยการนำ AI มาใช้จะช่วยแก้ปัญหาผลิตภาพแรงงานต่ำในภาคเกษตรผ่านการทำเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) และเพิ่มศักยภาพอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารให้ตอบโจทย์ตลาดโลก ควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีสีเขียว

เพื่อลดมลพิษทางอากาศ ($PM_{2.5}$ และ PM_{10}) และการจัดการทรัพยากรน้ำที่ภาคกลางกำลังเผชิญวิกฤต ซึ่งนวัตกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะช่วยประหยัดพลังงานและลดต้นทุนในระยะยาว แต่ยังเปิดโอกาสใหม่ในภาคบริการ อาทิ การดึงดูดกลุ่มคนทำงานทางไกลโดยใช้เทคโนโลยี (Digital Nomads) และการยกระดับการแพทย์ทางไกลเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้มาพร้อมกับความท้าทายด้าน "ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล" ซึ่งหากเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีเนื่องจากต้นทุนที่สูงหรือขาดทักษะ อาจนำไปสู่ช่องว่างทางเศรษฐกิจที่กว้างขึ้นระหว่างเขตปริมณฑลกับจังหวัดรอบนอก รวมถึงความเสี่ยงจากอาชญากรรมทางไซเบอร์ที่ภาคส่วนต่าง ๆ ต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อไม่ให้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีกลายเป็นอุปสรรคใหม่ในการพัฒนาพื้นที่ภาคกลางอย่างยั่งยืน

๔. ผลกระทบของบริบทการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาภาคกลาง

จากโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและข้อจำกัดของภาคกลาง รวมทั้งบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่กระทบต่อห่วงโซ่อุปทานโลก การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่กระทบโครงสร้างแรงงานและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ภาวะโลกร้อนที่เปลี่ยนกติกาการผลิต การลงทุน และความสามารถในการดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจ รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ลดความได้เปรียบเดิม ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาภาคกลาง ดังนี้

๔.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๔.๑.๑ อุตสาหกรรมการผลิต ภาคกลางเป็นฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหาร เครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์เคมี การผลิตยานยนต์ รถพ่วงและรถกึ่งพ่วง และคอมพิวเตอร์ฯ จากการมีปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อการลงทุนและการเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม อาทิ ระบบโครงสร้างพื้นฐานทั้งการคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร และพลังงาน ที่เพียงพอและมีประสิทธิภาพ มีที่ตั้งใกล้ศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศ อาทิ กรุงเทพฯ และเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) รวมทั้งการเป็นศูนย์กลางคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงไปสู่ฐานเศรษฐกิจที่สำคัญอื่น ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ อย่างไรก็ดี โครงสร้างประชากรของภาคกลางเริ่มเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี ๒๕๖๖ จะเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการผลิตในอุตสาหกรรมเดิมบางส่วนที่ยังคงใช้แรงงานเข้มข้น อาทิ การผลิตอาหารและสิ่งทอ ขณะเดียวกันการปรับเปลี่ยนที่รวดเร็วด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และหุ่นยนต์อัตโนมัติ รวมถึงแรงกดดันจากสังคมโลกที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยประเทศไทยมีเป้าหมายเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutrality) ภายในปี ๒๕๙๓ จะเป็นประเด็นท้าทายที่สำคัญของหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการผลิตในพื้นที่ที่จะต้องเร่งประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาศักยภาพแรงงานให้พร้อมรองรับต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งปรับเปลี่ยนระบบนิเวศการผลิตในภาคอุตสาหกรรม (Ecosystem) ทั้งกระบวนการผลิตและการใช้ปัจจัยการผลิต โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งจะเป็นโอกาสในการขับเคลื่อนภาคกลางไปสู่เป้าหมายการเป็นฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมขั้นสูงของประเทศในระยะต่อไป

๔.๑.๒ อุตสาหกรรมไฟฟ้า ภาคกลางเป็นฐานการผลิตไฟฟ้าที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากศักยภาพในการกระจายไฟฟ้าไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ผนวกกับการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของเมืองและกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ภาคกลางและพื้นที่โดยรอบ ทำให้ความต้องการใช้พลังงานเพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ดี ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีผลให้ราคาสินค้าโภคภัณฑ์ โดยเฉพาะปิโตรเลียมซึ่งเป็นวัตุดิบสำคัญในการผลิตไฟฟ้ามีความผันผวน ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคงทางด้านพลังงานของพื้นที่ในอนาคต

ขณะที่สภาพพื้นที่ของภาคกลางมีปริมาณแสงแดดสม่ำเสมอและมีความเข้มข้นของแสงเพียงพอต่อการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ และกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ให้ความสำคัญกับการใช้พลังงานสะอาดและพลังงานทางเลือกในการผลิตกระแสไฟฟ้า เพื่อลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงจากฟอสซิล รวมทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้ราคาของปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวเนื่องกับการใช้พลังงานสะอาดเริ่มปรับตัวลดลง จึงเป็นโอกาสให้ประชาชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ที่จะยกระดับศักยภาพเป็นผู้ผลิตไฟฟ้าตามขีดความสามารถของตนเอง ซึ่งจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย เพิ่มความมั่นคงทางด้านพลังงานในพื้นที่ และลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ดี การส่งเสริมการใช้ไฟฟ้าพลังงานสะอาดในครัวเรือนและในเชิงธุรกิจยังจำเป็นต้องดำเนินการติดตั้งและซ่อมแซมโดยวิศวกรที่มีความรู้ความชำนาญ การใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ได้มาตรฐาน และการบริหารจัดการชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ที่จะกลายเป็นขยะเมื่อหมดอายุการใช้งาน รวมถึงความเหมาะสมในการใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเร่งสร้างบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง การกำหนดมาตรการควบคุมและการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ในพื้นที่ให้เป็นไปอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในด้านอื่น ๆ

๔.๑.๓ การคมนาคมขนส่ง ภาคกลางมีโครงข่ายคมนาคมขนส่งทางบก ซึ่งรวมทั้งถนน ระบบราง ทางน้ำ และทางอากาศ ที่ครอบคลุมเมือง ภาค และเชื่อมโยงไปสู่พื้นที่เศรษฐกิจอื่น ๆ ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ซึ่งเอื้อต่อธุรกิจบริการโลจิสติกส์ รวมถึงการเป็นศูนย์กลางรวบรวมและกระจายสินค้า และการค้าปลีกค้าส่ง ผนวกกับการเติบโตอย่างต่อเนื่องของธุรกิจซื้อขายสินค้าและบริการผ่านอินเตอร์เน็ต (e-Commerce) และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านโลจิสติกส์ (Logistics Technology) อาทิ ระบบอัตโนมัติ (Automation) และระบบบล็อกเชน (Block Chain) จะช่วยให้การบริหารจัดการด้านการขนส่งตลอดห่วงโซ่ตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทางได้อย่างแม่นยำและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ประกอบกับกระแสแนวคิดการจัดการโลจิสติกส์ที่เน้นการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Green Logistics) รวมถึงการขับเคลื่อนนโยบายตามแผนพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคกลาง – ตะวันตก (CWEC) และการก่อสร้างรถไฟความเร็วสูง (กรุงเทพฯ – นครราชสีมา) ที่เน้นการขยายผลทางเศรษฐกิจระหว่างพื้นที่เมืองหลักและเมืองรองให้เกิดการกระจายเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง จะเป็นโอกาสในการพัฒนาและยกระดับศักยภาพการให้บริการด้านคมนาคมขนส่งของภาคกลาง รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพของพื้นที่ในมิติด้านการค้าที่จะเชื่อมโยงไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ อย่างไรก็ดี การคมนาคมขนส่งของภาคกลางในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังเน้นการขนส่งทางถนน เนื่องจากการเชื่อมโยงระหว่างโครงข่ายคมนาคมขนส่งทางถนนกับระบบรางหรือทางน้ำยังมีน้อย ทำให้มีข้อจำกัดในการขนถ่ายและขนส่งสินค้า ซึ่งการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกันทั้งทางถนน ทางน้ำ ทางราง และทางอากาศ และการเพิ่มสมรรถนะในการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะในพื้นที่เชื่อมต่อ จะช่วยยกระดับการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์ของภาคกลางให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเสริมสร้างศักยภาพให้กับภาคการผลิตและบริการอื่น ๆ ตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ให้สามารถแข่งขันได้ภายใต้ต้นทุนที่ต่ำลง

๔.๑.๔ การท่องเที่ยว ภาคกลางมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนมากที่สุดของประเทศ เนื่องจากมีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางและที่พัก มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และชุมชน ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีกิจกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เยี่ยมเยือนได้หลากหลายรูปแบบ รวมถึงการเป็นที่ตั้งของสถานบริการด้านอาหารและด้านสุขภาพที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานกระจายอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก ซึ่งมีความพร้อมในการรองรับการให้บริการ ขณะเดียวกันการเข้าสู่สังคมสูงวัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มสูงวัยซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการเดินทางและมีการใช้จ่ายสูงมีแนวโน้ม

ขยายตัวดีขึ้น รวมทั้งกลุ่มสูงวัยยังมีความต้องการทางการแพทย์สำหรับดูแลสุขภาพที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยังส่งผลให้พฤติกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป อาทิ การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวกลุ่มคนทำงานทางไกลโดยใช้เทคโนโลยี (Digital Nomads) ที่นิยมเดินทางเพื่อพักผ่อนร่วมกับการทำงาน และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีค่าใช้จ่ายต่อหัวสูง และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งพื้นที่ภาคกลางมีศักยภาพที่จะสามารถรองรับกลุ่มผู้เยี่ยมเยือนที่มีความหลากหลายดังกล่าวได้ ซึ่งจะเป็นโอกาสในการขับเคลื่อนภาคการท่องเที่ยวของภาคกลางให้เป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสำหรับคนทุกกลุ่มได้หลากหลายมิติ ทั้งมิติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Medical and Wellness) การท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) และการท่องเที่ยวประเภทการประชุม สัมมนา และนิทรรศการ (MICE) ให้มีมูลค่าสูงขึ้นตามทรัพยากรและเสน่ห์เฉพาะด้านของแต่ละพื้นที่ เช่น แหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม สินค้าและผลิตภัณฑ์ และอาหารพื้นถิ่น อย่างไรก็ดี จำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนในพื้นที่ภาคกลางยังกระจุกตัวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหลัก และเลือกเดินทางแบบไปกลับในวันเดียว ทำให้ค่าใช้จ่ายต่อหัวของผู้มาเยี่ยมเยือนในบางพื้นที่อยู่ในระดับต่ำ รวมทั้งความกังวลด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้มาเยี่ยมเยือน จะเป็นประเด็นท้าทายที่สำคัญของชุมชน ท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย จะต้องร่วมกันพัฒนาและยกระดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว สร้างสรรค์กิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและพฤติกรรมผู้มาเยี่ยมเยือน เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการบริโภคสินค้าและบริการในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนยกระดับความปลอดภัย ทั้งมาตรการป้องกันอาชญากรรม และการดูแลความปลอดภัยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวที่จะมาเยี่ยมเยือนในพื้นที่

๔.๑.๕ การเกษตร ภาคกลางเป็นแหล่งผลิตพืชผัก ผลไม้ ปศุสัตว์ และประมงที่สำคัญ เนื่องจากมีลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และมีระบบชลประทานที่ครอบคลุมสัดส่วนพื้นที่เกษตรค่อนข้างมาก ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร รวมทั้งยังเป็นฐานอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรที่เชื่อมโยงกับแหล่งผลิตสินค้าเกษตรทั้งในพื้นที่ภาคกลางและภาคอื่น ๆ ด้วยโครงข่ายของระบบโครงสร้างพื้นฐานที่มีการพัฒนารองรับอย่างครอบคลุมทั่วถึง และมีสถาบันและศูนย์วิจัยการเกษตรกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ เมื่อผนวกกับกระแสการใส่ใจเรื่องสุขภาพ และการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ ทำให้ความต้องการสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารปลอดภัยและมีประโยชน์ต่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นโอกาสของภาคกลางที่จะต่อยอดการเกษตรให้เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพที่มีคุณภาพสูง และได้มาตรฐานสากล เพื่อป้อนเข้าสู่ตลาดในกลุ่มเศรษฐกิจสีเงิน (Silver Economy) ที่เป็นกลุ่มผู้บริโภคซึ่งมีกำลังซื้อสูง ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงของสภาวะภูมิอากาศที่รุนแรง จะทำให้เกิดภาวะน้ำท่วม ภัยแล้ง และการระบาดของโรคในพืชและสัตว์ในพื้นที่ ผนวกกับแรงงานในภาคการเกษตรที่ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุ จะยิ่งทำให้ประสิทธิภาพการผลิตในภาคการเกษตรของภาคกลางปรับตัวลดลง อย่างไรก็ดี ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตรที่มีความหลากหลายมากขึ้น จะเป็นโอกาสให้เกษตรกรเข้าถึงเทคโนโลยีได้ง่ายขึ้นในราคาที่ถูกลง ซึ่งจะช่วยเสริมและผลักดันให้ศักยภาพการผลิตในภาคการเกษตรปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ การเตรียมพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านการบริหารจัดการน้ำ การศึกษาวิจัยปรับปรุงพืชพันธุ์ทางการเกษตร การพัฒนาองค์ความรู้และทักษะ รวมถึงการเลือกนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีความหลากหลายมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ จะทำให้ภาคการเกษตรของภาคกลางพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลิตสินค้าสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และทุกภาคส่วนตลอดห่วงโซ่อุปทานได้รับประโยชน์สูงสุด

๔.๒ ด้านสังคม

๔.๒.๑ ประชากร (Population) ภาคกลางเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aging Society) อย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ปี ๒๕๖๖ ซึ่งกระทบต่อประชากรวัยแรงงานที่ต้องแบกรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุและเด็กสูงขึ้น (อัตราการพึ่งพิงวัยแรงงานเพิ่มขึ้น) และกระทบต่อตลาดแรงงานในบางสาขา โดยเฉพาะในภาคการเกษตรที่ยังคงพึ่งพิงแรงงานในสัดส่วนที่สูง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาศักยภาพคนในทุกช่วงวัย โดยใช้ศักยภาพการเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา การมีสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และศูนย์พัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียงจำนวนมาก โดยการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และนวัตกรรมสีเขียวมาปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน และการปรับรูปแบบการศึกษาให้เน้นพัฒนาสมรรถนะเพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ได้อย่างเท่าทัน จะเป็นโอกาสและช่องทางในการแสวงหาความรู้และยกระดับคุณภาพแรงงานได้อย่างทั่วถึงและเหมาะสมกับช่วงวัย เพื่อให้พร้อมสำหรับรองรับการจ้างงานตามความต้องการของตลาดแรงงาน หรือสามารถประกอบอาชีพได้ตามศักยภาพของแรงงาน ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของครัวเรือนให้สามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

๔.๒.๒ สาธารณสุขและสุขภาพ ภาคกลางมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรต่ำกว่าระดับมาตรฐานองค์การอนามัยโลก และเผชิญกับปัญหาภาวะโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) อาทิ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหัวใจและหลอดเลือด เนื่องจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ไม่เหมาะสม รวมถึงอัตราการป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจของประชาชนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและปัญหามลพิษทางอากาศหรือฝุ่นละอองขนาดเล็ก ($PM_{2.5}$ และ PM_{10}) ที่เกิดจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันศักยภาพของภาคกลางในการเป็นที่ตั้งของสถานพยาบาลทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล (JCI) สถาบันการแพทย์เฉพาะทางที่มีชื่อเสียง รวมทั้งบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ผนวกกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์และการสื่อสาร ทำให้เป็นโอกาสในการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานพยาบาลหรือสถาบันการแพทย์ชั้นนำของประเทศกับสถานพยาบาลในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกลจากเขตเมือง ดังนั้น การพัฒนาโครงข่ายด้านสาธารณสุขเชิงรุกให้เข้าถึงระดับชุมชน หรือครัวเรือน การยกระดับการแพทย์ทางไกลเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาและการดูแลสุขภาพ ที่เน้นการป้องกันมากกว่าการรักษา รวมถึงการพัฒนาภาคบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมสูงวัย อาทิ บริการสุขภาพ การดูแลผู้สูงอายุ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งจะช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

๔.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔.๓.๑ ขยะมูลฝอย การขยายตัวของประชากรเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากรแฝงและจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคกลาง ประกอบกับพฤติกรรมการบริโภคในปัจจุบันที่มีลักษณะการซื้อขายแบบออนไลน์เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดปริมาณขยะมูลฝอย และขยะพลาสติกตกค้างในชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะขยะพลาสติกและบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ในการบรรจุและขนส่ง ซึ่งกระทบต่อระบบนิเวศ ทั้งดิน น้ำ และอากาศ ส่งผลให้เกิดการระบาดของเชื้อโรคและสารพิษที่เป็นต้นเหตุของโรคต่าง ๆ อาทิ โรคทางเดินหายใจ โรคผิวหนัง ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของภาคกลาง ขณะเดียวกันในปัจจุบันกระแสสังคมโลกเริ่มให้ความสำคัญและใส่ใจกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ผนวกกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีประสิทธิภาพ จะเป็นโอกาสในการยกระดับการบริหารจัดการขยะในพื้นที่ โดยเฉพาะการนำขยะและวัสดุเหลือใช้มาสร้างมูลค่าเพิ่ม ตั้งแต่การออกแบบและการผลิตสินค้า

ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เน้นการใช้ซ้ำและรีไซเคิลได้ง่าย การใช้วัสดุทดแทนผลิตภัณฑ์แบบใช้ครั้งเดียว เพื่อลดขยะที่จะเกิดขึ้นใหม่และลดขยะตกค้างสะสมในพื้นที่

๔.๓.๒ กากของเสียจากภาคอุตสาหกรรม การขยายตัวของโรงงานและกิจกรรมการผลิตในภาคอุตสาหกรรมของภาคกลางและพื้นที่โดยรอบ ทำให้กากของเสียอุตสาหกรรมทั้งที่เป็นอันตรายและไม่เป็นอันตรายเพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นแหล่งกำเนิดกากของเสียบางแห่งละเลยหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ลักลอบทิ้งกากของเสีย หลีกเลี่ยงการนำของเสียเข้าสู่ระบบบำบัดและกำจัด รวมทั้ง ผู้ประกอบการขนส่งและผู้กำจัดกากของเสียอุตสาหกรรมรับกากของเสียอุตสาหกรรมที่ไม่ได้รับอนุญาตมาบำบัดและกำจัดอย่างไม่ถูกวิธี ทำให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน ขณะเดียวกันกระแสสังคมโลกที่ให้ความสำคัญและใส่ใจในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่จะสนับสนุนให้เกิดการนำกากของเสียมาใช้ประโยชน์ (Reduce & Reuse & Recycle) จะเป็นปัจจัยให้ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันยกระดับการบริหารจัดการกากของเสียในภาคอุตสาหกรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อลดปริมาณกากของเสียในกระบวนการผลิตตั้งแต่ต้นทาง อาทิ การแปรรูปกากของเสีย การนำไปใช้เป็นพลังงานทดแทน และระบบติดตามตรวจสอบการเคลื่อนย้ายกากของเสีย

๔.๓.๓ มลพิษทางอากาศ การเกิดมลพิษทางอากาศของภาคกลางส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการคมนาคมขนส่ง โรงงานอุตสาหกรรม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในเขตปริมณฑลและพื้นที่เมืองที่มีประชากรหนาแน่น รวมทั้งการเผาในที่โล่งทั้งพื้นที่เกษตรและพื้นที่ป่า ทำให้เกิดฝุ่นละอองขนาดเล็ก ($PM_{2.5}$ และ PM_{10}) ผนวกกับสภาวะอากาศที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและรุนแรง ทั้งอุณหภูมิที่สูงขึ้น อากาศแห้ง และสภาพอากาศปิดที่เกิดบ่อยขึ้นในบางพื้นที่ ทำให้ฝุ่นละอองขนาดเล็กสะสมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยเฉพาะโรคที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจและปอด อย่างไรก็ตาม กระแสสังคมโลกที่ให้ความสำคัญและใส่ใจในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ช่วยให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการป้องกัน ควบคุม ติดตาม และตรวจสอบฝุ่นละอองขนาดเล็ก อาทิ ระบบดักจับฝุ่นละอองในโรงงาน นวัตกรรมยานยนต์ไฟฟ้า และการพัฒนาระบบจัดการวัสดุเหลือใช้จากภาคเกษตร รวมทั้งการมีเครื่องมือและระบบที่สามารถคาดการณ์สภาพแวดล้อมและปริมาณฝุ่นละอองในแต่ละพื้นที่ได้อย่างแม่นยำ จะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้สามารถลดระดับปริมาณฝุ่นละอองจากแหล่งกำเนิด เพื่อป้องกันและลดมลพิษทางอากาศได้อย่างเป็นรูปธรรม

๔.๓.๔ ทรัพยากรน้ำ ภาคกลางมีแหล่งน้ำสำคัญจำนวน ๑๖ แห่ง และอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๖ แห่ง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในการอุปโภคและบริโภค ขณะที่พื้นที่ภาคกลางส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งบางส่วนถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่รับน้ำในฤดูน้ำหลาก ผนวกกับการขยายตัวของเมืองและกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะทำให้ความต้องการใช้น้ำเพิ่มสูงขึ้น รวมถึงสภาวะอากาศที่มีความผันผวนและรุนแรงขึ้นจากภาวะโลกร้อนจะส่งผลทำให้เกิดอุทกภัยและภัยแล้งซ้ำซากยาวนาน อย่างไรก็ดี การพัฒนาและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยเฉพาะเทคโนโลยีการบริหารจัดการน้ำ การพัฒนาเครื่องมือและระบบที่สามารถคาดการณ์สภาพภูมิอากาศ และปริมาณน้ำได้อย่างแม่นยำ อาทิ เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ระบบเซ็นเซอร์ (Sensor) ตรวจวัดข้อมูลน้ำ การบำบัดและการนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ จะช่วยให้การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ภาคกลางเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยงจากภัยแล้งและน้ำท่วม มีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับการอุปโภคบริโภค การเกษตร อุตสาหกรรม และการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

๕. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคกลาง พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕

หลักคิดและทิศทางการพัฒนาภาคกลาง พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ กำหนดขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์หลักของประเทศที่มุ่งให้เศรษฐกิจขยายตัวในระดับที่สูงขึ้นอย่างทั่วถึงและยั่งยืน ภายใต้บริบทโลกที่ผันผวนและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการเพิ่มผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ควบคู่กับการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญด้วยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปภาครัฐ การยกระดับทุนมนุษย์ การดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม ภายใต้กรอบดังกล่าว การพัฒนาภาคกลางจึงได้ถ่ายทอดหลักคิดระดับประเทศสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งลดข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโต ควบคู่กับการยกระดับศักยภาพเดิมของพื้นที่ให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้สูงขึ้น กระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง เสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวและภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอก และบูรณาการการดำเนินงานทุกระดับให้ทำงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ภาคกลางยังคงบทบาทการเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของประเทศอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

จากหลักคิดและทิศทางการพัฒนาภาคกลางดังกล่าว การขับเคลื่อนการพัฒนาในระยะต่อไปจึงมุ่งถ่ายทอดกรอบแนวคิดเชิงนโยบายไปสู่แนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม แนวทางการพัฒนาภาคกลางจึงครอบคลุมประเด็นสำคัญในการยกระดับผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันของภาคกลาง โดยเฉพาะในภาคภาคเกษตร อุตสาหกรรมและบริการ รวมถึงภาคการท่องเที่ยวที่เป็นศักยภาพของพื้นที่ ภายใต้การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างทั่วถึงและยั่งยืนตลอดห่วงโซ่คุณค่า เพื่อสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ควบคู่กับการกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึง โดยเป้าหมายการพัฒนาภาคกลางในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ **“มุ่งขับเคลื่อนสู่การเป็นฐานการผลิตสินค้าและบริการด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่คุณค่า เปลี่ยนจากการเติบโตเชิงปริมาณสู่การเติบโตเชิงคุณภาพอย่างทั่วถึงและยั่งยืน”** โดยมีแนวทางการพัฒนาภาคกลางในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ ดังนี้

๕.๑ แนวทางการพัฒนาที่ ๑ ยกระดับสู่การเป็นฐานอุตสาหกรรมอัจฉริยะ มูลค่าสูง และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อปฏิรูปอุตสาหกรรมการผลิตในภาคกลางไปสู่การเป็นฐานการผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ลดการพึ่งพาแรงงานเข้มข้น รวมทั้งการปรับกระบวนการผลิตสู่อุตสาหกรรมสีเขียว ตามหลักธรรมภิบาลและหลักความยั่งยืนตามโมเดลเศรษฐกิจ BCG เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในระยะยาว และเพื่อให้ภาคกลางมุ่งสู่เป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutrality) และการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero) ในระยะต่อไป โดยมุ่นเน้นยกระดับอุตสาหกรรมการผลิตที่มีศักยภาพของภาคกลาง อาทิ ยานยนต์ และอิเล็กทรอนิกส์ ให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่การเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าอัจฉริยะ (Smart Devices) ของประเทศ รวมถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมชีวภาพและอาหารมูลค่าสูง ให้เป็นฐานการเติบโตทางเศรษฐกิจใหม่ของภาคกลาง ที่เชื่อมโยงกับสินค้าทางการเกษตรและบริการที่สำคัญของพื้นที่ เพื่อให้เกิดการกระจายตัวของรายได้อย่างสมดุลและทั่วถึง โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๕.๑.๑ ขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการผลิตเดิมสู่อุตสาหกรรมแห่งอนาคต โดยมุ่งเน้นยกระดับภาคกลางสู่การเป็นฐานการผลิตยานยนต์แห่งอนาคต และอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ เพื่อเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานกับฐานการผลิตในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และรองรับทิศทางการพัฒนาของโลกด้วยการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตสู่ระบบอัตโนมัติ (Automation) และ

เทคโนโลยีหุ่นยนต์ขั้นสูง เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการผลิตชิ้นส่วนที่ซับซ้อน และระบบสมองกลฝังตัว (Embedded System) รวมทั้งการเร่งพัฒนาขีดความสามารถของกำลังแรงงานให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น การเขียนชุดคำสั่งหรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Coding) Digital Transformation และวิศวกรคำสั่ง (Prompt Engineer) พร้อมกับการพัฒนาทักษะและสมรรถนะแรงงานเดิมให้สามารถเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และส่งเสริมให้เกิดการวิจัยและพัฒนา (R&D) และนวัตกรรม เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการใหม่ที่ตอบโจทย์ตลาด สร้างมูลค่าเพิ่ม ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

๕.๑.๒ พัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมอาหารและอุตสาหกรรมชีวภาพให้มีมูลค่าเพิ่มสูง โดยมุ่งเน้นใช้ประโยชน์จากผลผลิตทางการเกษตรทั้งพืชและปศุสัตว์ที่มีคุณภาพสูงมาแปรรูปและสกัดเป็นวัตถุดิบด้วยการนำผลงานวิจัยพัฒนา และเทคโนโลยีและนวัตกรรมขั้นสูงมาใช้ในการควบคุม รักษาคุณภาพ และมาตรฐานสินค้า เพื่อปรับเปลี่ยนสถานะภาคกลางจากการเป็นแหล่งผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ขั้นพื้นฐาน สู่การเป็นฐานการผลิต "อาหารแห่งอนาคต" (Future Food) และอุตสาหกรรมชีวภาพ (Bio-refinery) อาทิ อาหารฟังก์ชัน (Functional Food) ผลิตภัณฑ์อาหารเสริม อาหารทางการแพทย์ (Medical Food) ผลิตภัณฑ์สมุนไพร และอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ (Nutraceuticals) ที่ได้มาตรฐานความปลอดภัย เพื่อตอบโจทย์แนวโน้มการใส่ใจและดูแลสุขภาพ และความต้องการด้านบริการสุขภาพที่เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมให้เกิดการวิจัยพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่สามารถยืดอายุผลิตภัณฑ์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาระบบเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่ฟาร์มจนถึงโรงงานแปรรูปอย่างไร้รอยต่อ เพื่อยกระดับอุตสาหกรรมการผลิตให้เป็นเครื่องยนต์ที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของภาคกลางได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืน

๕.๑.๓ ยกระดับสถานประกอบการสู่อุตสาหกรรมสีเขียวเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคอุตสาหกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความผาสุกของชุมชน ด้วยการเร่งให้สถานประกอบการเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานสะอาด การใช้ระบบอินเตอร์เน็ตเชื่อมโยงอุปกรณ์ต่าง ๆ (Internet of Things: IoT) และระบบปัญญาประดิษฐ์วิเคราะห์กระบวนการผลิตและประมวลผลแบบทันที (Real-time) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่า โดยฉพาะการเลือกใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทำให้เกิดของเสียน้อยลง (Low-waste Manufacturing) และสามารถนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ รวมถึงการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันของผู้ประกอบการให้สอดคล้องกับข้อกำหนดทางการค้าและมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในระดับสากล ขณะเดียวกันการพัฒนาบุคลากรให้มีจิตสำนึก ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และทักษะด้านการจัดการเทคโนโลยีคาร์บอนต่ำและระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในโรงงาน รวมถึงการขยายความร่วมมือกับชุมชน คู่ค้า พันธมิตร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อร่วมมือกันสร้างมาตรฐานการผลิตและระบบนิเวศธุรกิจที่ยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน

๕.๒ แนวทางการพัฒนาที่ ๒ ยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและมูลค่าสูงอย่างสร้างสรรค์และเชื่อมโยงสู่ชุมชน โดยมุ่งเปลี่ยนผ่านการท่องเที่ยวจาก "ทางผ่าน" สู่ "จุดหมายปลายทางคุณภาพ" และเปลี่ยนการท่องเที่ยว “เชิงปริมาณ” สู่การท่องเที่ยว “เชิงคุณภาพ” ผ่านการให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว ด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย พร้อมกับเปลี่ยนบทบาทชุมชนจาก "เจ้าบ้าน" สู่การเป็น "ผู้ส่งมอบประสบการณ์" ด้วยการสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวผ่านเรื่องราวและการให้บริการที่ได้มาตฐานในระดับสากล รวมถึงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและยกระดับขนบธรรมเนียมและประเพณีท้องถิ่น ผ่านการผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับบริบทสมัยใหม่ เพื่อสร้าง

ความแตกต่างระหว่างพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการกระจายการท่องเที่ยวจากเมืองหลักสู่เมืองรอง และกระจายรายได้จากพื้นที่ท่องเที่ยวหลักสู่ชุมชนและท้องถิ่นอย่างทั่วถึง โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๕.๒.๑ เชื่อมโยงและผสานศักยภาพบริการดั้งเดิมเข้ากับนวัตกรรมและวิถีใหม่ตลอดห่วงโซ่คุณค่า เพื่อกระจายมูลค่าทางเศรษฐกิจสู่ชุมชนอย่างทั่วถึง โดยสนับสนุนการเชื่อมโยงผลผลิตทางการเกษตรกับธุรกิจร้านอาหาร ที่มุ่งเน้นนำผลผลิตที่มีความสด ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ รวมถึงเล่าเรื่อง (Storytelling) จากเกษตรกรสู่ร้านอาหารโดยตรง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพ พร้อมกับการพัฒนาบุคลากร สถานบริการ และเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีคุณภาพและได้มาตฐาน รวมทั้งสร้างสรรค์กิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่เชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นจุดขายในการเสริมสร้างประสบการณ์ที่แตกต่าง (Exclusive Experience) ดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เข้าสู่พื้นที่ชุมชน รวมทั้งเพิ่มทางเลือกให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบของการท่องเที่ยวระยะสั้นแบบไปเช้าเย็นกลับและพักค้าง เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน และลดการกระจุกตัวของการท่องเที่ยวในเมืองหลัก รวมถึงต่อยอดสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวประเภทการประชุม สัมมนา และนิทรรศการ (MICE) ซึ่งจะช่วยยกระดับการท่องเที่ยวภาคกลางจากการเยี่ยมชมทั่วไปสู่การเป็นคู่ค้าทางธุรกิจและวัฒนธรรม

๕.๒.๒ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและบริการทางการแพทย์ (Wellness & Medical Tourism) โดยสนับสนุนให้สถานประกอบการเพื่อสุขภาพและสถานบริการที่เกี่ยวเนื่อง อาทิ ร้านสปา ร้านนวดแผนไทย และกิจการดูแลผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญกับการยกระดับมาตฐานการให้บริการ ความปลอดภัยและสุขอนามัย รวมถึงการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงฟื้นฟูสุขภาพ (Health Rejuvenation) ที่โดดเด่น เช่น การนำสารสกัดมาตรฐานสากลมาใช้ในสปาบำบัด หรือการออกแบบอาหารทางการแพทย์ (Medical Food) สำหรับกลุ่มพำนักระยะยาว (Long-stay) รวมถึงการใช้เสน่ห์วิถีชีวิตชุมชนที่สงบเป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มกำลังซื้อสูงที่มองหาการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Wellness) พร้อมกับเชื่อมโยงสถานประกอบการเชิงสุขภาพและบริการทางการแพทย์กับผลผลิตและผลิตภัณฑ์ทางเกษตร และเกษตรแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าทางการเกษตร พร้อมกับการให้ความสำคัญการรับรองมาตรฐานตำรับสมุนไพรไทยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนการเสริมสร้างความร่วมมือและเครือข่ายระหว่างสถานบริการทางการแพทย์กับการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ เพื่อรองรับผู้ที่เดินทางมาเพื่อการรักษาพยาบาลร่วมกับการใช้เวลาเพื่อการพักฟื้นและการพักผ่อน ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

๕.๒.๓ สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ผสมผสานระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและความเสมือนจริงเข้าด้วยกัน (Augmented Reality: AR) และการจำลองภาพให้เสมือนจริงแบบ ๓๖๐ องศา (Virtual Reality: VR) เพื่อสร้างประสบการณ์ที่หลากหลายให้กับนักท่องเที่ยว สนับสนุนการสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-Made) ให้เป็นสถานที่สำคัญที่เป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ (Landmark) แห่งใหม่ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยเปิดโอกาสให้เอกชนสามารถเข้าไปขับเคลื่อนการพัฒนา ในฐานะผู้เล่นหลักควบคู่กับการพัฒนาธุรกิจบริการและกิจกรรมที่ต่อยอดหรือเกี่ยวเนื่องให้พร้อมรองรับความต้องการและพฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักให้นานขึ้น มีการใช้จ่ายในพื้นที่เพิ่มขึ้น และลดการท่องเที่ยวเฉพาะฤดูกาลเพื่อให้สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

๕.๒.๔ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว และการเสริมสร้างภาพลักษณ์เพื่อสร้างประสบการณ์เชิงบวกให้แก่นักท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปตามมาตรฐานการออกแบบเพื่อความเท่าเทียม (Universal Design) เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพในการรองรับในพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีความเปราะบาง ปรับปรุงระบบขนส่งสาธารณะให้สามารถอำนวยความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนพัฒนามาตรฐานการให้บริการทั้งในแหล่งท่องเที่ยว สถานประกอบการ และผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ตลอดจน**การสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยว** โดยเน้นยกระดับมาตรฐานความปลอดภัย ตลอดจนนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับนักท่องเที่ยว การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการอำนวยความสะดวก รวมถึงการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อสร้างความทรงจำที่ดีและเกิดการท่องเที่ยวซ้ำ

๕.๓ แนวทางการพัฒนาที่ ๓ ยกระดับศักยภาพภาคบริการด้านการค้า โลจิสติกส์ และธุรกิจการศึกษา โดยมุ่งเน้นพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการค้าและการขนส่งของภาคกลางให้เป็นระบบ "ดิจิทัลไร้รอยต่อ" มีการเชื่อมโยงข้อมูลตั้งแต่ผู้ผลิตถึงผู้บริโภค โดยการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการบูรณาการฐานข้อมูล และการนำระบบเทคโนโลยีอัตโนมัติมาช่วยในการบริหารจัดการคลังสินค้าและสถานที่จัดเก็บสินค้า เพื่อให้การผลิต การเคลื่อนย้าย และการเก็บรักษาสินค้าและวัตถุดิบ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สินค้าถึงมือผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ พร้อมกับการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการขนถ่ายสินค้า เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน นอกจากนี้ มุ่งเน้นพัฒนาสถาบันการศึกษาในพื้นที่ภาคกลางให้เป็นสถาบันวิชาการเชิงธุรกิจควบคู่ไปกับการให้บริการความรู้ โดยการพัฒนาเครื่องมือและหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับภาคเอกชน ชุมชน และตลาดแรงงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีทักษะสมรรถนะสูง (High-Skilled Workforce) ที่สอดคล้องกับภาคเศรษฐกิจและสังคมยุคใหม่ รวมทั้งการพัฒนาและผลักดันผลงานวิจัยที่มีคุณค่ามาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ เพื่อขับเคลื่อนภาคกลางสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรมอย่างแท้จริง โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๕.๓.๑ ยกระดับระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านโลจิสติกส์ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยการพัฒนาระบบโครงข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความรวดเร็ว ปลอดภัย และครอบคลุมทุกพื้นที่ของภาคกลาง ควบคู่กับการพัฒนาแพลตฟอร์มและการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการทั้งในภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ โดยเฉพาะธุรกิจ SMEs จัดทำข้อมูลและเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างกันตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การผลิต การจัดหา การจัดเก็บ การขนส่ง และการกระจายสินค้า เพื่อให้สามารถวางแผนการผลิต การเคลื่อนย้ายและการเก็บรักษาสินค้าและวัตถุดิบให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ถึงมือผู้บริโภคได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และทันตามกำหนดเวลา ภายใต้ต้นทุนที่ลดลง ขณะเดียวกันสนับสนุนให้ภาคการขนส่งและสถานที่เก็บสินค้าของภาคกลางพัฒนาสู่มาตรฐานการจัดการตลอดห่วงโซ่อุปทานที่เน้นการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Green Logistics) ที่มุ่งลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการใช้พลังงานสะอาดและเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อาทิ การใช้รถบรรทุกและรถยกไฟฟ้า และการติดตั้งโซลาร์เซลล์บนหลังคาคลังสินค้าและศูนย์กระจายสินค้า รวมถึงการสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาทิ หุ่นยนต์ ระบบอัตโนมัติ และเทคโนโลยีระบบนำทางอัจฉริยะ (Telematics) มาช่วยบริหารจัดการ ตลอดถึงการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งและจุดเชื่อมต่อการขนถ่ายสินค้าทั้งทางบก ทางราง และทางน้ำ อาทิ ท่าเรือบก (Dry Port) และลานพักตู้เก็บ

สินค้า (Container Yard) ตามความเหมาะสมของพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและยกระดับศักยภาพภาคกลางในการเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าที่สำคัญของประเทศอย่างยั่งยืน

๕.๓.๒ ยกระดับสถาบันการศึกษาสู่ธุรกิจบริการด้านการศึกษา โดยการสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาและศูนย์วิจัยในพื้นที่ภาคกลางที่มีศักยภาพพลิกบทบาทสู่การเป็นสถาบันการศึกษาและสถานบริการฝึกอบรมทักษะชั้นสูงและการฝึกอบรมเฉพาะทางที่เชื่อมโยงทักษะแห่งอนาคต อาทิ เทคโนโลยีอัตโนมัติ ยานยนต์แห่งอนาคต และอุตสาหกรรมชีวภาพ พร้อมกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องตลาดแรงงาน รวมถึงการสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในระบบการศึกษา อาทิ การจัดการระบบชั้นเรียนออนไลน์ การสร้างและจำลองสถานการณ์เสมือนจริง และการสร้างระบบรับรองวิทยฐานะดิจิทัล (Micro-credentials) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการด้านการศึกษาให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่มุ่งเน้นการทำงานได้จริงและตรงความต้องการของตลาดแรงงานภายใต้ความยืดหยุ่นในการกำหนดช่วงเวลา สถานที่ และรูปแบบสื่อการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละคน รวมทั้งการสนับสนุนและเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและภาคเอกชนในการนำผลงานวิจัยไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์จริง ต่อยอดสู่การสร้างแบรนด์ และการค้าเชิงพาณิชย์ ผ่านการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาที่ชัดเจน เพื่อยกระดับภาคการศึกษาให้เป็นธุรกิจบริการใหม่ที่มีมูลค่าสูง เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาภาคกลางในการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานเทคโนโลยีและนวัตกรรม

๕.๔ แนวทางการพัฒนาที่ ๔ ยกระดับการเกษตรสู่ยุคดิจิทัล สร้างมูลค่าเพิ่ม และมีความยั่งยืนตามแนวทางโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรม เพื่อความแม่นยำ ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และจัดการของเสียและของเหลือใช้ที่มีประสิทธิภาพ พร้อมกับสนับสนุนการลงทุนด้านการวิจัยพัฒนา เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ รวมทั้งการเปลี่ยนบทบาทแรงงานในภาคการเกษตร จากการเป็นผู้ใช้แรงงานแบบเดิมสู่การเป็น "ผู้ประกอบการเกษตร" ที่ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูล นวัตกรรม และการตลาดนำการผลิต ควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นแกนหลัก เพื่อกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรในภาคกลางอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๕.๔.๑ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างยั่งยืนตลอดห่วงโซ่คุณค่า โดยการส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตจาก "การเกษตรดั้งเดิม" ไปสู่ "การเกษตรอัจฉริยะ" ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-Driven) และความรู้สมัยใหม่ รวมถึงการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาช่วยในการบริหารจัดการแปลงและฟาร์ม เพื่อให้เกิดความแม่นยำ ลดต้นทุน และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า อาทิ การใช้อากาศยานไร้คนขับ (Drone) สำรวจพื้นที่และฉีดพ่นสารบำรุงพืชอย่างตรงจุด และการใช้หุ่นยนต์ในการตรวจสอบหรือคัดแยกผลผลิต รวมถึงการพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐานความปลอดภัย มาตรฐานการตลาด และพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับในการยืนยันแหล่งที่มาผลิตภัณฑ์การเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์ของภาคกลาง พร้อมกับการสนับสนุนให้เกิดการวิจัยพัฒนาสินค้า บรรจุภัณฑ์ และการแปรรูปผลผลิต เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง อาทิ ผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพ ผลิตภัณฑ์ยาและเวชภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากวัสดุเหลือใช้ บรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายง่าย และบรรจุภัณฑ์ที่สามารถยืดระยะเวลาการเก็บรักษาผลผลิต รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาพืชพันธุ์ทางการเกษตรให้ต้านทานโรคและศัตรูพืช ทนต่อสภาพแวดล้อม และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับภาคการเกษตรของภาคกลางในระยะยาว

๕.๔.๒ ส่งเสริมและสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) โดยการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีขีดความสามารถด้านการเกษตรสูงขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะด้านการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การให้ความรู้ทางการเงิน การประกอบธุรกิจ และการตลาด เพื่อพัฒนาจากผู้ผลิตสู่การเป็นผู้ประกอบการที่เป็นแบบอย่างที่ประสบความสำเร็จ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แรงงานรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร พร้อมกับการส่งเสริมเครือข่ายเกษตรกรและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ข้ามรุ่นระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีและทักษะดิจิทัลกับเกษตรกรรุ่นเดิมที่มีประสบการณ์ในการทำการเกษตร เพื่อให้เกิดการส่งต่อองค์ความรู้เพื่อเพิ่มผลิตภาพการผลิต เกิดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ประสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การเชื่อมโยงผลผลิตและการตลาด และการเพิ่มอำนาจในการต่อรองให้กับเกษตรกร ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนภาคการเกษตรของภาคกลางให้เติบโตอย่างยั่งยืน

๕.๔.๓ เชื่อมโยงภาคการเกษตรสู่ตลาดสินค้าเกษตรมูลค่าสูง โดยการปรับบทบาทภาคการเกษตรของภาคกลางจากฐานการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ขั้นต้น สู่การเป็นฐานการผลิตและแปรรูปที่เชื่อมโยงภาคบริการที่เกี่ยวเนื่องกับด้านการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ และเครื่องมือทางการแพทย์ โดยเฉพาะการยกระดับสินค้าทางการเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์สู่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy) ที่ผสานการเล่าเรื่อง (Storytelling) เพื่อเปลี่ยนผลผลิตทางการเกษตรเป็นธุรกิจอาหาร รวมถึงการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมอาหารฟังก์ชันและบริการสุขภาพ พร้อมกับส่งเสริมการเพาะปลูกพืชสมุนไพรและพืชที่มีโภชนาการสูง ป้อนเข้าสู่ศูนย์บริการทางการแพทย์ และสถานบริการที่เน้นด้านสุขภาพ รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agri-Tourism) โดยเปลี่ยนฟาร์มเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีเกษตรปลอดภัย ซึ่งจะช่วยปรับเปลี่ยนบทบาทเกษตรกรสู่การเป็น "ผู้ประกอบการในห่วงโซ่คุณค่าสุขภาพ" เพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้าทางการเกษตร ยกระดับรายได้ภาคเกษตร และกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนและท้องถิ่นอย่างทั่วถึง

๕.๕ แนวทางการพัฒนาที่ ๕ ยกระดับทุนมนุษย์และเสริมสร้างสังคมแห่งสุขภาวะ โดยมุ่งเน้นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่ปฐมวัยและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาคกลาง เพื่อเปลี่ยนผ่านจากแรงงานทักษะต่ำสู่การเป็น "บุคลากรฐานความรู้" (Knowledge-based Workforce) ที่มีความพร้อมสำหรับการทำงานในอุตสาหกรรมอัจฉริยะและบริการมูลค่าสูง โดยใช้ประโยชน์จากความพร้อมของสถานศึกษา และสถานเรียนรู้ของภาคเอกชนที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง ร่วมกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต พร้อมกับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการให้บริการสาธารณะสุขที่เน้นการการป้องกัน โดยเฉพาะโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ผ่านเครือข่ายและบุคลากรด้านสาธารณะสุขในพื้นที่ ร่วมกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยให้บริการสามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม รวมถึงมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายการพัฒนาในการยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงาน เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาวะที่ดีและมีผลิตภาพการผลิตสูงขึ้น สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมให้เติบโตอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๕.๕.๑ ปรับเปลี่ยนวิธีการศึกษาที่เน้นคุณภาพ เปิดกว้าง และมีช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยปรับบทบาทการศึกษาจากการถ่ายทอดความรู้แบบเดิมที่เน้นเฉพาะการให้องค์ความรู้ (Knowledge Provider) ไปสู่การเป็นผู้ให้บริการแนวทางแก้ปัญหาที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (Solution Driven Provider) โดยการพัฒนาสมรรถนะ ทักษะฝีมือแรงงานขั้นสูง และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของภาคเศรษฐกิจในอนาคต ภายใต้ความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายการพัฒนาทั้งภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการเรียนรู้

ที่หลากหลายและยืดหยุ่น รวมถึงกลไกการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน อาทิ การพัฒนาทักษะเด็กตั้งแต่ปฐมวัยรอบด้านให้มีคุณภาพ และการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านการส่งเสริมหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงทั้งภายในโรงเรียน ชุมชน และสถานประกอบการ เพื่อยกระดับทักษะฝีมือแรงงานให้ตรงความต้องการของตลาดแรงงานในพื้นที่ และรองรับตลาดแรงงานในอนาคตให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม

๕.๕.๒ เร่งพัฒนาทักษะแรงงาน ทั้งด้านความรู้ ความเชี่ยวชาญ และภาษาอย่างทั่วถึงและสอดคล้องกับตลาดแรงงานในพื้นที่ภาคกลาง **และเร่งยกระดับศักยภาพแรงงานขั้นสูงทั้ง Hard Skills และ Soft Skills เพื่อรับมือกับสังคมสูงวัยและโลกแห่งอนาคต** โดยให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติทักษะเฉพาะทางขั้นสูง ซึ่งครอบคลุมทักษะเชิงเทคนิค เช่น การออกแบบ การผลิตที่มีความแม่นยำสูง การผลิตอัตโนมัติ การใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และหุ่นยนต์ปัญญาประดิษฐ์ โดยจำเป็นต้องมีการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง ผ่านการฝึกปฏิบัติจริงนอกห้องเรียน การฝึกอบรมระยะสั้น - ระยะกลาง เพื่อให้เกิดการฝึกอบรมใหม่/ยกระดับทักษะเดิม/สร้างทักษะใหม่ (Retrain/Upskill/Reskill) แรงงานขั้นกลางอย่างเข้มข้น เพื่อให้สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานทักษะสูงที่พร้อมใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และเทคโนโลยีเฉพาะทางได้โดยไม่มีข้อจำกัด รวมทั้งการพัฒนาแรงงานผู้สูงอายุ โดยจำแนกกลุ่มผู้สูงอายุที่มีฝีมือ ศักยภาพสูงและยังคงมีพลังในการทำงาน (Active Aging) หรือ "พฤฒพลัง" เพื่อพัฒนาและปรับตัวในการเป็นแรงงานที่มีความรู้เฉพาะด้านหรือการเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อให้สามารถเติมเต็มตลาดแรงงานที่โครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

๕.๕.๓ เชื่อมโยงบริการทางการแพทย์ทั้งในระดับท้องที่ จังหวัด และภูมิภาค เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงระบบสาธารณสุขได้อย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรต่ำ ด้วยการพัฒนาระบบการรักษาทางไกลให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กับการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพแบบครบวงจร (Full Cycle of Care) โดยยกระดับความสามารถของบุคลากรทางการแพทย์ทั้งด้านเทคนิคและการตรวจรักษา ให้สามารถใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการแพทย์ การสื่อสาร และการให้บริการทางไกลได้ เพื่อเพิ่มความรวดเร็วและแม่นยำในการวินิจฉัย และช่วยให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสเจ็บป่วยจากโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในพื้นที่ต่าง ๆ ของภาคกลาง ได้อย่างรวดเร็ว เพื่อลดจำนวนผู้ป่วยในสถานพยาบาลในเขตเมือง และแก้ปัญหาภาวะการขาดแคลนแพทย์ในพื้นที่ห่างไกล รวมทั้งการลดภาระของบุคลากรทางการแพทย์ในสถานพยาบาล โดยเชื่อมโยงและนำนวัตกรรมทางการแพทย์และเทคโนโลยีการสื่อสารกับสถาบันการแพทย์ชั้นนำในประเทศมาสนับสนุนการรักษา การป้องกันการเจ็บป่วย และการสร้างความตระหนักรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพของชุมชนและประชาชน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีกำลังซื้อสูงจากทั่วโลก

๕.๕.๔ เสริมสร้างความร่วมมือภาคีทางสังคมและสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน (Social Partnership & Labor Protection) โดยการสร้างความเข้มแข็งของกลไกไตรภาคีระหว่างภาครัฐ ผู้ประกอบการ และเครือข่ายแรงงานในภาคกลาง เพื่อร่วมกันกำหนดมาตรฐานสวัสดิการและสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยและมีมาตรฐานระดับสากล โดยเน้นการยกระดับความปลอดภัยในการทำงานในกลุ่มอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมเคมีชีวภาพที่อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการสร้างระบบ "สวัสดิการยืดหยุ่น" (Flexible Benefits) ที่รองรับรูปแบบการจ้างงานสมัยใหม่และแรงงานนอกระบบในห่วงโซ่อุปทานการเกษตรและการท่องเที่ยว เพื่อให้เข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลและการคุ้มครองทางสังคมที่มั่นคง พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทของชุมชนและประชาสังคมในการเป็นผู้ร่วมตรวจสอบและเฝ้าระวังผลกระทบทางสังคม จากการขยายตัวของอุตสาหกรรมอัจฉริยะ เพื่อป้องกันความขัดแย้งและสร้าง

ความสอดคล้องระหว่างวิถีชีวิตดั้งเดิมกับความเป็นเมืองอุตสาหกรรมสมัยใหม่ นอกจากนี้ มุ่งสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของภาคธุรกิจที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาศักยภาพของคนในพื้นที่โดยรอบ เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและสร้างความมั่งคั่งร่วมกัน

๕.๖ แนวทางการพัฒนาที่ ๖ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืนบนฐานการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการพัฒนา โดยมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ การผลิต และบริโภคสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน และลดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่มีความผันผวนรุนแรง ตลอดจนสามารถควบคุม เฝ้าระวัง และติดตามการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เป็นไปตามระเบียบและข้อกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด เพื่อลดการปล่อยของเสียตั้งแต่แหล่งกำเนิด อาทิ การควบคุมการเผาในที่โล่ง และการปล่อยมลพิษจากภาคอุตสาหกรรมและยานพาหนะ โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๕.๖.๑ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศชายฝั่งตามหลักนิเวศวิทยา เพื่อสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการส่งเสริมการปลูกป่าอย่างจริงจัง ฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม และป่าชายเลนด้วยความหลากหลายของพันธุ์ไม้ท้องถิ่นให้กลับสู่สภาพใกล้เคียงธรรมชาติ สนับสนุนการปลูกป่าชุมชนและสิทธิในการร่วมจัดการระหว่างรัฐและชุมชน จัดตั้งกลไกเฝ้าระวังป้องกันไฟป่าโดยชุมชน และควบคุมการบุกรุกพื้นที่ป่า โดยกำหนดแนวเขตป่าต้นน้ำ พื้นที่เกษตร และพื้นที่ชุมชนให้มีความชัดเจน เพื่อลดการขยายการเกษตรในพื้นที่เปราะบาง ฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรียวัตถุ และระบบน้ำต้นน้ำ มีฝายชะลอน้ำที่เหมาะสมกับระบบนิเวศ มีระบบติดตามและประเมินผลรายพื้นที่ลุ่มน้ำบนฐานข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาคเอกชน และสถาบันวิชาการในการร่วมกันอนุรักษ์ ใช้ และฟื้นฟูระบบนิเวศ

๕.๖.๒ บริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบเพื่อความมั่นคงด้านน้ำอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการบริหารจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำอย่างบูรณาการ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และระบบเซนเซอร์อัจฉริยะในการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำและระดับน้ำแบบเรียลไทม์ เพื่อให้สามารถจัดสรรน้ำระหว่างภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมได้อย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะครอบคลุมถึงการฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติและการเพิ่มประสิทธิภาพระบบชลประทานให้เข้าถึงพื้นที่เกษตรกรรมอย่างทั่วถึง ควบคู่ไปกับการติดตั้งระบบพยากรณ์และเตือนภัยพิบัติล่วงหน้าเพื่อลดความสูญเสียจากน้ำท่วมฉับพลันและภัยแล้งที่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร เพื่อให้สามารถติดตาม วางแผน และดำเนินการในระดับพื้นที่ให้พร้อมรองรับปริมาณน้ำทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤตได้อย่างเหมาะสม ซึ่งนอกจากจะช่วยแก้ไขและเฝ้าระวังปัญหาน้ำเสียเสื่อมโทรมจากการปล่อยน้ำทิ้งของโรงงานและวิกฤตภัยแล้งซ้ำซากในหลายจังหวัดแล้ว ยังช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศในแม่น้ำสายหลักของภาคกลางทั้งเจ้าพระยาและแม่กลอง ตลอดจนยังเป็นพื้นฐานสำคัญในการรองรับการขยายตัวของเมืองและการใช้ชีวิตเชิงคุณภาพของประชาชนภาคกลางในอนาคต

๕.๖.๓ คุ้มครองสิ่งแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีการผลิตสะอาดและมาตรฐานอุตสาหกรรมสีเขียว โดยมุ่งเน้นการป้องกันมลพิษจากต้นทางด้วยการส่งเสริมเทคโนโลยีการผลิตที่สะอาด ทั้งในระดับไร่นาและโรงงานอุตสาหกรรม โดยนำระบบเกษตรแม่นยำ (Precision Farming) มาใช้เพื่อควบคุมการใช้ปุ๋ยและสารเคมีให้เหมาะสมกับความต้องการของพืช ลดการตกค้างของสารพิษในดินและแหล่งน้ำซึ่งเป็นปัญหา

สำคัญของภาคกลาง ควบคู่ไปกับการผลักดันโรงงานแปรรูปให้ก้าวสู่มาตรฐานอุตสาหกรรมสีเขียว และการผลิตคาร์บอนต่ำทุกระดับ โดยให้ความสำคัญกับการปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและลดการปล่อยมลพิษสู่ชุมชนโดยรอบอย่างเคร่งครัด พร้อมกับส่งเสริมให้ผู้ประกอบการดำเนินการประเมินและขอรับรองฉลากคาร์บอนฟุตพริ้นท์ (Carbon Footprint) ของผลิตภัณฑ์ เพื่อแสดงปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตลอดวงจรชีวิตของสินค้า ตั้งแต่การได้มาซึ่งวัตถุดิบ กระบวนการผลิต จนถึงขั้นตอนการขนส่ง ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการรักษาฐานลูกค้าเดิมและขยายสู่ตลาดใหม่ที่มีมาตรฐานสูง ซึ่งการสร้างระบบนิเวศการผลิตที่ปลอดภัยจะเป็นแรงดึงดูดสำคัญให้เกิดการลงทุนที่มีคุณภาพในพื้นที่แล้ว ยังช่วยเปลี่ยนภาพลักษณ์ของภาคกลางจากการเป็นฐานการผลิตแบบดั้งเดิม สู่การเป็นฐานการผลิตสีเขียวที่ทันสมัย ซึ่งจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคทั่วโลก และผลักดันให้สินค้าจากภาคกลางยกระดับเป็นสินค้าพรีเมียมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง

๕.๖.๔ ส่งเสริมการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยสนับสนุนให้มีการเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานสะอาดทั้งในภาคครัวเรือนและสถานประกอบการ โดยเฉพาะพลังงานจากแสงอาทิตย์ และวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรหรือขยะ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้เฉพาะทางให้กับบุคลากรด้านพลังงาน เพื่อรองรับการขยายตัวและช่วยเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานของประเทศ รวมทั้งการสนับสนุนให้มีการนำของเสียมาเป็นสินทรัพย์ทางเศรษฐกิจตามหลักการเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ด้วยการสนับสนุนให้ฟาร์มปศุสัตว์ขนาดใหญ่และโรงงานแปรรูปอาหารในพื้นที่ภาคกลางติดตั้งระบบก๊าซชีวภาพ (Biogas) เพื่อลดต้นทุนด้านพลังงานและแก้ไขปัญหากลิ่นรบกวนชุมชนได้อย่างยั่งยืน การนำของเหลือใช้มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง (Upcycling) และการนำกากตะกอนและของเสียทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงหรือปุ๋ยสั่งตัด เพื่อนำกลับไปใช้บำรุงดินในพื้นที่เกษตรกรรม ลดการนำเข้าปุ๋ยเคมีซึ่งเป็นสาเหตุหลักของดินเสื่อมโทรม และลดปริมาณขยะมูลฝอยและกากของเสียตกค้าง รวมทั้งสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์จากคาร์บอนเครดิต (Carbon Credit) เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยสู่เป้าหมายความร่วมมือระดับโลกในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ภาคตะวันออก

ร่างกรอบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕

๑. บทนำ

การดำเนินงานตามเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐ ช่วงปี ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ขณะที่การพัฒนาด้านสังคมมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น โดยมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคปี ๒๕๖๖ มีอัตราการขยายตัวอยู่ที่ ร้อยละ ๐.๗ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ ๕.๓ ต่อปีเป็นอย่างมาก เป็นผลมาจากการหดตัวของภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ ๐.๔ โดยเฉพาะสาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ส่งออกเป็นหลัก หดตัวร้อยละ ๑.๕ เนื่องจาก ปี ๒๕๖๖ เศรษฐกิจโลกชะลอตัว จากปัญหาความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะการกีดกันทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนที่มีต่อเนื่อง และความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครนที่ยังคงยืดเยื้อ ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของห่วงโซ่อุปทานโลก อาทิ การขาดแคลนเซมิคอนดักเตอร์ (Semiconductor) ของตลาดโลก ประกอบกับการลดการพึ่งพาการนำเข้าเคมีภัณฑ์ของจีน การชะลอตัวของความต้องการฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ (Hard Disk Drive) และการฟื้นตัวของวัฏจักรสินค้าอิเล็กทรอนิกส์โลกที่จำกัดอยู่ในสินค้ากลุ่มเทคโนโลยีสูงที่ภาคตะวันออกไม่ได้ผลิต ส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อศักยภาพการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกสำคัญของภาคตะวันออก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เคมี และคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ลดลงจากปี ๒๕๖๕ ร้อยละ ๒.๘ และร้อยละ ๒๐.๕ ตามลำดับ ขณะที่มิติการพัฒนาด้านสังคมพบว่า สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ปรับตัวดีขึ้น สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของภาคตะวันออกลดลง ปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๐.๒๙๑ ซึ่งดีกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ว่าลดลงต่ำกว่า ๐.๓๙๒ เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นรายได้เฉลี่ยครัวเรือนของภาคตะวันออกที่ขยายตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๕.๐ ต่อปี แสดงให้เห็นว่า การกระจายรายได้สู่ชุมชนดีขึ้น อย่างไรก็ดี ภาคตะวันออกยังคงเผชิญกับความแตกต่างด้านผลิตภาพแรงงานอย่างสุดขั้วระหว่างภาคการผลิตโดยภาคอุตสาหกรรม (สัดส่วนจำนวนแรงงาน ร้อยละ ๓๐.๑ ของจำนวนแรงงานภาคตะวันออก) มีผลิตภาพแรงงานสูงถึง ๙๖๐,๗๑๐ บาทต่อคน ขณะที่ภาคบริการ (สัดส่วนจำนวนแรงงาน ร้อยละ ๕๑.๐ ของจำนวนแรงงานภาคตะวันออก) และภาคเกษตร (สัดส่วนจำนวนแรงงาน ร้อยละ ๑๘.๙ ของจำนวนแรงงานภาคตะวันออก) มีผลิตภาพแรงงานเพียง ๓๐๓,๖๕๘ บาทต่อคน และ ๑๒๔,๘๓๑ บาทต่อคน ซึ่งการเพิ่มรายได้ให้กับแรงงานภาคบริการและภาคเกษตร ด้วยการดำเนินการ เช่น การพัฒนาทักษะแรงงานด้านภาษาและมาตรฐานการการให้บริการให้กับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มค่าจ้างแรงงาน และการยกระดับทักษะแรงงานภาคเกษตรให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตและสร้างรายได้เพิ่มจะเป็นส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็งของครัวเรือนและลดความแตกต่างด้านรายได้ของประชาชนภาคตะวันออก ทั้งนี้ ผลการพัฒนาในภาพรวมดังกล่าว เป็นผลสืบเนื่องมาจากการดำเนินงานของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่เพื่อบรรลุเป้าหมายตามแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกทั้ง ๖ แนวทาง ดังนี้

แนวทางการพัฒนาที่ ๑ พัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายให้เป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสีเขียวของภาคตะวันออก ปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ๑,๕๙๕,๙๓๓ ล้านบาท หดตัวจากปี ๒๕๖๕ ร้อยละ ๑.๕ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อยู่ที่ ร้อยละ ๒.๔ ต่อปี เป็นผลมาจากการลดลงของปริมาณการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ ที่เป็นผลสืบเนื่องจากเศรษฐกิจโลกชบเซาจากภาวะสงครามทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน และความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครน และผลกระทบการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) ดังนั้น เพื่อเสริมสร้างให้การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเกิดการเติบโต ต้องเร่งยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมาย เช่น การให้สิทธิพิเศษทางภาษี การลดขั้นตอนและอุปสรรคในการลงทุน การเร่งประชาสัมพันธ์เพื่อชักจูงและดึงดูดการลงทุนในอุตสาหกรรมเป้าหมายจากนักลงทุนต่างชาติให้เพิ่มขึ้น และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อลดผลกระทบจากการกีดกันทางการค้าและสร้างมูลค่าเพิ่ม รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในห่วงโซ่อุปทานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม และยกระดับทักษะฝีมือแรงงานเพื่อรองรับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในภาคอุตสาหกรรม

แนวทางการพัฒนาที่ ๒ พัฒนาการเกษตรคุณภาพให้เชื่อมโยงสู่การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรปลอดภัย สู่ห่วงโซ่การผลิตในระดับประเทศ และการให้บริการส่งเสริมสุขภาพ ปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรภาคตะวันออก ๑๙๗,๓๖๙ ล้านบาท หดตัวจากปี ๒๕๖๕ ร้อยละ ๖.๑ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อยู่ที่ ร้อยละ ๔.๐ ต่อปี เป็นผลมาจากมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาพืชที่เป็นสินค้าเกษตรหลักของภาคตะวันออก (สูงถึงร้อยละ ๗๕ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรภาคตะวันออก) หดตัวจากปี ๒๕๖๕ ร้อยละ ๙.๓ โดยเฉพาะไม้ผลเมืองร้อน อาทิ ทุเรียน มังคุด และเงาะ ซึ่งมีผลผลิตลดลงจากปี ๒๕๖๕ ร้อยละ ๓.๗ ร้อยละ ๔๕.๓ และร้อยละ ๓๔.๙ ตามลำดับ สืบเนื่องจากสภาพอากาศที่แห้งแล้งและฝนทิ้งช่วง แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจภาคเกษตรของภาคตะวันออกในปี ๒๕๖๖ ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง แต่ยังคงมีทิศทางที่ดีขึ้น เนื่องจากความต้องการสินค้าเกษตรของโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (อาทิ ปริมาณความต้องการยางพาราเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๖.๗ ต่อปี ความต้องการไก่เนื้อเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๐.๖ ต่อปี ปริมาณการส่งออกทุเรียนสดเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑.๕ ต่อปี (ปี ๒๕๖๕ – ๒๕๖๗)) สะท้อนให้เห็นว่าสินค้าเกษตรของประเทศ รวมทั้งภาคตะวันออกยังคงเป็นที่ต้องการของตลาด ดังนั้น การรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตร โดยการยกระดับผลิตภาพการผลิตเพื่อให้สามารถผลิตสินค้าเกษตรที่ได้มาตรฐานและมีต้นทุนการผลิตที่เหมาะสม สามารถแข่งขันได้ การเสริมสร้างคุณภาพดินให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก การเพิ่มอุปทานน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการ และการเพิ่มช่องทางการตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อลดการพึ่งพาตลาดเดียวและลดความเสี่ยงต่อความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร จะยังคงเป็นแนวทางการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนาที่ ๓ ยกระดับการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกสู่การเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวของโลกที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน ปี ๒๕๖๗ รายได้จากการท่องเที่ยวภาคตะวันออกขยายตัวจากปี ๒๕๖๖ ร้อยละ ๙.๒ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อยู่ที่ ร้อยละ ๑๔.๐ ต่อปี เป็นผลมาจากการกระจุกตัวของการท่องเที่ยวในบางจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรีที่มีสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวภาคตะวันออก ร้อยละ ๗๗.๘ ขณะที่อีก ๗ จังหวัด ภาคตะวันออกมีสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวรวมกันเพียง ร้อยละ ๒๒.๒ สะท้อนให้เห็นว่าการท่องเที่ยวของจังหวัดอื่น ๆ ของภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดระยอง ฉะเชิงเทรา จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี นครนายก และสระแก้ว ยังคงมีบทบาทจำกัด อีกทั้งการใช้จ่ายต่อหัวของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติลดลงร้อยละ ๑๓.๑ จากปี ๒๕๖๖ แต่จำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๑ จากปี ๒๕๖๖ สะท้อนให้เห็นว่า

ความพึงพอใจในการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติลดลง ดังนั้น เพื่อสร้างรายได้เพิ่มด้านการท่องเที่ยวภาคตะวันออก จึงควรมุ่งเน้นขยายฐานผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติที่มีพฤติกรรมและแนวโน้มใช้จ่ายสูง พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ รวมทั้งวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวตลอดห่วงโซ่อุปทานให้สามารถให้บริการที่ได้มาตรฐาน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกสู่การท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

แนวทางการพัฒนาที่ ๔ พัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วและตราด รวมทั้งพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนที่มีศักยภาพให้เป็นประตูเชื่อมโยงการค้า การลงทุนที่ทันสมัยกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ มูลค่าการค้าชายแดนภาคตะวันออก หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๗ ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อยู่ที่ ร้อยละ ๖.๕ ต่อปี (หากพิจารณาเฉพาะปี ๒๕๖๗ พบว่า ขยายตัวร้อยละ ๐.๔ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายเช่นเดียวกัน) เป็นผลมาจากกำลังซื้อของกัมพูชาลดลง จากสภาพเศรษฐกิจประเทศที่ยังคงไม่ฟื้นตัวอย่างเต็มที่จากผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการบริเวณพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้มีรายได้ที่มั่นคงและสามารถรับมือและดำเนินธุรกิจภายใต้ภาวะปกติใหม่ (New Normal) ได้อย่างเหมาะสม

แนวทางการพัฒนาที่ ๕ พัฒนาพื้นที่และเมืองให้เป็นเมืองอัจฉริยะน่าอยู่ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนทุกกลุ่มในพื้นที่ ปี ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ ค่าดัชนีการพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารของภาคตะวันออกอยู่ที่ ๐.๘๓ (ปี ๒๕๖๖ เท่ากับ ๐.๘๔ และปี ๒๕๖๗ เท่ากับ ๐.๘๓) ซึ่งสูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อยู่ที่ไม่ต่ำกว่า ๐.๖๗ เป็นผลมาจากการลงทุนของภาครัฐ รวมทั้งภาคเอกชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งด้านคมนาคม (ทางถนน ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศ) และโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล (อินเทอร์เน็ต 5G) เพิ่มมากขึ้น แม้ว่าถนนสายหลักได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่อัตราการตายจากอุบัติเหตุบนท้องถนนกลับมีความรุนแรงขึ้นอยู่ที่ ๒๔.๐๙ ๒๕.๑๕ และ ๒๗.๑๙ รายต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๖๕ ๒๕๖๖ และ ๒๕๖๗ ตามลำดับ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ยังคงต้องให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานทั้งการเดินทางและการขนส่งให้มีความสะดวกและปลอดภัย และการพัฒนาระบบบริหารจัดการจราจรอัจฉริยะเพื่อลดความแออัดและอุบัติเหตุ โดยเฉพาะพื้นที่เมือง

แนวทางการพัฒนาที่ ๖ อนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพการรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปี ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ภาคตะวันออกอยู่ที่ร้อยละ ๒๒.๔ ซึ่งต่ำค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อยู่ที่ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๓.๖ เป็นผลมาจากประชาชนบางส่วนยังคงบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อแปลงเป็นที่ดินทำกินและเพื่อนำมาใช้ประโยชน์และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ขณะที่สัดส่วนปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องและนำกลับมาใช้ใหม่อยู่ที่ร้อยละ ๗๒.๔ ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ซึ่งดีกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อยู่ที่ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๗.๐ ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น เช่นเดียวกับค่าดัชนีคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน (WQI) ของแม่น้ำสำคัญ ๙ สาย ของภาคตะวันออก อยู่ที่ ๖๕.๕ คะแนน ที่อยู่ในระดับพอใช้ และดีกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อยู่ที่ไม่ต่ำกว่า ๖๕.๐ คะแนน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความตระหนักของประชาชนในการรักษาสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น และนโยบายและการดำเนินงานของภาครัฐในการบริหารจัดการและลงทุนด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ การพัฒนาระบบกำจัดขยะและบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ยังคงต้องมุ่งเน้นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม อาทิ การบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นระบบและถูกต้องตามหลักวิชาการ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดูแล ตรวจสอบ และรักษาคุณภาพแหล่งน้ำสาธารณะอย่างเป็นระบบ

ภาพรวมผลการดำเนินงานตามเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออก ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ แม้ว่าความก้าวหน้าด้านสังคมและการกระจายรายได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจของภาคตะวันออกยังคงไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมา ภาคตะวันออกได้เผชิญกับข้อจำกัดและอุปสรรคในการพัฒนา อาทิ ผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรอยู่ในระดับไม่สูง และมีความแตกต่างอย่างมากกับภาคอุตสาหกรรม อัตราการตายและจำนวนการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนยังคงมีความรุนแรง ปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และแหล่งน้ำผิวดินยังไม่สามารถยกระดับสู่ระดับคุณภาพน้ำที่ดี ดังนั้น การพัฒนาภาคตะวันออกในระยะต่อไป จำเป็นต้องมุ่งยกระดับการเติบโตทางเศรษฐกิจให้มีคุณภาพและยั่งยืน ควบคู่กับการแก้ไขจุดอ่อนเชิงโครงสร้าง โดยเร่งยกระดับผลิตภาพการผลิตและเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการตลอดห่วงโซ่อุปทาน ทั้งการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม สินค้าเกษตร และการท่องเที่ยว บนพื้นฐานการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีความสมดุลของระบบนิเวศ พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพกำลังแรงงาน และสร้างรายได้เพิ่มและความมั่นคงระดับครัวเรือน ให้สามารถรับมือกับแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและยากต่อการคาดการณ์ในอนาคต ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้ภาคตะวันออกสามารถสร้างการเติบโตได้อย่างสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

๒. สถานการณ์การพัฒนา

การพัฒนาภาคตะวันออกในระยะที่ผ่านมายังคงเผชิญกับความท้ายทายที่เป็นปัญหาสำคัญหลายประการ ทั้งเศรษฐกิจที่เติบโตช้า ภาระพึ่งพิง ศักยภาพของกำลังแรงงานในการใช้เทคโนโลยี ขยะมูลฝอย อาชญากรรม และอุบัติเหตุบนท้องถนน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคตะวันออก การวางกรอบทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกในระยะต่อไป จึงต้องคำนึงถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาซึ่งยังคงมีประเด็นปัญหาให้ต้องเร่งแก้ไขพร้อมไปกับการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ที่ยังคงเป็นเครื่องยนต์ที่สำคัญในการขับเคลื่อนภาคตะวันออกให้เจริญเติบโตต่อไปในมิติเศรษฐกิจ ร่วมกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคส่วนทางสังคมให้ได้รับประโยชน์และเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ครอบคลุมทั่วถึง ควบคู่กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเสริมสร้างการเติบโตของพื้นที่อย่างสมดุลยั่งยืน โดยการพัฒนาภาคตะวันออกมีประเด็นที่ควรให้ความสำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ ขนาดเศรษฐกิจ ภาคตะวันออกมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจทั้งในระดับภาคและประเทศ โดยมีส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจต่อประเทศสูง ปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก (GRP) ๓,๒๒๙,๐๖๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ โดยจังหวัดชลบุรีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สูงสุดในภาคตะวันออก ๑,๑๘๘,๑๙๒ ล้านบาท (ร้อยละ ๓๖.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก) รองลงมา คือ จังหวัดระยอง ๑,๐๕๐,๙๕๒ ล้านบาท (ร้อยละ ๓๒.๕ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก) และฉะเชิงเทรา ๔๕๐,๘๐๘ ล้านบาท (ร้อยละ ๑๔.๐ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก) ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดนครนายกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ต่ำสุดในภาคตะวันออก ๓๓,๔๗๙ ล้านบาท (ร้อยละ ๑.๐ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก) และภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัว (GRP Per Capita) ๔๙๖,๘๔๗ บาทต่อคนต่อปี ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ๐.๙ เท่า (ประเทศมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว ๒๕๖,๓๔๕ บาทต่อคนต่อปี) โดยจังหวัดระยองมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงสุดของประเทศ (๙๔๒,๒๐๕ บาทต่อคนต่อปี) รองลงมา คือ จังหวัดชลบุรี (๕๙๒,๓๓๕ บาทต่อคนต่อปี) และฉะเชิงเทรา (๔๙๐,๐๐๕ บาทต่อคนต่อปี) ขณะที่จังหวัดสระแก้วมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวน้อยสุดในภาคตะวันออก ๘๒,๕๒๖ บาทต่อคนต่อปี ซึ่งน้อยกว่าระยอง ๑๑.๔ เท่า สะท้อนให้เห็นว่า ภาคตะวันออกยังคง

เผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีการกระจุกตัวของการเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในบางจังหวัดที่พึ่งพาภาคอุตสาหกรรมเป็นหลักและมีผลิตภาพแรงงานสูง ส่งผลให้เกิดช่องว่างด้านรายได้ระหว่างจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดที่พึ่งพาภาคเกษตรเป็นหลัก ซึ่งมีผลิตภาพแรงงานต่ำ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลผลิตภาพการผลิต ด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ภาคเกษตรตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน ผ่านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในกระบวนการผลิต อาทิ เกษตรแม่นยำ เพื่อเพิ่มคุณภาพและปริมาณผลผลิตในสินค้าเกษตรที่สามารถใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารแห่งอนาคต การพัฒนาทักษะแรงงานภาคเกษตรรองรับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต การเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานด้านเกษตรด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการขนส่งสินค้าเกษตรจากแหล่งผลิตเข้าสู่มือผู้บริโภคได้รวดเร็วขึ้น เพื่อสนับสนุนให้รายได้ของประชาชนในภาคเกษตรปรับตัวดีขึ้น และลดช่องว่างรายได้ระหว่างภาคการผลิตอย่างเป็นรูปธรรม

๒.๑.๒ การเติบโตทางเศรษฐกิจ ภาคตะวันออกมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ เฉลี่ยร้อยละ ๐.๕ ต่อปี ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ขยายตัวร้อยละ ๐.๔ ต่อปี เป็นผลมาจากโครงสร้างหลักทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยภาคอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าและศักยภาพสูง โดยที่ภาคตะวันออกเป็นที่ตั้งของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกและมีนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมาก อีกทั้งเป็นแหล่งผลิตผลไม้เมืองร้อนและกึ่งร้อน อาทิ ทุเรียน มังคุด เงาะ และลำไย ที่สร้างมูลค่าสูงเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ รวมทั้งมีสถานที่ท่องเที่ยวระดับนานาชาติที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี อาทิ พัทยา เกาะล้าน เกาะเสม็ด และเกาะช้าง อย่างไรก็ตาม การขยายตัวทางเศรษฐกิจภาคตะวันออกเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง เป็นผลมาจากภาวะเศรษฐกิจโลกชบเซาจากสภาวะสงครามทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน และการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ที่มีการระงับการเดินทางของหลายประเทศทั่วโลก ประกอบกับสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครน ส่งผลให้ห่วงโซ่อุปทานการผลิตสินค้าและบริการของโลกเกิดการชะงักงัน และเศรษฐกิจของภาคตะวันออกที่พึ่งพาการส่งออก โดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรม อาทิ ผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ และการท่องเที่ยวที่รายได้มากกว่าครึ่งมาจากผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติ เกิดการชะลอตัว ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไปควรให้ความสำคัญกับการยกระดับผลิตภาพการผลิตและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ และการท่องเที่ยว ด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใหม่ที่สร้างมูลค่าสูง การส่งเสริมการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม อาทิ การผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ขั้นสูง เพื่อเข้าเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานโลกและลดการนำเข้าจากต่างประเทศ การขยายตลาดภายในประเทศผ่านการจับคู่ทางธุรกิจระหว่างผู้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมภายในประเทศตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าดิจิทัล และยานยนต์และชิ้นส่วน และการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีการใช้จ่ายสูง พร้อมกับการพัฒนาระบบขนส่งเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่ทันสมัยในราคาที่ยุติธรรม เพื่อสร้างรายได้เพิ่มและรักษาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออก

๒.๑.๓ โครงสร้างเศรษฐกิจ เศรษฐกิจภาคตะวันออกขับเคลื่อนด้วยภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก โดยปี ๒๕๖๖ มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๐ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก และร้อยละ ๓๗.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมประเทศ (อันดับ ๑ ของประเทศ) ซึ่งหดตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๐.๕ ต่อปี รองลงมา คือ ภาคบริการ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก และร้อยละ ๙.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการประเทศ ซึ่งขยายตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖) ร้อยละ ๒.๖ ต่อปี และภาคเกษตร ร้อยละ ๖.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก และร้อยละ ๑๒.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรประเทศ ซึ่งขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๒ ต่อปี โดยกิจกรรมทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการที่มีจำนวนแรงงานสูงสุด คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๐ ของแรงงานภาคตะวันออก รองลงมา คือ ภาคอุตสาหกรรม (ร้อยละ

๓๐.๑ ของแรงงานภาคตะวันออก) และภาคเกษตร (ร้อยละ ๑๘.๙ ของแรงงานภาคตะวันออก) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ภาคอุตสาหกรรมสามารถสร้างผลิตภาพแรงงานสูงสุด ๙๖๐,๗๑๐ บาทต่อคน รองลงมา คือ ภาคบริการ ๓๐๓,๖๕๘ บาทต่อคน และภาคเกษตร ๑๒๔,๘๓๑ บาทต่อคน ตามลำดับ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ภาคตะวันออกยังคงเผชิญกับความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีช่องว่างด้านรายได้ของแรงงานระหว่างภาคการผลิต และระดับของทักษะฝีมือ โดยแรงงานในภาคอุตสาหกรรมมีรายได้สูงกว่าภาคบริการ ๓.๒ เท่า และสูงกว่าภาคเกษตรถึง ๗.๗ เท่า เพื่อลดช่องว่างด้านรายได้ของแรงงาน ควรมุ่งเน้นยกระดับศักยภาพการผลิต โดยเฉพาะภาคบริการและภาคเกษตร ผ่านการส่งเสริมให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งยกระดับศักยภาพกำลังแรงงาน ผ่านการฝึกอบรมทักษะฝีมือ ทั้งการยกระดับทักษะเดิมและการปรับเปลี่ยนทักษะที่มีอยู่ให้ตรงกับความต้องการ (Upskill/Reskill)

เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและเพิ่มโอกาสให้แรงงานมีรายได้เพิ่มขึ้น

๑) ภาคเกษตร ปี ๒๕๖๖ ภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร ๑๙๗,๓๖๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๖.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก และร้อยละ ๑๒.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรประเทศ ซึ่งหดตัวจากปี ๒๕๖๕ ร้อยละ ๖.๑ โดยภาคเกษตรยังคงมีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจภาคตะวันออกและประเทศ โดยเฉพาะการปลูกไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อน (อาทิ ทุเรียน มังคุด เงาะ และลำไย) การเลี้ยงสัตว์ปีกและสุกร และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง แต่ยังคงเผชิญกับปัญหาที่หลากหลาย ทั้งคุณภาพผลผลิต มาตรฐานการจัดการฟาร์ม และผลิตภาพแรงงานอยู่ในระดับที่ไม่สูง นอกจากปัญหาดังกล่าว ภาคเกษตรของภาคตะวันออกยังมีข้อจำกัดด้านอุปทานน้ำ โดยปี ๒๕๖๖ ภาคตะวันออกมีพื้นที่เกษตร ๑๐.๗๘ ล้านไร่ ขณะที่พื้นที่ชลประทานมีเพียง ๒.๘๖ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๖.๖ ของพื้นที่เกษตร (พื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๖) ร้อยละ ๒.๑ ต่อปี) ประกอบกับพืชเศรษฐกิจสำคัญของภาคตะวันออก อาทิ ทุเรียน มังคุด เงาะ และลำไย มีความต้องการใช้น้ำในปริมาณสูง ส่งผลให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต โดยเฉพาะช่วงฤดูแล้ง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นการลดการใช้น้ำในกระบวนการบริหารจัดการฟาร์ม รวมทั้งเพิ่มพื้นที่ชลประทานและแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่เกษตร ให้เพียงพอกับความต้องการ

๑.๑) สาขาพืช มีมูลค่าสูงสุดของภาคเกษตร ๑๔๗,๙๔๒ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๗๕.๐ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรภาคตะวันออก และร้อยละ ๑๒.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาพืชประเทศ โดยพืชเศรษฐกิจสำคัญ ได้แก่ ไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อน อาทิ ทุเรียน มังคุด เงาะ และลำไย ที่สร้างรายได้สูงสุดของประเทศ (ร้อยละ ๔๔.๕ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ไม้ผลเมืองร้อนประเทศ) โดยแหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี ระยอง ตราด และสระแก้ว และมีตลาดสำคัญ ได้แก่ ประเทศจีน อย่างไรก็ตาม การผลิตไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อนของภาคตะวันออกยังคงประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการเพาะปลูก และสภาพอากาศที่แปรปรวนส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิต รวมทั้งปัญหามาตรฐานการผลิตผลไม้ที่ยังคงมีสารเคมีปนเปื้อน อาทิ แคดเมียม ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของผลไม้ไทย และการลดลงของขีดความสามารถด้านการตลาดผลไม้ จากการที่หลายประเทศ อาทิ เวียดนาม มาเลเซีย เข้ามามีส่วนแบ่งทางตลาดผลไม้มากขึ้น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรพัฒนาและส่งเสริมการใช้พันธุ์พืชแห่งอนาคตที่ให้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณสูง สามารถต้านทานต่อสภาพอากาศที่แปรปรวน และโรคและแมลงศัตรูพืช สนับสนุนและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ในการเพาะปลูก รวมทั้งพัฒนา

ผลิตภัณฑ์แปรรูปให้เป็นสินค้าระดับพรีเมี่ยมเพื่อสร้างรายได้เพิ่ม อีกทั้งยกระดับมาตรฐานการผลิตและระบบการตรวจสอบคุณภาพสินค้าเกษตร เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

๑.๒) สาขาปศุสัตว์ มีมูลค่า ๒๓,๖๘๗ ล้านบาท ซึ่งสูงเป็นอันดับ ๒ ของภาคเกษตร คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรภาคตะวันออก และร้อยละ ๑๑.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาปศุสัตว์ประเทศ โดยปศุสัตว์สำคัญ ได้แก่ สัตว์ปีก โดยเฉพาะไก่เนื้อและไก่ไข่ที่สร้างรายได้สูงให้กับภาคตะวันออก (ร้อยละ ๒๓.๔ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สัตว์ปีกของประเทศ) โดยแหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดนครนายก ฉะเชิงเทรา และชลบุรี และสุกรที่มีสัดส่วนรายได้ร้อยละ ๑๐.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สุกรประเทศ โดยแหล่งผลิตสำคัญ ได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรี ชลบุรี และฉะเชิงเทรา อย่างไรก็ตาม การผลิตสินค้าปศุสัตว์ในพื้นที่ภาคตะวันออกยังคงเผชิญกับต้นทุนการผลิตที่ยังคงอยู่ในระดับสูง ทั้งอาหารสัตว์และเคมีภัณฑ์สำหรับการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งต้นทุนในการยกระดับมาตรฐานฟาร์ม และความเสี่ยงของการระบาดของโรคในสัตว์ อาทิ โรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (African Swine Fever: ASF) อีกทั้งความแตกต่างด้านมาตรฐานการผลิตและการจัดการฟาร์มระหว่างผู้ประกอบการรายใหญ่กับเกษตรกรรายย่อย โดยเกษตรกรรายย่อยยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการบริหารจัดการฟาร์ม ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จำเป็นต้องพัฒนาและส่งเสริมการใช้พันธุ์สัตว์คุณภาพ และมุ่งเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการบริหารจัดการฟาร์ม พร้อมกับส่งเสริมการทำมาตรฐานฟาร์ม เพื่อยกระดับคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ให้ได้มาตรฐานสู่การเป็นสินค้าระดับพรีเมี่ยมที่มีมูลค่าเพิ่ม

๑.๓) สาขาประมง มีมูลค่า ๒๓,๓๒๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรภาคตะวันออก และร้อยละ ๑๗.๕ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาประมงประเทศ โดยแหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดชลบุรี (การจับสัตว์น้ำ) และจังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา และตราด (การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง) อย่างไรก็ตาม การประมงของภาคตะวันออกยังคงเผชิญกับปัญหาในหลายด้าน อาทิ การปนเปื้อนของโลหะหนักในสัตว์น้ำที่จับได้ ต้นทุนในการจับสัตว์น้ำสูงจากราคาน้ำมันที่อยู่ในระดับสูง และการขาดแคลนแรงงานซึ่งต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าวเป็นหลัก ขณะที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งยังคงเผชิญกับการลดลงของประสิทธิภาพการผลิต จากการเกิดโรคระบาด และเมื่อประกอบกับสภาพอากาศแปรปรวนส่งผลให้การแพร่ระบาดของโรคในสัตว์น้ำรุนแรงขึ้น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรยกระดับประสิทธิภาพการเฝ้าระวังและตรวจสอบการปล่อยน้ำเสียและขยะลงสู่แหล่งน้ำและการทำประมงผิดกฎหมายบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การพัฒนาพันธุ์สัตว์น้ำต้านทานโรค และการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

๒) ภาคอุตสาหกรรม ปี ๒๕๖๖ ภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม ๒,๐๓๕,๕๒๗ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๐ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก และร้อยละ ๓๗.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมประเทศ (อันดับ ๑ ของประเทศ) ซึ่งหดตัวจากปี ๒๕๖๕ ร้อยละ ๐.๔ โครงสร้างภาคอุตสาหกรรมภาคตะวันออกพึ่งพาสาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม (Manufacturing) เป็นหลัก (ร้อยละ ๗๘.๔ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมภาคตะวันออก (ร้อยละ ๓๕.๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมประเทศ ซึ่งสูงเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ) โดยมีประเภทการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่สำคัญ อาทิ **สาขาการผลิตถ่านโค้กและผลิตภัณฑ์จากการกลั่นปิโตรเลียม** คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมภาคตะวันออก และร้อยละ ๘๓.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์การผลิตถ่านโค้กฯ ประเทศ โดยมีผลิตภัณฑ์สำคัญ อาทิ เชื้อเพลิงสำหรับอุตสาหกรรมหล่อโลหะ ก๊าซปิโตรเลียมเหลว (LPG) สำหรับทำก๊าซหุงต้มในครัวเรือน น้ำมันเบนซินและดีเซลสำหรับเป็นเชื้อเพลิงใน

ยานพาหนะ ยางมะตอยสำหรับก่อสร้างถนนและผลิตวัสดุกันซึม โดยมีแหล่งผลิตใน ๒ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี และระยอง **สาขาการผลิตยานยนต์ รถพ่วง และรถกึ่งพ่วง** คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมภาคตะวันออก และร้อยละ ๖๐.๕ ของมูลค่าการผลิตยานยนต์ฯ ประเทศ โดยมีผลิตภัณฑ์สำคัญ อาทิ ยานยนต์ประกอบ ชิ้นส่วนและอุปกรณ์เสริมสำหรับยานยนต์ไฟฟ้า และมีแหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา **สาขาการผลิตผลิตภัณฑ์เคมี** คิดเป็นร้อยละ ๙.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมภาคตะวันออก และร้อยละ ๓๖.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์การผลิตเคมีภัณฑ์ประเทศ สำหรับใช้ประกอบการทำเม็ดพลาสติก ยางสังเคราะห์ ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืช สารทำความสะอาดในครัวเรือน โดยมีแหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดระยอง และชลบุรี **สาขาการผลิตคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์** คิดเป็นร้อยละ ๗.๒ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมภาคตะวันออก และร้อยละ ๓๖.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์การผลิตคอมพิวเตอร์ฯ ประเทศ สำหรับใช้ประกอบการผลิตอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ทางการแพทย์ (เครื่องตรวจคลื่นไฟฟ้าหัวใจ (EKG) เครื่องเอกซเรย์คอมพิวเตอร์ (CT Scan) ระบบควบคุมรถยนต์ (กล่องสมองกล (ECU)) **สาขาการผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้า** คิดเป็นร้อยละ ๖.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมภาคตะวันออก และร้อยละ ๔๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์การผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้าประเทศ สำหรับใช้ประกอบการผลิตเครื่องปรับอากาศและเครื่องทำความเย็น แบตเตอรี่และระบบควบคุมไฟฟ้าสำหรับรถยนต์ไฟฟ้า (EV) แม้ว่าการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเป็นกลไกทางเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคตะวันออกและประเทศ และมีศักยภาพในการต่อยอดการพัฒนาสู่อุตสาหกรรมแห่งอนาคตอาทิ การผลิตยานยนต์สมัยใหม่ (อาทิ การผลิตชิ้นส่วนและอุปกรณ์เสริมสำหรับยานยนต์ไฟฟ้า) การผลิตเคมีภัณฑ์เฉพาะทาง (อาทิ การผลิตสินค้าตลาดเฉพาะทาง (Specialty Chemicals) เช่น เคมีภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ และสารเติมแต่งอาหาร) ที่มีผู้ประกอบการตลอดห่วงโซ่อุปทาน ทั้งขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวนมาก เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ศักยภาพการผลิตภาคตะวันออกยังคงเผชิญกับปัญหาที่ฉุดรั้งขีดความสามารถและการขยายตัวทางเศรษฐกิจหลายประการ อาทิ ปัญหามลพิษหรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นจากวัตถุดิบหรือส่วนประกอบที่นำเข้าจากต่างประเทศ การใช้วัตถุดิบอย่างฟุ่มเฟือยหรือสูญเสียในกระบวนการผลิต และข้อจำกัดของศักยภาพกำลังแรงงานในการใช้เทคโนโลยี ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรลดการพึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศ โดยพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการท้องถิ่นขนาดกลางและย่อมให้สามารถเข้าถึงเงินทุน เทคโนโลยี และองค์ความรู้ เพื่อยกระดับการผลิตและการเชื่อมโยงเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานสินค้าอุตสาหกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น และขยายตลาดภายในประเทศผ่านการจับคู่ทางธุรกิจระหว่างผู้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมภายในประเทศตลอดห่วงโซ่อุปทาน ยกระดับกระบวนการผลิตสู่การผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการทุกขนาดตลอดห่วงโซ่อุปทาน อาทิ การใช้ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และยกระดับทักษะแรงงานให้มีความเชี่ยวชาญด้านระบบอัตโนมัติ (Automation) ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และเทคโนโลยีชีวภาพ (Biotech)

๓) ภาคบริการ ปี ๒๕๖๖ ภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการ ๙๙๖,๑๖๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก และร้อยละ ๙.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการประเทศ ซึ่งขยายตัวจากปี ๒๕๖๕ ร้อยละ ๕.๐ โดยสาขาบริการที่สำคัญ อาทิ **สาขาการขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์** คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการภาคตะวันออก และร้อยละ ๑๒.๔ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ ประเทศ **สาขาการขนส่งและสถานที่จัดเก็บสินค้า** คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการภาคตะวันออก และร้อยละ ๑๔.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการขนส่งฯ ประเทศ **กิจกรรมทางการเงินและประกันภัย** คิดเป็นร้อยละ

๙.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการภาคตะวันออก และร้อยละ ๖.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์กิจกรรมทางการเงินฯ ประเทศ **สาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหาร** คิดเป็นร้อยละ ๙.๒ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการภาคตะวันออก และร้อยละ ๙.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาที่พักแรมฯ ประเทศ โดยภาคบริการเป็นอีกกลไกทางเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคตะวันออก โดยเฉพาะสาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ ที่ยังคงมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จากการเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อหัว การขยายตัวของเมือง และการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยว และการขนส่งและสถานที่เก็บสินค้าที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน จากความพร้อมของโครงข่ายคมนาคมหลักที่สามารถเพิ่มความรวดเร็วและความปลอดภัยในการเดินทางและขนส่งสินค้า รวมทั้งการให้บริการต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ภาคบริการยังคงเผชิญกับผลิตภาพแรงงานในระดับต่ำ โดยมีผลิตภาพแรงงานเพียง ๓๐๓,๖๕๘ บาทต่อคน ขณะที่ประเทศอยู่ที่ ๓๒๖,๕๘๒ บาทต่อคน เป็นผลมาจากแรงงานภาคบริการส่วนหนึ่งมีทักษะในระดับต่ำ อีกทั้งเผชิญกับการลดลงของขีดความสามารถในการให้บริการ โดยเฉพาะสาขาการขนส่งและสถานที่จัดเก็บสินค้า เป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการให้บริการ ทั้งต้นทุนค่าขนส่ง ต้นทุนการจัดเก็บสินค้า และต้นทุนการให้บริการลูกค้า ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรยกระดับศักยภาพกำลังแรงงานให้มีทักษะในการเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาทิ AI ระบบอินเตอร์เน็ตเชื่อมโยงอุปกรณ์ต่าง ๆ (Internet of Things: IoT) และทักษะทางด้านภาษา พร้อมทั้งยกระดับผลิตภาพการให้บริการด้านโลจิสติกส์ด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้ง AI และระบบอัตโนมัติ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและเสริมบทบาทต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

๔) การท่องเที่ยว ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือน ๕๒,๔๙๑,๒๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๐ ของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนประเทศ (ชาวไทย ร้อยละ ๗๔.๔ และชาวต่างชาติ ร้อยละ ๒๕.๖) ขยายตัวจากปี ๒๕๖๖ ร้อยละ ๑๓.๗ และสร้างรายได้ ๔๐๗,๔๖๕ ล้านบาท (มาจากชาวไทย ร้อยละ ๔๔.๖ และชาวต่างชาติ ร้อยละ ๕๕.๔) ขยายตัวจากปี ๒๕๖๖ ร้อยละ ๙.๒ (ซึ่งเป็นทิศทางเดียวกับสาขาที่พักแรมฯ ที่ขยายตัว) เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายต่อหัวของผู้เยี่ยมเยือน พบว่า ผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยมีรายจ่ายต่อหัว ๔,๖๕๒ บาทต่อคนต่อวัน ขณะที่ผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติมีรายจ่ายต่อหัว ๑๖,๘๒๒ บาทต่อคนต่อวัน โดยจังหวัดที่มีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนและรายได้จากการท่องเที่ยวสูงสุดในภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี (ร้อยละ ๕๓.๖ ของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนภาคตะวันออก และร้อยละ ๗๗.๘ ของรายได้จากการท่องเที่ยวภาคตะวันออก) แม้ว่าภาคตะวันออกมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย ทั้งการพักผ่อน การแสวงหาประสบการณ์ และการสัมผัสวัฒนธรรม อาทิ พัทยา เกาะช้าง และเกาะเสม็ด ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมระดับนานาชาติ เขาชีจรรย์ และรอยพระพุทธบาทพลวง (เขาคิชฌกูฏ) ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรม ประเพณีและศาสนาที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถยกระดับเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ อาทิ เกาะกูด เกาะหมาก และเกาะสีชัง แต่การท่องเที่ยวภาคตะวันออกยังคงเผชิญกับการกระจุกตัวอยู่เฉพาะในบางจังหวัดและขาดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัด แหล่งท่องเที่ยวชุมชนยังไม่ได้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่น การขาดความเชื่อมั่นในมาตรฐานการให้บริการของธุรกิจที่เกี่ยวเนื่อง อาทิ โฮมสเตย์ (Homestay) ร้านอาหาร โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดเล็ก และผลิตภาพแรงงานสาขาที่พักแรมฯ อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าประเทศ (ผลิตภาพแรงงานสาขาที่พักแรมฯ ของภาคตะวันออก ๑๘๓,๖๓๒ บาทต่อคน และของประเทศ ๑๘๙,๗๖๙ บาทต่อคน) ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากแรงงานด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มโรงแรมขนาดเล็ก ร้านอาหาร มีทักษะต่ำหรือปานกลาง อาทิ ทักษะด้านการสื่อสารภาษา (ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน) อีกทั้งหลายจังหวัดของภาคตะวันออก เช่น จังหวัดนครนายก ฉะเชิงเทรา และปราจีนบุรี มีการท่องเที่ยวแบบทางผ่านมากกว่าการท่องเที่ยวแบบพักค้างคืน ส่งผลให้รายได้จากผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยไม่มากนัก ดังนั้น แนวทางการพัฒนาใน

ระยะต่อไป ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ทุกเพศทุกวัย แสดงถึงอัตลักษณ์เฉพาะส่งเสริมการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม อาทิ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเฉพาะสวนผลไม้ซึ่งมีความโดดเด่นของภาคตะวันออก พัฒนาสินค้าของฝากท้องถิ่นให้เป็นสินค้าพรีเมี่ยมของชุมชน (Premium Local Brand) ที่มีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม โดดเด่น และแสดงเรื่องเล่าถึงวัตถุดิบจากพื้นที่ พัฒนาทักษะแรงงานด้านการให้บริการที่เป็นมาตรฐานสากล และทักษะทางด้านภาษาทั้งภาษาสากลและตามกลุ่มเป้าหมายใหม่ อาทิ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษารัสเซีย เพื่อรองรับกลุ่มผู้เยี่ยมเยือนที่มีกำลังซื้อสูง และพัฒนาการเชื่อมโยงการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดภายในและนอกภาคตะวันออกที่สะดวก ปลอดภัย และราคาที่เหมาะสม

๕) การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดน ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีจุดผ่านแดนถาวร ๕ จุด ได้แก่ จุดผ่านแดนถาวรบ้านผักกาด และบ้านแหลม (จันทบุรี) บ้านหาดเล็ก (ตราด) บ้านเขาดิน และบ้านคลองลึก (สระแก้ว**)** และจุดผ่อนปรนทางการค้า จำนวน ๕ จุด ได้แก่ จุดผ่อนปรนทางการค้าบ้านซับตารี และบ้านสวนส้ม (จันทบุรี) บ้านมะม่วง (ตราด) บ้านตาพระยา และบ้านหนองปรือ (สระแก้ว) และมีมูลค่าการค้าชายแดนและผ่านแดนรวม ๑๗๓,๓๙๘ ล้านบาท (ร้อยละ ๙๗.๒ ของมูลค่าการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา แบ่งเป็นมูลค่าสินค้าส่งออก ๑๓๘,๘๐๘ ล้านบาท มูลค่าสินค้านำเข้า ๓๔,๕๙๐ ล้านบาท และเกินดุลการค้าฯ ๑๐๔,๒๑๘ ล้านบาท) ซึ่งขยายตัวจากปี ๒๕๖๖ ร้อยละ ๙.๗ (ขยายตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๗) ร้อยละ ๒.๐ ต่อปี) โดยสินค้าส่งออกที่สำคัญ ๕ อันดับแรก ได้แก่ รถยนต์ เครื่องดื่มชนิดไม่อัดลม อะไหล่รถจักรยานยนต์ เครื่องยนต์รถจักรยานยนต์ และรถแทรกเตอร์ และสินค้านำเข้าสำคัญ ๕ อันดับแรก ได้แก่ มันสำปะหลัง (เส้น) ส่วนประกอบมอเตอร์ทำด้วยอลูมิเนียม เศษอลูมิเนียม เศษทองแดง และแผ่นวงจรพิมพ์ แม้ว่าการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาบริเวณพื้นที่ภาคตะวันออกมีศักยภาพในการขยายตัว เนื่องจากความนิยมในสินค้าไทยของประชาชนกัมพูชา พร้อมทั้งมีจุดผ่อนปรนทางการค้าที่มีศักยภาพในการยกระดับสู่จุดผ่านแดนชั่วคราวหรือจุดผ่านแดนถาวร อาทิ จุดผ่อนปรนบ้านท่าเส้น อย่างไรก็ตาม จากปัญหาข้อพิพาทชายแดนและการอ้างสิทธิ์เหนือพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการชะงักงันในการค้าชายแดนและการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน ความไม่มั่นคงและความปลอดภัยของประชาชน การขาดแคลนแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะด้านการเกษตรและการก่อสร้าง และการลดลงของประสิทธิภาพในการขนส่งและเชื่อมโยงโลจิสติกส์บริเวณชายแดน รวมทั้งความไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนไทยและกัมพูชาซึ่งเป็นความปกติใหม่ที่ภาคตะวันออกจะต้องเผชิญในอนาคต ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรเน้นการยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการค้าชายแดนให้สามารถปรับตัวสู่ตลาดใหม่หรือมีช่องทางการตลาดใหม่ เพื่อยังคงรักษาขีดความสามารถทางการค้า พร้อมทั้งเร่งดำเนินการแก้ไขข้อพิพาทในระดับนโยบายเพื่อรักษาความมั่นคงและปลอดภัยให้กับประชาชนบริเวณพื้นที่เขตเศรษฐกิจชายแดน

๒.๒ ด้านสังคม

ภาพรวมความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) ของภาคตะวันออกลดลงเป็นปีที่ ๒ ติดต่อกัน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับภาพรวมของประเทศที่ลดลงเช่นกัน แต่ภาคตะวันออกยังคงเป็นภูมิภาคที่มีดัชนีความก้าวหน้าของคนสูงสุดของประเทศ โดยปี ๒๕๖๗ อยู่ที่ ๐.๖๕๒๖ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่อยู่ที่ ๐.๖๓๖๓ เมื่อพิจารณาดัชนีย่อย ๘ มิติ พบว่า ๖ มิติ มีระดับการพัฒนาดีกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ โดยมีเพียง ๒ มิติที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ได้แก่ มิติด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม และมิติด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และหากพิจารณาเปรียบเทียบกับปี ๒๕๖๖ พบว่า ทั้ง ๒ มิติ มีค่าดัชนีสูงขึ้น แต่ยังคงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ขณะที่อีก ๖ มิติที่เหลือ แม้ว่าจะมีค่าดัชนีสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ แต่มีค่าลดลงจากปี

๒๕๖๖ เล็กน้อยปัจจัยเหล่านี้สะท้อนถึงความเปราะบางเชิงโครงสร้างของคุณภาพชีวิตประชาชนภาคตะวันออกที่จำเป็นต้องเร่งยกระดับระบบบริการสาธารณะ การพัฒนาทุนมนุษย์ และการเข้าถึงโอกาสอย่างทั่วถึงควบคู่กันในระยะต่อไป

๒.๒.๑ ประชากร ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีประชากรทั้งสิ้น ๕.๒ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๗.๙ ของประชากรประเทศ และมีการขยายตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๕ – ๒๕๖๗) ร้อยละ ๐.๖ ต่อปี มีประชากรผู้สูงอายุ ๙.๗ แสนคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๘.๕ ของประชากรภาคตะวันออก ซึ่งต่ำกว่าประเทศที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๐.๘ ของประชากรประเทศ และมีการขยายตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๕ – ๒๕๖๗) ร้อยละ ๐.๗ ต่อปี และมีอัตราพึ่งพิงร้อยละ ๕๓.๓ ซึ่งต่ำกว่าประเทศที่มีอัตราพึ่งพิง ร้อยละ ๕๖.๒ โดยจังหวัดของภาคตะวันออกที่อัตราพึ่งพิงสูง คือ จังหวัดตราด และจันทบุรี อยู่ระหว่างร้อยละ ๕๘.๐ – ๕๙.๐ รวมทั้งมีประชากรเมือง ประชากรต่างด้าว และประชากรแฝง จำนวน ๒.๑ ล้านคน จำนวน ๑.๕ ล้านคน และ จำนวน ๐.๕ ล้านคน ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมสูงวัย และการมีประชากรแฝงในพื้นที่ในสัดส่วนที่สูง จะต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่เพียงพอ รวมทั้งส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุผ่านการยกระดับและสร้างความร่วมมือกับโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ และเสริมสร้างความปลอดภัยในระดับชุมชน

๒.๒.๒ สุขภาพ พิจารณาจากจำนวนทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีสัดส่วนร้อยละ ๑๐.๕ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่อยู่ที่ ร้อยละ ๑๐.๔ เล็กน้อย ประชากรพิการ ภาตตะวันออกมีสัดส่วนต่ำกว่าประเทศ แต่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๖๐ โดยปี ๒๕๖๗ อยู่ที่ร้อยละ ๒.๗ จากร้อยละ ๒.๒ ในปี ๒๕๖๐ สำหรับประเทศอยู่ที่ร้อยละ ๓.๓๔ (ปี ๒๕๖๗) สถานการณ์การกระจายของแพทย์ต่อประชากรในภาคตะวันออก มีแนวโน้มดีขึ้นจากช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ โดยแพทย์ ๑ คน ต้องดูแลประชากร ลดลงจาก ๑,๗๔๕ คน ในปี ๒๕๖๓ เหลือ ๑,๖๑๔ คน ในปี ๒๕๖๖ แต่ต้องแบกรับภาระมากกว่าระดับประเทศที่มีจำนวนแพทย์ต่อประชากรเฉลี่ยของประเทศ (ปี ๒๕๖๖) อยู่ที่ ๑,๕๓๖ คน จำนวนแม่วัยใสในภาคตะวันออกอยู่ในระดับที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศทั้งสองช่วงวัย (๑๐ – ๑๔ ปี และ ๑๕ – ๑๙ ปี) แม้ว่าจะมีการปรับตัวลดลงจากช่วงก่อนหน้า แต่ยังคงอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงอายุ ๑๕ – ๑๙ ปี โดยปี ๒๕๖๖ มีจำนวน ๑.๖ คน ต่อ ๑,๐๐๐ คน โดยจังหวัดสระแก้วมีวัยรุ่นอายุ ๑๐ – ๑๔ ปี ที่มีอัตราการคลอดสูงที่สุดในภาคตะวันออก ที่ ๑.๖ คน ต่อ ๑,๐๐๐ คน การเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ของประชากรในภาคตะวันออก ปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๖,๐๒๙ คนต่อประชากรแสนคน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่อยู่ที่ ๖,๔๕๑ คนต่อประชากรแสนคน โดยโรคที่มีการเจ็บป่วยสูงที่สุด ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง ตามด้วยโรคเบาหวาน และหัวใจ ขณะที่การเสียชีวิตด้วยโรค NCDs ของภาคตะวันออก (เฉพาะ ๔ โรค ได้แก่ โรคหัวใจ เบาหวาน ความดัน และหลอดเลือด) ต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๕ อยู่ที่ ๑๓๖ คน ซึ่งใกล้เคียงกับอัตราการเสียชีวิตของประเทศ และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม การให้ความสำคัญกับความเพียงพอของการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ที่เหมาะสมสะท้อนได้จากจำนวนแพทย์ต่อประชากรยังเป็นประเด็นที่ต้องมีการยกระดับ เนื่องจากภาคตะวันออกมีจำนวนประชากรแฝงในสัดส่วนที่สูง นอกจากนี้การส่งเสริมให้ประชาชนมีความตระหนักรู้ในการดูแลสุขภาพจะสนับสนุนให้สถานการณ์ด้านการสาธารณสุขของภาคตะวันออกโดยรวมดีขึ้น

๒.๒.๓ การศึกษา พิจารณาจากจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรที่อายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีจำนวนปีการศึกษา ๙.๔ ปี ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่อยู่ที่ ๙.๒ ปี อัตราการศึกษาต่อของเยาวชนอายุ ๑๕ – ๑๗ ปี ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีอัตราการศึกษาต่อฯ ร้อยละ ๘๘.๔ ของประชากรวัย ๑๕ – ๑๗ ปี ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่อยู่ที่ร้อยละ ๘๔.๗ ของประชากรวัย ๑๕ – ๑๗ ปี และสูงสุดของประเทศ ผลทดสอบทางการศึกษา ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีคะแนน O-NET เท่ากับ ๓๓.๒ คะแนน ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่อยู่ที่ ๓๑.๙ คะแนน และสูงสุดของประเทศ และคะแนน V-Net เท่ากับ ๓๙.๘ คะแนน ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่อยู่ที่ ๓๙.๔ คะแนน และสูงสุดของประเทศ อย่างไรก็ดี พบว่า จำนวนเด็ก ๐ – ๕ ปี ที่มีพัฒนาการสมวัยของภาคตะวันออกลดลงต่อเนื่อง โดยอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญอย่างใกล้ชิด เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาสำคัญสูงสุดในการเรียนรู้ของมนุษย์ แม้ว่าภาคตะวันออกมีดัชนีด้านการศึกษาในภาพรวมที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ แต่สิ่งที่ควรติดตามและส่งเสริมอย่างใกล้ชิด ได้แก่ การส่งเสริมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้สามารถผลิตแรงงานที่มีคุณภาพเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้เด็กที่ยังขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาได้รับการช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีเพื่อลดปัญหาสังคมในอนาคตอย่างยั่งยืน

๒.๒.๔ การมีงานทำและตลาดแรงงาน ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีผู้มีงานทำ ๓.๙ ล้านคน และมีอัตราการว่างงานร้อยละ ๐.๗ ซึ่งหลังจากการระบาดของโรค COVID-19 ในช่วงต้นปี ๒๕๖๓ ต่ำกว่าอัตราการว่างงานประเทศที่อยู่ที่ร้อยละ ๑.๐ และเมื่อพิจารณาสัดส่วนผู้มีงานทำจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า แรงงานมีระดับการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. ปวส. และปริญญาตรี โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพิ่มจากร้อยละ ๑๔.๑ ในปี ๒๕๖๐ เป็นร้อยละ ๑๗.๙ ในปี ๒๕๖๗ ขณะที่แรงงานระดับ ปวส. - อุดมศึกษา มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย โดยระดับ ปวส. เพิ่มจากร้อยละ ๗.๔ ในปี ๒๕๖๐ เป็นร้อยละ ๘.๓ ในปี ๒๕๖๗ และระดับอุดมศึกษาเพิ่มจากร้อยละ ๑๒.๗ ในปี ๒๕๖๐ เป็น ร้อยละ ๑๓.๖ ในปี ๒๕๖๗ สำหรับแรงงานระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า มีสัดส่วนที่ลดลง จังหวัดในภาคตะวันออกที่มีสัดส่วนผู้จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่ำสุด ได้แก่ จังหวัดระยอง และนครนายก อยู่ที่ร้อยละ ๑๓ – ๑๔ ขณะที่การจ้างงานภาคตะวันออก ในระยะ ๕ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๗) มีการเพิ่มขึ้นในสาขาขนส่งมากถึงร้อยละ ๙.๒ รองลงมา คือ สาขาโรงแรมและภัตตาคาร ร้อยละ ๔.๖ อีกทั้งแรงส่วนใหญ่ของภาคตะวันออกมีความมั่นคงในอาชีพ ซึ่งสะท้อนผ่านการมีหลักประกันทางสังคมซึ่งสูงถึง ร้อยละ ๘๒.๕ และแรงงานทำงานต่ำระดับมีเพียงร้อยละ ๐.๑ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่อยู่ที่ร้อยละ ๐.๕ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ต้องมุ่งเน้นการยกระดับผลิตภาพให้สูงขึ้น และเร่งพัฒนาความรู้และทักษะการทำงานร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้กับแรงงานอย่างต่อเนื่อง

๒.๒.๕ รายได้ ความยากจน และความเหลื่อมล้ำ ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีเส้นความยากจนอยู่ที่ ๓,๒๓๘ บาทต่อคนต่อเดือน ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่อยู่ที่ ๓,๐๔๓ บาทต่อคนต่อเดือน และมีสัดส่วนคนจนเพียงร้อยละ ๒.๙ ซึ่งต่ำกว่าภาพรวมของประเทศที่อยู่ที่ร้อยละ ๔.๙ โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุดของภาคตะวันออก คือ จังหวัดสระแก้ว ขณะที่จังหวัดระยองไม่มีคนจน และการกระจายความเท่าเทียมทางด้านรายจ่าย ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีค่าสัมประสิทธิ์ Gini (๒๙.๕๙) ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (๓๓.๑๒) และแนวโน้มลดลงเล็กน้อยจากปี ๒๕๕๘ ที่อยู่ที่ ๓๐.๒๐ ขณะที่หนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภค ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภค อยู่ที่ร้อยละ ๓๘.๕ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่อยู่ที่ร้อยละ ๓๔.๑ ซึ่งสะท้อนถึงภาระทางการเงินที่สูง แม้ว่าจะมีรายได้สูงเช่นกัน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะ

ต่อไป ยังคงต้องดำเนินการยกระดับศักยภาพแรงงาน และสร้างรายได้เพิ่มให้กับประชาชน พร้อมทั้งสร้างความตระหนักรู้ให้กับประชาชนในการวางแผนทางการเงินเพื่ออนาคต

๒.๒.๖ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีการแจ้งความคดี ชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของประเทศ อยู่ที่ ๑๔๑ คดีต่อประชากรแสนคน เพิ่มสูงขึ้นจากปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๑๑๙ คดีต่อประชากรแสนคน มีการจับกุมคดียาเสพติดอยู่ที่ ๖๘๐ รายต่อประชากรแสนคน ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่อยู่ที่ ๕๗๐ รายต่อประชากรแสนคน โดยจังหวัดที่พบการจับกุมสูงที่สุดในภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดนครนายก มีจำนวน ๑,๑๔๘ ราย มีสัดส่วนผู้สูงอายุอยู่ลำพังคนเดียวที่เริ่มเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน ซึ่งเป็นเป็นไปในทิศทางเดียวกับประเทศ และเป็นสถานการณ์ที่ควรได้รับการดูแลในมิติต่าง ๆ เพื่อช่วยลดโอกาสการเจ็บป่วยและการเกิดอุบัติเหตุอันจะส่งผลต่อภาระงานของบุคลากรทางการแพทย์เพิ่มมากขึ้น โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุฯ สูงสุด ๓ จังหวัดแรก ได้แก่ จังหวัดนครนายก สระแก้ว และตราด อยู่ที่ร้อยละ ๑๑.๖ ร้อยละ ๙.๓ และ และร้อยละ ๗.๐๔ ตามลำดับ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ต้องให้ความสำคัญกับการเร่งสร้างโอกาสทางการศึกษาและอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมให้ระดับความปลอดภัยในชีวิตของชุมชนมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒.๒.๗ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีสัดส่วนครัวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยคงทนเป็นของตนเองของภาคตะวันออก อยู่ที่ร้อยละ ๕๕.๒ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่อยู่ที่ร้อยละ ๗๐.๙ ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑ ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง โดยอยู่ที่ร้อยละ ๔๕.๗ เป็นผลมาจากกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑ เป็นเมืองอุตสาหกรรมที่แรงงานแฝงส่วนใหญ่ไม่มีการจัดหาที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง มีอัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษอยู่ที่ ๑.๔ เรื่องต่อประชากรแสนคน ซึ่งสูงกว่าประเทศที่อยู่ที่ ๑.๒ เรื่องต่อประชากรแสนคน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑ ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรสนับสนุนให้ภาคอุตสาหกรรมดำเนินกิจกรรมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งยกระดับการเฝ้าระวังปัญหามลพิษโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๒.๘ การคมนาคมและการสื่อสาร ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนอยู่ที่ ๔๐ รายต่อประชากรแสนคน ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่อยู่ที่ ๒๗ รายต่อประชากรแสนคน โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรีที่มีอัตราการเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุบนท้องถนนสูงที่สุดในภาคตะวันออก ๔๔ รายต่อประชากรแสนคน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ยังคงต้องให้ความสำคัญกับการยกระดับความปลอดภัยให้กับผู้ขับขี่ที่มีความเสี่ยง ได้แก่ รถจักรยานยนต์ ผ่านการแยกเลนจักรยานยนต์บริเวณถนนที่มีความเสี่ยงสูง การยกระดับความตระหนักรู้ของประชาชนในการขับขี่ปลอดภัย และการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการจราจรอย่างเป็นระบบ พร้อมกับยกระดับระบบการแพทย์ฉุกเฉินที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างรถกู้ชีพและห้องฉุกเฉินเพื่อให้สามารถรักษาได้ทันทีตั้งแต่อยู่บนรถกู้ชีพ

๒.๒.๙ การมีส่วนร่วมทางสังคม ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีจำนวนองค์กรชุมชนมากถึง ๑๖๗ แห่งต่อประชากรแสนคน ขณะที่ค่าเฉลี่ยประเทศอยู่ที่ ๑๔๕ แห่งต่อประชากรแสนคน สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในภาคตะวันออกให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ของตนเอง ซึ่งเป็นจุดแข็งสำคัญในการสะท้อนปัญหาและความต้องการของพื้นที่ รวมถึงเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการบูรณาการความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑ ทรัพยากรป่าไม้ ปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีพื้นที่ป่าไม้ ๕.๑๑ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๓ ของพื้นที่ภาคตะวันออก และร้อยละ ๕.๐ ของพื้นที่ป่าประเทศ ซึ่งลดลงจากปี ๒๕๖๓ ที่อยู่ที่ ๕.๑๓ ล้านไร่ เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินไปเป็นพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ชุมชน และสิ่งปลูกสร้าง การบุกรุกพื้นที่ป่า และปัญหาไฟป่า จากการที่พื้นที่ป่าลดลง รวมทั้งแหล่งอาหารตามธรรมชาติของสัตว์ป่าลดลง ส่งผลต่อเนื่องให้สัตว์ป่าออกนอกพื้นที่ และบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมและบ้านเรือนของประชาชน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ โดยเฉพาะป่าต้นน้ำ รวมทั้งเพิ่มแหล่งอาหารให้กับสัตว์ป่า พร้อมกับยกระดับประสิทธิภาพการป้องกันสัตว์ป่าไม่ให้ออกนอกพื้นที่ อาทิ การสร้างแนวกันชน (Buffer Zone) การใช้เทคโนโลยี AI หรืออากาศยานไร้คนขับ (Drone) ตรวจจับ เพื่อแจ้งเตือนประชาชนเมื่อสัตว์ป่าออกนอกพื้นที่ และเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนในการรับมือกับการออกนอกพื้นที่ของสัตว์ป่า

๒.๓.๒ ทรัพยากรดิน จากการสำรวจประเภทดินในพื้นที่ทั้งหมดของภาคตะวันออก ๒๒,๘๑๔,๐๖๒ ไร่ โดยกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า ภาคตะวันออกมีสภาพดินที่มีความเสื่อมโทรม อาทิ ดินตื้น ๕,๑๐๑,๖๐๓ ไร่ (ร้อยละ ๒๒.๔ ของพื้นที่ทั้งหมด) ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำในพื้นที่ดอน ๕,๐๔๐,๘๒๕ ไร่ (ร้อยละ ๒๒.๑ ของพื้นที่ทั้งหมด) ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำในพื้นที่ลุ่ม ๑,๕๕๙,๒๓๑ ไร่ (ร้อยละ ๖.๘ ของพื้นที่ทั้งหมด) ดินเปรี้ยว ๑,๓๙๔,๘๘๐ ไร่ (ร้อยละ ๖.๑ ของพื้นที่ทั้งหมด) ดินทรายจัด ๙๙๑,๐๕๔ ไร่ (ร้อยละ ๔.๓ ของพื้นที่ทั้งหมด)และดินเค็ม ๑๖๓,๕๕๓ ไร่ (ร้อยละ ๐.๗ ของพื้นที่ทั้งหมด) ซึ่งปัญหาดังกล่าว มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการใช้สารเคมีในภาคการเกษตร และการเผาวัสดุเพื่อเตรียมพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งผลกระทบต่อการเพาะปลูกและการเจริญเติบโตของพืช ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้นจากใช้ปุ๋ยเคมีและสารปรับปรุงดินอื่น ๆ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นอนุรักษ์และฟื้นฟูดินในพื้นที่เสี่ยง ควบคู่กับการปรับรูปแบบการใช้ที่ดินและส่งเสริมการทำเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและระบบนิเวศ อาทิ ส่งเสริมการทำวนเกษตรในพื้นที่ปลูกไม้ผลเมืองร้อนกึ่งร้อน หรือสวนผลไม้แบบผสมผสาน (ปลูกไม้ผลเมืองร้อนร่วมกับไม้ป่า) การใช้วิธีการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน และการใช้สารชีวภัณฑ์แทนสารเคมีในพื้นที่ทำการเกษตร

๒.๓.๓ คุณภาพแหล่งน้ำผิวดินของแม่น้ำสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำระยอง แม่น้ำประแสร์ แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำพังราด แม่น้ำเวฬุ แม่น้ำตราด แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำปราจีนบุรี และแม่น้ำนครนายก ปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๗ ดัชนีคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดินในภาพรวมของแม่น้ำสำคัญภาคตะวันออกอยู่ในเกณฑ์พอใช้ (๖๔ คะแนน) ยกเว้นแม่น้ำระยองตอนล่าง และแม่น้ำพังราดตอนบน ที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม โดยมีสาเหตุจากการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม การใช้สารเคมีในภาคการเกษตร และการปล่อยของเสียจากฟาร์มสุกรและแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวมทั้งการขาดระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมและเฝ้าระวังการปล่อยมลพิษ อาทิ ขยะ และน้ำเสียทั้งจากชุมชนและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคการผลิต พร้อมกับเร่งฟื้นฟูคุณภาพน้ำในพื้นที่เสี่ยง

๒.๓.๔ คุณภาพน้ำทะเล ในพื้นที่ ๕ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง จันทบุรี และตราด ปี ๒๕๖๗ ผลการตรวจสอบคุณภาพน้ำทะเล (ระยะ ๑๐ เมตร ๑๐๐ เมตร และ ๕๐๐ เมตร) ในจำนวน ๘๗ จุด พบว่า คุณภาพน้ำทะเลอยู่ในเกณฑ์ดี ๓๔ จุด (ร้อยละ ๓๙.๑ ของจำนวนจุดตรวจวัดทั้งหมดของภาคตะวันออก) เกณฑ์พอใช้ ๔๗ จุด (ร้อยละ ๕๔.๐ ของจำนวนจุดตรวจวัดทั้งหมดของภาคตะวันออก) เกณฑ์เสื่อมโทรม ๕ จุด (ร้อยละ ๕.๗ ของจำนวนจุดตรวจวัดทั้งหมดของภาคตะวันออก ซึ่งอยู่บริเวณหาดบางแสนและอ่าวชลบุรี จังหวัดชลบุรี ปากแม่น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา และบริเวณหาดพยูน จังหวัดระยอง) และ

เกณฑ์เสื่อมโทรมมาก ๑ จุด (ร้อยละ ๑.๑ ของจำนวนจุดตรวจวัดทั้งหมดของภาคตะวันออก ซึ่งอยู่บริเวณแหลมฉบังตอนใต้ จังหวัดชลบุรี) โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพน้ำทะเลของภาคตะวันออก อาทิ น้ำทิ้งชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม กิจกรรมทางการเกษตรที่มีการใช้ปุ๋ยเคมี การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และการรั่วไหลของน้ำมัน รวมทั้งปรากฏการณ์น้ำทะเลเปลี่ยนสีในช่วงเดือนมิถุนายน – สิงหาคมของทุกปี ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรยกระดับประสิทธิภาพการตรวจวัดคุณภาพน้ำอย่างแม่นยำ และพัฒนาระบบเตือนภัยคุณภาพน้ำด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ พร้อมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลคุณภาพสิ่งแวดล้อมทางทะเลเพื่อสนับสนุนการจัดการ และตัดสินใจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำได้ทันท่วงที

๒.๓.๕ ขยะมูลฝอย ปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑.๘ ต่อปี ซึ่งใกล้เคียงกับระดับประเทศที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑.๙ ต่อปี โดยมีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรและนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าสู่พื้นที่ภาคตะวันออก ตลอดจนการขยายตัวของชุมชนเมือง รวมทั้งความนิยมการบริโภคสินค้าจากบริการเดลิเวอรี่ที่ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยมากขึ้น โดยปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีขยะมูลฝอย ๒.๗๔ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑ ของปริมาณขยะมูลฝอยประเทศ (๒๗.๒ ล้านตัน) โดยร้อยละ ๗๕.๑ ของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของภาคตะวันออกถูกกำจัดถูกต้องและถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ ขณะที่ร้อยละ ๒๔.๙ ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นภาคตะวันออกถูกกำจัดไม่ถูกต้อง ซึ่งปริมาณขยะมูลฝอยส่วนใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่ EEC (จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา) โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นต่อขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของภาคตะวันออกสูงสุด คือ จังหวัดชลบุรี (ร้อยละ ๔๓.๐) และจังหวัดที่มีสัดส่วนปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นต่อขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของภาคตะวันออกน้อยสุด คือ จังหวัดตราด (ร้อยละ ๒.๙) และเมื่อพิจารณาสัดส่วนการผลิตขยะมูลฝอยต่อคน พบว่า ภาคตะวันออกมีสัดส่วน ๑.๒ กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่มีสัดส่วน ๑.๑ กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นการลดปริมาณขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง การเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการขยะ การเพิ่มประสิทธิภาพการคัดแยกและรีไซเคิล (Recycle) และการยกระดับระบบกำจัดขยะให้ได้มาตรฐาน

๒.๓.๖ กากของเสียอุตสาหกรรม ปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ ๒๙.๗ ต่อปี (ต่ำกว่าระดับประเทศที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ ๓๕.๔ ต่อปี) โดยปี ๒๕๖๗ ภาคตะวันออกมีปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรม ๗.๔ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ ของกากของเสียอุตสาหกรรมประเทศ (๒๒.๘ ล้านตัน) เป็นกากของเสียอุตสาหกรรมอันตราย ๑.๑ ล้านตัน และกากของเสียอุตสาหกรรมไม่อันตราย ๖.๓ ล้านตัน โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนกากของเสียอุตสาหกรรมต่อกากของเสียอุตสาหกรรมภาคสูงสุด คือ จังหวัดปราจีนบุรี คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๓ รองลงมา คือ จังหวัดระยอง ร้อยละ ๓๔.๓ ชลบุรี ร้อยละ ๑๗.๕ และฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๗.๖ ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดที่มีสัดส่วนกากของเสียอุตสาหกรรมต่อกากของเสียอุตสาหกรรมภาคตะวันออกน้อยสุด คือ จังหวัดตราด ร้อยละ ๐.๐๑ นอกจากนี้ ภาคตะวันออก ยังคงเผชิญปัญหาการลักลอบทิ้งกากของเสียอุตสาหกรรม อาทิ กากของเสียรวม กากของเสียสารเคมี น้ำมันดำ น้ำมันหล่อลื่นใช้แล้ว และกากตะกอน อีกทั้งจากการตรวจสอบของกรมควบคุมมลพิษ พบว่า โรงงานหลายแห่งยังไม่มีการจัดการกากของเสียอันตรายที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องและครบถ้วน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นการปรับปรุงกระบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรมเพื่อลดการเกิดกากของเสียอุตสาหกรรม การยกระดับประสิทธิภาพในการตรวจติดตามการขนส่งกากของเสียอุตสาหกรรมไปยังโรงงานกำจัด และการเพิ่มประสิทธิภาพโรงงานกำจัดกากของเสียอุตสาหกรรมเพื่อลดต้นทุนในการกำจัด

๒.๓.๗ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (ภัยแล้งซ้ำซาก) ปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๕ ภาคตะวันออกมีพื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก ๒,๙๒๖,๕๙๔ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๘ ของพื้นที่ภาคตะวันออก และร้อยละ ๒๗.๒ ของพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรในภาคตะวันออก จังหวัดที่มีพื้นที่ประสบภัยแล้งสูงสุดของภาคตะวันออก คือ จังหวัดชลบุรี ๙๕๔,๕๗๖ ไร่ รองลงมา คือ จังหวัดระยอง ๗๒๘,๘๗๗ ไร่ สระแก้ว ๗๑๕,๙๓๑ ไร่ ฉะเชิงเทรา ๓๒๕,๐๔๒ ไร่ ปราจีนบุรี ๑๐๐,๕๗๒ ไร่ จันทบุรี ๖๑,๔๒๔ ไร่ และนครนายก ๔๐,๑๗๒ ไร่ ตามลำดับ ยกเว้นจังหวัดตราดที่ไม่มีพื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก และเมื่อพิจารณาจำนวนหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งระหว่างปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ พบว่า มีหมู่บ้านที่ประสบปัญหาภัยแล้ง ๑๒๖ หมู่บ้านต่อปี คิดเป็นร้อยละ ๔.๔ ของหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งทั้งประเทศ (๒,๘๓๗ หมู่บ้าน) ซึ่งปัญหาดังกล่าว มีสาเหตุมาจากความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของประชากร รวมทั้งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการทั้งระบบ และยกระดับประสิทธิภาพการเฝ้าระวังและเตือนภัยสถานการณ์ภัยแล้ง และน้ำท่วมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเพิ่มอุปทานน้ำตามบริบทของแต่ละพื้นที่

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการพัฒนาภาคตะวันออก

ภาคตะวันออกกำลังเผชิญบริบทการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เกิดขึ้นพร้อมกันหลายมิติและส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ทำให้โลกเลือกพื้นที่ เลือกห่วงโซ่อุปทาน และเลือกข้อมูลที่เชื่อถือได้มากขึ้น การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยในระดับโลกที่กระทบโครงสร้างแรงงานและการเติบโตทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนกติกาการผลิต การลงทุน และความสามารถในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ลดความได้เปรียบเดิมและเร่งการแข่งขันด้านทักษะและผลิตภาพ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ซึ่งหมายถึงการที่รูปแบบการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบเดิมจะไม่สามารถตอบโจทย์การสร้างความอยู่ดีกินดีให้กับประชาชนภาคตะวันออกได้อีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนส่งผลโดยตรงต่อฐานเศรษฐกิจหลักของภาคตะวันออก ทั้งการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเป้าหมายเดิม (อุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อุตสาหกรรมการเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ และอุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร) และใหม่ (หุ่นยนต์เพื่ออุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการบินและโลจิสติกส์ อุตสาหกรรมเชื้อเพลิงชีวภาพและเคมีชีวภาพ อุตสาหกรรมดิจิทัล และอุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร) การท่องเที่ยว ภาคเกษตร และการค้าชายแดนและผ่านแดน ขณะเดียวกันปัญหาสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของประชากรเมือง อาทิ ขยะมูลฝอยชุมชน ความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำ กากของเสียอุตสาหกรรม การปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกระบวนการผลิต ทั้งภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม และการท่องเที่ยวจะยังส่งผลให้คุณภาพชีวิตและความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ลดลง เมื่อประกอบกับทักษะฝีมือแรงงานไม่สอดคล้องกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ปรับเปลี่ยนไป จะทำให้ผลิตภาพแรงงานเติบโตช้าและเสี่ยงที่จะต้องสูญเสียฐานการผลิตในอนาคต บริบทดังกล่าวจึงสะท้อนความจำเป็นที่ภาคตะวันออกจะต้องเร่งปรับตัวทั้งระบบ เพื่อรับมือกับความเสี่ยงและเปลี่ยนแปลงความท้าทายให้เป็นโอกาสในการพัฒนาของภาคอย่างอย่างยืน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๑ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ส่งผลให้ดุลอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงไป การใช้กติกาทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์เพื่อมุ่งหวังผลเชิงฐานอำนาจ ซึ่งจะทำให้การเติบโตของเศรษฐกิจโลกไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยต้นทุนหรือประสิทธิภาพการผลิตอีกต่อไป ภายใต้บริบท

ดังกล่าว ภาคตะวันออกต้องเผชิญกับแรงกดดันและความท้าทายจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อมิติการพัฒนาแต่ละด้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนี้

๓.๑.๑ การค้าและการลงทุนเป็นเครื่องมือในการแข่งขันเชิงอำนาจ ขณะที่การเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานที่มั่นคงมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ทำให้การค้าและการลงทุนของโลกไม่ได้กระจายไปตามพื้นที่ที่ผลิตได้หรือมีต้นทุนต่ำเพียงอย่างเดียว แต่จะมีการคัดเลือกพื้นที่ตามยุทธศาสตร์ ความเสี่ยง และความน่าเชื่อถือของแต่ละประเทศและภูมิภาคมากขึ้น พื้นที่ที่ไม่สามารถแสดงบทบาททางเศรษฐกิจที่ชัดเจนหรือไม่สอดคล้องกับทิศทางการวางอำนาจทางเศรษฐกิจโลก จะถูกลดความสำคัญในการตัดสินใจลงทุน โดยประเทศและบริษัทข้ามชาติจะให้ความสำคัญกับความมั่นคงและความต่อเนื่องของห่วงโซ่อุปทาน พื้นที่ที่มีความเสี่ยงด้านระบบการผลิต การขนส่งหรือการส่งมอบจะถูกมองว่ามีความไม่แน่นอนสูง ก่อให้เกิดการสูญเสียความน่าสนใจในการลงทุน สำหรับภาคตะวันออก ซึ่งมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่พึ่งพาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมมีการส่งออกเป็นหลัก และมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานของเอเชีย โดยเฉพาะสินค้าขั้นกลางของอุตสาหกรรมยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์ไฟฟ้า ส่งผลให้ภาคตะวันออกเผชิญกับความเสี่ยงต่อขีดความสามารถด้านการแข่งขัน ทั้งการลงทุนจากต่างประเทศ รวมทั้งการถ่ายทอดเทคโนโลยีของบริษัทต่างชาติสู่ผู้ประกอบการหรือแรงงานของภาคตะวันออก ประกอบกับความขัดแย้งตามแนวชายแดนระหว่างไทยและกัมพูชา ส่งผลให้ต้นทุนโลจิสติกส์ในห่วงโซ่อุปทาน โดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้น อาทิ ส่วนประกอบและอุปกรณ์ยานยนต์ รวมทั้งการหยุดชะงักของเศรษฐกิจชายแดนของภาคตะวันออก ท่ามกลางความปกติใหม่ที่ภาคตะวันออกจะต้องเผชิญในอนาคต การขาดแคลนแรงงานต่างด้าว (ชาวกัมพูชา) โดยเฉพาะด้านการเกษตรและการก่อสร้าง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ภาคตะวันออกจำเป็นต้องรักษาความสามารถในการแข่งขันเพื่อรักษาส่วนแบ่งตลาด ด้วยการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานสินค้า สร้างความยืดหยุ่นด้านโลจิสติกส์ทั้งในด้านการกระจายเส้นทางขนส่ง และการเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าคงคลัง รวมทั้งสนับสนุนผู้ประกอบการค้าท้องถิ่นบริเวณชายแดนในการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า

๓.๑.๒ การใช้มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมเป็นกติกาทางการค้าและเครื่องมือจัดระเบียบเศรษฐกิจโลก การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ด้วยมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกฎระเบียบว่าด้วยสินค้าปลอดการทำลายป่าของสหภาพยุโรป (EU Deforestation Regulation: EUDR) ที่กำหนดให้สินค้าเกษตรต้องสามารถพิสูจน์ได้ว่าการผลิตไม่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าหรือการบุกรุกพื้นที่ป่า ยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงผู้ผลิตกับผู้บริโภค (Farm to Fork Strategy) ในการนำเข้าอาหารของสหภาพยุโรปที่ส่งผลให้ผู้ผลิตสินค้าเกษตรและอาหารต้องลดการใช้สารเคมี และมาตรการปรับราคาคาร์บอนก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) ได้กลายเป็นเงื่อนไขบังคับของตลาดโลก ซึ่งบีบให้ประเทศผู้ส่งออกทั้งสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม ที่ต้องให้ความสำคัญกับมาตรฐานการผลิตที่มีคุณภาพ คำนึงถึงความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม โดยมาตรการดังกล่าวจะส่งผลกระทบขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศผู้ส่งออก รวมทั้งภาคตะวันออก ซึ่งมีการผลิตและส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมสำคัญ อาทิการผลิตถ่านโค้กและผลิตภัณฑ์จากการกลั่นปิโตรเลียม การผลิตผลิตภัณฑ์เคมี และสินค้าเกษตร อาทิ ผลไม้ ไก่เนื้อ และมันสำปะหลัง ดังนั้น ภาคตะวันออกจะต้องเร่งบริหารจัดการพื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะไม้ผล ที่บางส่วนยังมีพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ป่าสงวนและป่าอนุรักษ์ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อลดการใช้สารเคมี ยาปฏิชีวนะ และปุ๋ยเคมี และการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรมเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพระบบการตรวจสอบย้อนกลับ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค

๓.๒ การเข้าสู่สังคมสูงวัย เป็นแนวโน้มเชิงโครงสร้างในระดับโลกที่ส่งผลให้หลายประเทศเผชิญกับการหดตัวของกำลังแรงงาน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภค และเป็นแรงกดดันต่อระบบเศรษฐกิจและการคลัง แนวโน้มดังกล่าวไม่ได้ส่งผลเฉพาะประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่กระทบต่อทิศทางการผลิต การลงทุน และการแข่งขันระหว่างพื้นที่ในระบบเศรษฐกิจโลก โดยพื้นที่ที่มีความสามารถต่ำในการปรับตัวทางเศรษฐกิจและแรงงานให้สอดรับกับสังคมสูงวัย จะเผชิญกับข้อจำกัดในการรักษาการเติบโตและความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระยะยาว ภายใต้บริบทดังกล่าว ภาคตะวันออกจะต้องเผชิญกับความท้าทายและผลกระทบที่สำคัญ ดังนี้

๓.๒.๑ การแข่งขันทางเศรษฐกิจภายใต้การทำงานของแรงงานสูงวัย การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยในหลายประเทศ ส่งผลให้ประเทศและภาคธุรกิจให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่สามารถรักษาผลิตภาพแรงงานและรองรับการทำงานของแรงงานสูงวัยได้ดีขึ้น ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีการต่อยอดการพัฒนาสู่อุตสาหกรรมเป้าหมาย และมีความต้องการแรงงานที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ขณะที่วัยแรงงานกลับมีแนวโน้มลดลง หากไม่สามารถยกระดับศักยภาพแรงงานให้สามารถปรับตัวทำงานร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ทันกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม จะเป็นข้อจำกัดในการรักษาการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น การเข้าสู่สังคมสูงวัยจะเป็นโอกาสเพิ่มศักยภาพแรงงานของภาคตะวันออก ด้วยการจ้างแรงงานสูงวัยทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่มีความรู้และประสบการณ์ในทักษะเฉพาะทางมาถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กับแรงงานของภาคตะวันออก และการเตรียมความพร้อมใช้แรงงานฝีมือหรือทักษะสูง จะสนับสนุนให้พื้นที่มีความพร้อมรองรับการลงทุนในอุตสาหกรรมจากนักลงทุนภายในประเทศและต่างประเทศ

๓.๒.๒ รูปแบบการบริโภคของโลกปรับเปลี่ยนไปตามสังคมสูงวัย การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัยระดับโลกทำให้โครงสร้างความต้องการสินค้าและบริการเปลี่ยนไป โดยความต้องการด้านสุขภาพ การดูแลระยะยาว การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และบริการที่ตอบโจทย์การฟื้นฟูคุณภาพชีวิตที่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการกำหนดทิศทางอุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์เป้าหมาย ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวจะเป็นโอกาสให้กับภาคตะวันออกในการพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้สูงวัย อาทิ อาหารและผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร โดยใช้วัตถุดิบหลักจากพื้นที่ การบริการดูแลสุขภาพเฉพาะทางด้วยแพทย์แผนปัจจุบันและแพทย์แผนไทย นวัตกรรมเทคโนโลยีช่วยเหลือผู้สูงอายุ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ และธุรกิจที่เกี่ยวกับการดูแลช่วงท้ายของชีวิต รวมทั้งการยกระดับการท่องเที่ยวสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะผู้เยี่ยมเยือนสูงวัยซึ่งมีกำลังซื้อสูง

๓.๓ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อเศรษฐกิจและสังคมโลกอย่างรุนแรง โดยเฉพาะมิติด้านความมั่นคงทางอาหาร และคุณภาพชีวิต โดยภาคตะวันออกจะต้องเผชิญกับความท้าทายและผลกระทบที่สำคัญ ดังนี้

๓.๓.๑ ความผันผวนของห่วงโซ่อุปทานการผลิตสินค้าเกษตร การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิและการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศส่งผลกระทบต่อความสามารถในการรักษาปริมาณและคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตร แนวโน้มการเพาะปลูกของผู้ประกอบการจะหลีกเลี่ยงหรือกระจายความเสี่ยงไปยังพื้นที่ที่มีเสถียรภาพมากกว่า ซึ่งห่วงโซ่อุปทานการผลิตสินค้าเกษตรในอนาคต โดยเฉพาะพื้นที่การเกษตรนอกเขตชลประทานจึงมีแนวโน้มผันผวนสูง ภาคตะวันออกมีความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของประชากรและนักท่องเที่ยว และการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การเกษตร โดยเฉพาะการปลูกไม้ผลเมืองร้อนฯ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของภาคตะวันออกที่มีความต้องการใช้น้ำสูง และการขยายตัวของ

ภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ EEC ได้เผชิญการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะอุณภูมิที่สูงขึ้น และความแปรปรวนของสภาพอากาศ ประกอบกับศักยภาพการเก็บน้ำใต้ดินของภาคตะวันออกที่ไม่เหมาะสม จึงมีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตและคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร อาทิ ทุเรียน และมังคุด ลดลง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จะต้องยกระดับการผลิตภาคการเกษตรจากรูปแบบดั้งเดิมที่มีการใช้กำลังคนเป็นหลัก การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ยังคงมีข้อจำกัด และต้นทุนในการผลิตสูง ให้มีความยืดหยุ่น สามารถลดความเสี่ยงจากสภาพอากาศ มีผลผลิตที่มีคุณภาพและต้นทุนการผลิตลดลง เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันและความต่อเนื่องของการผลิตในห่วงโซ่อุปทานระดับประเทศและระดับโลก ด้วยการใช้พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับสภาพอากาศที่แปรปรวน การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหารจัดการผลิตที่เหมาะสม และการเพิ่มอุปทานน้ำให้มีความครอบคลุม

๓.๓.๒ การปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ถูกใช้ในการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เป็นกระแสนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรและรักษาสภาพแวดล้อมที่ได้ถูกนำมากำหนดเป็นเงื่อนไขทางการค้าเพิ่มมากขึ้น ซึ่งประเทศพัฒนาแล้วและกลุ่มเศรษฐกิจหลักได้นำต้นทุนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ โดยกิจกรรมการผลิตที่ใช้พลังงานเข้มข้นหรือปล่อยก๊าซเรือนกระจกสูงจะถูกมองว่าสร้างต้นทุนแฝงในระยะยาวเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การตัดสินใจลงทุนและการขยายกำลังการผลิตเริ่มเปลี่ยนไปสู่พื้นที่และกิจกรรมที่สามารถควบคุมต้นทุนก๊าซเรือนกระจกได้ดีกว่า ภาคตะวันออกซึ่งเป็นฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ โดยหลายประเภทอุตสาหกรรมยังคงมีอัตราการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสูง อาทิ การผลิตปิโตรเคมีและกลั่นน้ำมัน การผลิตเคมีภัณฑ์ รวมทั้งมีการให้บริการด้านขนส่งและโลจิสติกส์ที่มีการใช้พลังงานฟอสซิลจำนวนมาก ประกอบกับความแปรปรวนของสภาพอากาศ ได้ส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่เป็นจุดขายสำคัญของภาคตะวันออก ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จะต้องเร่งยกระดับกระบวนการผลิตทั้งภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งรักษาให้แหล่งท่องเที่ยวยังคงดึงดูดผู้มาเยี่ยมเยือนเพื่อรักษาความน่าสนใจในการลงทุน และลดการสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

๓.๓.๓ การดำรงชีวิตที่ดีและดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น การเลือกพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยและดำรงชีวิต และดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต้องคำนึงถึงปัจจัยความพร้อมด้านความมั่นคงด้านน้ำ อาหาร พลังงาน มลพิษ และความเสี่ยงจากภัยพิบัติและโรคภัยในระยะยาวมากขึ้น พื้นที่ที่ไม่สามารถรองรับการอยู่อาศัยและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง จะเผชิญกับข้อจำกัดในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การดึงดูดแรงงาน และการดำรงชีวิตของประชาชน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ภาคตะวันออกต้องเร่งฟื้นฟูป่าต้นน้ำเพื่อสร้างสมดุลของธรรมชาติ วางแผนการบริหารจัดการและจัดสรรทรัพยากรน้ำในพื้นที่อย่างเป็นระบบ พัฒนาระบบเตือนภัยที่แม่นยำและน่าเชื่อถือ ยกระดับการใช้พลังงานสะอาดในการขนส่ง การใช้ชีวิตประจำวันของประชาชน และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ บังคับใช้ผังเมืองอย่างเข้มข้น และยกระดับประสิทธิภาพระบบบริการสาธารณสุขและการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองด้วยเทคโนโลยีและความร่วมมือของทุกภาคส่วน

๓.๔ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) โดยเฉพาะดิจิทัล ระบบอัตโนมัติและหุ่นยนต์ AI และแพลตฟอร์มออนไลน์ ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต การจ้างงาน และการแข่งขันทางเศรษฐกิจ รวมถึงการพัฒนาสังคมคุณภาพชีวิตของโลกอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพ แต่ยังเป็นปัจจัยกำหนดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ ประเทศ และ

ผู้ประกอบการ พื้นที่ที่สามารถปรับตัวได้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะมีบทบาทเป็นผู้เล่นสำคัญในห่วงโซ่คุณค่าและระบบเศรษฐกิจใหม่ ซึ่งสามารถสร้างการเจริญเติบโตได้อย่างก้าวกระโดด โดยภาคตะวันออกจะเผชิญกับความท้าทายและโอกาสจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ดังนี้

๓.๔.๑ แรงงานต้นทุนต่ำลดบทบาทความสำคัญลง ความก้าวหน้าของระบบอัตโนมัติและหุ่นยนต์ AI และเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้การผลิตจำนวนมากสามารถดำเนินการได้โดยใช้แรงงานน้อยลง ประเทศและบริษัทข้ามชาติเริ่มลดการพึ่งพาพื้นที่ที่ได้เปรียบด้านแรงงานราคาถูก และหันมาให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพมากขึ้น สำหรับภาคตะวันออกซึ่งมีโครงสร้างแรงงานจำนวนมากอยู่ในภาคบริการและอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น ขณะเดียวกัน มีแนวโน้มการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในกระบวนการผลิตและบริการเพิ่มขึ้น หากแรงงานไม่สามารถปรับตัวหรือยกระดับทักษะได้ จะมีความเสี่ยงที่จะถูกเลิกจ้างเมื่อต้องแข่งขันกับระบบเทคโนโลยีที่มีความแม่นยำและรวดเร็วกว่า นอกจากนี้ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยียังเร่งการเปลี่ยนแปลงทักษะแรงงานและโครงสร้างการจ้างงาน ทำให้ทักษะแรงงานที่เคยใช้ได้ในอดีตลดความสำคัญลง ขณะที่ทักษะด้านดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล การควบคุมระบบ และการทำงานร่วมกับเทคโนโลยีกลายเป็นทักษะพื้นฐานของเศรษฐกิจใหม่ ประเทศและพื้นที่ที่ไม่สามารถพัฒนาทักษะแรงงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด จะเผชิญปัญหาการจ้างงาน สำหรับภาคตะวันออกได้มีการพัฒนาทั้งการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อผลิตและยกระดับกำลังแรงงานอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงไม่เพียงพอกับความต้องการ ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันการจ้างแรงงานต่างชาติที่มีทักษะและประสบการณ์ยังคงมีความจำเป็นเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมและบริการที่มีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง นอกจากนี้ ในภาคการเกษตร จากการที่ประเทศไทยยังคงเผชิญกับความขัดแย้งกับกัมพูชาและมีความไม่แน่นอนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่งผลให้ภาคตะวันออกขาดแคลนแรงงานด้านการเกษตรที่พึ่งพาแรงงานชาวกัมพูชาจำนวนมาก ดังนั้น การพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อใช้ในการเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยเฉพาะผลไม้ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในกระบวนการผลิต อาทิ เกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) จะต้องเร่งดำเนินการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

๓.๔.๒ แพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital Platform) เชื่อมโยงพื้นที่สู่เศรษฐกิจโลก การขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ระบบธุรกิจซื้อขายสินค้าและบริการผ่านอินเตอร์เน็ต (e-Commerce) และบริการออนไลน์ ทำให้การแข่งขันไม่ได้จำกัดอยู่ที่ทำเลหรือขนาดของตลาดในพื้นที่อีกต่อไป ผู้ประกอบการที่สามารถเข้าถึงแพลตฟอร์ม เทคโนโลยี และข้อมูล จะมีขีดความสามารถในการเข้าถึงตลาดและสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างกว้างขวาง โอกาสในการเชื่อมโยงห่วงโซ่มูลค่าการค้าและการผลิตที่เปิดกว้างจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล จะช่วยให้ผู้ประกอบการจำนวนมากในภาคตะวันออกที่สามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากระบบดิจิทัลสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ขยายตลาด และต่อยอดพัฒนาธุรกิจให้เติบโตสร้างมูลค่าได้อย่างเป็นรูปธรรม ในบริบทดังกล่าว เทคโนโลยีได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการลงทุนและการยกระดับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ การตัดสินใจลงทุนในยุคเทคโนโลยีไม่ได้พิจารณาเฉพาะต้นทุนหรือทรัพยากร แต่ให้ความสำคัญกับความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ระบบข้อมูล และระบบสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี พื้นที่ที่ไม่สามารถรองรับการใช้เทคโนโลยีในการผลิตและบริการจะถูกจำกัดบทบาทให้อยู่ในกิจกรรมมูลค่าเพิ่มต่ำ สำหรับภาคตะวันออก ได้มีการพัฒนาระบบนิเวศดิจิทัลที่เอื้อต่อผู้ประกอบการ โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ได้แก่ โครงข่ายอินเตอร์เน็ตความเร็วสูง (5G) ที่ครอบคลุมพื้นที่ภาคตะวันออก ขณะที่การเข้าถึงแพลตฟอร์มและตลาด ระบบข้อมูล มาตรฐาน และกลไกสนับสนุนการใช้

เทคโนโลยี โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดเล็ก และเกษตรกร ยังคงต้องมีการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง

๓.๔.๓ การยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในระดับโลกส่งผลกระทบต่อสังคมและประชาชนในวงกว้าง โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตและการสร้างรายได้ และยังเป็นความท้าทายต่อโครงสร้างทางสังคมแบบดั้งเดิม กล่าวคือ เทคโนโลยีอาจเป็นปัจจัยส่งเสริมหรือขัดขวางการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพซึ่งขึ้นอยู่กับขีดความสามารถในการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม ซึ่งเทคโนโลยีสามารถช่วยลดภาระด้านสาธารณสุขในระยะยาวได้อย่างมีนัยสำคัญ ด้วยการรักษาทางไกล (Telemedicine) จะช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และสามารถใช้ช่วยเหลือและดูแลผู้สูงวัย รวมทั้งช่วยในการบริหารจัดการเมืองที่มีประสิทธิภาพ ในระยะต่อไป ภาคตะวันออกจำเป็นต้องยกระดับศักยภาพการใช้เทคโนโลยีของประชาชนในชีวิตประจำวันให้สามารถรับมือกับความเสี่ยงด้านความมั่นคงทางไซเบอร์ที่แฝงมากับการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ การยกระดับศักยภาพแรงงานให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการทำงานได้จริง การส่งเสริมและสนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด ให้กับผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) รวมทั้งเกษตรกรอย่างทั่วถึง และพัฒนาการให้บริการสาธารณสุข และการบริหารจัดการเมือง อาทิ ขยะมูลฝอยชุมชน และการจราจร เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีและเพิ่มความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในอนาคต

๔. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕

หลักคิดและทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ กำหนดขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์หลักของประเทศที่มุ่งให้เศรษฐกิจขยายตัวในระดับที่สูงขึ้นอย่างทั่วถึงและยั่งยืน ภายใต้บริบทโลกที่ผันผวนและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการเพิ่มผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ควบคู่กับการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญด้วยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปภาครัฐ การยกระดับทุนมนุษย์ การดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม ภายใต้กรอบดังกล่าว การพัฒนาภาคตะวันออกจึงได้ถ่ายทอดหลักคิดระดับประเทศสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งจัดการข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโต ควบคู่กับการยกระดับศักยภาพเดิมของพื้นที่ให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้สูงขึ้น การกระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง การเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวและภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอก และการบูรณาการการดำเนินงานทุกระดับให้ทำงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ภาคตะวันออกมีบทบาทและเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

จากหลักคิดและทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกดังกล่าว การขับเคลื่อนการพัฒนาในระยะต่อไป จึงมุ่งถ่ายทอดกรอบแนวคิดเชิงนโยบายไปสู่แนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นพัฒนาภาคตะวันออกให้เป็น **“พื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูง เติบโตอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง และมีความน่าอยู่”** ดังนั้น แนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกจึงครอบคลุมประเด็นสำคัญในการยกระดับผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันของภาค โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรม การค้าและบริการ การท่องเที่ยว การเกษตร และโลจิสติกส์ที่สามารถเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่คุณค่าและเป็นมิตรสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างรายได้เพิ่มและกระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง ควบคู่กับยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้น เพื่อถ่ายทอดหลักคิดและทิศทางการ

พัฒนาภาคตะวันออกไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การพัฒนาของประเทศ จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออก ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ ดังนี้

๔.๑ แนวทางการพัฒนาที่ ๑ ยกระดับศักยภาพอุตสาหกรรมเป้าหมายบนฐานคาร์บอนต่ำ เพื่อเป็นกำลังหลักที่มั่นคงในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคตะวันออก และประเทศ โดยขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายเดิมสู่อุตสาหกรรมเป้าหมายใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและมีความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutrality) ในระยะยาว พร้อมทั้งสนับสนุนการใช้แรงงานดิจิทัล สำหรับการทำงานที่ต้องทำซ้ำ ๆ และยกระดับศักยภาพกำลังแรงงานให้ก้าวผ่านข้อจำกัดด้านขีดความสามารถ เพื่อสร้างรายได้เพิ่ม รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และมีต้นทุนการผลิตที่เหมาะสม อีกทั้งสามารถเสริมสร้างและรักษาข้อได้เปรียบในการแข่งขัน โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๑.๑ ยกระดับการผลิตของอุตสาหกรรมเป้าหมายที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยการส่งเสริมให้กระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมเป้าหมายมีการปล่อยมลพิษต่ำ และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรเพื่อเพิ่มผลิตภาพการผลิต ลดการเกิดขยะอุตสาหกรรม และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยการปรับใช้โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Bio-Circular-Green Economy: BCG) ผ่านมาตรการจูงใจในการปรับปรุงเครื่องจักรการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อาทิ เทคโนโลยีสีเขียว ระบบอัตโนมัติและหุ่นยนต์ เทคโนโลยีการดักจับและกักเก็บคาร์บอน การส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียนทั้งระบบ เพื่อเป็นแหล่งพลังงานหลักในการขับเคลื่อนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม และการยกระดับกลไกและการรับรู้ในการซื้อขายคาร์บอนเครดิตที่โปร่งใส มีมาตรฐานระดับสากลให้กับผู้ประกอบการทุกระดับตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตลอดจนการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา การใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีขั้นสูง และนวัตกรรมในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเป้าหมายแห่งอนาคต อาทิ อุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคต (ยานยนต์ไฟฟ้า ยานยนต์ไร้คนขับระดับสูง รถยนต์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตที่สื่อสารระหว่างกันได้ และยานยนต์พลังงานไฮโดรเจน) อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น (ระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในยานยนต์ อุปกรณ์โทรคมนาคม เครื่องใช้ไฟฟ้า และที่อยู่อาศัยอัจฉริยะ) การผลิตเคมีภัณฑ์พิเศษ (Specialty Chemicals) สำหรับอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์และแบตเตอรี่ ด้วยการใช้ประโยชน์จากเขตนวัตกรรมระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EECi) ศูนย์ทดสอบยานยนต์และยางล้อแห่งชาติ และเครือข่ายมหาวิทยาลัยในพื้นที่

๔.๑.๒ ยกระดับศักยภาพอุตสาหกรรมอาหารภาคตะวันออก สนับสนุนการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมอาหารแห่งอนาคตของประเทศ โดยมุ่งเน้นพัฒนาทั้งอาหารฟังก์ชั่น (Functional Food) อาหารออร์แกนิค (Organic Food) และอาหารทางการแพทย์ ที่มีการใช้วัตถุดิบหลักในพื้นที่ ด้วยการส่งเสริมการทำเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ อาทิ สมุนไพร ทุเรียน มังคุด เพื่อเป็นวัตถุดิบหลักเชื่อมโยงสู่การผลิตอาหารแห่งอนาคต การพัฒนาผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานการผลิตอาหารแห่งอนาคต ผ่านการเสริมสร้างองค์ความรู้และการสนับสนุนทรัพยากร อาทิ เงินทุน และเทคโนโลยี จากผู้ประกอบการขนาดใหญ่ และการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารแห่งอนาคต อาทิ โปรตีนทางเลือกจากพืชและผลไม้ ให้สอดคล้องกับศักยภาพสินค้าเกษตรในพื้นที่และความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคเฉพาะ อาทิ ผู้สูงวัย ผู้ที่มีภาวะภูมิแพ้ ผู้ที่มีข้อจำกัดทางโภชนาการ

๔.๑.๓ ยกระดับผลิตภาพแรงงานที่มีทักษะสูงสามารถรองรับกับความต้องการอย่างเท่าทัน ด้วยการเร่งการสร้างทักษะใหม่ ยกระดับทักษะเดิม และปรับเปลี่ยนทักษะที่มีอยู่ให้ตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรมเป้าหมายในพื้นที่ (New skill/Upskill/Reskill) อาทิ ทักษะการทำงานร่วมกับระบบอัตโนมัติเทคโนโลยีชีวภาพ รวมทั้งสนับสนุนการจ้างงาน ทั้งชาวต่างชาติที่มีศักยภาพ และ/หรือผู้สูงวัยชาวไทยที่มี

ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานและสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจผ่านกลไกภาคอุตสาหกรรม

๔.๒ แนวทางการพัฒนาที่ ๒ เสริมสร้างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงคุณค่าภาคตะวันออกที่มีความสมดุลทางการกระจายรายได้ มูลค่าเพิ่มสูง ยืดหยุ่น และยั่งยืน โดยมุ่งเน้นให้ภาคตะวันออกเป็นจุดมุ่งหมายด้านการท่องเที่ยวระดับโลก ที่มีความคุ้มค่า แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่ และเหมาะสมกับคนทุกช่วงวัย รวมทั้งมีมูลค่าเพิ่มสูง และกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๒.๑ ยกระดับการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพกายและใจภาคตะวันออก สู่จุดหมายปลายทางระดับพรีเมียม เพื่อสนับสนุนทิศทางของประเทศที่มุ่งสู่การเป็นศูนย์กลางการแพทย์ระดับนานาชาติด้วยการส่งเสริมการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทย พร้อมทั้งสนับสนุนการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์และบริการส่งเสริมสุขภาพกับการรักษา ผ่านการยกระดับศักยภาพบุคลากรแพทย์แผนไทยให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ และมีเส้นทางอาชีพที่ชัดเจน การพัฒนาระบบรับรองมาตรฐานและควบคุมคุณภาพการให้บริการด้านส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งการยกระดับศักยภาพบุคลากรให้สามารถให้บริการตามมาตรฐานความปลอดภัยระดับสากล และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อบริหารจัดการกิจกรรมการให้บริการส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรคุณภาพ เชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพระดับนานาชาติ ผ่านการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์สมุนไพรคุณภาพ ทั้งยาและผลิตภัณฑ์ส่งเสริมสุขภาพ การสนับสนุนการสร้างหุ้นส่วนธุรกิจระหว่างเกษตรกรหรือวิสาหกิจชุมชนกับผู้ประกอบการแปรรูปสมุนไพร การสนับสนุนให้ผู้ประกอบการหรือสถาบันทางวิชาการที่โดดเด่นด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย อาทิ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และโรงพยาบาลวังน้ำเย็น เป็นต้นแบบการแปรรูปพืชสมุนไพร และถ่ายทอดสู่ผู้ประกอบการขนาดกลางและย่อมที่มีศักยภาพ การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ในพืชสมุนไพร ทะเบียนตำรับยา และสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์สมุนไพร และการขยายตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรและการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ ผ่านการพัฒนาช่องทางการตลาดให้มีความหลากหลายและมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ และการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความมั่นใจ ความปลอดภัยและการจดจำที่ดีในการท่องเที่ยว รวมทั้งการส่งเสริมให้ภาคตะวันออกเป็นสถานที่พำนักระยะยาวเพื่อส่งเสริมสุขภาพ โดยเฉพาะผู้เยี่ยมเยือนสูงอายุชาวต่างชาติ ผ่านการอำนวยความสะดวกภาคเอกชนในการดำเนินการ อาทิ การลดขั้นตอนที่ซับซ้อนในการขออนุญาตดำเนินการจดแจ้งสถานประกอบการดูแลผู้สูงอายุ และการรับรองมาตรฐานสากลแบบกลุ่ม (Cluster Certification)

๔.๒.๒ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณค่าที่ให้ประสบการณ์ ความทรงจำ บริการที่มีมาตรฐานปลอดภัย รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม สู่การเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวของโลก ด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติใหม่ ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกับชุมชน อาทิ พื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า โดยพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อาทิ การส่องสัตว์ การเดินป่าศึกษาเส้นทางธรรมชาติ เพื่อสร้างประสบการณ์ประทับใจให้กับผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยและต่างชาติ รวมทั้งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม เช่น รถส่องสัตว์ที่เหมาะสำหรับหรับคนทุกกลุ่มวัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และหอส่องสัตว์ที่มีระบบกล้องส่องตอนกลางคืน (Night Vision) การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ อาทิ เกาะกูด เกาะหมาก เกาะสีชัง ชุมชนปากน้ำประแส วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเชี่ยว สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Green Tourism Destinations) การสนับสนุนให้ผู้ประกอบการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการให้บริการ อาทิ การจองที่พัก กิจกรรมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์และสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับผู้มาเยี่ยมเยือนด้วยการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง และการรักษาและสร้างจิตสำนึก

การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การสนับสนุนการท่องเที่ยวยุคใหม่ที่ผสมผสานการทำงานกับการท่องเที่ยว (Workation) ที่มุ่งเน้นผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติ ซึ่งมีกำลังซื้อสูงและพำนักในระยะยาว ผ่านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลที่สามารถทำงานได้ทุกที่ อาทิ ระบบอินเตอร์เน็ตความเร็วสูง และแพลตฟอร์มดิจิทัล ที่สามารถอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำงาน การต่อวีซ่า (Visa) และการค้นหาสถานที่ที่เหมาะสมกับการทำงาน การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากศักยภาพเดิมที่มีอยู่ อาทิ การท่องเที่ยวประเภทการประชุม สัมมนา และนิทรรศการ (MICE) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา และการส่งเสริมภาคเอกชนในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ (Man Made) ที่หลากหลาย

๔.๒.๓ เสริมสร้างระบบนิเวศการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดและสร้างความประทับใจให้กับผู้มาเยี่ยมเยือน ด้วยการยกระดับศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวทั้งด้านภาษาและทักษะการให้บริการให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และเพียงพอต่อความต้องการ การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีความทันสมัยและมีมูลค่าเพิ่ม แต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของพื้นที่ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก มาตรฐานบริการ และความปลอดภัย ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของพื้นที่และชุมชน รองรับคนทุกกลุ่มรวมทั้งผู้พิการและผู้สูงอายุ อาทิ ทางเท้า ท่าเรือ สวนสาธารณะ และระบบกล้องวงจรปิดอัจฉริยะ การนำเทคโนโลยี อาทิ AI ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และ IoT มาใช้ในการบริหารจัดการความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวก การยกระดับการขนส่งสาธารณะที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการสร้างการรับรู้และดึงดูดผู้มาเยี่ยมเยือนผ่านการประชาสัมพันธ์ การสร้างแบรนด์แหล่งท่องเที่ยว และการขยายช่องทางการตลาดดิจิทัล

๔.๓ แนวทางการพัฒนาที่ ๓ ยกระดับผลิตภาพผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรที่มีคุณภาพ และมาตรฐานความปลอดภัยระดับสากล เชื่อมโยงสู่ห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวประเทศอย่างเข้มแข็ง โดยมุ่งเน้นขับเคลื่อนการเกษตรด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีมูลค่าเพิ่มสูง และต้นทุนการผลิตที่เหมาะสม บนพื้นฐานความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ พร้อมทั้งยกระดับผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรให้สูงขึ้น เพื่อก้าวข้ามความแตกต่างทางด้านรายได้ระหว่างภาคการผลิต โดยมีแนวทางเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๓.๑ พัฒนาการผลิตผลไม้เมืองร้อนภาคตะวันออก สู่การเป็นมหานครผลไม้เมืองร้อนแห่งเอเชีย ควบคู่กับการยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรแปรรูป (อาทิ มันสำปะหลัง ไก่เนื้อ ไก่ไข่ กุ้ง ทะเล) ที่มีความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล และมีมูลค่าเพิ่มสูง ด้วยการพัฒนาศักยภาพการผลิตที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ผ่านการวิจัยพัฒนาเพื่อพัฒนาพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพ ใช้น้ำน้อย ทนทานต่อโรคระบาด และให้ผลผลิตสูง การส่งเสริมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์อินทรีย์ พร้อมกับเพิ่มประสิทธิภาพการรับรองแหล่งผลิตสินค้าปลอดภัยและอินทรีย์ เชื่อมโยงสู่การพัฒนาและต่อยอดอุตสาหกรรมแห่งอนาคต อาทิ อาหารฟังก์ชั่น และอาหารออร์แกนิค การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการผลิต อาทิ Smart Farming โมเดลเศรษฐกิจ BCG และส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์ระบบปิด พร้อมกับยกระดับศักยภาพเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรสมัยใหม่ที่มีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยจัดให้มีโรงเรียนเกษตรกรยุคใหม่ภาคตะวันออก รวมทั้งส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนในระบบฟาร์มแบบครบวงจร และการพัฒนาระบบฐานข้อมูลการผลิตผลไม้และสินค้าเกษตรสำคัญ (Big Data) ทั้งข้อมูลด้านการผลิต และความต้องการผลผลิต

๔.๓.๒ เพิ่มประสิทธิภาพการรักษามาตรฐานคุณภาพผลผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปคุณภาพ ผ่านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และเทคโนโลยีชีวภาพ การยกระดับประสิทธิภาพการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต ผ่านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีบรรจุภัณฑ์และการยืดอายุ การพัฒนาระบบการเก็บรักษาและขนส่งสินค้าด้วยระบบห่วงโซ่ความเย็น (Cold Chain Logistics) และการพัฒนาระบบจัดการข้อมูลและตรวจสอบย้อนกลับได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรักษาความสดใหม่ และคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐานสากลก่อนถึงมือผู้บริโภค และการพัฒนาการตลาดที่หลากหลาย สามารถส่งต่อผลผลิตผลไม้และสินค้าเกษตรสำคัญ พร้อมทั้งผลิตภัณฑ์แปรรูปที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ ผ่านการส่งเสริมการทำตลาดทั้งในรูปแบบ Online และ Offline และการเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับคู่ค้าหรือผู้บริโภคในด้านมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้า

๔.๓.๓ ยกระดับศักยภาพการผลิตสมุนไพรอินทรีย์ เพื่อเป็นรากฐานสำคัญในการเชื่อมโยงอุตสาหกรรมสมุนไพรและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภาคตะวันออก ด้วยการพัฒนาผลิตภาพการผลิตพืชสมุนไพรที่ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผ่านการส่งเสริมการผลิตพืชสมุนไพรอินทรีย์ พร้อมทั้งการจัดทำแผนที่การปลูกพืชสมุนไพรอินทรีย์ (Zoning) ที่มีประสิทธิภาพ การจัดการฟาร์มแบบ Smart Farming การส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานการผลิตสมุนไพรแปรรูป และเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างสะดวก การสนับสนุนการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลพรรณพืชสมุนไพร และการพัฒนางานวิจัยเพื่อผลิตพันธุ์พืชสมุนไพรคุณภาพและต้านทานต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๔.๓.๔ เสริมสร้างศักยภาพโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรให้มีประสิทธิภาพสูง และมีความพร้อมสำหรับการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ และสามารถรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้วยการพัฒนาความมั่นคงด้านน้ำ ผ่านการพัฒนาแหล่งน้ำและระบบการกระจายน้ำ ทั้งในพื้นที่ชลประทานและนอกเขตชลประทานให้ครอบคลุมพื้นที่เกษตร และการพัฒนาคุณภาพดิน เพื่อลดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและให้มีธาตุอาหารเหมาะสมกับการปลูกพืช ผ่านการยกระดับประสิทธิภาพการตรวจวิเคราะห์ดิน และปรับปรุงคุณภาพดิน พร้อมกับอนุรักษ์และฟื้นฟูดินเพื่อสร้างความสมบูรณ์

๔.๔ แนวทางการพัฒนาที่ ๔ เสริมสร้างความเข้มแข็งครัวเรือนและยกระดับเมืองอนาคตที่ดี ก้าวสู่สังคมคุณภาพและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนและคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้มีความพร้อมและความปลอดภัยในการรับมือกับแรงเสียดทานจากการเข้าสู่สังคมสูงวัยและการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างฉับพลัน พร้อมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตของประชาชน โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๔.๑ พัฒนาการดำรงชีวิตประชาชนให้สามารถปรับตัว และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รวมทั้งภัยพิบัติได้อย่างเหมาะสม ด้วยการยกระดับศักยภาพกำลังแรงงานผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงร่วมกับภาคเอกชน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะต่าง ๆ อาทิ การบริหารจัดการระบบอัจฉริยะ การทำเกษตรแบบเกษตรแม่นยำ (Precision Farming) และการบริหารจัดการโรงงานคาร์บอนต่ำ รวมทั้งการพัฒนาระบบการศึกษาตามความต้องการเฉพาะถิ่นภาคตะวันออก การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน อาทิ การเฝ้าระวังความปลอดภัยในพื้นที่ การสร้างเครือข่ายความรู้ในการดูแลบุตรเชิงบวก พร้อมกับการพัฒนาระบบเฝ้าระวังและป้องกันปัญหายาเสพติด รวมทั้งพัฒนาระบบเตือนภัยท้องถิ่นที่สามารถเชื่อมโยงกับระบบส่วนกลาง เพื่อให้สามารถแจ้งเตือนภัยต่าง ๆ ของพื้นที่ อาทิ การบุกรุกพื้นที่ของช้างป่า การระบาดของโรคในปศุสัตว์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อสถานการณ์ โดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และ

มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การเสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชน โดยเฉพาะผู้สูงวัยในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม และสามารถรับมือกับผลกระทบจากการใช้เทคโนโลยีดังกล่าว

๔.๔.๒ พัฒนาพื้นที่เมืองอัจฉริยะเพื่อสนับสนุนการดำรงชีวิตที่ดีของประชาชน ด้วยการพัฒนาพื้นที่สาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับคนทุกช่วงวัย การส่งเสริมการวางผังเมืองอัจฉริยะเพื่อไม่ให้เกิดการขยายตัวที่ไร้ทิศทาง การพัฒนาระบบการจัดการจราจรและขนส่งมวลชนอัจฉริยะ และการยกระดับประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณสุขอัจฉริยะ และการบริการสุขภาพประชาชนเชิงรุก อาทิ การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการสนับสนุนการให้บริการทางการแพทย์ และการสร้างระบบการส่งต่อผู้ป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยวิกฤต ที่ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ

๔.๔.๓ พัฒนาขีดความสามารถในการเชื่อมโยงการเดินทางและขนส่งสินค้า สนับสนุนและรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจและเมืองอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ด้วยการเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคม ทั้งทางถนน ทางราง ทางทะเล และทางอากาศ และการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการโลจิสติกส์ ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อาทิ AI Big Data และเทคโนโลยีการจัดเก็บข้อมูลแบบบล็อกเชน (Blockchain) การส่งเสริมการนำหุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติมาใช้ในการบริหารคลังสินค้า และการส่งเสริมการใช้ยานพาหนะในการขนส่งที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในระดับต่ำ อาทิ ยานยนต์ไฟฟ้า เพื่อลดมลพิษทางอากาศ โดยเฉพาะในพื้นที่เมือง

๔.๔.๔ เสริมสร้างเสถียรภาพพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนภายใต้สถานการณ์ความปกติใหม่ โดยสร้างความสมดุลระหว่างความมั่นคงและการค้าชายแดน ด้วยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างประชาชนในพื้นที่กับชาวกัมพูชา การยกระดับขีดความสามารถของชุมชนในการป้องกันภัยคุกคามเพื่อสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พร้อมทั้งยกระดับขีดความสามารถของผู้ประกอบการค้าชายแดนให้มีความยืดหยุ่น สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างกระทันหันได้อย่างเหมาะสม และการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าให้กับประชาชนหรือผู้ประกอบการค้าท้องถิ่นบริเวณชายแดน

๔.๕ แนวทางการพัฒนาที่ ๕ เสริมสร้างความสมดุลฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รองรับการเจริญเติบโตภาคตะวันออก บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าและยั่งยืน พร้อมกับการสร้างความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๕.๑ พัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ภาคตะวันออกมีน้ำใช้อย่างเพียงพอ ภายใต้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงขึ้น ด้วยการสร้างความมั่นคงและความสมดุลของการจัดสรรน้ำ พร้อมทั้งรักษาระดับความต้องการใช้น้ำให้มีความเหมาะสมผ่านการวางแผนการบริหารจัดการและจัดสรรทรัพยากรน้ำในพื้นที่อย่างเป็นระบบ ด้วยการใช้ระบบโครงข่ายน้ำอัจฉริยะ (Smart Water Grid) Big Data และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อจัดสรรน้ำให้เพียงพอต่อทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และการบริโภคของประชาชน การรณรงค์และสร้างความตระหนักให้กับประชาชนในการอนุรักษ์และใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า การสร้างอุปทานน้ำในพื้นที่ อาทิ การพัฒนาแหล่งน้ำชุมชน การส่งเสริมระบบเก็บน้ำฝน เช่น การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำใต้ดินขนาดใหญ่ในพื้นที่เมือง การเพิ่มพื้นที่เก็บกัก

น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ การรณรงค์ส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่ป่า และการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ เพื่อเป็นแหล่งหล่งกักเก็บคาร์บอน รักษาสมดุลระบบนิเวศ และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๔.๕.๒ ยกระดับประสิทธิภาพระบบการจัดการขยะมูลฝอยและกากของเสียอุตสาหกรรมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยการปรับปรุงหรือยกระดับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน อาทิ การส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง การส่งเสริมและสร้างความตระหนักรู้ในการลดการเกิดขยะและใส่ใจรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับประชาชนทุกช่วงวัยรวมทั้งผู้มาเยี่ยมเยือน การส่งเสริมการใช้ IoT ในการบริหารจัดเก็บขยะอัจฉริยะ การสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการยกระดับสถานที่กำจัดขยะที่ไม่ถูกต้องให้เป็นสถานที่กำจัดขยะอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและการยกระดับขีดความสามารถของโรงงานกำจัดกากของเสียอุตสาหกรรมทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ด้วยการสร้างแรงจูงใจในรูปสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้มีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการกำจัดกากของเสียอุตสาหกรรมที่ได้มาตรฐานสากล เพื่อลดการพึ่งพาการฝังกลบ และการพัฒนาระบบการติดตามกากของเสียอุตสาหกรรมแบบทันที (Real-time) โดยใช้เทคโนโลยี Blockchain เพื่อป้องกันการปลอมแปลงข้อมูลน้ำหนักและประเภทกากของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมต้นทางถึงปลายทาง และให้เป็นไปตามมาตรฐานการควบคุมการกำจัดกากของเสียอุตสาหกรรม ตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง การจัดการสิ่งปฏิกูลหรือวัสดุที่ไม่ใช้แล้ว พ.ศ. ๒๕๖๖ อย่างเคร่งครัด

๔.๕.๓ อนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งภาคตะวันออก ให้สามารถใช้ประโยชน์และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการปลูกป่าชายเลนแบบผสมผสาน การฟื้นฟูแนวปะการังและหญ้าทะเล การจัดการชายฝั่งอย่างยั่งยืน อาทิ การกำหนดพื้นที่ถอยร่นเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติมีพื้นที่ในการปรับตัวจากน้ำทะเลที่มีแนวโน้มสูงขึ้น การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการตรวจสอบ เฝ้าระวัง และแจ้งเตือนภัยธรรมชาติอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และแม่นยำ เช่น การเกิดปะการังฟอกขาว

ภาคใต้

ร่างกรอบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕

๑. บทนำ

การขับเคลื่อนการพัฒนาตามเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐ ในช่วงปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ ที่ผ่านมา ภาคใต้ยังมีข้อจำกัดในการขยายตัวทางเศรษฐกิจจากปัญหาเชิงโครงสร้างและการเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในขณะที่การพัฒนาด้านสังคมมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น โดยในปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคมีการขยายตัวร้อยละ ๓.๕ เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ยังต่ำกว่าค่าเป้าหมายเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ที่กำหนดไว้ร้อยละ ๕.๒ ต่อปี เป็นผลมาจากโครงสร้างเศรษฐกิจที่พึ่งพาภาคบริการซึ่งขยายตัวร้อยละ ๔.๑ รวมทั้งภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมที่ขยายตัวร้อยละ ๔.๕ และร้อยละ ๐.๕ ตามลำดับ ในขณะที่การพัฒนาด้านสังคมพบว่า สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ปรับตัวดีขึ้น สะท้อนว่ามีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ลดลง ปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๐.๔๐๙ ซึ่งดีกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนด (ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๒๙) โดยเป็นผลจากภาคเศรษฐกิจหลักทั้งภาคบริการและภาคเกษตร ซึ่งมีสัดส่วนแรงงานสูงร้อยละ ๙๑.๘ มีการขยายตัว ส่งผลให้ในปี ๒๕๖๖ ผลิตภาพแรงงานภาคใต้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๔ และผลิตภัณฑ์ภาคต่อคนเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๙ แสดงให้เห็นว่ารายได้กระจายถึงมือประชาชนเพิ่มขึ้น โดยมีส่วนราชการและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมสนับสนุนการขับเคลื่อนเพื่อมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายตามแนวทางการพัฒนาของภาคใต้ ทั้ง ๖ แนวทาง ดังนี้

แนวทางการพัฒนาที่ ๑ พัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวและบริการ และธุรกิจต่อเนื่องด้านการท่องเที่ยวสู่การท่องเที่ยวและบริการที่มีมาตรฐานและมีมูลค่าสูง ปี ๒๕๖๗ รายได้จากการท่องเที่ยวภาคใต้ขยายตัวร้อยละ ๒๘.๒ และในช่วงปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคใต้มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘๖.๗ ต่อปี สูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ร้อยละ ๑๐.๙ ต่อปี ปรับตัวดีขึ้นหลังจากได้รับผลกระทบรุนแรงจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID–19) ในช่วงปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ อย่างไรก็ตาม หลังการฟื้นตัวและเริ่มเข้าสู่ภาวะปกติ ในปี ๒๕๖๗ ภาคใต้กลับมามีรายได้การท่องเที่ยวสูงสุดของประเทศ ทั้งนี้ การท่องเที่ยวของภาคใต้ยังพึ่งพิงผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติเป็นหลัก โดยมีสัดส่วนผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติร้อยละ ๔๘.๓ ของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนทั้งภาค และรายได้จากผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติ คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๒ ของรายได้จากการท่องเที่ยวของภาค และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยสูงที่สุดในประเทศ ทั้งผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย (๓,๔๕๕ บาทต่อคนต่อวัน) และชาวต่างชาติ (๗,๓๖๕ บาทต่อคนต่อวัน)[๑] อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในเมืองท่องเที่ยวหลัก อาทิ จังหวัดภูเก็ต เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี แหล่งท่องเที่ยวบนเกาะที่มีชื่อเสียงของจังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา และเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นเมืองเศรษฐกิจสำคัญของภาคใต้ ก่อให้เกิดปัญหาการท่องเที่ยวเกินขีดความสามารถในการรองรับ ส่งผลต่อเนื่องถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ขยะและน้ำเสีย) และความแออัดของปริมาณจราจร ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรเน้นการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเมืองหลักสู่เมืองรอง และพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งทั้งระบบแบบไร้รอยต่อ ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และท่องเที่ยวคุณภาพที่มีมูลค่าสูง โดยเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพที่มีกำลังซื้อสูงเพื่อสร้างการเติบโตได้อย่างยั่งยืน

---

[๑] ข้อมูลจากกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประมวลโดย สพต. สศช.

แนวทางการพัฒนาที่ ๒ พัฒนาและยกระดับอุตสาหกรรมการแปรรูปสินค้าเกษตรหลักด้วยนวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม (สาขาการผลิต) ของภาคใต้หดตัวร้อยละ ๓.๖ ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดให้มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๔ ต่อปี ซึ่งเป็นผลมาจากการหดตัวของสาขาการผลิตหลักของภาค โดยสาขาการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารหดตัวร้อยละ ๑.๔ และสาขาการผลิตผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติกหดตัวร้อยละ ๑๗.๒ เนื่องจากอุตสาหกรรมการผลิตของภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรขั้นต้นเพื่อการส่งออกที่มีมูลค่าไม่สูง และได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าที่ชะลอตัว ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งสู่การพัฒนาและยกระดับผลิตภาพการผลิต โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการแปรรูปสินค้าอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูง และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับภาคอุตสาหกรรมของภาค

แนวทางการพัฒนาที่ ๓ ส่งเสริมการผลิตและการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรและปศุสัตว์หลักของภาค ปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาคใต้ มีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๕ เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดให้มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๕ ต่อปี เป็นผลจากการผลิตสาขาการปลูกพืช ซึ่งส่วนใหญ่เป็นยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อน (ทุเรียน มังคุด) ที่มีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๘.๙ โดยการผลิตไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อนมีอัตราการขยายตัวสูงถึงร้อยละ ๓๑.๒ และสาขาประมง ซึ่งภาคใต้เป็นแหล่งทำการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสำคัญ โดยปี ๒๕๖๖ ผลิตภัณฑ์ภาคสาขาการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีมูลค่า ๖๐,๖๔๕ ล้านบาท สูงเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๕ นอกจากนี้ สาขาการผลิตปศุสัตว์ที่มีการขยายตัวร้อยละ ๕.๐ จากมูลค่าการเลี้ยงสุกรที่มีอัตราการขยายตัว ๑๑.๖ อย่างไรก็ตาม การผลิตภาคการเกษตรของภาคใต้มีการพึ่งพิงพืชเศรษฐกิจหลักไม่กี่ชนิดที่ใช้เป็นฐานวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อการส่งออก ซึ่งที่ผ่านมามีปัจจัยเสี่ยงจากความผันผวนด้านราคา และปริมาณผลผลิตไม่แน่นอนจากผลกระทบของสภาพอากาศที่มีความแปรปรวน ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยและสูงอายุที่มีข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการผลิต ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ และต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตตลอดห่วงโซ่คุณค่า เพื่อเพิ่มมูลค่าเป็นสินค้าเกษตรมูลค่าสูง พัฒนาผลิตภาพการผลิตภาคการเกษตรให้มีการผลิตพืชเศรษฐกิจที่มีความหลากหลายเพื่อปรับเปลี่ยนของโครงสร้างภาคเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรของภาค รวมทั้งส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยให้มีการทำเกษตรแบบผสมผสาน สร้างความมั่นคงด้านรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาที่ ๔ อนุรักษ์ ฟื้นฟู และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน ปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ ภาคใต้มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้เฉลี่ยร้อยละ ๒๔.๒ ของพื้นที่ทั้งหมด สูงกว่าค่าเป้าหมายเล็กน้อยที่กำหนด (สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ภาคใต้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒๔.๑ ของพื้นที่ทั้งหมด) โดยพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น ๕,๑๖๙ ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นผลจากการขยายตัวของป่าไม้ธรรมชาติและการปลูกป่าเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของภาคใต้มีความสำคัญต่อการผลิตและสนับสนุนการเพิ่มการเติบโตต่อเศรษฐกิจของภาคและประเทศ โดยเฉพาะการท่องเที่ยว ภาคเกษตร และยังเป็นฐานวัตถุดิบสำคัญของอุตสาหกรรมการเกษตร อย่างไรก็ตาม ผลจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินขีดความสามารถในการรองรับในช่วงที่ผ่านมา ทั้งการท่องเที่ยวทางทะเลและธรรมชาติ การบุกรุกป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ การก่อสร้างที่อยู่อาศัย โรงแรมที่พัก รีสอร์ท และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ได้สร้างความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรธรรมชาติ

และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งปัญหาขยะและน้ำเสียในเมืองเศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของภาค โดยปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ ภาคใต้มีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๖.๓ ต่อปี โดยมีสัดส่วนปริมาณขยะที่กำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการต่อปริมาณขยะที่เกิดขึ้นร้อยละ ๒๕.๓ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนด (เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๑.๐ ต่อปี) เป็นผลมาจากมีปริมาณขยะตกค้างจำนวนมาก นอกจากนี้ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทั้งอุทกภัยและการกัดเซาะชายฝั่งที่รุนแรงขึ้น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นฐานการพัฒนาที่สำคัญได้อย่างยั่งยืน โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล มุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมคาร์บอนต่ำ เพื่อเพิ่มผลิตภาพการผลิตและสร้างความสามารถในการแข่งขันของภาค ตลอดจนการเตรียมความพร้อมในการรับมือและป้องกันผลกระทบและความเสียหายจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะการวางแผนบริหารจัดการภัยพิบัติในเมืองท่องเที่ยวหลักและเมืองเศรษฐกิจสำคัญของภาคอย่างเป็นระบบ

แนวทางการพัฒนาที่ ๕ พัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและด่านพรมแดน รวมทั้งพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้ให้เป็นประตูการค้าการลงทุนและพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ของภาค ปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ มูลค่าการค้าชายแดนของภาคใต้หดตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๑.๘ ต่อปี ต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดให้มูลค่าการค้าชายแดนมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๔ ต่อปี เป็นผลมาจากปี ๒๕๖๗ มูลค่าการค้าชายแดนของภาคใต้ขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑๑.๑ ในขณะที่ปี ๒๕๖๖ มูลค่าการค้าชายแดนหดตัวสูงถึงร้อยละ ๑๔.๗ จากมูลค่าการส่งออกที่ลดลง ร้อยละ ๑๒.๒ และการนำเข้าลดลงร้อยละ ๑๗.๙ เป็นผลมาจากสินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นน้ำยางข้นเพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตถุงมือยางและอุปกรณ์เครื่องมือแพทย์ของมาเลเซีย และการนำเข้า-ส่งออกอุปกรณ์และชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตระหว่างไทย – มาเลเซีย – สิงคโปร์ ซึ่งมีความผันผวนทางเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้า อย่างไรก็ตาม ช่วงที่ผ่านมาเกิดปัญหาความแออัดจากปริมาณการจราจรสูงทั้งการขนส่งสินค้าและการเดินทางผ่านแดน การขนส่งและโลจิสติกส์มีความล่าช้าโดยเฉพาะด่านศุลกากรสะเดาซึ่งมีมูลค่าการค้าชายแดนสูงสุดของประเทศ จากโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมต่อบริเวณจุดผ่านแดนสะเดาที่มีสภาพเป็นคอขวดและมีปริมาณการค้าและการท่องเที่ยวที่เติบโตเกินขีดความสามารถ ดังนั้น ในระยะถัดไป ควรมุ่งเน้นการพัฒนายกระดับโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุนการค้าและการลงทุน การขนส่งและโลจิสติกส์ โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์มาสนับสนุนการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น สำหรับการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้ ในช่วงที่ผ่านมา การลงทุนของโครงการที่ได้รับอนุมัติเงินลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) มีมูลค่า ๘,๓๗๕ ล้านบาทต่อปี[๒] ต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนด (ไม่ต่ำกว่าปีละ ๙,๕๔๔ ล้านบาท) ประเภทกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนส่วนใหญ่เป็นการผลิตพลังงานไฟฟ้า และพลังงานหมุนเวียน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงยังต้องให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้ให้บรรลุเป้าหมายการเป็นศูนย์กลางของภาคที่เชื่อมโยงการค้าและโลจิสติกส์กับพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศ และภูมิภาคฝั่งทะเลอันดามัน เป็นฐานการพัฒนาอุตสาหกรรมชีวภาพและการแปรรูปเกษตรมูลค่าสูง (ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ผลิตภัณฑ์ประมง และอื่น ๆ) และยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวสู่นานาชาติ

แนวทางการพัฒนาที่ ๖ เสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ ภาคใต้มีอัตราการแจ้งความคดี ชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์

[๒] เป็นการคำนวณค่าเฉลี่ย โดยใช้ข้อมูล สศช. ในช่วงมกราคม ๒๕๖๖ – พฤศจิกายน ๒๕๖๗

ต่อประชากรแสนคน เฉลี่ยเท่ากับ ๑๕๔.๕ ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด (ลดลงต่ำกว่า ๑๒๖) โดยส่วนใหญ่เกิดขึ้นในจังหวัดที่เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักของภาค อาทิ จังหวัดภูเก็ต (๓๒๕.๗) และกระบี่ (๒๑๖.๒) ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของเมืองท่องเที่ยวสำคัญทั้งของภาคและประเทศ นอกจากนี้ภาคใต้มีอัตราคดียาเสพติดต่อประชากรสูงกว่าทุกภาค โดยในปี ๒๕๖๗ มีอัตราคดียาเสพติดต่อประชากรแสนคนเท่ากับ ๗๗๒.๙ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศ (๕๗๐.๗) ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรเร่งสร้างภาพลักษณ์เมืองปลอดภัย น่าอยู่ เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นต่อประชาชนและนักท่องเที่ยว ส่งเสริมการทำงานแบบบูรณาการระหว่างผู้บังคับการบังคับใช้กฎหมาย ชุมชน และการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การบริหารจัดการความปลอดภัยโดยเฉพาะในเมืองท่องเที่ยวและพื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาค ควบคู่กับมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเชิงรุก

ภาพรวมผลการดำเนินงานตามเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ แสดงให้เห็นว่า ภาคใต้มีความก้าวหน้าด้านสังคมและการกระจายรายได้ สะท้อนจากความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ดีขึ้น ด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นแต่ยังไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด จากโครงสร้างเศรษฐกิจหลักที่ยังมีความเปราะบาง การท่องเที่ยวที่ยังพึ่งพารายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ ภาคเกษตรและอุตสาหกรรมที่มีผลิตภาพการผลิตต่ำ มีปัจจัยเสี่ยงจากการพึ่งพาการส่งออก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมจากการใช้เกินศักยภาพ ขาดระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและปัญหาอุทกภัยในเมืองท่องเที่ยวและเมืองเศรษฐกิจหลักของภาค ดังนั้น การพัฒนาภาคใต้ในระยะถัดไป จึงควรมุ่งเน้นการยกระดับผลิตภาพในทุกมิติ ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ และการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงโลก ควบคู่กับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และการเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพื่อมุ่งสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน มีการกระจายประโยชน์สู่ประชาชนอย่างทั่วถึง และสามารถลดความเหลื่อมล้ำอย่างเป็นรูปธรรม

๒. สถานการณ์การพัฒนา

การพัฒนาภาคใต้ในระยะที่ผ่านมา ยังเผชิญกับความท้าทายที่เป็นปัญหาสำคัญหลายประการ ทั้งเศรษฐกิจที่เติบโตช้า เด็กเกิดใหม่ลดลง ประชากรวัยแรงงานลดลง ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคการผลิตและภาคบริการในพื้นที่ การวางกรอบทิศทางการพัฒนาภาคในระยะต่อไป จึงต้องประเมินผลลัพธ์การพัฒนาที่ผ่านมา ซึ่งยังคงมีประเด็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข พร้อมกับการยกระดับศักยภาพของพื้นที่ และกระจายผู้ได้รับประโยชน์อย่างครอบคลุมและทั่วถึง รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อเสริมสร้างการเติบโตของพื้นที่อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยสถานการณ์การพัฒนาภาคใต้ในระยะที่ผ่านมา มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ ขนาดเศรษฐกิจ เศรษฐกิจภาคใต้มีขนาดเล็ก ในปี ๒๕๖๖ ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค (GRP) เท่ากับ ๑.๒๘ ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๗.๑ ของประเทศ สูงเป็นอันดับ ๕ จาก ๖ ภาค โดยจังหวัดในภาคใต้ที่มีขนาดเศรษฐกิจค่อนข้างใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่มีเศรษฐกิจภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อาทิ จังหวัดสงขลา สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช ภาคใต้มีค่าเฉลี่ยผลิตภัณฑ์ภาคต่อคน (GRP per capita) ๑๖๒,๑๕๘ บาทต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๒๕๖,๓๔๕ บาทต่อปี โดยจังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อคนสูงส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจเล็กถึงปานกลาง อาทิ จังหวัดภูเก็ต ชุมพร และพังงา ขณะที่จังหวัด

ที่มีขนาดเศรษฐกิจขนาดใหญ่ อาทิ จังหวัดสงขลา และนครศรีธรรมราช กลับมีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อคนค่อนข้างต่ำ สะท้อนให้เห็นว่า เศรษฐกิจภาคใต้กำลังอ่อนแรงจากปัญหาผลิตภาพที่ต่ำและปัญหาการกระจุกตัวของรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการยกระดับผลิตภาพเพื่อฟื้นเครื่องยนต์เศรษฐกิจดั้งเดิมและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ที่ไม่เพียงสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจแต่เป็นการกระจายรายได้กลับสู่ชุมชนและเพิ่มความมั่งคั่งให้แก่ประชาชนได้อย่างยั่งยืน

๒.๑.๒ การเติบโตทางเศรษฐกิจ ในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคใต้หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑ ต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ขยายตัวร้อยละ ๐.๔ ต่อปี โดยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 (ปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔) เศรษฐกิจภาคใต้ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง โดยมีการหดตัวถึงร้อยละ ๘.๓ ซึ่งเป็นภาคที่มีการหดตัวสูงที่สุดในประเทศและอาจยังฟื้นตัวไม่เต็มที่ สะท้อนได้จากมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคในปี ๒๕๖๖ ที่อยู่ในระดับต่ำกว่าช่วงก่อนเกิดสถานการณ์ COVID-19 สะท้อนให้เห็นว่า เศรษฐกิจภาคใต้พึ่งพิงและมีความอ่อนไหวต่อปัจจัยแวดล้อมภายนอกสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการท่องเที่ยวที่รายได้ส่วนใหญ่มาจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ขณะเดียวกัน ภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นการผลิตสินค้าขั้นต้นและขั้นกลาง ขณะที่ภาคเกษตรขยายตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศและขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยประคองเศรษฐกิจภาคใต้ในช่วงที่ผ่านมา แต่ยังไม่สามารถขยายตัวได้อย่างเต็มศักยภาพ เนื่องจากมีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยีเพื่อแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ประกอบกับแนวโน้มเศรษฐกิจที่ชะลอตัวทั่วโลกอาจซ้ำเติมความเปราะบางของเศรษฐกิจภาคใต้ที่สั่งสมจากช่วงที่ผ่านมา หากภาคใต้ยังไม่สามารถปรับตัวเพื่อรับมือกับฉากทัศน์เศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรปรับโครงสร้างเศรษฐกิจโดยการส่งเสริมให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการใหม่บนฐานทรัพยากรที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่ม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อยกระดับสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม พร้อมทั้งเพิ่มการพึ่งพาการเติบโตเศรษฐกิจภายในประเทศ เพื่อให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างเต็มศักยภาพและยั่งยืน

๒.๑.๓ โครงสร้างเศรษฐกิจ โครงสร้างเศรษฐกิจภาคใต้ขับเคลื่อนด้วยภาคบริการเป็นหลัก โดยในปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการมีสัดส่วนร้อยละ ๕๘.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค หดตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖) ร้อยละ ๑.๘ รองลงมา คือ ภาคเกษตรร้อยละ ๒๓.๙ ขยายตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖) ร้อยละ ๑.๒ และภาคอุตสาหกรรมร้อยละ ๑๗.๔ หดตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖) ร้อยละ ๐.๒ แม้ภาคเกษตรมีการขยายตัว แต่ด้วยโครงสร้างเศรษฐกิจที่ไม่ได้พึ่งพาภาคเกษตรเป็นหลัก จึงไม่เพียงพอที่จะพยุงให้เศรษฐกิจในภาพรวมขยายตัวได้ ภาคใต้มีผลิตภาพแรงงานค่อนข้างต่ำและขยายตัวช้า โดยในปี ๒๕๖๖ ผลิตภาพแรงงานของภาคใต้อยู่ที่ ๑๖๔,๒๙๗ บาทต่อคน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศซึ่งอยู่ที่ ๒๗๓,๑๖๑ บาทต่อคน ภาคบริการ ๒๑๕,๗๖๐ บาทต่อคน ประเทศ ๓๒๖,๕๘๒ บาทต่อคน ภาคอุตสาหกรรม ๒๖๒,๑๙๐ บาทต่อคน ประเทศ ๕๑๖,๘๗๖ บาทต่อคน อย่างไรก็ดี ภาคเกษตร ๖๑,๓๘๑ บาทต่อคน สูงกว่าประเทศ ๕๗,๕๗๑ บาทต่อคน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมให้กลับมาขยายตัว และการยกระดับภาคเกษตรให้สามารถเติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพและต่อเนื่อง โดยการเพิ่มผลิตภาพแรงงานในทุกสาขาการผลิต ควบคู่กับการส่งเสริมให้เกิดการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเร่งฟื้นเครื่องยนต์เศรษฐกิจเดิมให้เติบโตเต็มศักยภาพและเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม

๑) ภาคเกษตร ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร ๓๐๖,๗๖๗ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๙ ของผลิตภัณฑ์ภาค และร้อยละ ๒๐.๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรของประเทศ สูงเป็นอันดับ ๓ ของประเทศ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖) ร้อยละ ๑.๒ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศ โดยสาขาการผลิตหลักของภาคเกษตรภาคใต้ที่สร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคสูงสุด ได้แก่ สาขา

การปลูกพืชร้อยละ ๗๐.๙ และสาขาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำร้อยละ ๑๙.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร แสดงให้เห็นว่า ภาคเกษตรของภาคใต้มีศักยภาพในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับภาคและประเทศ

๑.๑) สาขาพืช ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ สาขาพืช ๒๑๗,๔๖๐ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๗ ของผลิตภัณฑ์สาขาพืชของประเทศ สูงเป็นอันดับ ๓ ของประเทศ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๐.๘ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศ (ร้อยละ ๐.๒) โดยพืชเศรษฐกิจหลักได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อน เมื่อพิจารณาสัดส่วนการปลูกพืชแต่ละสาขา พบว่า ในช่วงระยะเวลา ๗ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๖๐ – ๒๕๖๖) สาขาการปลูกต้นยางพารามีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่สาขาการปลูกปาล์มน้ำมันและไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อนมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนของโครงสร้างภาคเกษตร จากเดิมที่พึ่งพาการปลูกต้นยางพาราเป็นหลัก ไปสู่การปลูกปาล์มน้ำมันและไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อนในสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นการพัฒนาพืชเศรษฐกิจหลักอย่างสมดุล การยกระดับประสิทธิภาพการผลิต และการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้และขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรของภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน

๑.๑.๑) ยางพารา ในปี ๒๕๖๖ ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการปลูกต้นยางพารา ๗๒,๕๒๓ ล้านบาท คิดเป็น ร้อยละ ๔๗.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์การปลูกต้นยางพาราทั้งประเทศ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าภาคใต้ยังคงเป็นฐานการผลิตยางพาราที่สำคัญของประเทศ อย่างไรก็ตาม ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖) พบว่า มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการปลูกต้นยางพารามีอัตราการหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓.๑ ซึ่งสูงกว่าการหดตัวเฉลี่ยของประเทศที่ร้อยละ ๑.๑ เนื่องจากมีการปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก (ปาล์มน้ำมัน และไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อน) ในสัดส่วนที่มากขึ้น รวมทั้งความผันผวนของราคายางพาราในตลาดโลก ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ข้อจำกัดด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูป และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลให้ขีดความสามารถในการแข่งขันของสาขาการปลูกต้นยางพาราของภาคใต้ลดลงอย่างต่อเนื่อง

๑.๑.๒) ปาล์มน้ำมัน ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการปลูกปาล์มน้ำมัน ๕๘,๐๔๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๐ ของประเทศ สูงสุดของประเทศ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๓.๙ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศ (ร้อยละ ๓.๘) โดยมีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี กระบี่ และชุมพร สะท้อนให้เห็นว่า ภาคใต้มีขีดความสามารถในการผลิตและสร้างรายได้จากสาขาการปลูกปาล์มน้ำมัน อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่การทำสวนปาล์มน้ำมันยังคงมีลักษณะเป็นการทำเกษตรเชิงเดี่ยวและการผลิตในลักษณะแบบดั้งเดิม ประกอบกับข้อจำกัดด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี แหล่งเงินทุน และองค์ความรู้ใหม่ ๆ ของเกษตรกรรายย่อย ตลอดจนต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นจากราคาปัจจัยการผลิต ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี อาทิ กฎระเบียบว่าด้วยสินค้าปลอดการทำลายป่าของสหภาพยุโรป (EU Deforestation Regulation: EUDR)[๓] รวมทั้งการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันยั่งยืน (RSPO)[๔] เพื่อให้เป็น

---

[๓] กำหนดขอบเขตของการบังคับใช้สินค้าเกษตร ๗ ประเภท ที่จะส่งออกไปยังตลาดในกลุ่มประเทศยุโรป ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากวัว โกโก้ กาแฟ ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ถั่วเหลือง และไม้

[๔] มาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ สำหรับในประเทศไทยพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน RSPO คิดเป็นร้อยละ ๖.๗ ของพื้นที่ปลูกทั้งหมดในประเทศไทย โดยมีเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่ได้รับตามมาตรฐาน RSPO ประมาณ ๘๗ กลุ่ม แบ่งเป็นเกษตรกรรายย่อย ๘๓ กลุ่ม และเป็นบริษัท (มีโรงงานและสวนปาล์ม) จำนวน ๔ ราย – เครือข่ายปาล์มน้ำมันยั่งยืนประเทศไทย

ที่ยอมรับของตลาดมูลค่าสูง ส่งผลให้เป็นข้อจำกัดและความท้าทายในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการบริหารจัดการสวนปาล์มน้ำมัน

๑.๑.๓) ไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อน (ทุเรียน มังคุด) ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการปลูกไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อน ๕๕,๘๗๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐ ของประเทศ สูงเป็นอันดับ ๒ ของประเทศ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๘.๘ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศ (ร้อยละ ๓.๒) โดยพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดชุมพร นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี สะท้อนให้เห็นว่า ภาคใต้มีขีดความสามารถในการผลิตและสร้างรายได้จากสาขาการปลูกไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อน อย่างไรก็ตาม ห่วงโซ่อุปทานของไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อนของภาคใต้ในปัจจุบันยังคงพึ่งพาการจำหน่ายและการส่งออกในรูปผลสดเป็นหลัก การสร้างมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูปและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังมีอยู่ในระดับจำกัด ทำให้มีความเปราะบางต่อความผันผวนของราคา ต้นทุนการผลิต และความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาภาคเกษตร (สาขาพืช) ในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างภาคเกษตรให้มีความสมดุลและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาด โดยส่งเสริมการยกระดับประสิทธิภาพผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรและผู้ประกอบการตลอดห่วงโซ่อุปทาน การสร้างมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูปและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานและความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ และการสนับสนุนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างความมั่นคงทางรายได้อย่างยั่งยืน

๑.๒) สาขาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ๖๐,๖๔๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖ ของผลิตภัณฑ์สาขาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สูงเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (ปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖) ร้อยละ ๐.๒ ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศเล็กน้อย ร้อยละ ๐.๔ โดยภาคใต้มีมูลค่าการจับสัตว์น้ำขึ้นท่า ๒๒,๘๒๙ ล้านบาท สูงเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๓ ของประเทศ โดยจังหวัดที่มีมูลค่าสัตว์น้ำขึ้นท่ามากที่สุด คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช ๕,๐๑๑ ล้านบาท รองลงมา คือ จังหวัดชุมพร ๔,๕๕๕ ล้านบาท และพังงา ๓,๙๔๓ ล้านบาท สำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีมูลค่า ๒๙,๔๗๖ ล้านบาท สูงเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๘ ของประเทศ โดยจังหวัดที่มีมูลค่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมากที่สุดคือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๙,๖๖๒ ล้านบาท รองลงมา คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช ๓,๔๖๐ ล้านบาท และตรัง ๓,๐๐๕ ล้านบาท ทั้งนี้ จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีมูลค่าจากการเพาะเลี้ยงกุ้ง (กุ้งขาวแวนาไมและกุ้งกุลาดำ) เป็นอันดับที่ ๑ ของประเทศ โดยมีมูลค่า ๘,๑๓๗ ล้านบาท สะท้อนถึงศักยภาพด้านการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของภาคและประเทศ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างการทำประมงของภาคใต้ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญ โดยการประมงพาณิชย์ยังคงพึ่งพาแรงงานจำนวนมากตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่การจับสัตว์น้ำ การขนถ่าย การคัดแยก ไปจนถึงการแปรรูปขั้นต้น ขณะเดียวกัน ยังได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความไม่พร้อมของโครงสร้างพื้นฐานด้านโลจิสติกส์ โดยเฉพาะระบบห่วงโซ่ความเย็น (Cold Chain) สำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำยังประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูง (ค่าอาหารสัตว์น้ำ ลูกพันธุ์ และพลังงาน) ข้อจำกัดด้านการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเพาะเลี้ยง ส่งผลให้ประสิทธิภาพการผลิตยังไม่เต็มศักยภาพ ความเสี่ยงจากโรคระบาด และผลกระทบจากมาตรการต่อต้านการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: IUU) ดังนั้น การยกระดับสาขาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของภาคใต้ในระยะต่อไป จำเป็นต้องมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ด้านโลจิสติกส์และห่วงโซ่ความเย็น การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการจัดการฟาร์ม และการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งปรับรูปแบบการทำประมงให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจประมงภาคใต้

๑.๓) สาขาปศุสัตว์[๕] ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาปศุสัตว์ ๑๙,๘๗๒ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖.๕ ของผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรภาคใต้ และร้อยละ ๑๐.๐ ของผลิตภัณฑ์สาขาปศุสัตว์ของประเทศ ซึ่งสูงเป็นอันดับ ๖ ของประเทศ โดยในช่วงปี ๕ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ผลิตภัณฑ์ภาคสาขาปศุสัตว์มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๖.๕ ขณะที่ภาพรวมประเทศหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๘ โครงสร้างของการเลี้ยงปศุสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ การเลี้ยงสุกร (ร้อยละ ๔๖.๒) การเลี้ยงสัตว์ปีก (ร้อยละ ๒๘.๖) และการเลี้ยงโคและกระบือ (ร้อยละ ๒๒.๖) โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ การเลี้ยงสุกรขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๙.๗ (ประเทศขยายตัวเฉลี่ย ๓.๓) การเลี้ยงสัตว์ปีกขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๔ (ประเทศ ๑.๖) และการเลี้ยงโคและกระบือขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๑ (ประเทศร้อยละ ๑๖.๑) เกษตรกรที่เลี้ยงปศุสัตว์ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีการเลี้ยงตามวิถีชีวิตโดยผสมผสานกับการทำเกษตรอื่นเพื่อลดรายจ่ายและเสริมรายได้ในครัวเรือน ส่วนใหญ่คอกเลี้ยงไม่ได้มาตรฐาน และไม่มีแหล่งจำหน่ายที่ชัดเจนและยั่งยืน รวมทั้งมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาและปรับปรุงการเลี้ยงปศุสัตว์ให้มีคุณภาพ ตลอดจนมีความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศและต้นทุนอาหารสัตว์ที่สูงขึ้น ความเสี่ยงจากปัญหาอุทกภัยทำให้สัตว์มีปัญหาสุขภาพและโรคระบาด โรงเรือนและฟาร์มปศุสัตว์ได้รับความเสียหาย สำหรับโครงสร้างพื้นฐานด้านปศุสัตว์และการเชื่อมโยงของห่วงโซ่คุณค่า อาทิ โรงฆ่าสัตว์และแปรรูป และการคัดบรรจุที่มีมาตรฐานยังไม่ครอบคลุม ส่งผลให้มีการฆ่าสัตว์ตามครัวเรือนเพื่อจำหน่ายเป็นเนื้อสดซึ่งขาดมาตรฐานและไม่สามารถจำหน่ายในห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ในพื้นที่ได้ ในต้นทุนการขนย้ายสูงและเสียโอกาสในการเพิ่มมูลค่า ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรส่งเสริมการยกระดับการเพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐาน การส่งเสริมการปลูกพืชอาหารสัตว์ในพื้นที่ สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการแปรรูปและพัฒนาเป็นสินค้าอัตลักษณ์พื้นถิ่น สนับสนุนและเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและตลาดค้าปลีก ตลอดจนเชื่อมโยงเกษตรกรผู้เลี้ยงโคกับผู้ประกอบการโรงฆ่าสัตว์และแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายห่วงโซ่อุปทานในพื้นที่

๒) ภาคอุตสาหกรรม ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม ๒๒๓,๒๖๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมของประเทศ และร้อยละ ๑๗.๔ ของผลิตภัณฑ์ภาค โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ ภาคอุตสาหกรรมภาคใต้หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๒ ต่อปี ขณะที่ภาพรวมประเทศหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๗ โครงสร้างภาคอุตสาหกรรมของภาคใต้พึ่งพาสาขาการผลิตเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๕ ของมูลค่าผลผลิตภาคอุตสาหกรรมของภาคใต้ และร้อยละ ๖.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการผลิตของประเทศ โดยมีสาขาการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ การผลิตผลิตภัณฑ์อาหาร (ร้อยละ ๓๖.๓) การผลิตผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก (ร้อยละ ๒๐.๖) และการผลิตไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ (ร้อยละ ๒๐.๓) และเมื่อพิจารณาการขยายตัวเฉลี่ยในปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖ พบว่า อุตสาหกรรมการผลิตสาขาการผลิตผลิตภัณฑ์อาหาร ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๘ ขณะที่ภาพรวมของประเทศขยายตัวร้อยละ ๐.๖ โดยผลิตภัณฑ์อาหารที่สำคัญของภาคใต้ คือ อาหารทะเลแปรรูป (อาหารกระป๋อง) ส่วนอุตสาหกรรมการผลิตสาขาผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติกหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๙.๐ ขณะที่ภาพรวมประเทศหดตัวร้อยละ ๒.๗ เนื่องจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ อาทิ ความผันผวนของราคายางพาราในตลาดโลก ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น การแข่งขันจากประเทศผู้ผลิตยางพารารายอื่น

[๕] ในเวทีการประชุมรับฟังความคิดเห็นร่างกรอบฯ มีการนำเสนอให้เพิ่มประเด็น การเลี้ยงปศุสัตว์ในภาคเกษตร

(กัมพูชา ฟิลิปปินส์ เมียนมา เวียดนาม และ สปป. ลาว) และพื้นที่เพาะปลูกยางพาราของภาคใต้มีแนวโน้มลดลง อุตสาหกรรมสาขาการผลิตไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๘ ขณะที่ภาพรวมประเทศขยายตัวร้อยละ ๔.๒ และเป็นสาขาอุตสาหกรรมของภาคที่มีมูลค่าสูงสุดของประเทศ โดยผลิตภัณฑ์สำคัญ คือ ไม้ยางพารา ไม้แปรรูป และชิ้นส่วนเฟอร์นิเจอร์ โรงงานส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและสงขลา โดย ณ สิ้นปี ๒๕๖๗ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจำนวนโรงงาน ๑๕๘ โรง มูลค่าการลงทุน ๑๙,๘๑๓ ล้านบาท และจังหวัดสงขลา มีจำนวนจำนวน ๑๐๓ โรง มูลค่าการลงทุน ๑๓,๐๕๕ ล้านบาท อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมยางพาราและอุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ ส่วนใหญ่เป็นการแปรรูปขั้นต้น (น้ำยางข้น ยางก้อนถ้วย และไม้ยาง) และขั้นกลาง (ยางแผ่นรมควัน ยางแท่ง ยางเครป และไม้แปรรูป) เพื่อการส่งออก การสร้างมูลค่าเพิ่มในการผลิตสินค้าขั้นปลาย (ล้อยาง อุปกรณ์ทางการแพทย์ และเฟอร์นิเจอร์) มีค่อนข้างน้อย เนื่องจากมีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยี ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นการยกระดับภาคอุตสาหกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และงานวิจัยและพัฒนา (R&D) ควบคู่กับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมภาคใต้ในระยะยาว

๓) ภาคบริการ ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการ ๗๕๓,๖๔๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๖.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการของประเทศ โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ อัตราการเติบโตภาคบริการของภาคใต้หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๘ ในขณะที่ภาคอื่น ๆ ขยายตัว โครงสร้างภาคบริการของภาคใต้พึ่งพาสาขาการขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการ รองลงมา คือ สาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหาร ร้อยละ ๑๗.๘ และสาขาการเงิน ร้อยละ ๑๑.๘ ซึ่งมีบทบาทสนับสนุนการบริโภค การท่องเที่ยว และการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในพื้นที่ อย่างไรก็ดี ภาคบริการของภาคใต้โดยรวมยังคงเป็นบริการที่ใช้แรงงานเข้มข้นและมีมูลค่าเพิ่มต่อหน่วยไม่สูง ส่งผลให้ผลิตภาพแรงงานของภาคบริการอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ โดยในปี ๒๕๖๖ ภาคบริการของภาคใต้มีผลิตภาพแรงงาน ๒๑๕,๗๖๐ บาทต่อคน ต่ำกว่าประเทศ ที่ ๓๒๖,๕๘๒ บาทต่อคน ขณะเดียวกัน การเติบโตของภาคบริการของภาคใต้ยังมีลักษณะกระจุกตัวในบางพื้นที่ โดยเฉพาะเมืองท่องเที่ยวหลักและศูนย์กลางเศรษฐกิจ ส่งผลให้การกระจายรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจไปสู่พื้นที่รองและชุมชนฐานการผลิตยังมีข้อจำกัด อีกทั้ง บริการที่มีบทบาทสนับสนุนการยกระดับภาคการผลิตและผู้ประกอบการในพื้นที่ อาทิ บริการโลจิสติกส์คุณภาพ บริการดิจิทัล บริการด้านมาตรฐาน การตลาด และการบริหารจัดการธุรกิจ ซึ่งผู้ประกอบการและชุมชนฐานการผลิตในหลายพื้นที่ยังไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาภาคบริการของภาคใต้ในระยะต่อไป จำเป็นต้องมุ่งยกระดับบทบาทของภาคบริการจากการเป็นภาคที่รองรับการบริโภคและการท่องเที่ยว ไปสู่การเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มผลิตภาพ เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน และเชื่อมโยงห่วงโซ่คุณค่าของกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของภาค โดยเฉพาะการท่องเที่ยว เกษตร ประมง และอุตสาหกรรมอาหาร ควบคู่กับการลดความเปราะบางเชิงโครงสร้าง การกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจสู่พื้นที่รอง และการยกระดับทักษะแรงงาน การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ภาคบริการสามารถมีบทบาทต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน

๓.๑) การค้า ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ ๑๓๙,๘๓๘ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการของภาค และร้อยละ ๔.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ ของประเทศ โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการค้าของภาคใต้หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๐ ต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศซึ่งขยายตัวร้อยละ ๒.๐

สะท้อนความอ่อนไหวของภาคการค้าต่อปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะการชะลอตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและภาคการท่องเที่ยวในช่วงการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ทั้งนี้ โครงสร้างการค้าของภาคใต้ มีสัดส่วนมูลค่า GPP ต่อ GRP ปี ๒๕๖๖ ร้อยละ ๗๔.๕ โดยมาจาก ๕ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (๑๘.๙) สงขลา (๑๘.๗) นครศรีธรรมราช (๑๕.๗) ชุมพร (๑๓.๖) และภูเก็ต (๗.๖) โดยจังหวัดสงขลา สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้าส่งและการกระจายสินค้าเกษตร สินค้าอุปโภคบริโภค และสินค้าอุตสาหกรรมไปยังจังหวัดโดยรอบ เป็นที่ตั้งของแหล่งค้าปลีกค้าส่งที่สำคัญ ทั้งตลาดแบบดั้งเดิม อาทิ ตลาดค้าส่งพืชผลหัวอิฐ จังหวัดนครศรีธรรมราช และย่านการค้าเมืองหาดใหญ่ (ตลาดกิมหยง-สันติสุข) จังหวัดสงขลา ตลอดจนศูนย์ค้าส่งและกระจายสินค้าสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม ระบบการค้าในภาพรวมยังมีบทบาทจำกัดในการยกระดับมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการในห่วงโซ่การผลิตของพื้นที่ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงสินค้าท้องถิ่นจากภาคเกษตร ประมง และชุมชน เข้าสู่ช่องทางการค้าสมัยใหม่และตลาดท่องเที่ยวยังไม่ทั่วถึง ส่งผลให้การสร้างรายได้และการกระจายผลประโยชน์จากกิจกรรมการค้ายังไม่ครอบคลุมพื้นที่ฐานการผลิตอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ โครงสร้างผู้ประกอบการในสาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ ของภาคใต้ยังพึ่งพาผู้ค้ารายย่อยและร้านค้าดั้งเดิมเป็นสัดส่วนสูง ผู้ประกอบการจำนวนมากมีข้อจำกัดด้านเงินทุน ระบบบริหารจัดการ และการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ แม้จะเริ่มมีการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลและธุรกิจซื้อขายสินค้าและบริการผ่านอินเตอร์เน็ต (e-Commerce) เพิ่มขึ้น แต่ยังไม่สามารถยกระดับไปสู่การเป็นระบบการค้าที่ช่วยเพิ่มมูลค่าและขยายตลาดได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งยกระดับประสิทธิภาพของสาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ ให้สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงกิจกรรมเศรษฐกิจหลักของภาคใต้ โดยเฉพาะการท่องเที่ยว เกษตร และประมง ไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม การจ้างงาน และการกระจายรายได้ในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผ่านการพัฒนาระบบกระจายสินค้า การเสริมศักยภาพผู้ประกอบการท้องถิ่น และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตลอดห่วงโซ่อุปทาน ควบคู่กับการเชื่อมโยงบริการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องให้เป็นระบบ

๓.๒) ที่พักแรมและบริการด้านอาหาร เป็นสาขาบริการที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจภาคใต้ ทำหน้าที่เชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยวกับภาคการผลิตและการจ้างงานในพื้นที่ โดยในปี ๒๕๖๖ ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหาร ๑๓๔,๔๒๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการของภาค และร้อยละ ๑๔.๐ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาดังกล่าวของประเทศ และในช่วงปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖ สาขาดังกล่าวมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๓.๑ ต่อปี สูงกว่าทุกภาคของประเทศ สะท้อนบทบาทของกิจกรรมท่องเที่ยวต่อการฟื้นตัวและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจภาคใต้ภายหลังสถานการณ์ COVID-19 โดยสัดส่วนมูลค่า GPP ต่อ GRP ปี ๒๕๖๖ ร้อยละ ๗๙.๘ มาจาก ๒ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต (๕๖.๖) และสุราษฎร์ธานี (๒๓.๒) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาของสาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหารในภาคใต้ยังมีลักษณะพึ่งพาการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายฝั่งทะเลและหมู่เกาะ และเมืองท่องเที่ยวหลักเป็นสำคัญ ส่งผลให้รายได้และกิจกรรมทางเศรษฐกิจกระจุกตัวในบางพื้นที่ ขณะที่พื้นที่รองจำนวนมากมีบทบาทเป็นแหล่งแรงงานและวัตถุดิบ แต่ยังได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจในสัดส่วนจำกัด นอกจากนี้ สาขาดังกล่าวยังมีความเปราะบางสูงต่อความผันผวนของอุปสงค์จากฤดูกาลท่องเที่ยว ภาวะเศรษฐกิจโลก และเหตุการณ์ภายนอกที่กระทบต่อการเดินทางระหว่างประเทศ ตลอดจนความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพประสบการณ์ท่องเที่ยวและต้นทุนการดำเนินธุรกิจในระยะยาว ในเชิงโครงสร้างผู้ประกอบการสาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหารของภาคใต้ยังคงประกอบด้วยผู้ประกอบการรายย่อยและธุรกิจครอบครัวเป็นจำนวนมาก แม้จะมีความยืดหยุ่นและ

เชื่อมโยงกับชุมชนได้ดี แต่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านผลิตภาพ ต้นทุนแรงงานและพลังงานที่เพิ่มขึ้น รวมถึงข้อจำกัดในการปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการและการตลาด ดังนั้น แนวทางการพัฒนาสาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหารของภาคใต้ในระยะต่อไป ควรมุ่งปรับแนวคิดจากการขยายตัวที่พึ่งพาปริมาณนักท่องเที่ยว ไปสู่การเติบโตเชิงคุณค่าและความยั่งยืน โดยการลดความเปราะบางของโครงสร้างเศรษฐกิจภาคผ่านการยกระดับมาตรฐานบริการและความปลอดภัย การบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และการต่อยอดอัตลักษณ์พื้นที่สู่รูปแบบการท่องเที่ยวมูลค่าสูง อาทิ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว การท่องเที่ยวเชิงอาหารทะเลและอาหารพื้นถิ่น รวมถึงการพัฒนาสินค้าและบริการแบบฮาลาลให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และความต้องการของตลาด นอกจากนี้ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการพัฒนาทักษะแรงงานบริการ เพื่อเพิ่มผลิตภาพของผู้ประกอบการรายย่อย เชื่อมโยงพื้นที่รองและชุมชนเข้าสู่ห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยว และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคใต้ในระยะยาว

๓.๓) การขนส่งและโลจิสติกส์ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีบทบาทในการกำหนดต้นทุนและขีดความสามารถในการแข่งขันของทุกภาคเศรษฐกิจ การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยลดต้นทุน เพิ่มการเข้าถึงตลาด และสนับสนุนการค้า การท่องเที่ยว และกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาพรวม ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาขนส่งและสถานที่เก็บสินค้า ๗๗,๓๘๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการของภาค และมีสัดส่วนร้อยละ ๘.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการขนส่งฯ ทั้งประเทศ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างการขนส่งของภาคใต้ยังคงพึ่งพาการขนส่งทางถนนเป็นหลัก ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศของภาคใต้ที่ทอดยาวตามแนวเหนือ – ใต้ และมีระยะทางการขนส่งระหว่างพื้นที่ค่อนข้างมาก ส่งผลให้ต้นทุนโลจิสติกส์ของภาคอยู่ในระดับสูง[๖] สำหรับโครงข่ายทาง**ถนน** มีทางหลวงหมายเลข ๔ (เพชรเกษม) และทางหลวงหมายเลข ๔๑ (สายเอเชีย) ทำหน้าที่เป็นแกนหลักของการเดินทางและการขนส่งสินค้า โดยทางหลวงหมายเลข ๔ เชื่อมโยงพื้นที่ภาคใต้กับกรุงเทพมหานครและประเทศมาเลเซียผ่านด่านพรมแดนอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา และเป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายทางหลวงเอเชียสาย ๒ (Asian Highway 2: AH2) ขณะที่ทางหลวงหมายเลข ๔๑ เชื่อมต่อจังหวัดตอนบนและตอนกลางของภาคใต้เข้าด้วยกัน เส้นทางทั้งสองสายรองรับปริมาณการจราจรและการขนส่งในสัดส่วนสูง ส่งผลให้เกิดปัญหาความหนาแน่น การชะลอตัวของการสัญจรจากการซ่อมบำรุงเป็นระยะ และมีความเปราะบางต่อการหยุดชะงักของระบบขนส่งเมื่อเกิดอุทกภัยหรือเหตุการณ์ฉุกเฉิน ขณะที่**ระบบราง**ของภาคใต้มีรถไฟสายใต้เป็นโครงข่ายหลัก เชื่อมโยงจากกรุงเทพฯ ผ่านจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช (ทุ่งสง) พัทลุง และสงขลา (ชุมทางหาดใหญ่) ไปยังด่านปาดังเบซาร์ และเชื่อมต่อประเทศมาเลเซีย รวมถึงมีเส้นทางแยกจากชุมทางทุ่งสงไปยังจังหวัดตรัง เพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน อย่างไรก็ตาม ระบบรางส่วนใหญ่ยังเป็นรางเดี่ยวครอบคลุมพื้นที่จำกัด และยังไม่สามารถเชื่อมต่อเป็นระบบเดียวกับต่างประเทศ (มาเลเซีย) ทั้งนี้ ภาครัฐอยู่ระหว่างพัฒนาโครงการรถไฟทางคู่สายใต้ในช่วงประจวบคีรีขันธ์ – ชุมพร และมีแผนขยายต่อเนื่องในช่วงชุมพร – สุราษฎร์ธานี – ชุมทางหาดใหญ่ – ปาดังเบซาร์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่งสินค้า การเดินทางของประชาชนและการท่องเที่ยว และยกระดับบทบาทของระบบรางในโครงข่ายโลจิสติกส์ของภาคใต้ สำหรับด้าน**การขนส่งทางอากาศและทางทะเล** ภาคใต้มีท่าอากาศยานรองรับการเดินทางเชื่อมโยงภายในประเทศและระหว่างประเทศ รวม ๙ แห่ง โดยเป็นท่าอากาศยานภายในประเทศ ๒ แห่ง ได้แก่ ท่าอากาศยานชุมพร

[๖] ผลการศึกษาของสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจรในปี ๒๕๖๑ ระบุว่า ต้นทุนเฉลี่ยในการขนส่งทางถนนอยู่ที่ ๑.๓๘ บาทต่อตันต่อกิโลเมตร สูงกว่าการขนส่งทางรางซึ่งอยู่ที่ ๐.๗๑ บาทต่อตันต่อกิโลเมตร และการขนส่งทางน้ำ ซึ่งมีต้นทุนต่ำที่สุดที่ ๐.๕๒ บาทต่อตันต่อกิโลเมตร

และท่าอากาศยานระนอง และท่าอากาศยานระหว่างประเทศ ๗ แห่ง ได้แก่ ท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต ท่าอากาศยานนานาชาติกระบี่ ท่าอากาศยานนานาชาติตรัง ท่าอากาศยานนานาชาติสุราษฎร์ธานี ท่าอากาศยานนานาชาติเกาะสมุย ท่าอากาศยานนานาชาตินครศรีธรรมราช และท่าอากาศยานนานาชาติหาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม ท่าอากาศยานในเมืองท่องเที่ยวหลักบางแห่งโดยเฉพาะท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต กำลังเผชิญปัญหาความแออัดจากการใช้บริการเกินขีดความสามารถ ขณะที่ท่าอากาศยานบางแห่งยังมีศักยภาพรองรับการขยายตัวของผู้โดยสารเพิ่มเติม อาทิ ท่าอากาศยานชุมพร และท่าอากาศยานระนอง อีกทั้งการเชื่อมต่อระบบขนส่งสาธารณะระหว่างสนามบินกับเขตเมืองและแหล่งท่องเที่ยวหลักยังขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้ต้นทุนด้านเวลาและค่าใช้จ่ายการเดินทางยังอยู่ในระดับสูง ขณะเดียวกันภาคใต้มีท่าเรือสำคัญที่มีบทบาทสนับสนุนการขนส่งสินค้าและการท่องเที่ยวทางทะเล จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ ท่าเรือน้ำลึกสงขลา ซึ่งเป็นท่าเรือพาณิชย์หลักฝั่งอ่าวไทย รองรับการขนส่งสินค้าเชื่อมโยงกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และการขนส่งในภูมิภาคอาเซียน (มาเลเซียและสิงคโปร์) ท่าเรือน้ำลึกภูเก็ต ที่มีบทบาทเด่นด้านการท่องเที่ยวทางทะเลควบคู่กับการขนส่งสินค้า ท่าเรือระนอง ซึ่งมีบทบาทเป็นประตูการค้าฝั่งตะวันตกของประเทศภายใต้การพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้ (Southern Economic Corridor: SEC) และท่าเรือกันตัง จังหวัดตรัง รองรับการขนส่งสินค้าเป็นประตูส่งออกสินค้าเกษตร (ยางพารา ไม้ยางพารา) ปูนซีเมนต์และแร่ยิปซั่มไปยังท่าเรือป้อนสินค้าหลัก (ท่าเรือปีนัง) เพื่อขนส่งสินค้าสู่ตลาดโลก อย่างไรก็ตาม ท่าเรือของภาคใต้โดยรวมยังมีข้อจำกัดด้านสมรรถนะและความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงการเชื่อมต่อกับระบบขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ เช่น ถนน ระบบราง คลังสินค้าและระบบห้องเย็น ส่งผลให้บทบาทของท่าเรือในการเป็นศูนย์รวมและกระจายสินค้าระดับภูมิภาค รวมถึงการสนับสนุนห่วงโซ่การผลิตและการค้าของภาค ยังไม่สามารถทำได้อย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งพัฒนาโครงข่ายโลจิสติกส์แบบหลายรูปแบบ โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มความต่อเนื่องของแกนคมนาคมหลัก และการจัดการและแก้ไขปัญหาคอขวดด้านการจราจรและโลจิสติกส์ในช่วงวิกฤต การเร่งยกระดับสมรรถนะระบบรางและการเชื่อมต่อเชิงพื้นที่กับศูนย์โลจิสติกส์คลังสินค้า ด่านศุลกากร และท่าเรือ เพื่อให้เกิดระบบขนส่งสินค้าแบบราง – ถนน – เรือ ที่สามารถลดต้นทุนและเพิ่มความแน่นอนด้านเวลาได้อย่างเป็นรูปธรรม การยกระดับโครงข่ายโลจิสติกส์รองรับสินค้าเกษตรผลิตภัณฑ์อาหาร และประมง โดยเฉพาะการพัฒนาระบบห่วงโซ่ความเย็น ห้องเย็น (Cold Chain) และศูนย์กระจายสินค้ามาตรฐานที่ใกล้แหล่งผลิตและจุดเชื่อมโยงการขนส่งสำคัญ และการเสริมความต่อเนื่องของการเดินทางจากโครงข่ายหลักสู่พื้นที่ปลายทาง รวมถึงการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเชื่อมสนามบินกับเขตเมืองและแหล่งท่องเที่ยว เพื่อยกระดับคุณภาพการเดินทาง ทั้งนี้ จะนำไปสู่การยกระดับระบบการขนส่งและโลจิสติกส์ของภาคใต้ให้มีความเชื่อมโยง เป็นเอกภาพ และมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมการเดินทาง การท่องเที่ยว และการขนส่งสินค้า ส่งผลให้การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างฝั่งอ่าวไทย – ฝั่งอันดามัน และการค้าชายแดนไทย เมียนมา มาเลเซีย มีประสิทธิภาพและความต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น สามารถลดต้นทุนโลจิสติกส์ เพิ่มความน่าเชื่อถือด้านเวลา และยกระดับบทบาทของภาคใต้ในฐานะประตูการค้า การท่องเที่ยวและศูนย์กลางโลจิสติกส์ที่สำคัญของประเทศ

๔) การท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของภาคและประเทศ โดยในปี ๒๕๖๗ ภาคใต้มีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงเป็นลำดับ ๑ ของประเทศ คิดเป็นมูลค่ารวม ๙๗๑,๘๑๘ ล้านบาท หรือร้อยละ ๓๓.๒ ของรายได้การท่องเที่ยวประเทศ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒๘.๒ เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า แบ่งเป็นรายได้จากผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติ ร้อยละ ๘๐.๒ และชาวไทยร้อยละ ๑๙.๘ มีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนรวม ๕๔,๘๙๕,๒๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๕ ของประเทศ แบ่งเป็นผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย จำนวน ๒๘,๓๗๕,๗๗๓ คน และผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติ จำนวน ๒๖,๕๑๙,๕๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๗ และ ๔๘.๓ ของภาค สะท้อนให้เห็นว่า แม้ภาคใต้จะมีสัดส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลางเมื่อเทียบกับประเทศ แต่สามารถสร้างรายได้ในระดับสูง อันเป็นผลมาจากพฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับสูง โดยภาคใต้มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนอยู่ที่ ๖,๐๑๕ บาทต่อคนต่อวัน[๗] สูงเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ นอกจากนี้ ภาคใต้ยังมีจำนวนวันพักเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ เช่น จังหวัดภูเก็ตเฉลี่ย ๔.๙๘ วัน พังงา ๔.๔๐ วัน และสุราษฎร์ธานี ๔.๑๑ วัน ขณะที่ค่าเฉลี่ยทั้งประเทศอยู่ที่ ๒.๘๗ วัน สะท้อนถึงศักยภาพของพื้นที่ในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวพำนักระยะยาว และด้วยลักษณะภูมิประเทศที่มีแนวชายฝั่งทะเลทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน ทำให้ภาคใต้สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ประกอบกับความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ รวมทั้งการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นที่เป็นอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงศรัทธา (จังหวัดนครศรีธรรมราช) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (จังหวัดระนอง) การท่องเที่ยวชุมชน (จังหวัดพัทลุง) และการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (จังหวัดตรัง) ซึ่งสามารถพัฒนาให้มีมูลค่าเพิ่มเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่มเป้าหมาย ขณะเดียวกันกระแสการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีแนวโน้มขยายตัว จะช่วยสร้างโอกาสใหม่ให้กับการท่องเที่ยวของภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองที่มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวรูปแบบดังกล่าวแต่ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

อย่างไรก็ตาม การกระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวยังจำกัดอยู่เฉพาะในเมืองท่องเที่ยวหลัก โดยนักท่องเที่ยวมีการกระจุกตัวอยู่ในเมืองท่องเที่ยวหลักของภาค อาทิ จังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา สุราษฎร์ธานี[๘] และสงขลา ส่งผลให้บางพื้นที่เผชิญกับปัญหานักท่องเที่ยวล้นเมืองจากการรองรับนักท่องเที่ยวเกินขีดความสามารถของพื้นที่ นำไปสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ และน้ำเสีย รวมถึงปัญหาด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ อาทิ การจราจรติดขัดและค่าครองชีพที่สูงขึ้น และรายได้จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาจากธุรกิจขนาดใหญ่[๙] มีเพียงส่วนน้อยที่กระจายสู่กลุ่มวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง (SMEs) ซึ่งเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวหลักของภาค นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่งของภาคยังประสบปัญหาด้านมาตรฐานการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ความไม่สะดวกในการเดินทางและการเชื่อมโยงสู่แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมถึงการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะด้านภาษาและการบริการตามมาตรฐานสากล ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่จำกัดศักยภาพการเติบโตของภาคการท่องเที่ยวในระยะยาว

๕) การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดน ภาคใต้มีบทบาทในการเป็นพื้นที่เชื่อมโยงการค้าระหว่างประเทศไทยกับมาเลเซียและประเทศเมียนมา ผ่านด่านการค้า ได้แก่ ด่านศุลกากรสะเดา ปาดังเบซาร์ บ้านประกอบ วังประจัน และระนอง ซึ่งด่านศุลกากรสะเดามีมูลค่าการค้าสูงสุดของประเทศ โดยในปี ๒๕๖๗ ด่านทั้ง ๕ แห่ง มีมูลค่าการค้าชายแดนและผ่านแดนรวม ๖๕๑,๓๗๘ ล้านบาท สูงเป็นอันดับ ๒

---

[๗] ข้อมูลจากกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประมวลโดย สพต. สศช.

[๘] รายได้จากผู้เยี่ยมเยือนในปี ๒๕๖๗ ของจังหวัดสุราษฎร์ มาจากเกาะสมุยร้อยละ ๖๐ และมาจากอำเภอเมืองร้อยละ ๑๒

[๙] เมื่อพิจารณาสัดส่วนรายได้ท่องเที่ยวต่อรายได้ของ SME ภาคการท่องเที่ยว พบว่า ภาคใต้มีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๘.๖ ขณะที่ค่าเฉลี่ยประเทศร้อยละ ๑๖.๓

ของประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๙ ของการค้าชายแดนและผ่านแดนทั้งประเทศ ซึ่งเป็นการค้าชายแดนและผ่านแดนไทย – มาเลเซีย ร้อยละ ๙๔.๗ และไทย – เมียนมา ร้อยละ ๕.๓ สะท้อนถึงศักยภาพด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในการเป็นประตูการค้าชายแดนของภาคใต้ ในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ มูลค่าการค้าชายแดนและผ่านแดนของภาคใต้ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๔ ขณะที่ภาพรวมของประเทศขยายตัวร้อยละ ๔.๐ โครงสร้างการค้าส่วนใหญ่เป็นการค้าชายแดนร้อยละ ๕๑.๔ และการค้าผ่านแดน ๔๘.๖ โดยเป็นการส่งออกร้อยละ ๕๙.๕ มีสินค้าส่งออกสำคัญ ๕ อันดับแรก ได้แก่ ยางธรรมชาติ (ร้อยละ ๑๐.๓) น้ำยางข้น (ร้อยละ ๗.๑) เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ (ร้อยละ ๕.๕) ไม้แปรรูป (ร้อยละ ๕.๕) และผลิตภัณฑ์ยาง (ร้อยละ ๕.๑) และการนำเข้าร้อยละ ๔๐.๕ โดยสินค้านำเข้าสำคัญ ๕ อันดับแรก ได้แก่ เทปแม่เหล็ก จานแม่เหล็กสำหรับคอมพิวเตอร์ (ร้อยละ ๑๔.๘) อุปกรณ์ไฟฟ้าสำหรับตัดต่อหรือป้องกันวงจรไฟฟ้า (ร้อยละ ๖.๐) แผงวงจรไฟฟ้า (ร้อยละ ๕.๐) เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ (ร้อยละ ๓.๙) และส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ (ร้อยละ ๓.๙) อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาคอขวดการจราจรและโลจิสติกส์บริเวณด่านศุลกากรสะเดา ประกอบกับด่านศุลกากรสะเดาแห่งใหม่ที่ยังไม่สามารถเปิดใช้งานได้อย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งความล่าช้าในกระบวนการผ่านพิธีการศุลกากร ตลอดจนสถานการณ์อุทกภัยฉับพลันในพื้นที่ เกิดความไม่แน่นอนด้านเวลา ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ต้นทุนโลจิสติกส์เพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของระบบโลจิสติกส์และการขนส่งสินค้าผ่านด่านชายแดน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งยกระดับสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้า ระบบโลจิสติกส์ ลดต้นทุนในการขนส่ง เพื่อให้การค้าชายแดนสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้ให้กับพื้นที่ภาคใต้ ยกระดับการบริหารจัดการด่านชายแดนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของด่านชายแดนภาคใต้

๒.๒ ด้านสังคม

ภาพรวมความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) ของภาคใต้ มีการปรับตัวลดลง โดยปี ๒๕๖๗ มีค่าดัชนี HAI เท่ากับ ๐.๖๓๑๒ ลดลงจากปี ๒๕๖๖ ที่ ๐.๖๔๑๒ และมีค่าดัชนี HAI ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศที่ ๐.๖๓๖๓ โดยดัชนีย่อยด้านสุขภาพ ด้านชีวิตการงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม และด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน มีค่าดัชนี HAI ต่ำกว่าระดับประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลต่อภาพรวมการพัฒนาทุนมนุษย์ของภาคใต้ สะท้อนจากตัวชี้วัดทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์เพิ่มสูงขึ้น ประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยในมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ อัตราการฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สัดส่วนประชากรยากจนสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ปัญหาหนี้สินของครัวเรือน สัดส่วนการใช้พลังงานทดแทนยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ สัดส่วนประชากรที่ประสบอุทกภัยสูงขึ้น ปัญหาการหย่าร้างของครอบครัว และปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในเมืองท่องเที่ยวหลักของภาคสำหรับดัชนีย่อยด้านการศึกษา ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และด้านการมีส่วนร่วม มีค่าดัชนี HAI สูงกว่าระดับประเทศ สำหรับภาพรวมแนวโน้มของการพัฒนาทุนมนุษย์ระยะยาว (ปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๗) ของภาคใต้มีแนวโน้มการปรับตัวดีขึ้นต่อเนื่องในช่วงแรก (ปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๓) จากค่าดัชนี HAI ๐.๖๐๐๖ ในปี ๒๕๕๘ เพิ่มขึ้นเป็น ๐.๖๔๑๖ ในปี ๒๕๖๓ (เพิ่มขึ้นร้อยละ ๖.๘ เทียบกับฐานปี ๒๕๕๘) และปี ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗ ดัชนี HAI มีแนวโน้มทรงตัว มีการขึ้นลงเล็กน้อย สภาพปัญหาดังกล่าวสะท้อนปัญหาความเปราะบางเชิงสังคมและปัญหาเชิงคุณภาพของการพัฒนาทุนมนุษย์ในพื้นที่ภาคใต้ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไปมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องมุ่งยกระดับการพัฒนาทุนมนุษย์ในเชิงคุณภาพและผลิตภาพในระยาว โดยการพัฒนาระบบนิเวศ/สภาพแวดล้อมของการพัฒนาทุนมนุษย์ที่มีผลิตภาพและสุขภาวะที่ดี การยกระดับคุณภาพการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ แก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในจังหวัด

ที่เป็นปัญหาเร่งด่วน การยกระดับฝีมือ/ทักษะแรงงานในพื้นที่ การลดความเสี่ยงและผลกระทบจากปัญหาอุทกภัยซ้ำซากในพื้นที่และเมืองเศรษฐกิจสำคัญ รวมทั้งการสร้างความเชื่อมั่นในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในเมืองท่องเที่ยวหลักของภาค

๒.๒.๑ ประชากร ภายในปี ๒๕๗๑ โครงสร้างประชากรของภาคใต้กำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ โดยปี ๒๕๖๗ ภาคใต้มีจำนวนประชากร ๗.๔๐ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒ ของประชากรทั้งประเทศ และมีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๑ ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ ๐.๒ โครงสร้างประชากรส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงานร้อยละ ๖๔.๐ ขณะที่วัยเด็กและวัยสูงอายุ มีสัดส่วนร้อยละ ๑๗.๐ และ ๑๙.๐ ตามลำดับ ทั้งนี้ โครงสร้างประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานของภาคใต้มีแนวโน้มลดลง สวนทางกับโครงสร้างของประชากรผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งมีการคาดประมาณว่าในปี ๒๕๗๑ สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุของภาคใต้จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๒๐.๓[๑๐] และเพิ่มเป็นร้อยละ ๒๒.๙ ในปี ๒๕๗๕ เนื่องจากจำนวนเด็กเกิดใหม่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่ออัตราการพึ่งพิงรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยปี ๒๕๖๖ อัตราการพึ่งพิงรวมร้อยละ ๕๖.๑ ของประชากรวัยแรงงาน ซึ่งเพิ่มจากร้อยละ ๕๔.๐ ของประชากรวัยแรงงานในปี ๒๕๖๓ ทั้งนี้ อัตราการพึ่งพิงใกล้เคียงกับระดับประเทศร้อยละ ๕๖.๒ โดยจังหวัดระนอง พัทลุง พังงา นครศรีธรรมราช ชุมพร และสงขลา มีอัตราการพึ่งพิงที่สูงกว่าระดับประเทศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรเน้นการเพิ่มผลิตภาพแรงงานผ่านเทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ยกระดับทักษะฝีมือแรงงาน ส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุและแรงงานนอกระบบ กลไกดูแลกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ การเพิ่มประสิทธิภาพระบบสวัสดิการและบริการทางสังคมอย่างยั่งยืน

๒.๒.๒ สุขภาพ ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๗) ดัชนี HAI มิติสุขภาพมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๗ มีค่าดัชนีที่ ๐.๕๗๖๔ ลดลงจาก ๐.๖๖๐๒ ปี ๒๕๖๓ (ลดลงร้อยละ ๑๒.๗ จากปีฐาน ๒๕๖๓) เป็นผลมาจากตัวชี้วัด[๑๑] (๑) สัดส่วนทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์[๑๒] (๒) สัดส่วนประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน และ (๓) อัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่องและสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ โดยในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖) ตัวชี้วัดสัดส่วนทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๐.๑ ต่อปี โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนทารกแรกเกิดที่น้ำหนักตัวต่ำกว่าเกณฑ์สูงสุด ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสงขลา (๑๑.๔) พัทลุง (๑๑.๓) และตรัง (๑๑.๑) สำหรับตัวชี้วัดสัดส่วนประชากรที่เจ็บป่วยเป็นผู้ป่วยในมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย ๑.๖ ต่อปี โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนประชากรที่เจ็บป่วยเป็นผู้ป่วยในสูงสุด ได้แก่ จังหวัดตรัง (๑๔.๖) นครศรีธรรมราช (๑๔.๔) และพัทลุง (๑๔.๑) และการฆ่าตัวตายสำเร็จเพิ่มขึ้น แม้ว่าอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จจะต่ำกว่าระดับประเทศ แต่ในช่วง ๓ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๖๔ – ๒๕๖๖) มีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยจังหวัดที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จสูงสุด ได้แก่ จังหวัดชุมพร (๑๕.๖) นครศรีธรรมราช (๑๔.๒) และสุราษฎร์ธานี (๑๔.๐) สำหรับสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมีแนวโน้มดีขึ้นและยังคงสูงกว่าระดับประเทศ โดยมีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑,๗๑๗ คน[๑๓] และการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยมีอัตรา

---

[๑๐] สังคมสูงวัย (Aged Society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๑๐ ของประชากรทั้งหมด หรือมีประชากรอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๗ / สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๒๐ หรือมีประชากรอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๑๔ และสังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super Aged Society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๒๘ ของประชากรทั้งหมดหรือมีประชากรอายุ ๖๕ ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ ๒๐

[๑๑] ตัวชี้วัดสัดส่วนทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ และอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จเป็นข้อมูลปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖

[๑๒] ร้อยละของจำนวนทารกแรกเกิดที่มีอายุน้อยกว่า ๒๘ วัน ที่มีน้ำหนักต่ำกว่า ๒,๕๐๐ กรัม

[๑๓] เกณฑ์องค์การอนามัยโลก มีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน

การเจ็บป่วยด้วยโรค NCDs ต่อประชากรแสนคน เท่ากับ ๘,๓๘๖ และในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖) มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๗.๐ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศ โดยมีการเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงมากที่สุด ร้อยละ ๓๔.๔ รองลงมา คือ โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง และโรคหลอดเลือด ที่ร้อยละ ๒๓.๖ ๑๙.๕ ๑๓.๐ และ ๙.๕ ตามลำดับ ภาคใต้มีโครงสร้างพื้นฐานระบบบริการสุขภาพ (โรงพยาบาลสังกัดมหาวิทยาลัย โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลชุมชน และสถานพยาบาลปฐมภูมิ) ครอบคลุมทั้งภาค รวมทั้งมีโรงพยาบาลเอกชนที่ได้การรับรองมาตรฐานสากล (Joint Commission International: JCI) จำนวน ๕ แห่ง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามัน สามารถให้บริการทางการแพทย์เฉพาะทางและการรักษาระดับสูงได้ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จำเป็นต้องปรับจากระบบรักษาเป็นระบบป้องกันและส่งเสริมสุขภาพเชิงรุกผ่านกลไกหน่วยบริการปฐมภูมิและอาสาสมัครสาธารณสุขในพื้นที่ มุ่งลดปัจจัยเสี่ยงและการคัดกรองเชิงลึกของโรค NCDs ในมิติพื้นที่และช่วงวัยของประชากร การยกระดับคุณภาพการดูแลสุขภาพแม่และเด็ก เสริมสร้างระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิที่มีประสิทธิภาพ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ

๒.๒.๓ การศึกษา ในช่วง ๕ ปี ที่ผ่านมา (ปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๗) ดัชนี HAI มิติการศึกษา มีแนวโน้มลดลงเล็กน้อยและส่วนใหญ่มีค่าสูงกว่าระดับประเทศ (ยกเว้นปี ๒๕๖๓ และ ๒๕๖๕) โดยในปี ๒๕๖๗ มีค่าดัชนีที่ ๐.๕๖๐๒ ลดลงจากปี ๒๕๖๓ ที่มีค่าเท่ากับ ๐.๕๖๖๕ (ลดลงร้อยละ ๑.๑) ในขณะที่ระดับประเทศมีค่าดัชนีที่ ๐.๕๒๘๒ เป็นผลมาจากตัวชี้วัด (๑) สัดส่วนเด็ก ๐ - ๕ ปี ที่มีพัฒนาการสมวัย[๑๔] ซึ่งแม้ว่าจะมีค่าดัชนีสูงกว่าระดับประเทศ แต่มีแนวโน้มลดลง โดยในปี ๒๕๖๗ ภาคใต้มีสัดส่วนเด็ก ๐ - ๕ ปี ที่มีพัฒนาสมวัย ร้อยละ ๘๒.๑ ลดลงจาก ร้อยละ ๘๘.๗ ในปี ๒๕๖๓ จังหวัดในภาคใต้ที่มีเด็ก ๐ - ๕ ปีมีพัฒนาการสมวัยต่ำสุดในปี ๒๕๖๗ จำนวน ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต (๓๕.๕) สงขลา (๗๓.๗) และสุราษฎร์ธานี (๗๕.๔) และตัวชี้วัด (๒) คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งแม้ว่าคะแนนเฉลี่ย O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของภาคจะสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ แต่มีแนวโน้มลดลง โดยในปี ๒๕๖๗ คะแนนเฉลี่ย O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเท่ากับ ๓๓.๓ ลดลงจาก ๓๔.๔ ในปี ๒๕๖๓ จังหวัดในภาคใต้ที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดในปี ๒๕๖๗ ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (๓๑.๔) ชุมพร (๓๑.๔) และพัทลุง (๓๑.๖) สะท้อนปัญหาเชิงคุณภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ถดถอย ประกอบกับข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง[๑๕] ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ ๖๓[๑๖] ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กกับขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีความแตกต่างกันค่อนข้างมากซึ่งสะท้อนจากคะแนนเฉลี่ย O-NET ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กกับขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน[๑๗] ขนาดของสถานศึกษาจึงมีผลโดยตรงต่อคุณภาพผลลัพธ์การเรียนรู้อย่างชัดเจน สะท้อนความเหลื่อมล้ำของการจัดสรรทรัพยากรการศึกษา แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษมีโอกาสและความพร้อมในด้านบุคลากร งบประมาณ และสื่อการเรียนการสอนมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งนักเรียน

---

[๑๔] เด็กอายุ ๙ ๑๘ ๓๐ ๔๒ และ ๖๐ เดือน ได้รับการประเมินพัฒนาการโดยใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) หรือคู่มือประเมินและส่งเสริมพัฒนาการเด็กกลุ่มเสี่ยง (DAIM) ที่ใช้คัดกรองเด็กทั่วไปที่ไม่มีอาการผิดปกติ โดยเป็นการประเมินอย่างเป็นระบบจากพฤติกรรมพัฒนาการตามอายุของเด็ก ๕ ด้าน ได้แก่ การเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา การเข้าใจภาษา การใช้ภาษา และการช่วยเหลือตนเองและสังคม

[๑๕] หลักเกณฑ์การจำแนกสถานศึกษาของ สพฐ. ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก (นักเรียน ๑๑๙ คนลงมา) ขนาดกลาง (นักเรียน ๑๒๐ -๗๑๙ คน) ขนาดใหญ่ (นักเรียน ๗๒๐ - ๑,๖๗๙ คน) ขนาดใหญ่พิเศษ (มีนักเรียน ๑,๖๘๐ คนขึ้นไป)

[๑๖] เฉพาะโรงเรียนในสังกัดของ สพฐ. ปี ๒๕๖๖

[๑๗] ปี ๒๕๖๐ – ๒๕๖๖ คะแนนเฉลี่ย O-NET ม.ปลาย (เฉพาะโรงเรียนสังกัด สพฐ.) ของโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษห่างกัน ๑.๒ – ๑.๔ เท่า

ส่วนใหญ่มาจากครัวเรือนยากจนหรือด้อยโอกาส[๑๘] รูปแบบการจัดสรรงบประมาณการศึกษาแบบรายหัว ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางได้รับการจัดสรรงบประมาณต่ำกว่า ทำให้เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางที่มีสัดส่วนร้อยละ ๖๓.๐ มีต้นทุนการบริหารจัดการศึกษาต่อหัวจริงสูงกว่า แต่กลับได้รับการจัดสรรทรัพยากรน้อยกว่า รวมทั้งการขาดแคลนบุคลากรครู สำหรับอัตราส่วนการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษามีแนวโน้มปรับตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศ สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านโอกาสในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ในด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาภาคใต้มีสถานศึกษาด้านอาชีวศึกษา จำนวน ๑๑๐ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๒ ของประเทศ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน ๓,๑๗๑ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๙ ของประเทศ และสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน ๖๔๐ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๓ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการศึกษาของภาคใต้ในระยะต่อไป ควรมุ่งสร้างระบบดูแลและการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการสมวัย ลดช่องว่างเพิ่มโอกาสทางการเรียนรู้อย่างเท่าเทียม ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐานอย่างเสมอภาคโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะ (ไม่ใช่วิชา) ที่จำเป็นในการพัฒนาการเรียนรู้ในอนาคต อาทิ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และทักษะอาชีพที่ตอบโจทย์เศรษฐกิจยุคใหม่ มุ่งเน้นการเพิ่มอัตราการสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ภาคธุรกิจในพื้นที่ และชุมชน เพื่อพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของภาคบริการและอุตสาหกรรมในพื้นที่ ตลอดจนยกระดับปรับเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาภาคอาชีวศึกษาให้สอดรับกับตลาดแรงงานภาคการผลิตและบริการในพื้นที่

๒.๒.๔ การมีงานทำและตลาดแรงงาน ในปี ๒๕๖๗ ภาคใต้มีแรงงานผู้มีงานทำประมาณ ๔.๔ ล้านคน โดยส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการ (ร้อยละ ๕๐.๙) รองลงมาเป็น ภาคเกษตร (ร้อยละ ๔๐.๙) สะท้อนโครงสร้างการจ้างงานที่พึ่งพากิจกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นและมีความผันผวนตามฤดูกาลและภาวะเศรษฐกิจภายนอกค่อนข้างสูง โดยกำลังแรงงานกว่าร้อยละ ๓๕ มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ขณะที่สัดส่วนแรงงานที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษามีแนวโน้มสูงขึ้น โดยในปี ๒๕๖๗ อยู่ที่ร้อยละ ๑๖.๓ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๓.๒ ในปี ๒๕๖๓ ในด้านผลิตภาพแรงงาน ในปี ๒๕๖๖ ผลิตภาพแรงงานของภาคอยู่ที่ ๑๖๔,๒๙๗ บาทต่อคน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๒๗๓,๑๖๑ บาทต่อคน โดยภาคอุตสาหกรรมมีผลิตภาพแรงงานสูงสุด ๒๖๒,๑๙๐ บาทต่อคน รองลงมา คือ ภาคบริการ ๒๑๕,๗๖๐ บาทต่อคน และภาคเกษตร ๖๑,๓๘๑ บาทต่อคน นอกจากนี้ยังพบว่า ปี ๒๕๖๗ ภาคใต้มีสัดส่วนแรงงานนอกระบบอยู่ในระดับสูงที่ร้อยละ ๕๙.๓ สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ ๕๒.๗ โดยกระจุกตัวหนาแน่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และชุมพร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบในภาคการเกษตร ส่งผลให้แรงงานจำนวนมากขาดหลักประกันทางสังคมและการคุ้มครองแรงงานที่เหมาะสม แม้อัตราการว่างงานของภาคใต้จะอยู่ในระดับต่ำที่ร้อยละ ๐.๙๕ และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศเล็กน้อย (ร้อยละ ๑.๐๐) อย่างไรก็ตาม ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนเพียงสถานการณ์การมีงานทำในเชิงปริมาณเท่านั้น ขณะที่ประเด็นท้าทายสำคัญของการพัฒนาตลาดแรงงานภาคใต้ยังคงอยู่ที่โครงสร้างการจ้างงานที่พึ่งพากิจกรรมมูลค่าเพิ่มต่ำ ระดับทักษะและการศึกษาของแรงงานที่ยังจำกัด ผลิตภาพแรงงานที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ และสัดส่วนแรงงานนอกระบบที่อยู่ในระดับสูง ซึ่งล้วนส่งผลต่อความมั่นคงในการทำงาน รายได้ของแรงงาน และขีดความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจภาคใต้ในภาพรวม ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรมุ่งยกระดับทักษะแรงงานและผลิตภาพแรงงานในทุกสาขาการผลิต โดยใช้การพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตแรงงานเป็นกลไกสำคัญ เพื่อให้แรงงานสามารถทำงาน

[๑๘] กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. ๒๐๒๖. ๕ ข้อค้นพบปลดล็อควิกฤตทุนมนุษย์สู่อนาคตที่เสมอภาค.

ได้ตรงกับความต้องการของเศรษฐกิจภาคเกษตร ประมง และภาคบริการ และการสร้างแรงจูงใจให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบความคุ้มครองทางสังคม

๒.๒.๕ รายได้ ความยากจน และความเหลื่อมล้ำ ภาคใต้ยังคงประสบปัญหาประชาชนมีรายได้ที่เติบโตช้า ทำให้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย/ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ครัวเรือนมีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้น ทำให้กระทบกำลังซื้อของประชาชน ในขณะเดียวกันสัดส่วนประชากรยากจนเพิ่มขึ้น เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตร (ร้อยละ ๔๑) ที่มีผลิตภาพแรงงานต่ำและพืชเศรษฐกิจหลักของภาคมีความผันผวนของราคาสูงตามอุปทานโลก โดยปี ๒๕๖๖ ครัวเรือนภาคใต้ที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคร้อยละ ๓๔.๕ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่ร้อยละ ๓๔.๑ ลดลงจากปี ๒๕๖๕ ที่ร้อยละ ๓๕.๑ ซึ่งเมื่อพิจารณาที่รายได้ของประชากรจะเห็นได้ว่า มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ ในขณะที่รายจ่ายและหนี้สินเพิ่มขึ้นในอัตราเร่ง และในปี ๒๕๖๖ ครัวเรือนภาคใต้มีรายได้เฉลี่ย ๓๕๙,๕๑๘ บาทต่อปี สูงกว่าระดับประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๔ ร้อยละ ๒๒.๙ และมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา ร้อยละ ๐.๔ สำหรับรายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนมีจำนวน ๒๙๑,๔๗๖ บาทต่อปี โดยหนี้สินครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับซื้ออสังหาริมทรัพย์และเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน สถานการณ์ทางการเงินดังกล่าวสะท้อนความเปราะบางทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในภาคใต้ที่ต้องเผชิญค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่สูงขึ้น สำหรับประชากรยากจนปี ๒๕๖๗ ภาคใต้มีสัดส่วนประชากรยากจนร้อยละ ๖.๐ สูงกว่าระดับประเทศที่ร้อยละ ๔.๙ โดยในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๗) สัดส่วนประชากรยากจนของภาคใต้มีแนวโน้มลดลง จากร้อยละ ๗.๔ ในปี ๒๕๖๓ เมื่อพิจารณาในเชิงพื้นที่ จังหวัดพัทลุง ระนอง และสตูล มีสัดส่วนประชากรยากจนสูงสุดของภาคและสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศมาอย่างต่อเนื่อง[๑๙] สภาพปัญหาดังกล่าวสะท้อนความเปราะบางทางเศรษฐกิจของประชากรที่พึ่งพิงรายได้จากพืชเศรษฐกิจหลักของภาค (ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผล) ที่มีความผันผวนสูงและขาดแหล่งรายได้ทางเลือกใหม่ๆ ที่มั่นคงและยั่งยืน ซึ่งจะช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างรายได้ที่มั่นคงของครัวเรือน และการลดรายจ่ายของครัวเรือน การขจัดความยากจนในครัวเรือนเปราะบางโดยเฉพาะพื้นที่/จังหวัดที่มีปัญหาความยากจนเรื้อรัง

๒.๒.๖ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ภาคใต้ประสบปัญหาการระบาดอย่างรุนแรงของยาเสพติดและการก่ออาชญากรรม โดยเฉพาะในเมืองท่องเที่ยวหลักของภาค ความถี่ของอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ โดยภาคใต้มีอัตราการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ต่อประชากรแสนคนในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี ๒๕๖๗ มีอัตราการแจ้งความคดีชีวิต ร่างกายฯ เท่ากับ ๑๗๓.๑ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่ ๑๔๑.๑ จำนวนคดีเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ ๒๗ จากปีที่ผ่านมา และในช่วง ๕ ปี (ปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗) ที่ผ่านมา จำนวนคดีเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑๐.๐ ต่อปี โดยคดีที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่อยู่ในเมืองท่องเที่ยวหลักของภาค อาทิ จังหวัดภูเก็ต (๓๒๕.๗) กระบี่ (๒๑๖.๒) และพังงา (๒๐๙.๙) ซึ่งสะท้อนภาพความรุนแรงและเรื้อรังของปัญหาอาชญากรรมและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในเมืองท่องเที่ยวหลักที่เป็นแหล่งรายได้หลักของภาค ภาคใต้ยังประสบปัญหายาเสพติดที่รุนแรงและสูงกว่าระดับประเทศมาอย่างต่อเนื่อง โดยปี ๒๕๖๗ มีอัตราคดียาเสพติดต่อประชากรแสนคน เท่ากับ ๗๗๒.๙ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่ ๕๗๐.๗ สภาพปัญหายาเสพติดที่รุนแรงของภาคจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทุนมนุษย์มีผลิตภาพแรงงานลดลง ภาครัฐต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก

---

[๑๙] เมื่อพิจารณาจากฐานข้อมูล TPMAP พบว่า คนจนในพื้นที่ภาคใต้ส่วนใหญ่จะจนในมิติเศรษฐกิจ มาตรฐานความเป็นอยู่ การคุ้มครองทางสังคม และการศึกษา

ในการบำบัดและปราบปราม จังหวัดที่มีอัตราคดียาเสพติดสูงสุด ได้แก่ จังหวัดระนอง (๑,๔๙๔) ชุมพร (๑,๐๒๕) และสุราษฎร์ธานี (๘๙๙) ตามลำดับ เนื่องจากจังหวัดระนองเป็นจังหวัดชายแดนที่สามารถเชื่อมต่อกับพื้นที่เกาะสองของเมียนมา จึงกลายเป็นเส้นทางสำคัญในการลำเลียงยาเสพติดจากเมียนมาเข้าสู่ประเทศไทย และจังหวัดชุมพรเป็นอีกจังหวัดที่มีพรมแดนติดกับเขตตะนาวศรีของเมียนมา และยังเชื่อมโยงกับภาคกลางของประเทศ จึงเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดที่มาจากเมียนมา ภาคเหนือ และภาคกลาง เพื่อเข้าสู่พื้นที่ภาคใต้ นอกจากนี้ ภาคใต้ยังเผชิญปัญหาความไม่ปลอดภัยในการสัญจรบนท้องถนนโดยเฉพาะในเมืองท่องเที่ยวและหัวเมืองหลักของภาคใต้ สะท้อนจากอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๗ มีการเสียชีวิตที่เกิดจากอุบัติเหตุจราจรทางบกของรถทุกประเภทและคนเดินเท้าต่อประชากรแสนคนและในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ อัตราการเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี ๒๕๖๗ มีอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อประชากรแสนคน เท่ากับ ๒๗.๒ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่ ๒๖.๙ จำนวนการเสียชีวิตเพิ่มขึ้นร้อยละ ๘.๐ จากปีที่ผ่านมา และในช่วง ๓ ปีที่ผ่านมา[๒๐] (ปี ๒๕๖๕ - ๒๕๖๗) จำนวนการเสียชีวิตเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๐ โดยอุบัติบนท้องถนนและการเสียชีวิตส่วนใหญ่เกิดในจังหวัดหัวเมืองเศรษฐกิจและเมืองท่องเที่ยวหลักของภาค อาทิ จังหวัดชุมพร (๔๐.๔) ภูเก็ต (๓๗.๕) พังงา (๓๓.๕) สุราษฎร์ธานี (๓๐.๑) กระบี่ (๓๐.๒) และสงขลา (๒๘.๓) ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศ สภาพปัญหาดังกล่าวสะท้อนการพัฒนาคนด้านคมนาคมที่ยังไม่ปลอดภัยและทำให้เกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สิน และการสูญเสียผลิตภาพความเสี่ยงที่จะเพิ่มประชากรที่พิการ ต้นทุนทางการแพทย์และการใช้ทรัพยากรสาธารณะอื่น ๆ กระทบต่อภาพความเชื่อมั่นในการสัญจรบนท้องถนนที่ปลอดภัยของนักท่องเที่ยว รวมทั้งยังเกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและส่งผลกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องเร่งยกระดับคุณภาพความปลอดภัยในการสัญจรบนท้องถนน การลงทุนด้านความปลอดภัย พัฒนากลไกที่มีประสิทธิภาพและบูรณาการกับชุมชนพื้นที่/และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเตรียมความพร้อมและรับมือในการบริหารจัดการความปลอดภัยบนท้องถนน เพื่อลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจในระยะยาว

๒.๒.๗ การมีส่วนร่วมทางสังคม ภาคใต้มีค่าดัชนี HAI มิติด้านการมีส่วนร่วมสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศมาอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๗ มีองค์กรชุมชน ๑๖๐.๘ แห่งต่อประชากรแสนคน เพิ่มขึ้นจาก ๑๖๐.๔ ในปี ๒๕๖๖ และสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศที่ ๑๔๔.๙ สะท้อนความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการเป็นกลไกสำคัญขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหา/หรือขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ ประกอบกับประชากรภาคใต้มีสัดส่วนการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ จึงเป็นโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้/การเข้าถึงข้อมูลและความรู้ได้ตามความต้องการเพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงานโดยเฉพาะแรงงานในภาคเกษตรและภาคบริการสำคัญของพื้นที่

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑ ทรัพยากรป่าไม้ ปี ๒๕๖๗ ภาคใต้มีพื้นที่ป่าไม้ ๙.๕ ล้านไร่ สูงเป็นอันดับ ๔ ของประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒ ของพื้นที่ภาค และร้อยละ ๙.๓ ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศ ในช่วงปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๗ พื้นที่ป่าไม้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๐๑ ต่อปี จากการขยายตัวของป่าไม้ธรรมชาติ และการปลูกป่าเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ พื้นที่ป่าไม้อยู่ตามแนวเทือกตะนาวศรี เทือกเขาภูเก็ต และเทือกเขานครศรีธรรมราช โดยเฉพาะจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๗ รองลงมา คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ ๑๒.๐ ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำสำคัญเพื่อใช้ในการเกษตรและอุปโภค

[๒๐] ไม่นับรวมช่วงที่มีการระบาดของ COVID-19 เนื่องจากจำนวนการตายอุบัติเหตุลดลงเนื่องจากการกำหนดมาตรการจำกัดการเดินทางข้ามจังหวัด ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อจำนวนการเกิดอุบัติเหตุ

บริโภค และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและเชิงนิเวศที่สำคัญของภาค นอกจากนี้ ป่าไม้ยังเป็นแหล่งดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และสารพิษในอากาศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงยังจำเป็นต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำ ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการติดตามและเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ การควบคุมการบุกรุกพื้นที่ป่า โดยเฉพาะพื้นที่ป่าต้นน้ำ การพัฒนาฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนการส่งเสริมการสร้างรายได้จากการขายคาร์บอนเครดิต (Carbon Credit) โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

๒.๓.๒ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ภาคใต้มีทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่หลากหลาย และมีบทบาทสำคัญในภาคเศรษฐกิจของภาค ทั้งด้านการประมง อุตสาหกรรมการผลิต และการท่องเที่ยว ปี ๒๕๖๓ ภาคใต้มีพื้นที่ป่าชายเลน ๑.๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๙ ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งประเทศ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่จังหวัดพังงา สตูล และกระบี่ ในช่วงปี ๒๕๕๗ – ๒๕๖๓ ป่าชายเลนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๒ ต่อปี ในปี ๒๕๖๗ ภาคใต้มีพื้นที่ศักยภาพเป็นแหล่งหญ้าทะเล ๑.๔ แสนไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๘ ของพื้นที่ศักยภาพทั้งประเทศ รวมทั้งมีพื้นที่แนวปะการัง ๑.๒ แสนไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๑ เมื่อเทียบกับแนวปะการังทั้งประเทศ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี พังงา และกระบี่ ตามลำดับ และมีสภาพสมบูรณ์ปานกลางและสมบูรณ์ดี เป็นแหล่งอาหารของสัตว์ทะเล แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญของภาค โดยในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ คุณภาพน้ำทะเลของภาคใต้อยู่ในเกณฑ์พอใช้ - ดีมาก อย่างไรก็ตาม ในปี ๒๕๖๗ พบปรากฏการณ์น้ำทะเลเปลี่ยนสี โดยพบมากในจังหวัดภูเก็ตและชุมพร สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการระบายน้ำทิ้งโดยไม่ผ่านการบำบัด ปัญหามลพิษทางทะเล และปัญหาขยะทะเล ส่งผลให้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเสื่อมโทรม นอกจากนี้ ภาคใต้ยังประสบปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ในปี ๒๕๖๖ มีพื้นที่กัดเซาะชายฝั่งร้อยละ ๔๐.๒ เมื่อเทียบกับพื้นที่กัดเซาะทั้งประเทศ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ฝั่งอ่าวไทย โดยจังหวัดสงขลามีการกัดเซาะมากที่สุด (๙.๖ กิโลเมตร) รองลงมา คือ จังหวัดระนอง (๗.๓ กิโลเมตร) และตรัง (๖.๔ กิโลเมตร) ตามลำดับ ส่งผลกระทบต่อชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเล ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคธุรกิจในการบริหารจัดการ อนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน การป้องกันและลดผลกระทบจากมลพิษจากแหล่งกำเนิดมลพิษ (ต้นทาง) ก่อนลงสู่ทะเล พัฒนาระบบติดตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างต่อเนื่อง เพื่อบริหารจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของพื้นที่และมีความยั่งยืน ทั้งนี้ ควรมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้มาตรการเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยอาศัยธรรมชาติเป็นฐาน (Nature-based Solutions: NbS)

๒.๓.๓ ทรัพยากรน้ำ ภาคใต้ประกอบด้วย ๓ ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนบน ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีแหล่งน้ำสำคัญ ๙ แหล่ง ประกอบด้วย แม่น้ำชุมพร แม่น้ำหลังสวน แม่น้ำตรัง แม่น้ำปากพนัง แม่น้ำตาปี ทะเลน้อย ทะเลหลวง ทะเลสาบสงขลา และแม่น้ำพุมดวง มีต้นกำเนิดจากป่าต้นน้ำบริเวณแนวเทือกตะนาวศรี เทือกเขาภูเก็ต และเทือกเขานครศรีธรรมราช และไหลลงสู่ทะเลทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน ปี ๒๕๖๗ คุณภาพน้ำของภาคใต้โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ยกเว้นจังหวัดสงขลาที่มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ โดยในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมาคุณภาพน้ำในภาคใต้อยู่ในเกณฑ์ดีการพัฒนาแหล่งน้ำของภาคมีเขื่อนรัชชประภาเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่มีความจุ ๕,๖๓๘.๘๔ ล้านลูกบาศก์เมตร และโครงการพัฒนาแหล่งน้ำอื่น ๆ ความจุเก็บน้ำรวมทั้งสิ้น ๕,๖๔๒.๑๑ ล้านลูกบาศก์เมตร รองรับความต้องการใช้น้ำเพื่อประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค ภาคการเกษตร อุตสาหกรรม ท่องเที่ยว การผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำ

และการบรรเทาอุทกภัย จะเห็นได้ว่าปริมาณน้ำต้นทุนที่กักเก็บถึงร้อยละ ๙๙.๙๔ อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนบน ในขณะที่พื้นที่ลุ่มน้ำอื่นมีปริมาณน้ำต้นทุนที่กักเก็บได้น้อยมาก ส่งผลให้การกระจายน้ำไม่ทั่วถึงและไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำ โดยเฉพาะในพื้นที่เศรษฐกิจ พื้นที่บริเวณชายฝั่งและพื้นที่เกาะที่มีความต้องการใช้น้ำเพื่อการท่องเที่ยวจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่หนาแน่นในฤดูแล้ง และพื้นที่ชนบทที่ระบบประปายังไม่ทั่วถึง นอกจากนี้ ยังพบปัญหาน้ำป่าไหลหลากบริเวณที่ราบลุ่มบริเวณภูเขาต้นน้ำ และน้ำท่วมขังบริเวณพื้นที่ปลายลุ่มน้ำ โดยเฉพาะพื้นที่รอบทะเลสาบสงขลา เนื่องจากระบบระบายน้ำไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จำเป็นต้องบูรณาการการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการบริหารจัดการน้ำอย่างแม่นยำ พัฒนาระบบกักเก็บน้ำและระบายน้ำที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบการจัดสรรน้ำให้ทั่วถึงครอบคลุมทั้งการอุปโภคบริโภค การท่องเที่ยว การเกษตร อุตสาหกรรม เพื่อสร้างความมั่นคงของน้ำในภาคการผลิต การบริหารจัดการน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาพื้นที่ป่าต้นน้ำ เพื่อเพิ่มความสามารถในการกักเก็บน้ำ และบรรเทาความรุนแรงของน้ำท่วมและน้ำแล้ง ตลอดจนการเพิ่มประสิทธิภาพในการระบายน้ำ พัฒนาระบบเฝ้าระวังและป้องกันน้ำท่วม

๒.๓.๔ ทรัพยากรดิน ภาคใต้มีประเภทดินที่หลากหลายตามลักษณะทางธรณีวิทยาและสภาพอากาศของแต่ละพื้นที่ อาทิ ดินลูกรังหรือดินลาเทอไรต์ บริเวณพื้นที่ดอนและพื้นที่ลาดชัน เหมาะกับการเพาะปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมัน ดินภูเขาเหมาะแก่การปลูกไม้ยืนต้น ดินทรายบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลเหมาะแก่การปลูกพืชไร่หรือพืชอายุสั้นที่มีระบบรากสั้น และดินอินทรีย์บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำเหมาะกับพืชที่ต้องการน้ำมาก อย่างไรก็ตาม ดินของภาคใต้มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำสำหรับเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะปัญหาดินเค็มบริเวณที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเลจังหวัดพังงา ตรัง และกระบี่ และปัญหาดินเปรี้ยวในพื้นที่น้ำท่วมถึงและที่ราบลุ่มริมฝั่งทะเล โดยเฉพาะจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ ยังพบการชะล้างพังทลายของหน้าดินบริเวณพื้นที่ภูเขาสูงและพื้นที่ลาดชัน พบมากในพื้นที่จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี ระนองและพังงา ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งอนุรักษ์และฟื้นฟูดินในพื้นที่เสี่ยง การส่งเสริมการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพดินและการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมการปรับปรุงดินมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในภาคการเกษตร

๒.๓.๕ ขยะมูลฝอย ปี ๒๕๖๗ ภาคใต้มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้น ๓.๐ ล้านตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๐ ของปริมาณขยะรวมทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา ร้อยละ ๓.๔ และในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมาปริมาณขยะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๔.๖ ตันต่อปี จากการขยายตัวของเมืองและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ภาคใต้มีสัดส่วนปริมาณขยะที่กำจัดถูกต้องต่อปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ร้อยละ ๒๖.๖ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีสัดส่วนร้อยละ ๓๘.๓ รวมทั้งมีปริมาณขยะที่กำจัดไม่ถูกต้องเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีปริมาณขยะตกค้างจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารจัดการขยะที่ยังขาดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ภาคใต้ยังมีปัญหาขยะทะเลที่ส่งผลกระทบต่อแนวปะการังและสัตว์ทะเลหายาก อาทิ เต่าทะเล และพะยูน โดยมีการพบสัตว์ทะเลหายากเกยตื้นเพิ่มขึ้นจากการถูกรัดด้วยเศษเชือก เศษอวน และพลาสติกในจังหวัดนครศรีธรรมราช สตูล และชุมพร ทำให้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีความเสื่อมโทรม ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จะต้องมุ่งเน้นการลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง การสร้างระบบคัดแยกและรีไซเคิล (Recycle) ขยะของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างขีดความสามารถในการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถกำจัดขยะได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ สนับสนุนและส่งเสริมการลงทุนในเทคโนโลยีรีไซเคิลและการจัดการขยะที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

๒.๓.๖ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (อุทกภัย) ในช่วงปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖ ภาคใต้เกิดอุทกภัยอย่างต่อเนื่องและมีความถี่และรุนแรงมากขึ้นจากความผันผวนทางสภาพภูมิอากาศ โดยมีครัวเรือนที่ประสบอุทกภัยเฉลี่ย ๑๘๕,๒๐๓ ครัวเรือนต่อปี สร้างความเสียหายต่อพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีพื้นที่เกษตรกรรมที่มีปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก รวม ๑.๗ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๙.๙ ของพื้นที่เกษตรกรรมของภาค โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณรอบทะเลสาบสงขลา และยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อความต่อเนื่องของภาคการผลิต การจ้างงาน ฐานรายได้ และความเป็นอยู่ของประชากร และสร้างความเสียหายในพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญของภาค (เมืองหาดใหญ่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และภูเก็ต) ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ การใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาระบบเฝ้าระวัง เตือนภัย และวางแผนการใช้ประโยชน์พื้นที่ เพื่อลดผลกระทบและความเสียหายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการพัฒนาภาคใต้

ภายใต้บริบทเศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน แนวโน้มเชิงโครงสร้างหลายประการกำลังเข้ามากำหนดเงื่อนไขใหม่ของการพัฒนาในระดับประเทศและพื้นที่ สำหรับภาคใต้ การเปลี่ยนแปลงจากภายนอกเกิดขึ้นพร้อมกันหลายมิติ และส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของภาคอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่เพิ่มความสำคัญของกติกาการค้า ความน่าเชื่อถือของระบบการผลิต และความมั่นคงของห่วงโซ่อุปทาน การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่กระทบโครงสร้างแรงงาน รูปแบบอุปสงค์ และความสามารถในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เพิ่มความเสี่ยงต่อความต่อเนื่องของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนเงื่อนไขการแข่งขัน ลดความได้เปรียบเดิม และเพิ่มความสำคัญของทักษะและผลิตภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจ ซึ่งรูปแบบการผลิตและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบเดิมอาจไม่สามารถรองรับเงื่อนไขการแข่งขัน ความไม่แน่นอน และความเสี่ยงที่เพิ่มสูงขึ้นได้อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ที่พึ่งพาภาคเกษตร ประมง การท่องเที่ยว และภาคบริการที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรภายในพื้นที่เป็นหลัก เมื่อพิจารณาร่วมกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างภายในพื้นที่ ทั้งด้านโครงสร้างแรงงาน ความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความพร้อมของระบบการผลิตและการจัดการภาคใต้จึงเผชิญแรงกดดันทั้งในมิติของขีดความสามารถในการปรับตัว และการยกระดับศักยภาพในระยะยาว บริบทดังกล่าวสะท้อนความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมและปรับตัว เพื่อรับมือกับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้น และเปลี่ยนความท้าทายเป็นโอกาสในการพัฒนาของภาคอย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียดบริบทการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ดังนี้

๓.๑ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ส่งผลให้ดุลอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป โดยประเทศมหาอำนาจใช้การค้า การลงทุน และกติกาทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์มากขึ้น ส่งผลให้การเติบโตของเศรษฐกิจโลกไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยต้นทุนหรือประสิทธิภาพการผลิตเพียงอย่างเดียว หากแต่ให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือ ความมั่นคงของห่วงโซ่อุปทาน และขีดความสามารถในการปฏิบัติตามกติกาและมาตรฐานของประเทศและพื้นที่มากขึ้น ภายใต้บริบทดังกล่าว ภาคใต้ต้องเผชิญกับแรงกดดันและความท้าทายจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อโครงสร้างเศรษฐกิจหลักของภาคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนี้

๓.๑.๑ ความท้าทายของฐานเกษตรและประมงภาคใต้ภายใต้กติกาการค้าและมาตรฐานระหว่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ทำให้ประเทศคู่ค้าใช้กติกาทางการค้าและมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย แรงงาน และสิทธิมนุษยชนเป็นเครื่องมือกำหนดอิทธิพลและจัดระเบียบเศรษฐกิจโลกมากขึ้น อาทิ กฎระเบียบว่าด้วยสินค้าปลอดการทำลายป่าของสหภาพยุโรป (EUDR) และมาตรการต่อต้านการทำประมงผิดกฎหมายฯ (IUU) ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสินค้าเกษตรและสินค้าประมงที่เป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญของภาคใต้ อาทิ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อน และสินค้าประมง ภายใต้บริบทดังกล่าว ผู้ผลิตและผู้ประกอบการในภาคใต้ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตที่ส่งผลให้มีต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น ความเสี่ยงในการเข้าถึงตลาดมูลค่าสูง และความผันผวนของรายได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ระบบการผลิตและการจัดการข้อมูลยังไม่สามารถรองรับการตรวจสอบย้อนกลับได้อย่างครบถ้วน ส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรและประมงของภาคใต้มีแนวโน้มถูกจำกัดในระยะยาว ดังนั้น ภาคใต้จำเป็นต้องเร่งยกระดับมาตรฐานการผลิตให้สอดคล้องกับกติกาการค้าและมาตรฐานระหว่างประเทศ เพื่อรักษาความสามารถในการเข้าถึงตลาดมูลค่าสูง ลดความเสี่ยงจากการเงื่อนไขทางการค้าที่เข้มข้นขึ้น และเสริมสร้างฐานเศรษฐกิจเกษตร ประมง และอาหารที่ปลอดภัยและยั่งยืน

๓.๑.๒ ความมั่นคงและความน่าเชื่อถือของห่วงโซ่อุปทาน ความผันผวนทางภูมิรัฐศาสตร์ทำให้ประเทศและนักลงทุนให้ความสำคัญกับความมั่นคง ความต่อเนื่อง และความน่าเชื่อถือของห่วงโซ่อุปทานมากขึ้น พื้นที่ที่มีความเสี่ยงด้านการผลิต การขนส่ง หรือไม่สามารถแสดงข้อมูลแหล่งที่มาและมาตรฐานการผลิตได้อย่างชัดเจน มีแนวโน้มสูญเสียความน่าสนใจในการลงทุน สำหรับภาคใต้ซึ่งพึ่งพาภาคเกษตร ประมง และการท่องเที่ยวเป็นฐานเศรษฐกิจหลัก หากระบบการผลิตและโลจิสติกส์ยังขาดการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบและไม่สามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้การลงทุนใหม่ชะลอตัว การจ้างงานไม่ขยายตัว และการยกระดับมูลค่าเพิ่มของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่เป็นไปได้อย่างจำกัด ประกอบกับภาคใต้ซึ่งมีผู้ประกอบการและเกษตรกรรายย่อยจำนวนมาก ยังมีข้อจำกัดด้านระบบข้อมูลการผลิตที่กระจัดกระจายและมาตรฐานการผลิตที่ไม่สม่ำเสมอ ส่งผลให้สินค้าและบริการจำนวนหนึ่งไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับตลาดได้อย่างเพียงพอ และมีแนวโน้มถูกจำกัดบทบาทอยู่ในกิจกรรมมูลค่าเพิ่มต่ำ หากไม่เร่งยกระดับความโปร่งใสของห่วงโซ่อุปทาน ดังนั้น ภาคใต้จำเป็นต้องเสริมความมั่นคงของห่วงโซ่อุปทานควบคู่กับการพัฒนาระบบข้อมูลและการตรวจสอบย้อนกลับที่เชื่อถือได้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่การลงทุนและรักษาความสามารถในการแข่งขันในตลาดที่ให้ความสำคัญกับความมั่นคง ความโปร่งใสและมาตรฐานสากลมากขึ้น

๓.๑.๓ ภูมิรัฐศาสตร์กับโอกาสการเชื่อมโยงความร่วมมือระดับภูมิภาคของภาคใต้ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์จะก่อให้เกิดแรงกดดันและความไม่แน่นอนต่อเศรษฐกิจโลก แต่ในอีกด้านหนึ่งยังเป็นแรงผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเร่งสร้างความร่วมมือเพื่อลดความเสี่ยงและเสริมสร้างอำนาจต่อรองในเวทีโลก ภาคใต้ของประเทศไทยมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาคหลายกรอบ อาทิ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) กรอบความร่วมมือการเติบโตสามฝ่าย อินโดนีเซีย – มาเลเซีย – ไทย (Indonesia – Malaysia – Thailand Growth Triangle: IMT-GT) ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (BIMSTEC) รวมถึงความร่วมมือเฉพาะพื้นที่อย่าง พื้นที่พัฒนาร่วมไทย - มาเลเซีย (JDA) และคณะกรรมการว่าด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมสำหรับพื้นที่ชายแดนไทย - มาเลเซีย (Thailand - Malaysia Committee on Joint Development Strategy for Border Areas: JDS) ด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อ

การเชื่อมโยงเศรษฐกิจภูมิภาค เสถียรภาพทางสังคมในพื้นที่ส่วนใหญ่ และศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อาหาร และบริการสุขภาพ ภาคใต้มีโอกาสในการพัฒนาบทบาทเป็นพื้นที่รองรับการค้า การท่องเที่ยว และความร่วมมือทางเศรษฐกิจข้ามพรมแดน รวมถึงการเชื่อมโยงกับตลาดใหม่ ภายใต้บริบทเศรษฐกิจโลกที่มีการแข่งขันสูงและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ภาคใต้ควรใช้ประโยชน์จากกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคในการเสริมสร้างบทบาททางเศรษฐกิจของพื้นที่ เพิ่มขีดความสามารถในการเชื่อมโยงกับตลาดและห่วงโซ่มูลค่าในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ เพื่อขยายโอกาสทางเศรษฐกิจและลดความเสี่ยงจากความผันผวนของเศรษฐกิจโลก

จากการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ทำให้โลกให้ความสำคัญกับกติกา ความน่าเชื่อถือ และความต่อเนื่องของระบบการผลิตดังกล่าว ภาคใต้จำเป็นต้องปรับทิศทางการพัฒนาในเชิงระบบ โดยต้องเร่งยกระดับมาตรฐานการผลิตและบริการในกิจกรรมเศรษฐกิจหลัก เสริมสร้างความมั่นคงและความต่อเนื่องของห่วงโซ่อุปทาน และพัฒนาระบบข้อมูลและการตรวจสอบย้อนกลับที่มีความโปร่งใสและเชื่อถือได้ นอกจากนี้ ภาคใต้จำเป็นต้องต่อยอดศักยภาพเชิงพื้นที่และความร่วมมือระดับภูมิภาค เพื่อสร้างบทบาททางเศรษฐกิจที่สามารถเชื่อมโยงกับตลาดและห่วงโซ่มูลค่าในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ อันจะเป็นฐานสำคัญในการรักษาความสามารถในการแข่งขันและกำหนดทิศทางการพัฒนาในระยะต่อไป

๓.๒ การเข้าสู่สังคมสูงวัย การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลต่อโครงสร้างแรงงาน รูปแบบการบริโภค งบประมาณด้านสวัสดิการและสาธารณสุขที่จะเพิ่มขึ้น และศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระยะยาว สำหรับภาคใต้ของประเทศไทย สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและคาดว่าจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete Aged Society) ในปี ๒๕๗๑ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อโครงสร้างแรงงาน และฐานเศรษฐกิจสำคัญของภาค ดังนี้

๓.๒.๑ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแรงงานและข้อจำกัดด้านผลิตภาพแรงงานของภาคใต้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรทำให้สัดส่วนประชากรวัยแรงงานของภาคใต้ลดลงอย่างต่อเนื่อง เพิ่มความเสี่ยงด้านการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร ภาคบริการและการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจหลักของพื้นที่ แนวโน้มดังกล่าวก่อให้เกิดแรงกดดันต่อต้นทุนแรงงานและต้นทุนการผลิต เพิ่มการพึ่งพาแรงงานต่างด้าว ขณะเดียวกัน โครงสร้างแรงงานของภาคใต้มีแนวโน้มที่แรงงานสูงวัยเพิ่มขึ้น ขณะที่ทักษะแรงงานจำนวนมากยังไม่สอดคล้องกับเทคโนโลยีและรูปแบบการทำงานสมัยใหม่ ส่งผลให้การเติบโตของผลิตภาพแรงงานเป็นไปอย่างจำกัด หากไม่สามารถปรับรูปแบบการทำงาน การพัฒนาทักษะ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อรองรับแรงงานทุกช่วงวัยได้อย่างเหมาะสม เศรษฐกิจของภาคอาจถูกจำกัดอยู่ในกิจกรรมมูลค่าเพิ่มต่ำและสูญเสียความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว ดังนั้น ภาคใต้จำเป็นต้องเร่งปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแรงงานควบคู่กับการยกระดับผลิตภาพแรงงาน เพื่อรักษาความต่อเนื่องของการผลิตและบริการ และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจภาคใต้ภายใต้ข้อจำกัดของสัดส่วนประชากรวัยแรงงานที่ลดลง

๓.๒.๒ ความต้องการด้านสุขภาพที่เพิ่มขึ้นและความท้าทายของระบบบริการสาธารณสุข การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบปัญหาด้านสุขภาพของประชากร โดยมีแนวโน้มพบโรค NCDs เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจเพิ่มขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการบริการด้านสาธารณสุขและการดูแลระยะยาวที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ในหลายพื้นที่ของภาคใต้ระบบบริการสาธารณสุขยังเผชิญปัญหาการขาดแคลนบุคลากร หากไม่สามารถเสริมความพร้อมของระบบบริการดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม แรงกดดันต่อระบบสาธารณสุขและคุณภาพชีวิตของประชากรสูงอายุจะเพิ่ม

สูงขึ้นในระยะยาว ดังนั้น ภาคใต้จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมของระบบบริการสาธารณสุขและการดูแลผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป ปรับทิศทางจากระบบสุขภาพที่มุ่งเน้นการรักษาสู่ระบบป้องกันและส่งเสริมสุขภาพเชิงรุกที่ลดปัจจัยเสี่ยงของโรค เพิ่มการดูแลต่อเนื่องในชุมชน และยกระดับการเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ เพื่อส่งเสริมการมีสุขภาวะที่ดีของประชาชนและลดภาระต่อระบบสาธารณสุขในอนาคต

๓.๒.๓ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอุปสงค์และโอกาสของเศรษฐกิจสุขภาพภาคใต้ การเข้าสู่สังคมสูงวัยส่งผลให้ความต้องการสินค้าและบริการด้านสุขภาพ การดูแลผู้สูงอายุ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และสินค้าอาหารเพื่อสุขภาพเพิ่มสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่เพียงเป็นแรงกดดันต่อระบบบริการ หากยังเป็นโอกาสสำคัญในการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคใต้สู่กิจกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานสุขภาวะ ภาคใต้มีศักยภาพในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ดังกล่าวจากฐานเศรษฐกิจด้านการแพทย์ การท่องเที่ยว และอาหาร หากสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมเหล่านี้อย่างเป็นระบบ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของอุปสงค์จะกลายเป็นโอกาสในการสร้างรายได้และอาชีพรูปแบบใหม่ อย่างไรก็ตาม การใช้ประโยชน์จากโอกาสดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานบริการ การพัฒนาบุคลากร และระบบสนับสนุนที่เหมาะสมเพื่อให้เศรษฐกิจสุขภาพ สามารถเติบโตได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ดังนั้น ภาคใต้ควรต่อยอดศักยภาพด้านสุขภาพ การท่องเที่ยว และอาหาร เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสุขภาพที่สามารถตอบสนองต่ออุปสงค์ของสังคมสูงวัย ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกช่วงวัยในพื้นที่

จากการเข้าสู่สังคมสูงวัยที่ส่งผลต่อโครงสร้างแรงงาน ความต้องการบริการด้านสุขภาพ และรูปแบบอุปสงค์ของตลาดดังกล่าว ภาคใต้จำเป็นต้องปรับทิศทางการพัฒนาในเชิงระบบ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร โดยเร่งยกระดับทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับโครงสร้างแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงานและศักยภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เสริมความพร้อมของระบบบริการสาธารณสุขและการดูแลผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น และต่อยอดการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์สังคมสูงวัยไปสู่การพัฒนากิจกรรมเศรษฐกิจด้านสุขภาพที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างยั่งยืน

๓.๓ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นแนวโน้มระดับโลกที่ทวีความรุนแรงและต่อเนื่องมากขึ้น ส่งผลให้เงื่อนไขในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ ผลกระทบดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หากแต่เชื่อมโยงโดยตรงกับความต่อเนื่องของระบบการผลิต การจ้างงาน และฐานรายได้ของประชากร สำหรับภาคใต้ซึ่งพึ่งพาภาคเกษตร ประมง และการท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่งเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจึงส่งผลกระทบต่อฐานเศรษฐกิจสำคัญของภาคในหลายมิติ ดังนี้

๓.๓.๑ ผลกระทบต่อฐานการผลิตภาคเกษตรและประมงของภาคใต้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้ฐานการผลิตด้านเกษตรและประมงของภาคใต้เผชิญความไม่แน่นอนเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพผลผลิตของพืชเศรษฐกิจและสัตว์น้ำ ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกร ชาวประมง และผู้เพาะเลี้ยงมีความผันผวนสูงขึ้น และกระทบต่ออุตสาหกรรมต่อเนื่องด้านอาหารและการแปรรูป หากไม่สามารถปรับระบบการผลิตและการบริหารจัดการให้รองรับเงื่อนไขสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป ฐานเศรษฐกิจระดับชุมชนของภาคใต้จะมีความเปราะบางเพิ่มขึ้นในระยะยาว ดังนั้น ภาคใต้จำเป็นต้องเสริมความสามารถในการปรับตัวของฐานการผลิตภาคเกษตรและประมง ผ่านการปรับระบบการผลิตให้มีความยืดหยุ่นต่อสภาพอากาศ การบริหารจัดการความเสี่ยงของเกษตรกรและชุมชน การใช้ข้อมูล

และเทคโนโลยีสนับสนุนการตัดสินใจ ตลอดจนการเชื่อมโยงการผลิตกับตลาดและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เพื่อลดความผันผวนของรายได้และเสริมความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก

๓.๓.๒ ความเสี่ยงต่อการท่องเที่ยวและกิจกรรมเศรษฐกิจชายฝั่ง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลต่อความต่อเนื่องของกิจกรรมท่องเที่ยวและการดำเนินธุรกิจในพื้นที่ชายฝั่ง โดยสภาพอากาศที่รุนแรงและคาดการณ์ได้ยากขึ้น เช่น พายุ คลื่นลมแรง และฝนตกหนัก กระทบต่อความสามารถในการให้บริการ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และความเชื่อมั่นของตลาด ส่งผลให้รายได้และการจ้างงานของผู้ประกอบการในพื้นที่มีความไม่แน่นอนเพิ่มขึ้น ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว รูปแบบการท่องเที่ยวที่พึ่งพาฤดูกาลและสภาพอากาศเป็นหลักจะเผชิญข้อจำกัดมากขึ้น ดังนั้น ภาคใต้จำเป็นต้องยกระดับความยืดหยุ่นของการท่องเที่ยวและกิจกรรมเศรษฐกิจชายฝั่ง ผ่านการปรับรูปแบบกิจกรรมและการบริหารจัดการให้รองรับสภาพอากาศที่ผันผวน และใช้ประโยชน์จากความแตกต่างของฤดูกาลระหว่างฝั่งอันดามันและอ่าวไทย เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถดำเนินได้ตลอดปี และรักษาบทบาทของภาคการท่องเที่ยวในฐานะเครื่องยนต์เศรษฐกิจสำคัญของพื้นที่

๓.๓.๓ มิติทางสังคม ความเป็นอยู่ และแรงงานภายใต้สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ความถี่และความรุนแรงของภัยพิบัติที่เพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น อุทกภัยและพายุ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในหลายพื้นที่ของภาคใต้ ทั้งในมิติของที่อยู่อาศัย ทรัพย์สิน และความมั่นคงในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในด้านแรงงาน สภาพอากาศที่ผันผวนและเหตุการณ์สุดขั้วที่เกิดถี่ขึ้น ส่งผลให้การทำงานในภาคที่พึ่งพากิจกรรมกลางแจ้งและทรัพยากรพื้นที่ อาทิ เกษตร ประมง ก่อสร้าง และบริการในพื้นที่ชายฝั่ง มีความไม่ต่อเนื่องมากขึ้น ขณะเดียวกันพื้นที่ที่มีความเสี่ยงจากภัยพิบัติสูงยังกระทบต่อความสามารถในการดึงดูดและรักษาแรงงาน ภายใต้บริบทดังกล่าว ภาคใต้จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความสามารถของพื้นที่ ชุมชน และตลาดแรงงานในการรองรับการอยู่อาศัยและการทำงานอย่างต่อเนื่องผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อาทิ การพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ลดการใช้พลังงาน และการออกแบบผังเมืองที่คำนึงถึงความเสี่ยงจากภัยพิบัติ เพื่อรักษาศักยภาพของภาคใต้ในฐานะพื้นที่เศรษฐกิจ แหล่งงาน และถิ่นฐานที่สามารถรองรับการพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

๓.๓.๔ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับโอกาสการปรับตัวและการยกระดับมาตรฐานการดำเนินธุรกิจของภาคใต้ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับโลกได้ขยับจากการแก้ไขปัญหาและบรรเทาผลกระทบเฉพาะหน้า ไปสู่การปรับระบบการผลิตและการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืน และความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น สำหรับภาคใต้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะแหล่งผลิตสินค้าเกษตร อาหาร ประมง และการท่องเที่ยว การปรับตัวดังกล่าวไม่เพียงช่วยลดความเสี่ยงจากสภาพอากาศที่ผันผวน หากยังเป็นโอกาสในการยกระดับมาตรฐานการดำเนินธุรกิจ เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และเสริมความเชื่อมโยงกับตลาดที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน ภาคใต้ซึ่งมีฐานทรัพยากรธรรมชาติและอัตลักษณ์พื้นที่ที่โดดเด่น สามารถต่อยอดจุดแข็งดังกล่าวไปสู่การพัฒนาธุรกิจและกิจกรรมเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว เศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ และการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ การยกระดับมาตรฐานการดำเนินธุรกิจจึงเป็นทั้งกลไกในการลดความเปราะบางของเศรษฐกิจภาคใต้ และเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของภาคธุรกิจ ชุมชน และพื้นที่ในภาพรวม

จากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กระทบฐานเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตและความมั่นคงของพื้นที่ในหลายมิติพร้อมกัน ภาคใต้จำเป็นต้องปรับทิศทางการพัฒนาให้ตอบโจทย์เงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเร่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของฐานการผลิตภาคเกษตรและประมง ยกระดับความยืดหยุ่นของการท่องเที่ยวและกิจกรรมเศรษฐกิจชายฝั่ง และเสริมความพร้อมของพื้นที่ ชุมชน และตลาดแรงงานในการรองรับการอยู่อาศัยและการทำงาน ควบคู่กับการยกระดับมาตรฐานการดำเนินธุรกิจให้สอดรับกับแนวโน้มความยั่งยืนและมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของตลาดโลก เพื่อให้ภาคใต้สามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง ลดความเปราะบางเชิงพื้นที่ และใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนผ่านด้านสิ่งแวดล้อมของโลกในการยกระดับมูลค่าเศรษฐกิจของภาค

๓.๔ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีดิจิทัล ระบบอัตโนมัติ และปัญญาประดิษฐ์ ได้เปลี่ยนเงื่อนไขพื้นฐานของการผลิต การค้า และการให้บริการของเศรษฐกิจโลก เทคโนโลยีจึงไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพ แต่เป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันและบทบาทของพื้นที่ในห่วงโซ่มูลค่าโลก ภายใต้บริบทที่กติกาการค้าเข้มข้นขึ้น โครงสร้างแรงงานเปลี่ยนแปลงจากการเข้าสู่สังคมสูงวัย และความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพิ่มสูงขึ้น ความสามารถในการเข้าถึงและปรับใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อศักยภาพของภาคใต้ในการรักษาฐานเศรษฐกิจเดิมและการยกระดับไปสู่กิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

๓.๔.๑ เทคโนโลยีกับข้อจำกัดด้านแรงงานและผลิตภาพของภาคใต้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและการเข้าสู่สังคมสูงวัย ทำให้ภาคใต้เผชิญข้อจำกัดด้านแรงงานมากขึ้น ซึ่งอาจกระทบต่อผลิตภาพและความต่อเนื่องของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาคส่วนหลัก เทคโนโลยีจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยลดการพึ่งพาแรงงาน เพิ่มผลิตภาพต่อหน่วย และรักษาความต่อเนื่องของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยเฉพาะในกิจกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น อย่างไรก็ดี หากการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีไม่สอดคล้องกับบริบทกิจกรรม โครงสร้างแรงงาน และความพร้อมของพื้นที่ การลงทุนด้านเทคโนโลยีอาจไม่สามารถยกระดับผลิตภาพได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ภาคใต้จำเป็นต้องส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และขีดความสามารถของผู้ประกอบการ เพื่อให้เทคโนโลยีสามารถมีบทบาทในการยกระดับผลิตภาพและเสริมความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจภาคใต้

๓.๔.๒ เทคโนโลยีกับการยกระดับกระบวนการผลิต ความโปร่งใส และความเชื่อมโยงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการยกระดับกระบวนการผลิต การจัดการข้อมูล และการตรวจสอบย้อนกลับตลอดห่วงโซ่คุณค่า ซึ่งกลายเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ สำหรับภาคใต้ที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักยังพึ่งพากระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมและผู้ประกอบการรายย่อยจำนวนมาก ข้อจำกัดด้านระบบข้อมูล มาตรฐาน และการเชื่อมโยงระหว่างต้นน้ำ – ปลายน้ำ ทำให้การยกระดับมูลค่าเพิ่มและการเข้าถึงตลาดคุณภาพยังเป็นไปอย่างจำกัด ดังนั้น ภาคใต้จำเป็นต้องเร่งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น พัฒนาระบบข้อมูลและการตรวจสอบย้อนกลับที่เชื่อถือได้ และเสริมการเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งระบบ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ลดความเสี่ยงจากกติกาและมาตรฐานที่เข้มข้นขึ้น และสร้างความมั่นคงให้กับรายได้และการจ้างงาน

๓.๔.๓ ช่องว่างการเข้าถึงเทคโนโลยีและการกระจายประโยชน์ของการยกระดับเศรษฐกิจ แม้เทคโนโลยีจะมีบทบาทสำคัญในการยกระดับกระบวนการผลิต ระบบข้อมูล และความเชื่อมโยงของกิจกรรม

ทางเศรษฐกิจ แต่โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคใต้ซึ่งมีผู้ประกอบการและเกษตรกรรายย่อยเป็นสัดส่วนสูง ทำให้ความสามารถในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยียังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ข้อจำกัดด้านเงินทุน ทักษะ และการเข้าถึงกลไกสนับสนุน ส่งผลให้ประโยชน์จากการยกระดับด้วยเทคโนโลยีกระจุกตัวอยู่ในบางกลุ่ม หากไม่สามารถจัดการช่องว่างการเข้าถึงดังกล่าวได้ การเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยีอาจไม่ก่อให้เกิดการยกระดับฐานเศรษฐกิจของภาคอย่างแท้จริง และทำให้ผู้ประกอบการรายย่อยยังคงมีบทบาทจำกัดอยู่ในกิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ ดังนั้น ภาคใต้จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการออกแบบกลไกและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างทั่วถึง เพื่อให้การเพิ่มผลิตภาพและมูลค่าเพิ่มสามารถขยายผลไปสู่ฐานเศรษฐกิจของภาคในภาพรวม

จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ได้เปลี่ยนเงื่อนไขพื้นฐานของการผลิต การค้า และการให้บริการดังกล่าว ภาคใต้ควรให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในฐานะปัจจัยเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจ โดยมุ่งใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมเพื่อบรรเทาข้อจำกัดด้านแรงงาน ยกระดับผลิตภาพและเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการผลิตและบริการในกิจกรรมเศรษฐกิจหลัก ควบคู่กับการเสริมความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ระบบข้อมูล และการเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่คุณค่า ขณะเดียวกัน ควรให้ความสำคัญกับการลดช่องว่างการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้ประกอบการและเกษตรกรรายย่อย เพื่อให้การยกระดับด้วยเทคโนโลยีสามารถกระจายประโยชน์ไปสู่ฐานเศรษฐกิจของภาคในวงกว้าง ซึ่งจะเป็นฐานสำคัญในการเสริมความสามารถในการแข่งขันและบทบาทของภาคใต้ในบริบทเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

จากบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านภูมิรัฐศาสตร์ การเข้าสู่สังคมสูงวัย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และพลวัตความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ สะท้อนให้เห็นว่าความท้าทายของภาคใต้ในระยะต่อไป มิได้จำกัดอยู่เพียงการรักษาและยกระดับการเติบโตทางเศรษฐกิจ หากแต่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความสามารถของพื้นที่ในการรองรับการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ การทำงานที่ดี และการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชนอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ การพัฒนาภาคใต้ในระยะต่อไปจำเป็นต้องขับเคลื่อนการพัฒนาภายใต้กรอบ “ความเป็นอยู่ที่ดีของคนพื้นที่[๒๑]” โดยมุ่งเสริมสร้างความสมดุลและความเชื่อมโยงระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้พื้นที่สามารถรองรับการประกอบธุรกิจ การทำงาน และการอยู่อาศัยของประชาชนได้อย่างมั่นคงและมีคุณภาพ มีภูมิคุ้มกันจากปัจจัยภายนอก เพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อความเสี่ยงทุกมิติ และยกระดับคุณภาพชีวิตควบคู่กับการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของเศรษฐกิจในระยะยาว

๔. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕

หลักคิดและกรอบทิศทางการพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ กำหนดขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของประเทศที่มุ่งให้เศรษฐกิจขยายตัวสูงขึ้น จากการยกระดับผลิตภาพการผลิตและบริการ ประชาชนทุกพื้นที่และภาคได้รับประโยชน์จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง ลดความเหลื่อมล้ำทุกมิติ มีโอกาสในการทำงานที่ดีและมีรายได้และสวัสดิการที่มั่นคง และการเติบโตทางเศรษฐกิจมีความยั่งยืน โดยลดผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีความสมดุลอย่างเป็นองค์รวม ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงหลากมิติจากภายนอกและส่งผลต่อการกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างมี

[๒๑] มีสุขภาวะที่ดี มีการศึกษาที่มีคุณภาพ มีชีวิตการงานที่ดี มีเศรษฐกิจเติบโตยั่งยืน มีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่ดี มีชีวิตครอบครัวและชุมชนที่เข้มแข็ง

นัยสำคัญ โดยมุ่งเน้นการเพิ่มผลิตภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ควบคู่กับการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญด้วยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปภาครัฐ การยกระดับทุนมนุษย์ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และการถ่ายทอดและลงทุนในวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม ภายใต้กรอบทิศทางการพัฒนาประเทศดังกล่าว การพัฒนาภาคใต้จึงได้ถ่ายทอดและเชื่อมโยงหลักคิด วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักระดับประเทศสู่การกำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ภาคอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างภาพอนาคตการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้มีความชัดเจนบนฐานของศักยภาพและโอกาสของภาคใต้ โดยมุ่งเสริมรากฐานที่เป็นข้อจำกัดต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นศักยภาพหลักของพื้นที่อย่างยั่งยืน ควบคู่กับการสร้างและยกระดับภาคการผลิตและบริการเดิมของพื้นที่ให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทาน ผู้ประกอบการในภาคการผลิตและบริการมีการจ้างงานใหม่ ๆ ประชาชนทุกกลุ่มมีโอกาสได้ทำงานที่ดี มีการกระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจสู่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ เสริมสร้างภาคการผลิตและบริการในพื้นที่ภาคให้มีขีดความสามารถในการปรับตัวและภูมิคุ้มกันต่อปัจจัยเสี่ยงจากภายนอก เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ จึงมีบทบาทเป็นกลไก/เครื่องมือในการประสานและเชื่อมโยง (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๔ สู่การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในระดับพื้นที่ภาคให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

จากผลการพัฒนาภาคในช่วงที่ผ่านมา ศักยภาพและข้อจำกัดของการพัฒนาภาค และบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อพื้นที่ภาคอย่างมีนัยสำคัญ หลักคิดและการเชื่อมโยงกับร่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๔ นำไปสู่ทิศทางการพัฒนาภาคใต้ การขับเคลื่อนการพัฒนาภาคใต้ในระยะต่อไปจึงมุ่งถ่ายทอดกรอบแนวคิดเชิงนโยบายระดับชาติสู่แนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้จึงครอบคลุมประเด็นสำคัญในการยกระดับผลิตภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคใต้ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวมูลค่าสูงโดยเฉพาะการขยายและเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การเปลี่ยนผ่านการผลิตภาคเกษตรสู่เกษตรมูลค่าสูง การยกระดับอุตสาหกรรมสีเขียวที่มีมาตรฐานและมูลค่าสูง การค้าชายแดนและโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทุนมนุษย์ในเชิงคุณภาพ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีการสร้างโอกาสจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงและยั่งยืน โดยภาคใต้จะ **“มุ่งขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสุขภาพ (Wellness Economy) เพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคใต้อย่างทั่วถึงและยั่งยืน”** ดังนั้น เพื่อถ่ายทอดหลักคิดและกรอบทิศทางการพัฒนาภาคใต้ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิผลและเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การพัฒนาของประเทศ จึงกำหนดแนวทางการพัฒนาภาคใต้ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕ ดังนี้

๔.๑ แนวทางการพัฒนาที่ ๑ พัฒนาการท่องเที่ยวและบริการคุณภาพสูงให้มีความหลากหลาย สร้างประสบการณ์ และสามารถสร้างการเติบโตได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ บรรเทาความเปราะบางจากการพึ่งพิงรายได้จากการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม สามารถเติบโตได้บนฐานที่ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการต่อยอดศักยภาพ การแสวงหาโอกาสใหม่ๆ การสร้างความเข้มแข็งให้กับหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนผ่านสู่การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนในทุกมิติ โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๑.๑ พัฒนาภาคใต้สู่ศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพระดับโลก มุ่งเน้นการนำศักยภาพและจุดเด่นของแต่ละจังหวัดมาพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้มีอัตลักษณ์และสามารถ

เชื่อมโยงกันอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญในการสร้างงานและรายได้ให้แก่ภาคการท่องเที่ยว[๒๒] และภาคเศรษฐกิจอื่นที่เกี่ยวเนื่อง ควบคู่กับการพัฒนาสินค้าและบริการสุขภาพ สภาพแวดล้อมการอยู่อาศัย และการปลูกฝังค่านิยมและพฤติกรรมด้านสุขภาพที่ดีให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีมาตรฐานและมีอัตลักษณ์เฉพาะของภาคใต้โดยผสมผสานทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับบริการสุขภาพสมัยใหม่อย่างเชื่อมโยงและเป็นระบบ อาทิ สมุนไพรท้องถิ่นภาคใต้ อาหารทะเล การแพทย์แผนไทยและการแพทย์สมัยใหม่ กิจกรรมบำบัด และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติ เพื่อสร้างเส้นทางฟื้นฟูสุขภาพแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งสุขภาพกายและใจ[๒๓] ให้เป็นเส้นทางที่ได้มาตรฐานและส่งเสริมสุขภาวะในทุกมิติ (๒) การจัดเทศกาลสร้างสรรค์เพื่อพื้นที่สุขภาวะและการท่องเที่ยวและการพัฒนาหมู่บ้านสุขภาพดีเป็นพื้นที่ต้นแบบ[๒๔] เพื่อสื่อสารภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการส่งเสริมการจัดกิจกรรมระดับนานาชาติ อาทิ การแข่งขันกีฬา งานแสดงสินค้าบริการและนวัตกรรมด้านสุขภาพเพื่อยกระดับภาคใต้สู่จุดหมายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีเอกลักษณ์เฉพาะในระดับโลก (๓) การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกับภาคเกษตรและอุตสาหกรรมในพื้นที่ โดยส่งเสริมการใช้วัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อสร้างเสถียรภาพของห่วงโซ่อุปทานเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร พร้อมทั้งนำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาวัดผลสินค้าสุขภาพให้เป็นตัวเลขจับต้องได้เพื่อต่อยอดสู่การสร้างแบรนด์อาหารใต้และผลิตภัณฑ์สุขภาพของภาคใต้ในตลาดระดับประเทศและระดับโลก และ (๔) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการแพทย์และบุคลากรด้านอุตสาหกรรมบริการสุขภาพให้เพียงพอและมีคุณภาพมาตรฐานระดับสากล ควบคู่กับการพัฒนาระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้มีการพัฒนาและลงทุนในสถานพยาบาลและธุรกิจสุขภาพที่มีคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อผลักดันภาคใต้สู่การเป็นระเบียงเศรษฐกิจสุขภาพที่เติบโตอย่างยั่งยืน

๔.๑.๒ พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้ศักยภาพและจุดเด่นเฉพาะของแต่ละจังหวัดเป็นฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ เพื่อให้ทุกจังหวัดมีบทบาทร่วมในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของภาค นำไปสู่การกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจสู่พื้นที่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง และกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวตลอดปี โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในภาคในรูปแบบคลัสเตอร์ที่มีการทำ Zoning อย่างชัดเจน และมีการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ และการยกระดับมาตรฐานและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่เป็นที่รู้จัก รวมถึงการใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์และการพัฒนาเมืองน่าอยู่เป็นกลไกในการสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อดึงดูดทั้งนักท่องเที่ยว (๒) การขยายรูปแบบการท่องเที่ยวให้สอดรับกับตลาดเพื่อเพิ่มการใช้จ่ายและยืดระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ อาทิ การท่องเที่ยวทางน้ำ การท่องเที่ยวเชิงอาหาร และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควบคู่กับการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตนักท่องเที่ยวชาวไทย อาทิ การท่องเที่ยวแบบระยะใกล้

---

[๒๒] มีนักท่องเที่ยวเพียงร้อยละ ๖ ที่เดินทางเพื่อสุขภาพเป็นจุดมุ่งหมายหลัก และอีกร้อยละ ๙๔ คือนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ตั้งใจมาดูแลสุขภาพโดยตรง แต่เลือกทำกิจกรรมเชิงสุขภาพควบคู่ไปกับแผนการท่องเที่ยว ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นเสมือนการพัฒนาภาคการท่องเที่ยวในภาพรวม เป็นการยกระดับการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ ทั้งนี้ กว่าร้อยละ ๖๐ เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย แสดงให้เห็นว่าตลาดภายในประเทศมีความต้องการสูง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจึงสามารถตอบโจทย์ทั้งคนไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติไปพร้อมกัน

[๒๓] อีกหนึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวภายใต้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีการขยายตัวสูงคือการท่องเที่ยวยืดอายุ (Longevity Tourism) ที่ไม่ใช่แค่การพักผ่อนหย่อนใจเพื่อฟื้นฟูสุขภาพ หรือเน้นไปที่เรื่องของสุขภาพแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงการห้อมล้อมไปด้วยสภาพแวดล้อมที่ดี ปราศจากมลพิษ ช่วยชะลอการแก่ตัวไปถึงระดับเซลล์ ทำให้ผู้คนมีอายุยืนยาวอย่างยั่งยืน

[๒๔] ตัวอย่างหมู่บ้านสุขภาพดี ตำบลบางตะพง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช สัดส่วนประชากรอายุ ๘๕ ปีขึ้นไปสูง เนื่องจากสภาพอากาศ สิ่งแวดล้อม และสังคมที่เกื้อกูลกัน

(Staycation/Workation) ซึ่งช่วยสร้างรายได้เพิ่มจากตลาดในประเทศและลดความเปราะบางจากการพึ่งพานักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นหลัก และการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงวัยเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมสูงวัย และ (๓) การสร้างแบรนด์/ภาพจำและการตลาดเชิงรุก โดยพัฒนาแบรนด์การท่องเที่ยวภาคใต้ที่สื่อสารอัตลักษณ์และจุดเด่นเฉพาะของภูมิภาคได้อย่างชัดเจนและน่าดึงดูด เพื่อสื่อสารให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจและเป็นนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการใช้จ่ายสูง

๔.๑.๓ พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและชุมชนท่องเที่ยว มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ SMEs และชุมชนท่องเที่ยว เพื่อรองรับการเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน และเพื่อกระจายรายได้/โอกาสสู่ชุมชน โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การพัฒนาศักยภาพ SMEs อย่างเป็นระบบ โดยเพิ่มโอกาสการเข้าถึงองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการ แหล่งทุน นักวิชาการ และสินเชื่อ รวมถึงกำหนดมาตรการที่สร้างโอกาสให้ SMEs สามารถประกอบธุรกิจและสามารถแข่งขันได้อย่างเป็นธรรม (๒) การเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนและผู้ประกอบการท้องถิ่นในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนที่มีในพื้นที่ ให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายรายได้สู่ฐานราก/ชุมชนและสร้างฐานเศรษฐกิจใหม่ที่ยั่งยืน โดยส่งเสริมให้มีการแปลงทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาสู่สินค้าและบริการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยวและสร้างอาชีพในชุมชนและการส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพ (๓) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยวโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และมีส่วนร่วมในการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยวของภาคใต้ และ (๔) การเร่งรัดพัฒนาทักษะแรงงานเดิมควบคู่กับการสร้างแรงงานใหม่ที่มุ่งเน้นทักษะด้านภาษา มาตรฐานการบริการ เทคโนโลยีดิจิทัล และการจัดการประสบการณ์นักท่องเที่ยว เพื่อรองรับความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

๔.๑.๔ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบขนส่งที่เชื่อมโยงการเดินทางภายในภูมิภาคอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวภาคใต้สู่ความยั่งยืนในทุกมิติ โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมและระบบขนส่งสาธารณะให้ครอบคลุมทั้งทางบก ทางอากาศ ทางราง และทางน้ำ เชื่อมโยงระหว่างภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย - อันดามัน และระหว่างเมืองหลัก – เมืองรองอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและเชื่อมโยงชุมชนท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง พร้อมยกระดับขีดความสามารถของด่านตรวจคนเข้าเมือง พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน และให้ความสำคัญกับการออกแบบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนทั้งมวล (๒) การยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยและระบบการแพทย์ฉุกเฉิน โดยการยกระดับมาตรการความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ครอบคลุมทั้งการแจ้งเหตุความปลอดภัยและระบบเตือนภัยพิบัติ ระบบบริการการแพทย์เพื่อการท่องเที่ยวและการแพทย์ฉุกเฉิน และการเพิ่มประสิทธิภาพมาตรการรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (๓) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของแต่ละพื้นที่ โดยการปรับปรุงผังเมืองให้การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์อยู่ในขีดจำกัดที่เหมาะสม การพัฒนาระบบจัดการขยะและบำบัดน้ำเสีย โดยเน้นการจัดสรรทรัพยากรเมือง ระบบสาธารณูปโภค และพื้นที่สาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว (๔) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับประสบการณ์นักท่องเที่ยว เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ควบคู่กับการส่งเสริมการพัฒนา

แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวและการใช้พลังงานทดแทน เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการรักษาสิ่งแวดล้อมและคุณค่าทางสังคมอย่างยั่งยืน

๔.๒ แนวทางการพัฒนาที่ ๒ พัฒนาภาคเกษตรกรรมของภาคใต้ตลอดห่วงโซ่อุปทานสู่เศรษฐกิจมูลค่าสูงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและยั่งยืน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันโดยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม ตั้งแต่การเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกรและการยกระดับประสิทธิภาพการผลิต การส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า การพัฒนาห่วงโซ่อุปทานและการเชื่อมโยงตลาดอย่างครบวงจร ตลอดจนการเตรียมความพร้อมรองรับมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพการผลิตวัตถุดิบหลักให้ได้มาตรฐาน เพื่อรองรับอุตสาหกรรมเกษตร นำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เสริมสร้างความมั่นคงทางรายได้ของเกษตรกร และสนับสนุนการพัฒนาภาคเกษตรกรรมของภาคใต้อย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๒.๑ พัฒนาและยกระดับศักยภาพการผลิตภาคเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การพัฒนาองค์ความรู้และทักษะการจัดการฟาร์มให้แก่เกษตรกร โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกรและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ รวมถึงส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมในการผลิต (พืช ประมง เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และปศุสัตว์) อาทิ การใช้ระบบอัตโนมัติ (เกษตรอัจฉริยะ และเกษตรแม่นยำ) ในการบริหารจัดการฟาร์ม เพื่อลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (๒) การเสริมสร้างความเข้มแข็งเกษตรกรโดยสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน สนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกร และยกระดับเกษตรกร/สถาบันเกษตรกรให้เปลี่ยนผ่านสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตร (SMEs) และส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer รวมทั้งพัฒนากลไกและเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเกษตรกรและศูนย์วิจัยทางการเกษตร เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนการเสริมสร้างความร่วมมือร่วมกับสถานประกอบการในภาคอุตสาหกรรมเกษตรในการเสริมสร้างองค์ความรู้เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและมาตรฐานการผลิต อาทิ การออกแบบหลักสูตรอบรมระยะสั้น การศึกษาดูงานการเป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษา (๓) การส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน (เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่) โดยประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดต้นทุนและลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตภายนอก อาทิ ปุ๋ยเคมี สารเคมี อาหารสัตว์ และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในฟาร์มอย่างคุ้มค่า อาทิ ดิน น้ำ และวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร (๔) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์พืชและสัตว์เศรษฐกิจหลักของภาค ควบคู่กับการพัฒนาและยกระดับการผลิตพืชอัตลักษณ์ท้องถิ่น/พืชสมุนไพร เพื่อเป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตอาหารฟังก์ชัน อาหารเพื่อสุขภาพ เพื่อเชื่อมโยงกับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสามารถสร้างความมั่นคงด้านรายได้แก่เกษตรกรอย่างยั่งยืน และ (๕) การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรพัฒนาและต่อยอดฟาร์มให้เป็นสวนเกษตรสุขภาพเพื่อการท่องเที่ยวตามฤดูกาล ผสมผสานกับการทำอาหารพื้นถิ่นใต้จากวัตถุดิบในฟาร์ม เพื่อเพิ่มช่องทางการสร้างรายได้และขายสินค้าเกษตร

๔.๒.๒ พัฒนาและยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรของภาคเพื่อรองรับอุตสาหกรรมเกษตรในอนาคต (ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล สัตว์น้ำ และปศุสัตว์) โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การพัฒนาองค์ความรู้ด้านมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร ประมง และปศุสัตว์ อาทิ มาตรฐานตามระบบการจัดการคุณภาพที่ดีและปลอดภัย (Good Agricultural Practices: GAP) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic Standard) มาตรฐานหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิต (Good Manufacturing Practice: GMP)

มาตรฐานรับรองผลิตภัณฑ์หรือบริการตามหลักศาสนาอิสลาม (Halal Standard) และ ASC[๒๕] สนับสนุนและส่งเสริมการขอรับรองมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตให้รองรับอุตสาหกรรมเกษตรของภาคในอนาคต รวมทั้งส่งเสริมการเชื่อมโยงตลาดสำหรับสินค้าที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน (๒) การพัฒนาฐานข้อมูลและระบบตรวจสอบย้อนกลับ และการตรวจรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ในสินค้าเกษตรเพื่อเชื่อมโยงสู่การตรวจสอบย้อนกลับในภาคอุตสาหกรรม และ (๓) การส่งเสริมการทำเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสอดรับกับข้อกำหนดด้านความยั่งยืนในระดับสากลเพื่อรักษาขีดความสามารถในการเข้าถึงตลาดมูลค่าสูง ลดความเสี่ยงจากการถูกกีดกันทางการค้าในอนาคต และยกระดับศักยภาพการแข่งขันของสินค้าเกษตรและประมงภาคใต้ในตลาดโลก

๔.๒.๓ สร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรของภาคและเชื่อมโยงตลาดอย่างครบวงจร โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การพัฒนาการแปรรูปสินค้าเกษตรหลักจากการจำหน่ายในรูปวัตถุดิบไปสู่การผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การสร้างแบรนด์สินค้า เพื่อเพิ่มมูลค่าและรายได้ให้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการ ลดความผันผวนจากราคาสินค้าเกษตรขั้นต้น (๒) การส่งเสริมการพัฒนาสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น โดยยกระดับให้เป็นสินค้าเกษตรพรีเมี่ยม สร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) และขึ้นทะเบียนสินค้าเกษตรอัตลักษณ์ สร้างความแตกต่างและโดดเด่นของสินค้าในแต่ละท้องถิ่น และ (๓) การยกระดับและต่อยอดสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหารและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตในภาคเกษตรและภาคบริการท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาและยกระดับสินค้าและบริการตลอดห่วงโซ่คุณค่าเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างโอกาสในการเติบโตร่วมกันอย่างยั่งยืน และ (๔) การพัฒนาตลอดห่วงโซ่คุณค่าและการเชื่อมโยงตลาดอย่างครบวงจร ตั้งแต่การวางแผน จัดหาปัจจัยการผลิต การผลิต การจัดเก็บ และการออกสู่ตลาด โดยส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของสถาบันเกษตรกรและผู้ประกอบการท้องถิ่นในการรวบรวม แปรรูป และกระจายสินค้า โดยเฉพาะไม้ผล ตลอดจนการพัฒนาระบบโลจิสติกส์และห่วงโซ่ความเย็น (Cold Chain) เพื่อรักษาคุณภาพสินค้าเกษตร และขยายโอกาสทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ

๔.๓ แนวทางการพัฒนาที่ ๓ ยกระดับภาคอุตสาหกรรมด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและเติบโตอย่างยั่งยืน มุ่งการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมและระบบตรวจสอบย้อนกลับในกระบวนการผลิต ภายใต้แนวคิดอุตสาหกรรมสีเขียวและโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Bio-Circular-Green Economy: BCG) ควบคู่กับการส่งเสริมการลงทุน และการพัฒนาความร่วมมือด้านการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในภาคอุตสาหกรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างครบวงจร และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรม โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๓.๑ พัฒนาประสิทธิภาพและมาตรฐานการผลิตภาคอุตสาหกรรมสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวที่มีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพความเพียงพอ และมาตรฐานของวัตถุดิบสำหรับภาคอุตสาหกรรมเกษตรในการแปรรูปขั้นกลางและขั้นปลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถรองรับอุตสาหกรรมต่อเนื่องตลอดห่วงโซ่คุณค่าทั้งตลาดภายในและต่างประเทศ (๒) การสนับสนุนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลิตภาพ

---

[๒๕] การรับรอง Aquaculture Stewardship Council (ASC) เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับการเพาะเลี้ยงอาหารทะเลอย่างรับผิดชอบ เพื่อให้แน่ใจว่าปลา สิ่งแวดล้อม และผู้คนที่เกี่ยวข้องมีสุขภาพที่ดี

อาทิ การปรับปรุงกระบวนการผลิต การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์วิเคราะห์กระบวนการผลิตแบบเรียลไทม์ การคาดการณ์ปริมาณผลผลิตและความต้องการของตลาดเพื่อวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับแนวโน้มตลาด การพัฒนาฐานข้อมูลและระบบตรวจสอบย้อนกลับตลอดห่วงโซ่อุปทาน (๓) การส่งเสริมและสนับสนุนการขอรับรองมาตรฐานสินค้าทั้งมาตรฐานภายในประเทศและประเทศคู่ค้า[๒๖] เพื่อเพิ่มมูลค่าและการเข้าถึงตลาดได้อย่างต่อเนื่อง (๔) การส่งเสริมและสนับสนุนสถานประกอบการให้เปลี่ยนผ่านสู่อุตสาหกรรมสีเขียวและโมเดลเศรษฐกิจ BCG เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างผลิตภาพการผลิต และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับภาคอุตสาหกรรม (๕) การสนับสนุนผู้ประกอบการ SMEs ให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนและมาตรการส่งเสริมต่าง ๆ เพื่อใช้ในการลงทุนปรับปรุงเครื่องจักร เทคโนโลยี และกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานสากล (๖) การพัฒนาและส่งเสริมการลงทุนโดยเฉพาะอุตสาหกรรมขั้นปลายในภาคใต้ให้มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างมูลค่าเพิ่มภายในประเทศ และ (๗) การพัฒนาและยกระดับระบบโลจิสติกส์ของห่วงโซ่อุปทานภาคการผลิตและระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพในการขนส่ง เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ และลดระยะเวลาในการกระจายสินค้าไปยังผู้ซื้อทั้งในและต่างประเทศ

๔.๓.๒ ยกระดับอุตสาหกรรมหลักของภาคใต้สู่การเป็นอุตสาหกรรมการผลิตสินค้ามูลค่าสูง มุ่งปรับโครงสร้างการผลิตจากการแปรรูปขั้นต้นและขั้นกลางไปสู่การผลิตขั้นปลายที่มีมูลค่าสูง ผ่านการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และงานวิจัยที่เหมาะสมในทุกห่วงโซ่การผลิตอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับ **(๑) อุตสาหกรรมยางพาราแปรรูปขั้นปลาย** ยกระดับการพัฒนาสินค้าที่มีมูลค่าสูงและหลากหลายตอบสนองตามความต้องการและกระแสนิยมของตลาดในอนาคตทั้งในประเทศและตลาดโลก เพื่อเพิ่มมูลค่าการแปรรูปยางพารา เช่น อุปกรณ์และเครื่องมือทางการแพทย์ อุปกรณ์กีฬาเพื่อสุขภาพ ยางล้อ ของใช้และของเล่นเด็ก และเครื่องนอน เป็นต้น **(๒) อุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม** ยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์มอย่างครบวงจร และต่อยอดสู่สินค้ามูลค่าสูงของห่วงโซ่คุณค่าอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์มและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวเนื่อง เช่น อุตสาหกรรมโอเลโอเคมิคัล (Oleochemicals) และอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ชีวภาพ เป็นต้น **(๓) อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารทะเล** พัฒนาและยกระดับการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณภาพและมาตรฐาน เช่น อาหารสำเร็จรูปพร้อมรับประทาน อาหารสุขภาพ และอาหารสัตว์เลี้ยง เป็นต้น **(๔) อุตสาหกรรมไม้ยางพาราแปรรูป** พัฒนาและส่งเสริมผู้ประกอบการในพื้นที่ให้มีการเปลี่ยนผ่านสู่การมุ่งเน้นการผลิตสินค้าขั้นปลายที่มีมูลค่าสูง เช่น เครื่องเรือน/เฟอร์นิเจอร์สำเร็จรูป เครื่องตบแต่งภายในอาคารจากไม้ยางพารา วัสดุก่อสร้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อุปกรณ์กีฬา และเครื่องเรือนเพื่อสุขภาพ เป็นต้น และ **(๕) อุตสาหกรรมชุมชนและผู้ประกอบการท้องถิ่น** ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นโดยเฉพาะกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อาทิ การแปรรูปสมุนไพรท้องถิ่นมูลค่าสูง อาหารท้องถิ่นเพื่อสุขภาพ และผลิตภัณฑ์เวชสำอาง โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมจากงานวิจัยผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และสร้างอัตลักษณ์ของพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงสู่ห่วงโซ่คุณค่าของเศรษฐกิจสุขภาพ การเสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการ SMEs ให้สามารถเข้ามามีบทบาทในห่วงโซ่คุณค่าและยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมชุมชนและผู้ประกอบการท้องถิ่น โดยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และสถาบันวิจัย เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่คุณค่า ควบคู่กับการพัฒนา

[๒๖] อาทิ มาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน (RSPO) และกฎระเบียบว่าด้วยสินค้าปลอดการทำลายป่าของสหภาพยุโรป (EUDR)

ระบบนิเวศนวัตกรรมในระดับพื้นที่ เสริมสร้างบทบาทของอุทยานวิทยาศาสตร์ สถาบันการศึกษาให้เป็นศูนย์กลาง (Node) ในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และบริการวิชาการสู่ผู้ประกอบการได้อย่างทั่วถึง

๔.๔ แนวทางการพัฒนาที่ ๔ ยกระดับด่านชายแดนและเศรษฐกิจพื้นที่รอบด่านสู่ประตูเศรษฐกิจภูมิภาค มุ่งยกระดับระบบด่านชายแดนของภาคใต้ให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย และเชื่อมโยงกับโครงข่ายคมนาคมและระบบโลจิสติกส์ของภูมิภาค พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่รอบด่านให้เป็นฐานกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างมูลค่าเพิ่ม และเสริมสร้างกลไกการบริหารจัดการด่านชายแดนที่มีความเป็นเอกภาพและบูรณาการ เพื่อสนับสนุนการค้า การลงทุน การเดินทาง และการท่องเที่ยวข้ามพรมแดน และเสริมบทบาทของภาคใต้ในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาค โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๔.๑ ยกระดับด่านชายแดนสู่ระบบอัจฉริยะและเสริมการเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมหลายรูปแบบ (Multimodal Transport) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยืดหยุ่นของระบบด่านและโลจิสติกส์ ลดต้นทุนการดำเนินธุรกิจ อำนวยความสะดวกการเดินทางข้ามพรมแดน และเสริมบทบาทของภาคใต้ในการเชื่อมโยงการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาค โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การยกระดับการบริหารจัดการด่านสู่ด่านชายแดนอัจฉริยะ ผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ระบบอัตโนมัติและปัญญาประดิษฐ์ อาทิ เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริการเชื่อมโยงข้อมูลหน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจ (National Single Window: NSW) ระบบยื่นและตรวจสอบเอกสารล่วงหน้าก่อนถึงด่าน ระบบพิธีการยานพาหนะข้ามพรมแดน และระบบตรวจสอบสินค้าด้วยเทคโนโลยีเอกซ์เรย์ (X-ray) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) (๒) การเสริมสร้างขีดความสามารถของระบบด่านและโลจิสติกส์ให้มีความยืดหยุ่นในการรองรับความไม่แน่นอนจากภัยพิบัติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และบริบทภูมิรัฐศาสตร์โลก โดยการพัฒนาระบบบริหารจัดการความเสี่ยงและการจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ด่านและเมืองชายแดน การยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยและความต่อเนื่องของระบบโลจิสติกส์ การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อเฝ้าระวัง ติดตาม และประเมินสถานการณ์ความเสี่ยง รวมทั้งการเสริมความเข้มแข็งของหน่วยงานและชุมชนในพื้นที่ในการเตรียมความพร้อมและรับมือกับสถานการณ์วิกฤต และ (๓) การพัฒนาการเชื่อมโยงด่านชายแดนกับโครงข่ายคมนาคมหลักและยกระดับระบบการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงด่านชายแดนกับโครงข่ายคมนาคมหลักของภูมิภาค ทั้งทางถนน ระบบราง ท่าเรือ และท่าอากาศยาน การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมทางทะเลที่มีศักยภาพเพื่อรองรับการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งการพัฒนาและยกระดับโครงข่ายทางหลวงที่เชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญของภาคใต้กับด่านชายแดนและเส้นทางการขนส่งและโลจิสติกส์ภายในภูมิภาคอาเซียนและตลาดโลก ตลอดจนการเพิ่มศักยภาพการเชื่อมโยงทางอากาศระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวของภาค

๔.๔.๒ พัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่รอบด่านชายแดนและเชื่อมโยงเศรษฐกิจข้ามพรมแดน มุ่งพัฒนาให้พื้นที่รอบด่านชายแดนเป็นฐานกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างมูลค่าเพิ่มและเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจข้ามพรมแดนและห่วงโซ่อุปทานระดับภูมิภาค โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การพัฒนาพื้นที่รอบด่านชายแดนสู่ฐานกิจกรรมเศรษฐกิจมูลค่าเพิ่ม โดยการยกระดับพื้นที่ด่านชายแดนให้มีขีดความสามารถในการรองรับตู้สินค้า รถบรรทุก รถยนต์ และนักท่องเที่ยว พร้อมพัฒนาพื้นที่สนับสนุนภาคบริการโลจิสติกส์และการค้าชายแดน อาทิ ศูนย์รวมและกระจายสินค้า ลานตู้ คลังสินค้า และห้องเย็น (๒) การพัฒนาเมืองชายแดนให้รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจภาคบริการ อาทิ โรงแรมที่พัก ค้าปลีกค้าส่ง การซ่อมบำรุง บริการทางการเงิน สุขภาพ

การท่องเที่ยวประเภทการประชุม สัมมนา และนิทรรศการ (MICE) และการท่องเที่ยวข้ามแดน เพื่อเพิ่มมูลค่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจบริเวณด่านชายแดน ขยายโอกาสการค้า การลงทุน การจ้างงาน และการท่องเที่ยว พร้อมทั้งกระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากด่านชายแดนสู่พื้นที่ตอนในของภาคอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ (๓) การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อเชื่อมโยงด่านชายแดนภาคใต้กับเศรษฐกิจข้ามพรมแดน โดยใช้กรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาค อาทิ ASEAN IMT-GT และ BIMSTEC เป็นช่องทางในการพัฒนาความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน และการเชื่อมโยงคลัสเตอร์ภาคการผลิตและภาคบริการสำคัญของภาคใต้กับตลาดในภูมิภาค เพื่อขยายโอกาสทางเศรษฐกิจ ยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน และเพิ่มบทบาทของภาคใต้ในเครือข่ายเศรษฐกิจของภูมิภาค

๔.๔.๓ พัฒนากลไกการบริหารจัดการและศักยภาพบุคลากร มุ่งเสริมสร้างความเป็นเอกภาพและการบูรณาการของระบบด่านชายแดนและพื้นที่รอบด่านชายแดน โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การพัฒนากลไกการบริหารจัดการด่านชายแดนและพื้นที่รอบด่านชายแดนแบบบูรณาการ/และเอกภาพระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผ่านการผลักดันแนวทาง Coordinated Border Management (CBM) เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานด้านศุลกากร การตรวจคนเข้าเมือง การกักกันสินค้า ความมั่นคง การคมนาคมและโลจิสติกส์ รวมทั้งภาคเอกชนและผู้ประกอบการในพื้นที่มีความสอดคล้องกันทั้งด้านกฎหมาย มาตรฐาน ขั้นตอนการปฏิบัติ และการเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน (๒) การพัฒนากลไกความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบด่านชายแดน และขั้นตอนการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการเดินทางข้ามแดนให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน และ (๓) การเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องในระบบด่านชายแดน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานในพื้นที่ โดยการพัฒนาความรู้ด้านกติกาการค้าและโลจิสติกส์ระหว่างประเทศ ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เทคโนโลยีตรวจสอบสินค้า รวมทั้งทักษะการประสานความร่วมมือข้ามพรมแดน เพื่อยกระดับขีดความสามารถของระบบด่านชายแดนให้สามารถรองรับการดำเนินงานในยุคดิจิทัล และเพิ่มประสิทธิภาพการค้าชายแดนและโลจิสติกส์ รวมทั้งเอื้อต่อการเกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่พื้นที่เมืองชายแดนและชุมชนโดยรอบในระยะยาว

๔.๕ แนวทางการพัฒนาที่ ๕ ยกระดับทักษะฝีมือแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคการผลิตและบริการในพื้นที่ พัฒนาทุนมนุษย์ในเชิงคุณภาพอย่างเสมอภาค และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี[๒๗]ของประชาชนอย่างครอบคลุมและทั่วถึง มุ่งเน้นการยกระดับทุนมนุษย์ของภาคใต้ให้เปลี่ยนผ่านสู่กำลังแรงงานเชิงคุณภาพและมีผลิตภาพ การพัฒนาทุนมนุษย์ตลอดห่วงโซ่คุณค่า (การตั้งครรภ์ – ปฐมวัย - โรงเรียน - อาชีวศึกษา/อุดมศึกษา - การเรียนรู้ตลอดชีวิต) เพื่อให้ทุนมนุษย์ของภาคใต้มีขีดสามารถในการพัฒนาตนเองและปรับตัวต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๕.๑ ยกระดับทักษะแรงงาน ผลิตภาพแรงงาน และคุณภาพการศึกษา เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคใต้และรองรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสุขภาพ โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การพัฒนาทักษะการบริการและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ทักษะดิจิทัล และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการบริหารจัดการธุรกิจและการตลาด รวมถึงการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพงาน เพิ่มผลิตภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (๒) การยกระดับทักษะฝีมือแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการให้สอดคล้องกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มผลิต

[๒๗] มีสุขภาวะที่ดี มีการศึกษาที่ดี มีชีวิตการงานที่ดี ได้รับสวัสดิการคุ้มครองทางสังคมและการมีส่วนร่วมที่ดี

ภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ (๓) การปรับเปลี่ยนทักษะแรงงานเดิมเป็นทักษะเฉพาะด้านตามความต้องการของแรงงานเพื่อสร้างกำลังแรงงานที่มีคุณภาพ และเพิ่มโอกาสในการต่อยอดอาชีพจากศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่โดยเฉพาะฐานกิจกรรมทางด้านเกษตร ประมง และปศุสัตว์ ให้สามารถเชื่อมโยงกับห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวมูลค่าสูงในพื้นที่ และการยกระดับศักยภาพของผู้ประกอบการรายย่อยซึ่งเป็นฐานการจ้างงานหลักของภาค (๔) การพัฒนามาตรฐานและระบบรับรองวิชาชีพและมาตรฐานการบริการที่เหมาะสมเพื่อสร้างความเชื่อมั่น ยกระดับคุณภาพบริการ และเชื่อมโยงแรงงานและผู้ประกอบการชุมชนเข้าสู่ตลาดที่มีมูลค่าสูง (๕) การส่งเสริมและพัฒนาทักษะแรงงานอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต ผ่านการฝึกอบรมระยะสั้น–ระยะกลาง พร้อมสร้างแรงจูงใจให้แรงงานและผู้ประกอบการเข้าสู่ระบบการคุ้มครองทางสังคมที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตการงานที่ดีและสวัสดิการทางสังคมที่ยั่งยืน (๖) การยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของระบบการศึกษาให้เป็นฐานรองรับการพัฒนาทุนมนุษย์ของภาค โดยมุ่งพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเสริมสร้างสมรรถนะหลักจำเป็นต่อการทำงานและการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต รวมทั้งพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับภูมินิเวศวัฒนธรรม อาทิ ทักษะดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ ทักษะทางด้านอารมณ์และสังคม (Soft Skills) ภาษาต่างประเทศ การคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ การคิดเชิงนวัตกรรม ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพผู้จัดการเรียนการสอน (๗) การจัดสรรทรัพยากรการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำเชิงคุณภาพระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่ และ (๘) การเชื่อมโยงการศึกษาระดับอาชีวศึกษากับภาคการผลิตและบริการในพื้นที่ โดยการออกแบบหลักสูตรร่วมกับผู้ประกอบการ การฝึกงาน และระบบการเรียนรู้ควบคู่การทำงาน เพื่อให้กำลังคนสามารถรองรับการเปลี่ยนผ่านของตลาดแรงงานภาคการผลิตและบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๕.๒ พัฒนาระบบบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพอย่างทั่วถึง เท่าเทียม และมีสุขภาวะที่ดีตลอดช่วงชีวิต โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวม (Well-Being) การดูแลสุขภาวะที่ดีทุกมิติ วิถีชีวิตและการงานที่ดี ให้ครอบคลุมตลอดทุกช่วงวัย (๒) การพัฒนาระบบหน่วยบริการปฐมภูมิ (Primary Health Care System - PHC) ให้มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการคัดกรองเชิงรุกในการป้องกันและรักษาโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในระดับชุมชนและชุมชนเมือง (๓) การส่งเสริมและสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในชุมชนโดยใช้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และบุคลากรสาธารณสุขอื่นในพื้นที่ให้เป็นที่ปรึกษาพี่เลี้ยงดูแลสุขภาพ (๔) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ อาทิ การปรึกษาแพทย์ทางไกลและการบริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ และแอปพลิเคชันติดตามพฤติกรรมสุขภาพส่วนบุคคล (๕) การสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายแต่ละช่วงวัยมีความตระหนักรู้ที่ถูกต้อง (Health Literacy) ในการป้องกันและรักษาสุขภาวะที่ดี (๖) การพัฒนาประสิทธิภาพการดูแลแม่และทารกเพื่อลดทารกน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ โดยยกระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นศูนย์สำหรับเสริมสร้างทักษะและพัฒนาการสำหรับเด็กปฐมวัยของชุมชน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการที่สมวัย (๗) การส่งเสริมการเข้าถึงระบบการบริการที่ปรึกษาสุขภาพจิตและดูแลต่อเนื่อง โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การใช้ธรรมชาติ (ทะเล ป่า น้ำตก) และกิจกรรมทางสังคมเป็นเครื่องมือฟื้นฟูสุขภาพจิตใจ (๘) การเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยด้วยการจัดระบบดูแลแบบระยะยาวในชุมชน จัดระบบดูแลผู้สูงอายุพึ่งพิงแบบ Home & Community-based Care บูรณาการบทบาทของ Care Giver อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และครอบครัวในการดูแลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบสวัสดิการชุมชนให้มีขีดความสามารถในการร่วมดูแลสุขภาวะและความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิกในชุมชน และ (๙) การส่งเสริม

การพัฒนาชุมชนต้นแบบ “ชุมชนสุขภาพดี” (อาหาร วิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม) ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเสริมสร้างสุขภาพ และสร้างรายได้สู่ชุมชน โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน/หมู่บ้าน และภาคีเครือข่ายองค์กรชุมชนในพื้นที่ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ครอบคลุมทุกมิติ (สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม)

๔.๕.๓ ยกระดับและกระจายรายได้ของครัวเรือนเพื่อเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การสร้างและปรับสภาพแวดล้อม/กลไกที่เอื้อให้มีการพัฒนาอาชีพที่สามารถสร้างรายได้อย่างยั่งยืน (๒) การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพทางเลือกของแรงงานอิสระ (ครัวเรือนเกษตรกร แรงงานนอกระบบ และแรงงานกลุ่มเปราะบาง) (๓) การยกระดับทักษะเดิมและเสริมทักษะให้เพิ่มขึ้น (Upskill/Reskill) ของแรงงานนอกระบบ/หรืออาชีพอิสระให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานภาคบริการในพื้นที่โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และบูรณาการความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและผู้ประกอบการภาคบริการในพื้นที่เพื่อให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่ (๔) สนับสนุนการเข้าถึงทุน/สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำเพื่อการประกอบอาชีพให้สามารถสร้างรายได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการอบรมให้ความรู้การเสริมสร้างทักษะการเงินส่วนบุคคล (๕) สนับสนุนและส่งเสริมการเข้าถึงกลไกสวัสดิการภาครัฐ/บริการสังคมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงโดยเฉพาะในครัวเรือนยากจน มุ่งเน้นมาตรการเฉพาะมิติและพื้นที่ (จังหวัดพัทลุง ระนอง สตูล และตรัง) และ (๖) ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายพลังทางสังคม องค์กรชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาและออกแบบมาตรการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน รวมทั้งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานและการบริหารจัดการฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมายและลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินการ

๔.๕.๔ แก้ไขปัญหาอาชญากรรม ป้องกันและปราบปรามปัญหายาเสพติดอย่างบูรณาการและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในการเฝ้าระวัง ติดตาม และป้องกันปัญหาอาชญากรรมโดยเฉพาะในเมืองท่องเที่ยวหลัก (๒) ปราบปรามและสกัดกั้นการลักลอบขนยาเสพติดเข้าสู่พื้นที่ภาคใต้ (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการเข้าถึงการบำบัดรักษาของผู้ป่วยยาเสพติดและมีกลไกการติดตามระหว่างบำบัดรักษา/หลังบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและครอบครัวในการยกระดับศูนย์ดูแลและบำบัดยาเสพติดในระดับชุมชน เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชน และ (๔) การประสานและบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานความมั่นคง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น เครือข่ายอาสาสมัครพลเรือน ในการกำหนดกลไกและมาตรการในการป้องกัน ปราบปรามยาเสพติดและการรักษาความปลอดภัยในเมืองท่องเที่ยวหลักและเมืองเศรษฐกิจหลักของภาค

๔.๖ แนวทางการพัฒนาที่ ๖ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน มุ่งปรับเปลี่ยนจาก "การอนุรักษ์เชิงรับ" สู่ "การบริหารจัดการเชิงรุก" ในฐานะต้นทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของภาค เตรียมความพร้อมสู่สังคมคาร์บอนต่ำ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมโอกาสในการลงทุนสีเขียว (Green Investment) พร้อมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาวะที่ดี (Healthy Environments) ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมีแนวทางเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ดังนี้

๔.๖.๑ อนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การยกระดับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ผ่านการสร้างความตระหนักรู้ ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (๒) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการติดตามและเฝ้าระวังเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

และเพื่อให้การใช้ประโยชน์ทรัพยากรโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาทิ การเกิดปะการังฟอกขาว การควบคุมการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ป่าชายเลน และชายหาด การป้องกันและลดผลกระทบจากปัญหามลพิษทางอากาศ ทางน้ำ และขยะทะเล จากภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม และการท่องเที่ยว (๓) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศเฉพาะพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าต้นน้ำ ป่าชายเลน ทะเลสาบสงขลา ลุ่มน้ำ และพื้นที่ชุ่มน้ำ ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงและเป็นต้นทุนทางธรรมชาติที่สำคัญของชุมชนและเศรษฐกิจของพื้นที่ เพื่อต่อยอดทุนทางธรรมชาติให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการบริหารจัดการตามฐานระบบนิเวศอย่างสมดุลและยั่งยืน

๔.๖.๒ บริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบและการพัฒนาเมืองที่ยืดหยุ่นต่อสภาพภูมิอากาศ โดยให้ความสำคัญกับ (๑) ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการบริหารจัดการน้ำอย่างแม่นยำทั้งระบบตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ (๒) การเพิ่มประสิทธิภาพในอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการกักเก็บน้ำ และบรรเทาความรุนแรงของอุทกภัยและภัยแล้ง พัฒนาระบบกักเก็บน้ำและระบายน้ำที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการใช้ประโยชน์และระบบนิเวศทางธรรมชาติ (๓) การพัฒนาระบบการจัดสรรน้ำให้ทั่วถึง ครอบคลุมทั้งการอุปโภคบริโภค การเกษตร อุตสาหกรรม และภาคบริการ เพื่อสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน (๔) การสร้างความตระหนักรู้ถึงความเสี่ยงของภัยพิบัติและความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ผ่านระบบการศึกษาที่เน้นหลักสูตรเฉพาะพื้นที่ อาทิ หลักสูตรสึนามิในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน หลักสูตรอุทกภัยในหาดใหญ่ หลักสูตรชายหาดและป่าชายเลนในชุมชนชายฝั่งทะเล (๕) การสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน และการดูแลกลุ่มเปราะบางในภาวะภัยพิบัติ โดยเฉพาะในชุมชนปลายน้ำ/พื้นที่ที่เกิดเหตุภัยพิบัติซ้ำซาก (๖) การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนในการวางแผนเตรียมความพร้อมและฝึกซ้อมรับมือเหตุภัยพิบัติ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาระบบเฝ้าระวังการคาดการณ์ การแจ้งเตือน การสื่อสารไปยังประชาชนและนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง เพื่อให้สามารถรับมือเหตุการณ์ได้อย่างทันท่วงที และ (๗) การวางแผนการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในภาคการผลิตและลดผลกระทบจากภัยพิบัติ โดยเฉพาะในพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญของภาค อาทิ เมืองหาดใหญ่ จังหวัดภูเก็ต สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเมืองที่มีขีดความสามารถในการปรับตัวเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นของเมืองต่อสภาพภูมิอากาศ (Urban Climate Resilience) รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างที่พักอาศัย อาคารสถานที่ และโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะที่สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับภัยพิบัติได้ เพื่อลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมโอกาสในการลงทุน

๔.๖.๓ บูรณาการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะในการพัฒนาระบบติดตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างต่อเนื่อง อาทิ เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ (GIS) เพื่อจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยการกัดเซาะชายฝั่ง ซึ่งจะใช้เป็นฐานข้อมูลหลักในการพิจารณากำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ (๒) การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนและบริหารจัดการเพื่อลดผลกระทบจากปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างยั่งยืน อาทิ กรมเจ้าท่า กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จังหวัดและกลุ่มจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ชุมชนชายฝั่ง ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่ (๓) การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและฟื้นฟูแนวชายฝั่งที่สอดคล้องกับแนวทางการป้องกัน

และแก้ไขปัญหาที่ใช้ธรรมชาติเป็นฐาน และ (๔) การทบทวนและประเมินผลแนวทางการแก้ไขปัญหากัดเซาะชายฝั่งในระยะที่ผ่านมา เพื่อพัฒนามาตรการเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งที่เหมาะสมและยั่งยืน

๔.๖.๔ ส่งเสริมและสนับสนุนการเติบโตบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับ (๑) การส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต การบริโภค และการบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจากการมีบทบาทและความรับผิดชอบในทุกขั้นตอนของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Extended Producer Responsibility: EPR) ตั้งแต่การออกแบบ การผลิต การจัดจำหน่าย การใช้ประโยชน์ ไปจนถึงการเก็บกลับการนำกลับมาใช้ซ้ำ และการรีไซเคิลอย่างเป็นระบบ เพื่อการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพ (๒) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการพัฒนาที่ยั่งยืนและสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมโอกาสในการลงทุน อาทิ การส่งเสริมตลาดคาร์บอนเครดิต ระบบขนส่งสาธารณะที่ใช้พลังงานสะอาด การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ที่ลดการใช้พลังงาน การเพิ่มพื้นที่สีเขียว และพัฒนาพื้นที่ให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีเป็นปัจจัยหลักที่ดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงวัยที่ย้ายถิ่นฐานไปยังพื้นที่ที่มีระบบดูแลสุขภาพที่ดีเพื่อการมีอายุยืนยาว (Longevity Migration) และ (๓) การบริหารจัดการขยะและของเสียแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนและผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมและบริการท่องเที่ยว เพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง การคัดแยก และการนำกลับมาใช้ใหม่ ตลอดจนการบริหารจัดการปัญหาขยะก่อนลงสู่ทะเล พร้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) มาปรับใช้ในการบริหารจัดการขยะเพื่อรักษาความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลักของภาคเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับภาคการผลิตและบริการและมุ่งสู่การเติบโตอย่างยั่งยืนของภาค

ภาคใต้ชายแดน

ร่างกรอบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดน พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕

๑. บทนำ

การดำเนินงานตามเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดน พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐ ในช่วงปี ๒๕๖๖ – ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนได้มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ผลการดำเนินงานสะท้อนถึงการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจที่ชัดเจน โดยในปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคใต้ชายแดน ขยายตัวร้อยละ ๖.๕ ซึ่งสูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๓ ต่อปี โดยมีปัจจัยหลักจากการเติบโตอย่างมีนัยสำคัญของภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมที่ขยายตัวร้อยละ ๒๓.๙ และร้อยละ ๕.๒ ตามลำดับ ส่วนการพัฒนาในมิติด้านสังคม มีสัญญาณบวกด้านการกระจายรายได้มีความเป็นธรรมมากขึ้น จากการเร่งพัฒนาเพื่อยกระดับรายได้ของประชาชนทุกกลุ่มของภาค ส่งผลให้ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ที่ปรับตัวดีขึ้น สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ลดลง โดยปี ๒๕๖๖ ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคอยู่ที่ ๐.๔๓๐ ดีกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า ๐.๔๕๑ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการกระจายรายได้ดีขึ้น แต่ยังคงอยู่ในระดับต่ำ โดยในปี ๒๕๖๖ ผลิตภาพแรงงานของภาคมีมูลค่า ๘๔,๗๙๙ บาทต่อคน ต่ำกว่าระดับประเทศถึง ๓.๒ เท่า ทั้งนี้ เป็นผลจากข้อจำกัดของการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคใต้ชายแดน และปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีการพึ่งพาภาคบริการในสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ ๖๑.๘ ของผลิตภัณฑ์ภาค โดยเฉพาะสาขาการศึกษา และสาขาการบริหารราชการการป้องกันประเทศ และการประกันสังคมภาคบังคับ ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ ๒๓.๙ และร้อยละ ๑๘.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการตามลำดับ ซึ่งเป็นผลจากงบประมาณด้านการบริหารจัดการของภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขณะที่ภาคเกษตรมีความเปราะบางจากการผลิตแบบเดิมที่มีความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนของสภาพอากาศ การผันผวนของราคาสินค้าจากการพึ่งพาการส่งออก และมีการแปรรูปเป็นสินค้าขั้นต้นที่มีมูลค่าต่ำ ผลการพัฒนาในภาพรวมดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินงานของส่วนราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ได้ร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาของภาคใต้ชายแดน ตามแนวทางการพัฒนา ดังนี้

แนวทางการพัฒนาที่ ๑ พัฒนาคุณภาพการผลิตและการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรหลักของภาค ปี ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาคใต้ชายแดนมีการขยายตัวร้อยละ ๒๓.๙ สูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนด (เฉลี่ยร้อยละ ๔.๐ ต่อปี) เป็นผลมาจากการขยายตัวของสาขาการปลูกพืช (ยางพารา และไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อน) ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๖๗.๒ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาค โดยเฉพาะไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อน มีการขยายตัวสูงถึงร้อยละ ๒๘๖.๑ (๓.๙ เท่า) เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาจากค่าฐานที่ต่ำจากปีก่อนหน้าที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติสภาพอากาศแปรปรวน ส่วนสาขาการประมงมีสัดส่วนร้อยละ ๑๖.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาค ขยายตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ร้อยละ ๑.๒ ขณะที่มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมของภาค ขยายตัวร้อยละ ๕.๒ สูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนด (ขยายตัวเฉลี่ยรอยละ ๐.๗ ต่อปี) เป็นผลมาจากการขยายตัวของสาขาการผลิต (ผลิตภัณฑ์อาหารและผลิตภัณฑ์ยางพารา) ที่มีสัดส่วนสูงสุดร้อยละ ๗๖.๒ ของผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมของภาคใต้ชายแดน สะท้อนให้เห็นว่า การรักษาเสถียรภาพการเติบโตในระยะยาว จำเป็นต้องมุ่งเน้นการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อาทิ เกษตรแม่นยำและเกษตรอัจฉริยะ ที่สามารถรองรับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ควบคู่กับการยกระดับกระบวนการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน ให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐานเพื่อการส่งออกได้อย่างต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนาที่ ๒ พัฒนาเมืองชายแดนให้เป็นเมืองเศรษฐกิจการค้า การท่องเที่ยว สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่เศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้านและอาเซียนตอนใต้ และพัฒนาเมืองยะลาเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาคใต้ชายแดน มูลค่าการค้าชายแดนของภาคใต้ชายแดนในช่วงปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๙.๙ ต่อปี ต่ำกว่าเป้าหมายซึ่งกำหนดให้มีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๕ ต่อปี เป็นผลมาจากมูลค่าการค้าชายแดนของ ๒ ด่านหลัก (ด่านศุลกากรเบตง และด่านศุลกากรสุไหงโก-ลก) ซึ่งมีสัดส่วนมูลค่าการค้าชายแดนสูงสุด ร้อยละ ๙๖.๐ ของมูลค่าการค้าชายแดนของภาค มีการส่งออกและนำเข้าลดลง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคระหว่างเมืองชายแดนของภาค (จังหวัดยะลา และนราธิวาส) กับรัฐชายแดนของประเทศมาเลเซีย (รัฐกลันตัน รัฐเคดะห์และรัฐเปรัค) ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้นโยบายและระเบียบชายแดนที่เข้มงวดของทั้ง ๒ ฝั่งประเทศ เพื่อสกัดกั้นสิ่งผิดกฎหมายและมาตรการด้านความมั่นคง และสินค้าเกษตรที่เชื่อมโยงการผลิตของทั้งสองประเทศ ซึ่งมาเลเซียเป็นคู่ค้าหลักในการนำเข้าวัตถุดิบสินค้ายางพาราแปรรูปขั้นต้น (น้ำยางข้น และยางคอมปาวด์) สำหรับใช้ในอุตสาหกรรมปลายน้ำ (ถุงมือ และอุปกรณ์เครื่องมือทางการแพทย์) ได้มีการสั่งซื้อลดลงจากภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวลงตามทิศทางเศรษฐกิจโลก นอกจากนี้ด่านชายแดนของภาคยังเป็นเส้นทางการเดินทางผ่านแดนของประชาชนของทั้ง ๒ ประเทศ และนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเมืองชายแดนและแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในภาคใต้ชายแดน โดยในปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคใต้ชายแดนขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๗๐.๖ ต่อปี สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดรายได้จากการท่องเที่ยวขยายตัวร้อยละ ๑๑.๐ ต่อปี เป็นผลจากนักท่องเที่ยวมาเลเซียเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจากการจัดกิจกรรมกระตุ้นการท่องเที่ยวและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพิ่มขึ้น โดยในปี ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือน ๓,๗๗๓,๒๖๕ คน ขยายตัวร้อยละ ๒๓.๗ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา สร้างรายได้จากการท่องเที่ยว มูลค่า ๑๓,๘๕๐ ล้านบาท ด่านชายแดนไทย - มาเลเซียในพื้นที่ภาคใต้ชายแดน จึงมีบทบาทสำคัญต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการเชื่อมโยงเศรษฐกิจของภาค ดังนั้นแนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรเร่งยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีมาตรฐานเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน การขนส่งและโลจิสติกส์ และการเดินทางผ่านแดนของทั้ง ๒ ประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการพัฒนาเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเมืองชายแดนเบตง และเมืองชายแดนสุไหงโก-ลกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ มีความพร้อมต่อการขยายตัวของภาคบริการ การค้าและการลงทุน เพื่อเป็นแหล่งสร้างรายได้สำคัญที่เพิ่มการเติบโตของเศรษฐกิจภาคในระยะยาว

แนวทางการพัฒนาที่ ๓ ยกระดับรายได้ การศึกษา สมรรถนะแรงงาน และสาธารณสุข เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและสันติสุข ปี ๒๕๖๗ สัดส่วนคนจนของภาคใต้ชายแดนเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๓.๗ ซึ่งสูงที่สุดในประเทศ และสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดเล็กน้อย ที่กำหนดสัดส่วนคนจนลดลงต่ำกว่าร้อยละ ๒๓.๕ จังหวัดปัตตานีและนราธิวาสมีคนจนมากที่สุดในประเทศ โดยปัญหาสำคัญจากคุณภาพการศึกษา และสมรรถนะแรงงาน แม้ในปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนมีอัตราการว่างงานลดลงเหลือ ร้อยละ ๒.๖ และร้อยละ ๒.๔ ตามลำดับ ซึ่งดีกว่าค่าเป้าหมาย (ปี ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ที่กำหนดให้อัตราการว่างงานลดลงต่ำกว่าร้อยละ ๒.๕ เนื่องจากมีการจ้างงานในภาคเศรษฐกิจของภาคมากขึ้น แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการร้อยละ ๕๓.๒ โดยเฉพาะในสาขาการขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ และสาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหาร รวมทั้งการขยายตัวของภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรม จากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) คลี่คลายลง อย่างไรก็ตาม ประเด็นด้านคุณภาพชีวิตของภาค ยังมีความไม่แน่นอนจากประเด็นท้าทายของปัจจัยภายในภาค ทั้งด้านการศึกษาที่มีค่าดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ด้านการศึกษาต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับทุกภาค จากการเข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาต่ำสุด และแรงงานส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา

ร้อยละ ๔๒.๙ ส่งผลให้ผลิตภาพแรงงานต่ำกว่าระดับประเทศถึง ๓.๒ เท่า ทำให้มีจำนวนคนจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมสูง นอกจากนี้ ด้านสุขภาพและบริการสาธารณสุข ยังมีปัญหาทารกแรกเกิดน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ โดยปี ๒๕๖๖ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรให้ความสำคัญกับการยกระดับทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพ ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข สมรรถนะแรงงาน และอาชีพ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทั้งในระดับบุคคล สังคม และเศรษฐกิจในระยะยาว

แนวทางการพัฒนาที่ ๔ อนุรักษ์ ฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการผลิตของภาค ปี ๒๕๖๗ พื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๕.๓ ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ภาคไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒๖.๐ โดยพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นเพียง ๕๖ ไร่ หรือร้อยละ ๐.๐๐๓ เมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๖ ในขณะที่พื้นที่ป่าชายเลนของภาคส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีบทบาทเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ การทำประมง และเป็นฐานวัตถุดิบของอุตสาหกรรมอาหารของภาค ในปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๓ พื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๘.๓ ต่อปี เป็นผลมาจากการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน อย่างไรก็ตาม ปัญหาสภาพภูมิอากาศที่มีความแปรปรวนยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้พื้นที่ป่าไม้และป่าชายเลนมีความเสื่อมโทรม รวมทั้งปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งที่รุนแรงมากขึ้น ดังนั้น การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนของภาคในอนาคตจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และบริหารจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการวางแผนการบริหารจัดการภัยพิบัติทั้งระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพรวมผลการดำเนินงานตามเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดน ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในมิติเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ แต่ยังเผชิญความท้าทายสำคัญ ทั้งความยากจนที่เป็นปัญหาเรื้อรังอย่างต่อเนื่อง การว่างงานคุณภาพการศึกษาต่ำ รวมทั้งปัญหาด้านสุขภาพของแม่และเด็กที่มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น การพัฒนาภาคใต้ชายแดนในระยะต่อไป ยังคงมุ่งเน้น **"การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน"** โดยเร่งเพิ่มผลิตภาพการผลิต การแปรรูปเพิ่มมูลค่าด้วยเทคโนโลยี การยกระดับเมืองชายแดนสู่การเป็นเมืองหลักที่สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงาน และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน เพื่อวางรากฐานสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

๒. สถานการณ์การพัฒนา

การพัฒนาภาคใต้ชายแดนในระยะที่ผ่านมายังคงเผชิญกับปัญหาและความท้าทายที่เป็นปัญหาสำคัญหลายด้าน ทั้งขนาดเศรษฐกิจที่มีขนาดเล็ก ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายรายได้ ปัญหาความยากจน คุณภาพการศึกษา สุขภาวะอนามัยของแม่และเด็ก ปัญหาอุทกภัย รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ซึ่งกระทบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต ดังนั้น การวางกรอบทิศทางการพัฒนาภาคในระยะต่อไป จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับประเด็นท้าทายดังกล่าว รวมทั้งพิจารณาความสอดคล้องกับศักยภาพข้อจำกัดของพื้นที่เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาที่สามารถรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสถานการณ์การพัฒนาภาคใต้ชายแดนในระยะที่ผ่านมามีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ ขนาดเศรษฐกิจ เศรษฐกิจภาคใต้ชายแดนมีขนาดเล็กที่สุดเมื่อเทียบกับประเทศ และสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคใต้ชายแดนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๖ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ๑๕๓,๙๑๗ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๐.๙ ของประเทศ มีค่าเฉลี่ยผลิตภัณฑ์ภาคต่อคน ๘๒,๑๐๙ บาทต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๒๕๖,๓๔๕ บาทต่อปี และต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่นในประเทศ ซึ่งสาเหตุมาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีมูลค่าเพิ่มต่ำและเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ประกอบกับแรงงานในพื้นที่ที่มีผลิตภาพต่ำ ทำให้สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการลงทุนของภาคเอกชน สะท้อนจากในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนมีสัดส่วนเงินลงทุนจากการออกบัตรให้การส่งเสริมการลงทุนเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๐.๑ ของประเทศ[๑] แม้ว่าจะได้รับสิทธิประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ แต่สินค้าเกษตรหลักกลับถูกส่งออกเพื่อการแปรรูปขั้นกลางและขั้นปลายนอกพื้นที่ ส่งผลให้เศรษฐกิจของภาคใต้ชายแดนพึ่งพาภาคบริการที่มาจากการศึกษาและบริการภาครัฐ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการลงทุน การพัฒนา และการยกระดับภาคการผลิตและบริการในพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพแรงงานในพื้นที่เพื่อสร้างผลิตภาพแรงงานและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจภาคใต้ชายแดนให้มีคุณภาพและยั่งยืน

๒.๑.๒ การเติบโตทางเศรษฐกิจ ในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคใต้ชายแดนมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๗ ต่อปี สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ขยายตัวร้อยละ ๐.๔ ต่อปี เนื่องจากในช่วงปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ ที่เศรษฐกิจของประเทศหดตัวจากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในขณะที่ภาคใต้ชายแดนได้รับผลกระทบต่ำกว่าภาคอื่น ๆ และสามารถฟื้นตัวจนมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคสูงกว่าช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ทั้งนี้ การขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคใต้ชายแดนมีความสัมพันธ์กับภาคเกษตรมากที่สุด รองลงมา คือ ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้จากในปี ๒๕๖๖ เศรษฐกิจภาคใต้ชายแดนขยายตัวถึงร้อยละ ๖.๕ ในขณะที่เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวเพียงร้อยละ ๒.๐ โดยเป็นการขยายตัวจากภาคเกษตรร้อยละ ๒๓.๙ ซึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวของการปลูกไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อนที่ขยายตัวถึง ๓.๙ เท่าจากปีที่ผ่านมา จากค่าฐานที่ต่ำในปีก่อนหน้า และปริมาณผลผลิตทุเรียนที่เกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่จากการปลูกต้นยางพาราเริ่มออกสู่ตลาดเพิ่มขึ้น และมีราคาสูงมาก สะท้อนให้เห็นว่า การขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคใต้ชายแดนมีความเปราะบางขึ้นอยู่กับแรงจูงใจด้านราคาเป็นสำคัญ โดยมีการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มต่ำ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการผลผลิตทางการเกษตรให้มีคุณภาพ การหาตลาดใหม่ และการส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรในพื้นที่ตลอดห่วงโซ่อุปทาน รวมไปถึงการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในภาคบริการและภาคอุตสาหกรรม เพื่อลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนของสภาพภูมิอากาศและความผันผวนด้านปัจจัยการผลิตและราคาของสินค้าเกษตร

๒.๑.๓ โครงสร้างเศรษฐกิจ ภาคใต้ชายแดนขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยภาคบริการเป็นหลัก โดยปี ๒๕๖๖ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการคิดเป็นร้อยละ ๖๑.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ขยายตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๐.๙ รองลงมา คือ ภาคเกษตร คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑ ขยายตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๐.๕ และภาคอุตสาหกรรม คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑ ขยายตัวเฉลี่ย (ปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖) ร้อยละ ๐.๗

---

[๑] สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI), ๒๕๖๙

อย่างไรก็ตาม โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคใต้ชายแดนไม่ซับซ้อน มีจำนวนกิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่มาก โดยภาคบริการพึ่งพาการบริการด้านการศึกษาและบริการภาครัฐ ภาคเกษตรพึ่งพาสาขาการปลูกพืช และสาขาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และภาคอุตสาหกรรมพึ่งพาการผลิตผลิตภัณฑ์อาหาร ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจดั้งเดิม จากข้อจำกัดของผลิตภาพแรงงานในพื้นที่และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมซึ่งยังไม่แพร่หลาย ทำให้เศรษฐกิจของภาคใต้ชายแดนมีความอ่อนไหวสูง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรส่งเสริมให้มีการยกระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจดั้งเดิมในพื้นที่ และส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจตลอดห่วงโซ่ ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเพิ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจใหม่ในพื้นที่

๑) ภาคเกษตร ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้ชายแดนมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรรวม ๔๓,๒๑๐ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒.๘ ของผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรทั้งประเทศ ขยายตัวร้อยละ ๒๓.๙ โดยสาขาการผลิตหลักของภาคเกษตรภาคใต้ชายแดนที่สร้างมูลค่าสูงสุด ได้แก่ สาขาพืช คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๒ รองลงมา คือ สาขาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๘ ของผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร โดยภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่การเกษตร ๓.๕ ล้านไร่ แต่สามารถสร้างมูลค่าได้ ๑๒,๒๕๕.๔ บาทต่อไร่ มากเป็นลำดับ ๓ รองจากภาคตะวันออกและภาคใต้ สะท้อนให้เห็นว่า ภาคใต้ชายแดนเป็นแหล่งผลิตพืชเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูง อาทิ ยางพารา ทุเรียน และปาล์มน้ำมัน อย่างไรก็ตาม การทำเกษตรในภาคใต้ชายแดนยังต้องเผชิญความเสี่ยงในหลายปัจจัย อาทิ ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ต้นทุนการผลิตสูง และความไม่แน่นอนด้านราคา เนื่องจากปริมาณผลผลิตมีจำนวนไม่มากพอเมื่อเทียบกับภาคอื่นจากการถือครองที่ดินเฉลี่ย ๑๒ ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๑๘ ไร่ต่อครัวเรือน[๒] และส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย การผลิตจึงไม่เกิดความประหยัดต่อขนาด (Economy of Scale) นอกจากนี้ ส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายสินค้าเกษตรเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบการผลิตของอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรนอกพื้นที่ เห็นได้จากในปี ๒๕๖๖ ผลิตภัณฑ์ภาคใต้ชายแดนสาขาการปลูกต้นยางพารา มีมูลค่า ๑๕,๗๗๐.๘ ล้านบาท ในขณะที่สาขาการผลิตผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติกมีมูลค่าเพียง ๑,๔๒๓.๑ ล้านบาท ดังนั้น แนวทางการพัฒนาภาคเกษตรในระยะต่อไป ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิตและการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ควบคู่กับการควบคุมคุณภาพสินค้าให้มีมาตรฐานเป็นไปตามความต้องการของตลาด ผลักดันการทำเกษตรแปลงใหญ่เพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาดและมีการบริหารจัดการแปลงอย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการ ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตร ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

๑.๑) สาขาพืช ภาคใต้ชายแดนมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาพืช ๓๓,๓๕๐.๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒.๙ ของผลิตภัณฑ์สาขาพืชของประเทศ ซึ่งมีขนาดเล็กที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น โดยในปี ๒๕๖๖ การปลูกต้นยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของพื้นที่ มีสัดส่วนร้อยละ ๔๗.๓ ของสาขาการปลูกพืช โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาพืชมีแนวโน้มหดตัวอย่างต่อเนื่อง เฉลี่ยร้อยละ ๓.๕ ต่อปี จากปริมาณผลผลิตในตลาดที่เพิ่มมากขึ้น ขณะที่ความต้องการในตลาดโลกลดลงตามการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลก ส่งผลให้ราคายางพาราลดลง ประกอบกับสภาวะอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย ทำให้ผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มต่ำลง แม้ปริมาณผลผลิตต่อไร่ยังคงสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ[๓] ส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรในพื้นที่ โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ปลูกขนาดเล็กและมีข้อจำกัดด้านเงินทุน สำหรับการปลูกไม้ผลเมืองร้อนและกึ่งร้อน โดยเฉพาะทุเรียน ในปี ๒๕๖๖ มีสัดส่วนรองลงมา ร้อยละ ๓๙.๗ แต่มีการขยายตัวถึง ๓.๙ เท่า จากปีก่อนหน้า นอกจากนี้ ทุเรียนที่ปลูกในพื้นที่จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส

---

[๒] https://www.lib.kmutt.ac.th/en/king-ramaix-chapter๑๐/?utm_source=chatgpt.com

[๓] สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ยังเป็นสินค้าที่มีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) จากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเพาะปลูก จึงเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์ภาคใต้ชายแดนให้มีการขยายตัวจากปีก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม พื้นที่การเพาะปลูกทุเรียนมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๙ ต่อปี[๔] จึงมีความเสี่ยงในการมีปริมาณผลผลิตทุเรียนล้นตลาด ประกอบกับทุเรียนไทยถูกส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศเป็นหลัก กว่าร้อยละ ๙๗[๕] ซึ่งมีความเสี่ยงจากมาตรการตรวจสอบคุณภาพสินค้า ตลอดจนการขยายการส่งออกทุเรียนของประเทศคู่แข่ง อาทิ ประเทศเวียดนาม และมาเลเซีย ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพสินค้าเกษตรหลักให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด สนับสนุนนโยบายเกษตรแปลงใหญ่เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้แก่เกษตรกร ผลักดันการวิจัยและพัฒนาเพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ต่อยอดการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่อุปทาน สร้างแบรนด์สินค้าเพื่อเชื่อมโยงสู่ตลาดมูลค่าสูง สนับสนุนการทำธุรกิจการเกษตรรูปแบบใหม่ โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตที่ยั่งยืนและใส่ใจสิ่งแวดล้อม สำหรับการปลูกปาล์มน้ำมัน ปี ๒๕๖๖ มีมูลค่า ๘๒๖.๓ ล้านบาท และพื้นที่เพาะปลูกมีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๖ ต่อปี และในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ มูลค่าสาขาการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ภาคใต้ชายแดน ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เฉลี่ยร้อยละ ๗.๗ ต่อปี จึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่ควรส่งเสริมและยกระดับการบริหารจัดการสวนปาล์มน้ำมันเพื่อเพิ่มผลิตต่อไร่ รวมทั้งส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่คุณค่า

๑.๒) สาขาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้ชายแดนมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ๗,๒๖๘.๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๕.๖ ของผลิตภัณฑ์สาขาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศ ซึ่งเป็นอันดับ ๔ เมื่อเทียบกับภาคอื่นและเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจสำคัญที่สร้างรายได้และอุตสาหกรรมต่อเนื่องของภาคใต้ชายแดน โดยแหล่งทำประมงสำคัญของภาคร้อยละ ๙๘.๙ อยู่ที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีจำนวนเรือประมงมากเป็นลำดับ ๑ ของประเทศ[๖] สะท้อนให้เห็นศักยภาพด้านการประมงของภาค อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖ สาขาประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๓ แต่มีแนวโน้มฟื้นตัวอย่างช้า ๆ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากการที่ชาวประมงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับมาตรการการต่อต้านการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: IUU) เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรสัตว์น้ำและความมั่นคงทางอาหาร ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับแรงงานในภาคการประมงลดลงจากมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวด ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการทำประมงอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เน้นการลดต้นทุน แก้ปัญหาแรงงาน และเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต เพื่อให้ชาวประมงสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง ตลอดจนส่งเสริมให้มีการทำประมงและเพาะเลี้ยงชายฝั่งอย่างยั่งยืน โดยเน้นสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่มีมูลค่าสูง เพื่อเปลี่ยนผ่านสู่การทำประมงเชิงคุณภาพและสามารถสร้างความมั่นคงทางวัตถุดิบให้แก่อุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์อาหาร ซึ่งเป็นฐานการผลิตเดิมของภาค

๑.๓) สาขาปศุสัตว์ ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้ชายแดนมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาปศุสัตว์ ๑,๔๗๖.๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓.๔ ของผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร และร้อยละ ๐.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาปศุสัตว์ของประเทศ ซึ่งมีสัดส่วนต่ำที่สุดในประเทศ ในช่วงปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖ หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๐ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสาขาปศุสัตว์ในภาคใต้ชายแดนมีมูลค่าต่ำและอยู่ในช่วงหดตัว สำหรับกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ของภาคที่สำคัญ

---

[๔] สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

[๕] https://www.tpso.go.th/news/๒๕๐๓-๐๐๐๐๐๐๐๑๔

[๖] แผนแม่บทการพัฒนาเชิงพื้นที่ของจังหวัดสงขลาและปัตตานี

ประกอบด้วย การเลี้ยงโค และการเลี้ยงไก่ ซึ่งการเลี้ยงโคมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยในช่วงปี ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗ มีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๓ และการเลี้ยงไก่ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒๙.๒[๗] ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายตามวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรยกระดับสู่การเลี้ยงเชิงพาณิชย์ที่มีคุณภาพและการแปรรูปที่ได้มาตรฐานตามหลักสุขอนามัย เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิต

๒) ภาคอุตสาหกรรม ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้ชายแดนมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม ๑๕,๖๑๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๐.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมของประเทศ มีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๕.๒ ขณะที่ภาพรวมประเทศหดตัวร้อยละ ๑.๙ อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๗ ขณะที่ภาพรวมประเทศหดตัวร้อยละ ๐.๗ โครงสร้างเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมของภาคใต้ชายแดนมีสาขาสำคัญประกอบด้วย สาขาการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารมีมูลค่ามากที่สุด ๗,๘๗๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๔ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม ขยายตัวร้อยละ ๑๗.๘ รองลงมา คือ สาขาไฟฟ้า ก๊าซ ไอน้ำและระบบการปรับอากาศ มีมูลค่า ๒,๙๐๘.๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๖ ของผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม ขยายตัวร้อยละ ๘.๘ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินโครงการโรงไฟฟ้าประชารัฐในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อปี ๒๕๖๑ และสาขาการผลิตผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติกมีมูลค่า ๑,๔๒๓.๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๙.๑ ของผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม โดยโครงสร้างอุตสาหกรรมของภาคใต้ชายแดนอยู่ในระดับต้นน้ำและกลางน้ำ เชื่อมโยงใกล้ชิดกับภาคเกษตร ประมง และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ส่วนใหญ่มีขนาดเล็กใช้เงินลงทุนและเทคโนโลยีต่ำ สะท้อนจากปี ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนมีเงินลงทุนเฉลี่ย ๕๐.๘ ล้านบาทต่อโรงงาน และใช้เครื่องจักรเฉลี่ย ๒,๔๒๖.๖ แรงม้าต่อโรงงาน ในขณะที่ค่าเฉลี่ยรวมของประเทศใช้เงินทุน ๑๒๙.๖ ล้านบาทต่อโรงงาน และใช้เครื่องจักรเฉลี่ย ๗,๑๑๘ แรงม้าต่อโรงงาน[๘] ทำให้มีมูลค่าเพิ่มต่อหน่วยค่อนข้างน้อย ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรส่งเสริมการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน พัฒนาการผลิตให้ได้มาตรฐานโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และเน้นการผลิตเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มต่อหน่วย ผลักดันให้เกิดการสร้างแบรนด์ของพื้นที่

๓) ภาคบริการ ปี ๒๕๖๖ ภาคใต้ชายแดนมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการ ๙๕,๐๙๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคใต้ชายแดน และร้อยละ ๐.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการของประเทศ ซึ่งหดตัวร้อยละ ๐.๔ ในขณะที่ประเทศขยายตัวร้อยละ ๔.๒ ภาคบริการที่มีมูลค่าสูง คือ สาขาการศึกษา มีมูลค่า ๒๒,๖๙๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการ โดยสถาบันการศึกษาในระบบร้อยละ ๘๗.๙ เป็นของภาครัฐ ในขณะที่สถาบันการศึกษานอกระบบส่วนใหญ่เป็นสถาบันการศึกษาด้านศาสนา ซึ่งมีจำนวน ๒,๒๐๘ แห่ง มากที่สุดในประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๑ โดยเป็นสถาบันที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับจากชาวมุสลิม รองลงมา คือ สาขาการบริหารราชการ การป้องกันประเทศ และการประกันสังคมภาคบังคับ มีมูลค่า ๑๗,๓๘๔ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการ จากการบริหารจัดการสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ รวมทั้งสาขาการขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ของภาคใต้ชายแดนมีมูลค่า ๑๖,๑๔๓ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการ หรือร้อยละ ๐.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ ของประเทศ โดยสาขาการขายส่งและการขายปลีกฯ หดตัวร้อยละ ๔.๓ ในขณะที่ประเทศขยายตัวร้อยละ ๓.๙ ทั้งนี้ การขายส่งและการขายปลีกฯ เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับฐานรากและกิจกรรมการดำรงชีพของประชาชนเป็นหลัก ไม่ใช่จากการค้าสมัยใหม่ แสดงให้เห็นว่า ภาคบริการของภาคใต้ชายแดนพึ่งพาสาขา

---

[๗] สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

[๘] กรมโรงงานอุตสาหกรรม

การศึกษา ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต่อยอดจากการศึกษาด้านศาสนา และประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้ ตลอดจนพัฒนาการค้าและระบบโลจิสติกส์ เพื่อเป็นฐานต่อยอดสู่การขยายช่องทางการตลาดใหม่ อาทิ ช่องทางดิจิทัล และธุรกิจซื้อขายสินค้าและบริการผ่านอินเตอร์เน็ต (e-Commerce)

๔) การท่องเที่ยว ในปี ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือน ๓,๗๗๓,๒๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๑ ของประเทศ เป็นชาวไทยร้อยละ ๕๓.๙ และชาวต่างชาติ ๔๖.๑ จำนวนผู้เยี่ยมเยือนขยายตัวร้อยละ ๒๓.๗ สามารถสร้างรายได้การท่องเที่ยว จำนวน ๑๓,๘๕๐ ล้านบาท โดยส่วนใหญ่เป็นรายได้จากผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติ ร้อยละ ๕๒.๑ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวมาเลเซีย และชาวไทยร้อยละ ๔๗.๙ คิดเป็นร้อยละ ๐.๕ ของรายได้การท่องเที่ยวของประเทศ นอกจากนี้ ในช่วงปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคใต้ชายแดนสาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหาร ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว มีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๑ อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวภาคใต้ชายแดนมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย ๒,๐๖๗ บาทต่อคนต่อวัน และชาวต่างชาติ ๒,๖๘๘ บาทต่อคนต่อวัน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีค่าใช้จ่ายผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย ๒,๖๐๓ บาทต่อคนต่อวัน และชาวต่างชาติ ๖,๑๒๓ บาทต่อคนต่อวัน รวมทั้งมีระยะเวลาพำนักประมาณ ๑.๙ วัน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๒.๙ วัน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรผลักดันให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับกระแสความต้องการ สนับสนุนกลไกความร่วมมือทุกภาคส่วนในการอำนวยความสะดวกและการควบคุมมาตรฐานการให้บริการ ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยเมืองและการท่องเที่ยว และส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้เพื่อให้นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก

๕) การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดน ปี ๒๕๖๗ การค้าชายแดนและผ่านแดนมีมูลค่า ๕,๐๒๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๐.๓ ของมูลค่าการค้าชายแดนของประเทศ หดตัวร้อยละ ๖.๐ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา แบ่งเป็นมูลค่าการส่งออก ๔,๐๐๕ ล้านบาท สินค้าส่งออกสำคัญ ได้แก่ น้ำยางข้น ยางคอมปาวด์ ปลาสดแช่เย็น/แช่แข็ง และทุเรียนสด ในขณะที่มูลค่านำเข้า ๑,๐๑๗ ล้านบาท สินค้านำเข้าสำคัญ ได้แก่ ไม้แปรรูป ปลาทูน่าสดแช่เย็นแช่แข็ง และสัตว์น้ำ ในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ แนวโน้มการค้าชายแดนและผ่านแดนหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๗.๙ ในขณะที่ประเทศขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๐ โดยปี ๒๕๖๗ ด่านศุลกากรเบตงมีมูลค่าการค้าชายแดนและผ่านแดนสูงสุดของภาค มีมูลค่า ๒,๔๔๗ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๗ ของมูลค่าการค้าชายแดนของภาคใต้ชายแดน รองลงมา คือ ด่านศุลกากรสุไหงโก-ลก มีมูลค่า ๒,๓๕๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๐ และด่านศุลกากรตากใบ มีมูลค่า ๒๑๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔.๓ ของมูลค่าการค้าชายแดนตามลำดับ ซึ่งสินค้านำเข้าและส่งออกสามอันดับแรกที่ผ่านด่านชายแดนเป็นสินค้าเกษตรขั้นต้นสำหรับใช้แปรรูปในภาคอุตสาหกรรมขั้นกลางและขั้นปลาย ทั้งในประเทศมาเลเซียและประเทศไทย ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรผลักดันให้ด่านชายแดนมีความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ เพื่อรองรับการเดินทางและการให้บริการอย่างรวดเร็ว โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่ออำนวยความสะดวกในการตรวจสอบสินค้า การผ่านแดน และการเดินทางระหว่างพรมแดนให้มีความรวดเร็วเพื่อรักษาและคงสภาพสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพสำหรับใช้ในการแปรรูปต่อไป รวมทั้งการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้สำหรับรักษาความปลอดภัยในพื้นที่หลังด่านที่เป็นพื้นที่สำหรับพักค้างคืน แหล่งร้านค้าและสถานบริการ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยให้กับการเดินทางขนส่งสินค้าในเส้นทางภาคใต้ชายแดน

๒.๒ ด้านสังคม

ภาพรวมความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) ของภาคใต้ชายแดนต่ำกว่าระดับประเทศมาอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๗ ดัชนีความก้าวหน้าของคนอยู่ที่ ๐.๖๓๑๕ โดยเฉพาะมิติการศึกษาและมิติเศรษฐกิจ ที่มีค่าต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับทุกภาค ซึ่งทั้งสองมิติยังคงเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องและเป็นข้อจำกัดที่สำคัญของพื้นที่ภาคใต้ชายแดน

๒.๒.๑ ประชากร ประชากรภาคใต้ชายแดนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และมีสัดส่วนประชากรวัยเด็กสูงกว่าระดับประเทศ ปี ๒๕๖๗ มีประชากรจำนวน ๒.๑ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๓.๒ ของประชากรทั้งประเทศ ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา ภาคใต้ชายแดนมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๕ ขณะที่ระดับประเทศลดลงร้อยละ ๐.๒ โครงสร้างประชากรส่วนใหญ่ของภาคเป็นวัยแรงงาน ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ ๖๒.๔ รองลงมาคือ วัยเด็กร้อยละ ๒๔.๐ และประชากรสูงอายุร้อยละ ๑๓.๖ อย่างไรก็ตาม อัตราการพึ่งพิงรวมของภาคใต้ชายแดนอยู่ที่ร้อยละ ๖๐.๒ ซึ่งยังสูงกว่าระดับประเทศที่ร้อยละ ๕๖.๒ โดยจังหวัดปัตตานีและยะลามีอัตราการพึ่งพิงรวมสูงที่สุดอยู่ที่ร้อยละ ๖๑.๗ พื้นที่ภาคใต้ชายแดนมีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ ๔๔ ของประชากรมุสลิมทั้งประเทศ[๙] ซึ่งสูงสุดของประเทศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นการพัฒนาการเพิ่มผลิตภาพของแรงงานให้มีสมรรถนะและทักษะแรงงานสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุเพื่อลดภาระต่อประชากรวัยแรงงาน รวมทั้งการพัฒนาระบบสวัสดิการเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับสังคมสูงวัยเต็มรูปแบบ

๒.๒.๒ สุขภาพ ภาคใต้ชายแดนเผชิญกับปัญหาสำคัญด้านสุขภาพของแม่และเด็กที่มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอัตรามารดาตายต่อการเกิดมีชีพแสนคน ที่สูงถึง ๒๖.๔ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๒๒.๘ โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานีมีอัตราการตายของมารดาต่อการเกิดมีชีพแสนคน เท่ากับ ๕๐.๘ รวมถึงอัตราการตายของทารกแรกเกิดต่อการเกิดมีชีพพันคน เท่ากับ ๗.๓ สูงกว่าระดับประเทศที่ ๕.๔ และในพื้นที่ยังคงมีปัญหาทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓ และประชากรที่เป็นผู้ป่วยในเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๑๐.๘ ในปี ๒๕๖๓ เป็นร้อยละ ๑๒.๙ ในปี ๒๕๖๗ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่ร้อยละ ๑๒.๔ นอกจากนี้ ภาคใต้ชายแดนยังมีข้อจำกัดด้านบุคลากรทางการแพทย์ที่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑ : ๒,๘๒๔ คน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๑ : ๑,๕๓๖ คน และต่ำกว่าเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลก ซึ่งกำหนดให้มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรที่ ๑ : ๑,๐๐๐ คน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการยกระดับทางการแพทย์และการบริการสาธารณสุขในพื้นที่ภาคใต้ชายแดน โดยเฉพาะโรงพยาบาลระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิ เพื่อยกระดับการให้บริการประชากรในพื้นที่ ตลอดจนให้ความสำคัญกับโรงพยาบาลชุมชนและเครือข่ายบริการสุขภาพในพื้นที่ในการทำงานบูรณาการเชิงป้องกันร่วมกันเพื่อให้ความรู้แก่สตรี ทั้งการดูแลสุขภาพในช่วงก่อนการตั้งครรภ์ ระหว่างการตั้งครรภ์ และการเลี้ยงดูบุตร รวมทั้งการดูแลสุขภาพประชาชนที่ต้องมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง

๒.๒.๓ การศึกษา ประชากรในพื้นที่ภาคใต้ชายแดนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยปี ๒๕๖๗ ประชากรภาคใต้ชายแดนมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๘.๔ ปี เพิ่มจาก ๘.๐ ในปี ๒๕๖๓ แต่ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๙.๒ ปี ในขณะที่การเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอยู่ที่ร้อยละ ๖๖.๖ สูงกว่าปี ๒๕๖๓ ที่ร้อยละ ๖๓.๗ ทั้งนี้ ปี ๒๕๖๕ มีผู้จบการศึกษาสายอาชีวศึกษารวมทั้งสิ้น ๔,๘๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๘ ของผู้จบการศึกษาสายอาชีวศึกษาทั้งประเทศ ซึ่งในพื้นที่ภาคใต้

[๙] ข้อมูลจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ชายแดนมีสถานศึกษาด้านอาชีวศึกษาจำนวน ๑๘ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๔.๒ ของประเทศ ปัจจุบันมีนักเรียนในสายอาชีวศึกษารวมทั้งสิ้น ๑๔,๕๑๗ คน[๑๐] โดยสาขาวิชาที่มีนักเรียนศึกษาสูงสุด ๓ อันดับแรก ได้แก่ สาขาวิชาช่างยนต์ สาขาวิชาไฟฟ้า และสาขาเทคนิคยานยนต์ ในขณะที่การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานมีสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๙๑๑ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๓.๒ ของประเทศ มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น ๒๑๗,๙๒๗ คน[๑๑] แบ่งเป็นระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน ๔๖,๑๔๓ คน ระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๒๗,๑๔๓ คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๒๗,๘๗๕ คน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๖,๑๗๗ คน รวมถึงมีโรงเรียนเอกชนภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน ๑๓๕ แห่ง มีนักเรียนรวมทั้งสิ้นจำนวน ๙๒,๕๕๔ คน ทั้งนี้ในพื้นที่ภาคใต้ชายแดนมีสถาบันการศึกษาด้านศาสนาที่เป็นที่นิยมในพื้นที่และมีจำนวนนักเรียน/นักศึกษาจำนวนมาก ได้แก่ สถาบันศึกษาปอเนาะและศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา)[๑๒] จำนวน ๒,๒๐๘ แห่ง มีนักเรียน ๒๐๗,๐๖๒ คน แบ่งเป็นศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) จำนวน ๑,๗๕๑ แห่ง มีนักเรียน ๑๗๐,๗๑๑ คน และสถาบันศึกษาปอเนาะ จำนวน ๔๕๗ แห่ง มีนักเรียน ๓๖,๓๕๑ คน[๑๓] อย่างไรก็ตาม คุณภาพการศึกษามีแนวโน้มถดถอยลงอย่างต่อเนื่อง จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ ด้านอาชีวศึกษา (Vocational National Educational Test: V-net) อยู่ที่ ๓๗.๗ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศที่ ๓๙.๐ คะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test: O-NET) มัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ที่ร้อยละ ๒๖.๓ ต่ำสุด เมื่อเทียบกับทุกภาคและต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศที่ร้อยละ ๓๑.๙ ซึ่งคุณภาพด้านการศึกษาของนักเรียนในพื้นที่ภาคใต้ชายแดนต่ำลงอย่างต่อเนื่องในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา ขณะที่มีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงต้องเร่งการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาควบคู่กับการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษา โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และการยกระดับคุณภาพการศึกษาพร้อมกับขยายโอกาสการศึกษาภาคบังคับ การศึกษานอกห้องเรียน รวมทั้งการสนับสนุนการศึกษาตลอดช่วงชีวิต และการเพิ่มบทบาทให้กับพื้นที่สามารถออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ซึ่งต้องมีความสอดคล้องกับบริบทแนวทางการพัฒนาประเทศ

๒.๒.๔ การมีงานทำและตลาดแรงงาน ในปี ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนมีแรงงานผู้มีงานทำประมาณ ๖.๑ ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการ (ร้อยละ ๕๓.๒) และภาคเกษตร (ร้อยละ ๓๙.๘) แรงงานส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๒.๙ มีการศึกษาระดับประถมหรือต่ำกว่า ขณะที่แรงงานที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาอยู่ที่ร้อยละ ๙.๖ ในปี ๒๕๖๖ ผลิตภาพแรงงานของภาคอยู่ที่ ๘๔,๗๙๙ บาทต่อคน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๒๗๓,๑๖๑ บาทต่อคน ขณะที่อัตราการว่างงานอยู่ที่ร้อยละ ๒.๔ สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ นอกจากนี้ยังพบว่าปี ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนมีสัดส่วนแรงงานนอกระบบสูงถึงร้อยละ ๕๓.๙ สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ ๕๒.๗ โดยแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่กระจุกตัวในจังหวัดนราธิวาสและปัตตานี ส่งผลให้มีแรงงาน

---

[๑๐] ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรรมการการอาชีวศึกษา ณ วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๙

[๑๑] ข้อมูลจากสำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

[๑๒] สถาบันศึกษาปอเนาะ คือ สถานศึกษาเอกชนประเภทโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) และกระทรวงศึกษาธิการ (MOE) มีการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับแกนกลางการศึกษาไทยด้วย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งศาสนา (ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา) และสามัญควบคู่กันไปทำให้สามารถเทียบโอนหรือศึกษาต่อในระบบการศึกษาทั่วไปได้ ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด หรือ "ตาดีกา" (TADIKA) คือ สถาบันการศึกษาพื้นฐานสำหรับเด็กมุสลิม (อายุ ๕ - ๑๒ ปี) ในชุมชน ที่สอนหลักคำสอนศาสนาอิสลาม คุณธรรม จริยธรรม ภาษามลายู และวัฒนธรรม โดยเน้นสอนช่วงวันหยุด (เสาร์-อาทิตย์) เพื่อเสริมการเรียนในโรงเรียนปกติ ให้เด็กเติบโตเป็นมุสลิมที่ดี มีอัตลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรม

[๑๓] ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ที่ขาดหลักประกันสังคมและการคุ้มครองแรงงาน เมื่อรวมกับแรงงานภาคใต้ชายแดนส่วนใหญ่มีการศึกษาค่อนข้างต่ำ ส่งผลให้การเพิ่มผลิตภาพแรงงานและขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรและบริการของภาคใต้ชายแดนเป็นไปด้วยความล่าช้า ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการยกระดับทักษะแรงงานและการเพิ่มผลิตภาพการผลิตแรงงาน พร้อมทั้งส่งเสริมให้แรงงานและผู้ประกอบการในพื้นที่เข้าสู่ระบบคุ้มครองทางสังคม เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันและเพิ่มความมั่นคงให้กับแรงงานในพื้นที่

๒.๒.๕ รายได้ ความยากจน และความเหลื่อมล้ำ สถานการณ์ความยากจนของภาคใต้ชายแดนปรับตัวดีขึ้น ในปี ๒๕๖๗ มีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๒๓.๗ ลดลงจากร้อยละ ๒๙.๗ ในปี ๒๕๖๓ อย่างไรก็ตาม ยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่มีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๔.๙ โดยจังหวัดปัตตานีและยะลามีสัดส่วนคนจนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ ๒๕.๔) ในขณะที่จังหวัดนราธิวาสมีสัดส่วนคนจนน้อยที่สุด (ร้อยละ ๒๑.๒) สะท้อนปัญหาความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ เมื่อพิจารณาข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (TPMAP) ๒๕๖๗ ซึ่งมีการแสดงข้อมูลความยากจน ๕ มิติ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านความเป็นอยู่ ด้านการศึกษา ด้านรายได้ และด้านการเข้าถึงบริการรัฐ พบว่า ภาคใต้ชายแดนมีสัดส่วนความยากจนด้านรายได้สูงที่สุดที่ร้อยละ ๒๘.๒ รองลงมา คือ ความยากจนด้านความเป็นอยู่ที่ร้อยละ ๒๔.๗ และความยากจนด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐอยู่ที่ร้อยละ ๑๘.๕ ส่วนสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายของภาคใต้ชายแดนอยู่ที่ ๓๑.๐ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๓๓.๓ แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายที่อยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับประเทศ อย่างไรก็ตาม รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนภาคใต้ชายแดนปี ๒๕๖๖ อยู่ที่ ๒๕๔,๗๓๕ บาท ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๓๔๘,๓๖๐ บาท โดยรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนภาคใต้ชายแดนยังอยู่ในระดับต่ำและขาดความมั่นคง เนื่องจากพึ่งพากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความผันผวนสูง เช่น ภาคเกษตรและภาคบริการ ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ ในปี ๒๕๖๖ หนี้สินครัวเรือนของภาคใต้ชายแดนอยู่ที่ ๑๐๓,๘๙๘ บาท ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๑๙๗,๒๕๕ บาท แต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ยในช่วงปี ๒๕๕๘ – ๒๕๖๖ ขยายตัวร้อยละ ๑๐.๑ โดยส่วนใหญ่เป็นหนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนร้อยละ ๔๔.๐ หนี้สินเพื่อใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดินร้อยละ ๓๔.๑ และหนี้สินเพื่อใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตรร้อยละ ๑๐.๓ สะท้อนความเปราะบางด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มความมั่นคงของรายได้ครัวเรือน และการลดความยากจนในพื้นที่เฉพาะกลุ่มแบบมุ่งเป้าในการแก้ไขปัญหารายครัวเรือน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ และเกิดการกระจายประโยชน์จากการพัฒนาสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง

๒.๒.๖ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปี ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนมีอัตราการแจ้งความคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เพศ และทรัพย์สิน ๑๑๔ คดีต่อประชากรแสนคน เพิ่มขึ้นจาก ๘๖ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๓ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๑๔๑ คดีต่อประชากรแสนคน อย่างไรก็ตาม ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ภาคใต้ชายแดนมีแนวโน้มลดลง ในปี ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนมีคดียาเสพติด ๔๕๑ คดีต่อประชากรแสนคน ลดลงจาก ๖๐๐ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๖๓ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๕๗๑ คดีต่อประชากรแสนคน โดยจังหวัดนราธิวาสมีจำนวนการจับกุมคดียาเสพติดสูงสุดของภาค รองลงมา คือ จังหวัดปัตตานี และยะลา ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่เพิ่มขึ้น การพัฒนาเครือข่ายทางสังคมให้มีความเข้มแข็ง และการลดความเสี่ยงการก่ออาชญากรรมในพื้นที่เมืองและชุมชน ซึ่งช่วยยกระดับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งการลดการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นและสร้างภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยในพื้นที่ภาค

๒.๒.๗ การมีส่วนร่วมทางสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ภาคใต้ชายแดนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี ๒๕๖๗ มีองค์กรชุมชน ๑๓๕.๖ แห่งต่อประชากรแสนคน เพิ่มขึ้นจาก ๑๑๗.๓ แห่งต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๓ แต่ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๑๔๔.๙ แห่งต่อประชากรแสนคน ซึ่งต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับทุกภาค สะท้อนถึงการขาดขีดความสามารถในการรวมกลุ่มและการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนในพื้นที่ สอดคล้องกับดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) มิติด้านการมีส่วนร่วมของภาคใต้ชายแดนอยู่ที่ ๐.๔๘๗๔ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๐.๕๓๓๖ จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการขาดการมีส่วนร่วมทางสังคมและการสะท้อนปัญหาและความต้องการของพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การเชื่อมประสานเครือข่ายเพื่อใช้ประโยชน์จากพลังทางสังคมอย่างเต็มศักยภาพยังจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารและการสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง โดยภาคใต้ชายแดนยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล เนื่องจากมีจำนวนประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตร้อยละ ๘๘.๖ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ ๙๐.๙ เป็นสาเหตุในการจำกัดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมรูปแบบใหม่ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางสังคมโดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลและส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลของประชาชนในพื้นที่ และเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

๒.๒.๘ เหตุการณ์ความไม่สงบ มีแนวโน้มลดลงระหว่างปี ๒๕๖๐ – ๒๕๖๓ และเพิ่มขึ้นอีกครั้งในช่วงปี ๒๕๖๔ – ๒๕๖๗ ซึ่งเป็นผลมาจากมาตรการทางกฎหมายอย่างเข้มข้นของรัฐบาล โดยปี ๒๕๖๗ มีเหตุการณ์ความไม่สงบ จำนวน ๘๗ ครั้ง เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ ๗.๔ และในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๕๘ – ๒๕๖๗) เหตุการณ์ความไม่สงบลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๘.๑ ต่อปี มีผู้ได้รับบาดเจ็บ จำนวน ๒๕๕ คน และผู้เสียชีวิต จำนวน ๕๒ คน[๑๔] ผลจากสถานการณ์ความไม่สงบส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่ โดยระหว่างปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๖ เศรษฐกิจภาคใต้ชายแดนขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๗ ด้านจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ภาคใต้ชายแดนมีแนวโน้มลดลง โดยปี ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนมีโรงงาน จำนวน ๕๒๗ แห่ง ลดลงจากปี ๒๕๖๓ ที่มีโรงงาน จำนวน ๕๔๔ แห่ง สอดคล้องกับข้อมูลแรงงานที่มีหลักประกันทางสังคมของภาคใต้ชายแดน ปี ๒๕๖๗ อยู่ที่ร้อยละ ๘๙.๘ ลดลงจาก ร้อยละ ๙๗.๔ ในปี ๒๕๖๔[๑๕] ซึ่งข้อมูลแรงงานที่มีหลักประกันสังคมและจำนวนโรงงานในพื้นที่มีจำนวนลดลงเนื่องจากการขาดความเชื่อมั่นในเรื่องความปลอดภัย นอกจากผลกระทบทางเศรษฐกิจสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ยังมีผลกระทบต่อสังคมในพื้นที่ โดยเฉพาะผู้หญิงในพื้นที่กลายเป็นหม้ายเพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ ในช่วงปี ๒๕๔๗ – ๒๕๖๓ มีประชากรหญิงหม้ายจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จำนวน ๒,๑๕๕ คน ซึ่งจังหวัดปัตตานีมีจำนวนหญิงหม้ายจากสถานการณ์ความไม่สงบสูงสุดที่ ๑,๒๓๘ คน จังหวัดยะลามี ๙๑๗ คน และจังหวัดนราธิวาสมี ๘๔๘ คน[๑๖] และมีเด็กกำพร้ารวมทั้งสิ้น ๖,๔๔๕ คน อยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ๒,๖๒๕ คน นราธิวาส ๒,๒๔๕ คน และยะลา ๑,๕๗๕ คน ซึ่งพบว่า จากการสูญเสียผู้นำครอบครัวจากเหตุการณ์ความไม่สงบส่งผลให้เด็กกำพร้าต้องพึ่งพิงมารดาในการประคับประคองอารมณ์จากการสูญเสียบิดาไปอย่างกะทันหัน หญิงหม้ายจึงต้องรับภาระในการดูแลทางด้านจิตใจและเป็นแรงงานหลักเพื่อหารายได้สำหรับครอบครัว ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรดำเนินงาน

---

[๑๔] ข้อมูลจากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

[๑๕] ข้อมูลจากดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI)

[๑๖] ข้อมูลจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี และยะลา จากรายงานสถาการณ์เด็ก เยาวชนและผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้การสนับสนุนเงินทุนจาก USAID

ป้องกันการก่อเหตุความไม่สงบและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยมาใช้สนับสนุนการวิเคราะห์สถานการณ์ และการกำหนดแผนดำเนินงานด้านความมั่นคงเพื่อเฝ้าระวังและป้องกันการก่อเหตุความไม่สงบในพื้นที่แหล่งชุมชน ควบคู่กับการพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่ประชาชนกลุ่มเปราะบางและหญิงหม้ายที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ และการส่งเสริมการประกอบธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งสามารถเพิ่มการจ้างงานในพื้นที่ให้สูงขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับยกระดับคุณภาพการศึกษา การนำเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษาให้เข้าสู่ระบบการศึกษา และการฝึกทักษะอาชีพให้เยาวชนและประชาชนมีรายได้และพึ่งพิงตนเองได้อย่างยั่งยืน

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑ ทรัพยากรป่าไม้ ปี ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ป่าไม้ ๑.๗ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓ ของพื้นที่ภาค และร้อยละ ๑.๗ ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศ โดยพื้นที่ป่าไม้ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดยะลา ร้อยละ ๕๒.๕ รองลงมา คือ จังหวัดนราธิวาส ร้อยละ ๔๓.๒ และปัตตานี ร้อยละ ๔.๓ ในช่วงปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๗ พื้นที่ป่าไม้ภาคใต้ชายแดนขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๐๗ ต่อปี จากการปลูกป่าเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของป่าไม้ธรรมชาติ พื้นที่ป่าที่สำคัญของภาค ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฮาลา-บาลา และอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี ซึ่งเป็นฐานทรัพยากรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคของภาค ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ ควบคู่กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อย่างยั่งยืน ตลอดจนการส่งเสริมการสร้างรายได้จากการซื้อขายคาร์บอนเครดิตเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

๒.๓.๒ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ปี ๒๕๖๓ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ป่าชายเลน ๒๑,๗๖๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑.๗ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๑.๒ ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งประเทศ มีบทบาทเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและเป็นฐานทรัพยากรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งมีความสำคัญต่อการประมงและอุตสาหกรรมของภาค พื้นที่ป่าชายเลนส่วนใหญ่อยู่บริเวณอ่าวปัตตานี ในช่วงที่ผ่านมา ปี ๒๕๕๗ – ๒๕๖๓ พื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๘.๓ ซึ่งเป็นผลมาจากทุกภาคส่วนให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน สำหรับคุณภาพน้ำทะเล ในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ อยู่ในเกณฑ์ดีและดีมากมาโดยตลอด ภาคใต้ชายแดนมีความยาวชายฝั่งประมาณ ๑๙๕.๙ กิโลเมตร ในปี ๒๕๖๖ มีพื้นที่ประสบปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ๒๒.๗ กิโลเมตร โดยมีการกัดเซาะต่อเนื่องเป็นระยะทางยาวกว่า ๑๐ กิโลเมตร และพื้นที่กัดเซาะส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีสาเหตุหลักจากการเพิ่มและลดของระดับน้ำทะเล การเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำและความรุนแรงของคลื่นลมในช่วงมรสุม นอกจากนี้ ยังมีการสะสมของตะกอนทรายบริเวณเขื่อนกั้นทรายและคลื่น ทำให้เกิดการตื้นเขินของร่องน้ำและส่งผลกระทบต่อการสัญจรทางน้ำ โดยเฉพาะบริเวณอ่าวปัตตานี ที่ผ่านมา มีการแก้ไขปัญหาเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนด้วยโครงสร้างทางวิศวกรรมเพื่อป้องกันการกัดเซาะ แต่สถานการณ์การกัดเซาะชายฝั่งยังส่งผลกระทบรุนแรงและขยายตัวเป็นวงกว้างมากขึ้น ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการเฝ้าระวังติดตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่แนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมและยั่งยืน

๒.๓.๓ ทรัพยากรน้ำ ภาคใต้ชายแดนมีลุ่มน้ำสำคัญ คือ ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนล่าง ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสันกาลาคีรีในพื้นที่จังหวัดยะลา ไหลจากทิศใต้ขึ้นไปยังทิศเหนือ และไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทยที่จังหวัดปัตตานี และมีแหล่งน้ำสำคัญประกอบด้วย แม่น้ำปัตตานีตอนบน แม่น้ำปัตตานีตอนล่าง แม่น้ำสายบุรี และแม่น้ำโก–ลก ในจังหวัดนราธิวาส ที่เป็นเขตแดนทางธรรมชาติกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับมาเลเซีย ในช่วงปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗ คุณภาพแหล่งน้ำผิวดินของภาคใต้ชายแดนอยู่ในเกณฑ์ดีและพอใช้มาโดยตลอด พื้นที่ภาคใต้ชายแดนมีเขื่อนกักเก็บน้ำที่สำคัญและมีขนาดใหญ่ที่สุด คือ เขื่อนบางลาง จังหวัดยะลา มีความจุ ๑,๔๕๔.๔ ล้านลูกบาศก์เมตร และยังเป็นแหล่งประมงน้ำจืดและสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของภาค นอกจากนี้ ยังมีโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่รวมทั้งสิ้น ๘๗๓ โครงการ ความจุเก็บน้ำรวม ๑,๔๙๓.๘ ล้านลูกบาศก์เมตร รองรับความต้องการใช้น้ำเพื่อประโยชน์ทางด้านการเกษตร การอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม การผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำ และการบรรเทาอุทกภัยบริเวณตอนล่างของลุ่มแม่น้ำปัตตานี อย่างไรก็ตาม ภาคใต้ชายแดนยังประสบปัญหาน้ำใช้เพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ เนื่องจากปริมาณน้ำต้นทุนที่กักเก็บไม่เพียงพอ และพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ของภาคอยู่นอกเขตชลประทาน และปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่การประปาส่วนภูมิภาคขยายเขตพื้นที่ให้บริการยังไม่ทั่วถึง นอกจากนี้ ยังพบปัญหาน้ำป่าไหลหลากบริเวณที่ราบลุ่ม บริเวณภูเขาต้นน้ำและน้ำท่วมขังบริเวณพื้นที่ปลายลุ่มน้ำ เนื่องจากระบบระบายน้ำไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จำเป็นต้องบูรณาการการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการบริหารจัดการน้ำอย่างแม่นยำ พัฒนาระบบกักเก็บน้ำและระบายน้ำที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบการจัดสรรน้ำให้ทั่วถึงครอบคลุมทั้งการอุปโภคบริโภค ภาคการเกษตร และภาคอุตสาหกรรม เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ และอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ เพื่อเพิ่มความสามารถในการกักเก็บน้ำ และบรรเทาความเสี่ยงด้านอุทกภัยและภัยแล้ง

๒.๓.๔ ทรัพยากรดิน ภาคใต้ชายแดนมีลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลาย ทั้งภูเขา พื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ราบชายฝั่ง และพื้นที่ชุ่มน้ำ ทำให้มีความหลากหลายของประเภทของดิน อาทิ ดินภูเขาหรือพื้นที่ลาดชัน และพื้นที่ดอน โดยส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดยะลาและนราธิวาส ซึ่งเหมาะแก่การปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ได้แก่ ทุเรียน ลองกอง และมังคุด ส่วนดินทรายหรือดินร่วนปนทราย พบในเขตพื้นที่ลุ่มและพื้นที่ชายฝั่งของจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส เหมาะสำหรับพืชไร่บางชนิด ได้แก่ ข้าวโพด และถั่วลิสง สำหรับดินอินทรีย์ ซึ่งเป็นดินที่มีอินทรียวัตถุสูง พบบริเวณป่าพรุของจังหวัดนราธิวาส (ป่าพรุโต๊ะแดง) เหมาะสำหรับการปลูกหมากและมะพร้าว อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจพบว่า ดินในพื้นที่ภาคใต้ชายแดนมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ไม่เหมาะสำหรับเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เนื่องจากพบปัญหาดินเปรี้ยวในพื้นที่จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป จึงจำเป็นต้องปรับปรุงบำรุงดินเพื่อฟื้นฟูคุณภาพดินให้เหมาะสมกับการทำการเกษตร โดยต้องมีการควบคุมระดับน้ำให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม รวมถึงการวางแผนเพื่อสนับสนุนการใช้ประโยชน์ที่ดินตามศักยภาพของดินในแต่ละพื้นที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความเสี่ยงด้านต้นทุนในการผลิตสินค้าเกษตร

๒.๓.๕ ขยะมูลฝอย ปี ๒๕๖๗ ภาคใต้ชายแดนมีขยะมูลฝอยเกิดขึ้น ๐.๖๗ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๒.๔ ของปริมาณขยะรวมทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ ๐.๒ ในช่วงปี ๕ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๗) ปริมาณขยะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๐.๓ ตันต่อปี โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานีมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๖๐.๔ ตันต่อปี จากการขยายตัวของเมืองและการท่องเที่ยว ภาคใต้ชายแดนมีสัดส่วนปริมาณขยะที่กำจัดถูกต้องต่อขยะที่เกิดขึ้นร้อยละ ๒๔.๐ ต่ำกว่าระดับประเทศที่ร้อยละ ๓๘.๓ โดย

จังหวัดยะลามีระบบการจัดการขยะดีที่สุดในภาคใต้ชายแดน มีสัดส่วนปริมาณขยะที่กำจัดถูกต้องร้อยละ ๕๗.๑ สูงกว่าระดับประเทศ ขณะที่จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส มีสัดส่วนร้อยละ ๑๗.๙ และร้อยละ ๑๔.๐ ตามลำดับ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรสนับสนุนการสร้างระบบคัดแยกและรีไซเคิลขยะของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างขีดความสามารถในการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถกำจัดขยะได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ส่งเสริมการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและสถานที่กำจัดขยะที่มีมาตรฐาน เพื่อรองรับการจัดการขยะภายในภาคและจังหวัดใกล้เคียง พัฒนาเป็น “ศูนย์กลางการกำจัดและแปรรูปขยะ” ที่สร้างรายได้จากการจัดเก็บค่าบริการกำจัดขยะ การนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ การรีไซเคิล และการผลิตพลังงานจากขยะ

๒.๓.๑ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (อุทกภัย) ภาคใต้ชายแดนประสบกับปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาอุทกภัย ซึ่งสาเหตุสำคัญมาจากฝนตกหนักเป็นเวลานานภายใต้อิทธิพลของมรสุมประจำถิ่น ประกอบกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ อาทิ ลานีญา ส่งผลให้รูปแบบและปริมาณฝนมีความแปรปรวนและรุนแรงมากขึ้น นอกจากนี้ ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ซึ่งมีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำปัตตานี แม่น้ำสายบุรี แม่น้ำบางนรา และแม่น้ำโก-ลก ทำให้เมื่อเกิดฝนตกหนัก ปริมาณน้ำจากพื้นที่ต้นน้ำจะไหลรวมลงสู่แม่น้ำสายหลักอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ระดับน้ำเพิ่มสูงจนล้นตลิ่งและก่อให้เกิดน้ำท่วมขังเป็นบริเวณกว้าง จากสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมถึงพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจหลักของภาค ในช่วงระยะเวลา ๕ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๖๓ – ๒๕๖๗) พบว่า จำนวนครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๘๑.๖ หรือประมาณ ๑๐๖,๘๕๕ ครัวเรือนต่อปี ขณะเดียวกัน ยังเกิดปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากในพื้นที่เกษตรกรรมรวมทั้งสิ้นประมาณ ๓๙๐,๔๗๒ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๑ ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมดในภาคใต้ชายแดน สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของพื้นที่ต่อความเสี่ยงจากอุทกภัย อย่างไรก็ตาม การรับมือกับสถานการณ์อุทกภัยดังกล่าวได้มีการดำเนินการในหลายมิติจากทุกภาคส่วน ทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นหลัก อาทิ การบริหารจัดการน้ำในเขื่อนบางลาง ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยชะลอและควบคุมปริมาณน้ำหลากในช่วงฤดูฝน ตลอดจนการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินการปรับปรุงคันกั้นน้ำและระบบระบายน้ำในเขตเมืองและพื้นที่เสี่ยงต่ออุทกภัย ควบคู่กับการพัฒนาระบบเฝ้าระวังและเตือนภัยล่วงหน้าผ่านการติดตามปริมาณฝนและระดับน้ำ เพื่อให้สามารถแจ้งเตือนประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันท่วงที ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป ควรมุ่งเน้นการยกระดับการบริหารจัดการลุ่มน้ำแบบบูรณาการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานป้องกันน้ำท่วมให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และรองรับสภาพภูมิอากาศที่ผันผวนมากขึ้น พร้อมทั้งเสริมสร้างศักยภาพการรับมือภัยพิบัติในระดับชุมชนและพัฒนาระบบข้อมูลการเตือนภัยล่วงหน้าให้มีความแม่นยำและเชื่อมโยงกันมากขึ้น รวมทั้งการปรับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและพื้นที่เศรษฐกิจ การยกระดับภาคเกษตรและเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้มีความยืดหยุ่น เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยเฉพาะอุทกภัยในพื้นที่

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการพัฒนาภาคใต้ชายแดน

๓.๑ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นว่า เศรษฐกิจโลกกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากระบบที่ขับเคลื่อนด้วยกลไกตลาดและประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ไปสู่ระบบที่การแข่งขันของประเทศมหาอำนาจที่มีบทบาทสำคัญมากขึ้น โดยการแข่งขันดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะด้านการเมืองและความมั่นคง แต่ขยายเข้ามามีอิทธิพลในด้านเศรษฐกิจอย่างชัดเจน ส่งผลให้การค้า การลงทุน และห่วงโซ่

อุปทานของโลกถูกกำหนดด้วยปัจจัยเชิงอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากขึ้น ภายใต้บริบทนี้เศรษฐกิจโลกจึงมีแนวโน้มที่จะเผชิญกับความผันผวนและความไม่แน่นอนเชิงโครงสร้างในระยะยาว ซึ่งส่งผลให้ภาคใต้ชายแดนได้รับแรงกดดันและความท้าทายดังกล่าวในหลายมิติ ดังนี้

๓.๑.๑ ความผันผวนของเศรษฐกิจโลกภายใต้การแข่งขันเชิงอำนาจ การแข่งขันของประเทศมหาอำนาจได้ใช้มาตรการทางการค้าและการลงทุนเป็นเครื่องมือในการกำหนดเศรษฐกิจ ส่งผลให้การค้าและการลงทุนมีความผันผวนและไม่แน่นอนมากขึ้น ทั้งการส่งออก การเปลี่ยนแปลงทิศทางการลงทุนและการเคลื่อนย้ายฐานการผลิต ซึ่งภาคใต้ชายแดนมีโครงสร้างเศรษฐกิจเปราะบาง ทำให้ได้รับผลกระทบจากบริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะการค้าการลงทุนชายแดน การผลิตสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตรเพื่อการส่งออก รวมถึงการท่องเที่ยวและระบบโลจิสติกส์ ส่งผลต่อต้นทุนการผลิต รายได้ การจ้างงาน และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่ ภายใต้บริบทนี้ ภาคใต้ชายแดนจำเป็นต้องมุ่งเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของกิจกรรมเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยการพัฒนาสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูปให้มีอัตลักษณ์และได้มาตรฐานสากล การยกระดับการท่องเที่ยว การค้าชายแดน และระบบโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพและเชื่อมโยงกับตลาดที่หลากหลาย โดยเฉพาะสินค้าและบริการฮาลาล ควบคู่กับการพัฒนาทักษะแรงงาน และทักษะดิจิทัล เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและลดความเปราะบางของเศรษฐกิจพื้นที่

๓.๑.๒ การแบ่งแยกของห่วงโซ่อุปทานโลกภายใต้แรงกดดันทางภูมิรัฐศาสตร์ จากความขัดแย้งของประเทศมหาอำนาจ ส่งผลให้ห่วงโซ่อุปทานโลกแตกตัวและจัดกลุ่มตามภูมิภาคมากขึ้น นักลงทุนย้ายฐานการผลิตและเลือกคู่ค้าที่มีความสอดคล้องทางการเมืองหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มั่นคงและเป็นมิตรต่อกัน เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากความขัดแย้งหรือมาตรการกีดกันทางการค้า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ภาคใต้ชายแดนที่มีศักยภาพในการเป็นจุดเชื่อมต่อด้านการค้า การผลิต และโลจิสติกส์ กับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค ส่งผลให้สามารถพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการเชื่อมโยงระบบโลจิสติกส์ข้ามแดนที่เอื้อกิจกรรมทางเศรษฐกิจในลักษณะห่วงโซ่อุปทานร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างต่อเนื่อง ต่อยอดจากศักยภาพของกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค อาทิ กรอบความร่วมมือการเติบโตสามฝ่าย อินโดนีเซีย – มาเลเซีย – ไทย (Indonesia – Malaysia – Thailand Growth Triangle: IMT-GT) ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการค้า การลงทุน และโลจิสติกส์ ในพื้นที่ภาคใต้ของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน และคณะกรรมการว่าด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมสำหรับพื้นที่ชายแดนไทย - มาเลเซีย (Thailand - Malaysia Committee on Joint Development Strategy for Border Areas: JDS) ในการพัฒนาความกินดีอยู่ดีและโอกาสในการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างเท่าเทียม รวมถึงกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ที่สนับสนุนการเชื่อมโยงตลาดและการเคลื่อนย้ายสินค้าและการลงทุนภายในภูมิภาค ที่จะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานการผลิตและการแปรรูปสินค้า โดยทำหน้าที่เป็นทั้งแหล่งผลิต แหล่งรวบรวมวัตถุดิบ และแหล่งแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าให้ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะการผลิตสินค้าและบริการที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฮาลาล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคและเพิ่มช่องทางการตลาด รวมถึงแหล่งพัฒนาทักษะกำลังแรงงานคุณภาพ เพื่อแบ่งบทบาทการผลิตกับประเทศเพื่อนบ้าน สามารถเชื่อมโยงและรักษาบทบาทในห่วงโซ่อุปทานที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีเสถียรภาพ

๓.๑.๓ การใช้กติกาการค้าระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือเชิงอำนาจ กติกาการค้าระหว่างประเทศในปัจจุบัน ขยายจากมาตรการภาษีไปสู่กติกาที่ไม่ใช่ภาษี อาทิ มาตรฐานแหล่งกำเนิดสินค้า ระบบตรวจสอบย้อนกลับ และข้อกำหนดด้านความยั่งยืน การปฏิบัติตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ภาคใต้ชายแดนได้รับผลกระทบผ่านข้อกำหนดด้านมาตรฐานสินค้า โดยเฉพาะในภาคเกษตรและประมง อาทิ กฎระเบียบว่าด้วยสินค้าปลอดการทำลายป่าของสหภาพยุโรป (EU Deforestation Regulation: EUDR)

และมาตรการต่อต้านการทำประมงผิดกฎหมายฯ (IUU) ดังนั้น เมื่อพิจารณาโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคใต้ชายแดนที่พึ่งพาภาคเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก โดยเฉพาะการปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมัน และการประมง จำเป็นต้องมุ่งเสริมสร้างขีดความสามารถของพื้นที่ในระยะยาว ผ่านการพัฒนาระบบข้อมูลและโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล เพื่อรองรับการตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าเกษตรและประมง การยกระดับมาตรฐานการผลิตยางพาราและปาล์มน้ำมันให้สอดคล้องกับข้อกำหนดด้านแหล่งที่มาและความยั่งยืน รวมถึงการพัฒนาระบบการทำประมงที่ถูกกฎหมาย โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ตลอดห่วงโซ่อุปทาน ควบคู่กับการเสริมสร้างศักยภาพของเกษตรกร ผู้ประกอบการ และแรงงานในพื้นที่ ให้สามารถปฏิบัติตามกติกาการค้าใหม่และใช้กติกาเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงตลาดและห่วงโซ่อุปทานระดับภูมิภาคและตลาดโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์สะท้อนให้เห็นว่า เศรษฐกิจโลกให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความน่าเชื่อถือผ่านกฎ กติกา และความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทาน ภาคใต้ชายแดนจำเป็นต้องปรับตัวจากการพึ่งพาตลาดเดิมไปสู่การเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานระดับภูมิภาค โดยยกระดับมาตรฐานการผลิตและการแปรรูปสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับกติกาการค้าใหม่ ขยายตลาดและคู่ค้า ใช้ประโยชน์จากความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และพัฒนาทักษะแรงงานและระบบดิจิทัล เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและลดความเปราะบางของเศรษฐกิจพื้นที่ในระยะยาว

๓.๒ การเข้าสู่สังคมสูงวัย ในขณะที่หลายประเทศกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ และบางประเทศกำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด จากการคาดการณ์ปี ๒๕๗๖ ประเทศไทยจะก้าวสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด รวมถึงเมื่อปี ๒๕๖๗ ประเทศไทยมีอัตราเจริญพันธุ์รวม (Total Fertility Rate: TFR)[๑๗] อยู่ที่ ๑.๐ ซึ่งลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา และต่ำเป็นอันดับ ๒ ในภูมิภาคอาเซียนรองจากประเทศสิงคโปร์ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุและอัตราการลดลงของจำนวนเด็กเกิดใหม่ ประเทศไทยจึงต้องเร่งเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับปัญหาและการบริหารจัดการในอนาคต อาทิ การจัดสรรงบประมาณและบุคลากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัย รวมถึงการวางแผนเพื่อเตรียมการเผชิญกับสถานการณ์การลดลงของจำนวนประชากรในเชิงปริมาณที่จะส่งผลระยะยาวต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ภาคใต้ชายแดนต้องพบกับความท้าทายที่สำคัญ ดังนี้

๓.๒.๑ โอกาสในการพัฒนาและยกระดับประชากรวัยแรงงานให้มีศักยภาพ ในขณะที่หลายภูมิภาคเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ภาคใต้ชายแดนยังคงมีสัดส่วนประชากรวัยเด็กสูงกว่าระดับประเทศ และมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากประชากรในพื้นที่ภาคใต้ชายแดนมีจำนวนประชากรที่อยู่ในช่วงวัยแรงงานสูงกว่าภาคอื่น ๆ ส่งผลให้ประชากรในพื้นที่มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพแรงงานเพื่อเคลื่อนย้ายทดแทนแรงงานในภูมิภาคอื่นที่ปัจจุบันสัดส่วนประชาชนกรกลุ่มวัยแรงงานมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาห้าปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการเติมเต็มด้วยการพัฒนาเชิงคุณภาพทดแทนจำนวนประชากรที่ลดลง อย่างไรก็ตาม สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุในภาคใต้ชายแดนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามทิศทางและแนวโน้มของประเทศ ซึ่งภาคใต้ชายแดนต้องมีการเตรียมความพร้อมในการเผชิญกับข้อจำกัดประเด็นท้าทายในการจัดสวัสดิการทางสังคมและการบริการด้านสาธารณสุขเพื่อรองรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ รวมถึงการสนับสนุนอาชีพให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำที่ยังมีศักยภาพในการทำงาน

---

[๑๗] อัตราเจริญพันธุ์รวม คือ จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่ผู้หญิงหนึ่งคนจะให้กำเนิดได้ตลอดช่วงวัยเจริญพันธุ์ (อายุ ๑๕ - ๔๙ ปี) โดยสมมติว่าอัตราการเจริญพันธุ์ ณ ช่วงอายุต่าง ๆ ในปีนั้น ๆ คงที่ตลอดชีวิต

๓.๒.๒ แหล่งผลิตสินค้า อาหาร และสินค้าเกี่ยวกับสุขภาพ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวด้านสุขภาพเพื่อรองรับตลาดกลุ่มผู้สูงอายุ ภาคใต้ชายแดนเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านประมงและด้านเกษตรกรรม ซึ่งเป็นโอกาสในการพัฒนาและยกระดับสินค้าเกษตรอัตลักษณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการบริโภคที่ปรับเปลี่ยนไปตามความนิยมของตลาดกลุ่มผู้สูงอายุ โดยการสนับสนุนการผลิตสินค้าอาหารและสินค้าเกี่ยวกับสุขภาพเพื่อรองรับตลาดกลุ่มผู้สูงอายุ อาทิ อาหารที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ รวมถึงการใช้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เพื่อนำมาต่อยอดการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการเดินทางและใช้จ่ายสูง

บริบทการเปลี่ยนแปลงการเข้าสู่สังคมสูงวัยของประเทศไทย นำมาซึ่งโอกาสและประเด็นท้าทายสำหรับภาคใต้ชายแดนในการเตรียมความพร้อม โดยเฉพาะการยกระดับเพื่อพัฒนาสมรรถนะแรงงานเพื่อทดแทนแรงงานในระบบเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องทั่วประเทศ ซึ่งเป็นประเด็นท้าทายของภาคที่จะต้องผลิตแรงงานให้เป็นแรงงานที่มีสมรรถนะสูง เพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงานและเพื่อทดแทนแรงงานที่ลดลงในระบบเศรษฐกิจ รวมถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับแรงงานสูงวัยที่มีปัญหาความไม่มั่นคงทางการเงินที่ต้องพึ่งพิงเบี้ยยังชีพเป็นหลัก ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีจำนวนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการออกแบบระบบโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเตรียมความพร้อมของบุคลากรผู้ดูแล (Caregiver) ในระบบการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาว เพื่อลดภาระการดูแลของครอบครัว รวมถึงการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรเพื่อให้ตรงกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มขยายใหญ่ขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต

๓.๓ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และทิศทางการพัฒนาในระดับประเทศและระดับโลก ความถี่และความรุนแรงของภัยพิบัติทางธรรมชาติ อาทิ อุทกภัย ภัยแล้ง และการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพอากาศมีความไม่แน่นอนสูงขึ้น ขณะเดียวกันการตอบสนองของประชาคมโลกต่อปัญหาดังกล่าวได้นำไปสู่การกำหนดกติกา มาตรการ และแนวทางการพัฒนาใหม่ ๆ ซึ่งส่งผลต่อโครงสร้างเศรษฐกิจและห่วงโซ่อุปทานของภาคใต้ชายแดน ดังนี้

๓.๓.๑ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับความเสี่ยงเชิงโครงสร้างต่อเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ ความแปรปรวนของสภาพอากาศและภัยพิบัติที่บ่อยและรุนแรงขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรมีความผันผวน กระทบไปถึงความมั่นคงทางอาหาร โครงสร้างพื้นฐานได้รับความเสียหาย ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้ต้นทุนในการดำรงชีวิตและต้นทุนทางเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้น สำหรับภาคใต้ชายแดน ซึ่งพึ่งพาการเกษตร โดยเฉพาะยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล และการประมงเป็นฐานรายได้หลัก ผลกระทบดังกล่าวสะท้อนผ่านรายได้ที่ไม่แน่นอนของเกษตรกรและผู้ประกอบการ ความเสียหายจากอุทกภัย ดินโคลนถล่ม และการกัดเซาะชายฝั่งที่เกิดซ้ำ ส่งผลให้เศรษฐกิจในพื้นที่และคุณภาพชีวิตของประชาชนมีความเปราะบางมากขึ้น การรับมือกับความท้าทายดังกล่าว ภาคใต้ชายแดนจำเป็นต้องมุ่งเสริมสร้างความยืดหยุ่นของพื้นที่อย่างบูรณาการทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ การพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำและการป้องกันภัยพิบัติ การฟื้นฟูและป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการปรับตัว และการกระจายฐานรายได้ของครัวเรือน ควบคู่กับการวางผังเมืองให้มีความยืดหยุ่นต่อสภาพอากาศ และการจัดรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม อาทิ การหลีกเลี่ยงการพัฒนาในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมและพื้นที่ชายฝั่ง การจัดพื้นที่รองรับน้ำและพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง การออกแบบโครงสร้างพื้นฐานและที่อยู่อาศัยให้สามารถรับมือกับภัยพิบัติ ซึ่งจะช่วยสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่อย่างยั่งยืน

๓.๓.๒ การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศผ่านกติกาและมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้พัฒนาเป็นกรอบกติกาและมาตรฐานที่กำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนในระยะยาว อาทิ เป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอนและการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ การซื้อขายคาร์บอนเครดิต และกรอบการดำเนินธุรกิจที่มุ่งเน้นความยั่งยืนตามหลัก ESG (Environment, Social and Governance) นอกจากนี้ กติกาด้านสภาพภูมิอากาศเชื่อมโยงเข้ากับการค้าระหว่างประเทศอย่างชัดเจนมากขึ้น อาทิ มาตรการปรับคาร์บอนก่อนเข้าพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) ซึ่งใช้ต้นทุนคาร์บอนเป็นเงื่อนไขในการเข้าถึงตลาดโลก ดังนั้น ภาคใต้ชายแดนจะต้องปรับตัวโดยการลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้เข้ากับการใช้ประโยชน์จากกติกาและมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำซึ่งต้องเข้าใจและพัฒนาระบบการวัด การรายงาน และการตรวจสอบ (Measurement, Reporting and Verification: MRV) เพื่อรองรับการพัฒนาการซื้อขายคาร์บอนเครดิตจากพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ป่าของชุมชน ควบคู่กับการรวมกลุ่มเกษตรกรและผู้ถือครองพื้นที่เพื่อพัฒนาโครงการคาร์บอนเครดิตในระดับพื้นที่ให้มีขนาดและความน่าเชื่อถือเพียงพอในการเข้าสู่ตลาดคาร์บอนเครดิต นอกจากนี้ ควรยกระดับกระบวนการผลิตและการแปรรูปสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานความยั่งยืนของตลาดโลก ซึ่งจะช่วยให้ภาคใต้ชายแดนสามารถใช้กติกาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นกลไกเพื่อสร้างรายได้ เพิ่มอำนาจต่อรอง และเชื่อมโยงพื้นที่เข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานและตลาดคาร์บอนในระดับประเทศและระดับภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ความผันผวนของผลผลิต และกติกาด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดขึ้น ภาคใต้ชายแดนซึ่งพึ่งพาภาคเกษตร การประมง และทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานเศรษฐกิจหลักเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวโดยตรง จึงจำเป็นต้องปรับตัว โดยการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ให้เหมาะสมเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ รวมถึงการยกระดับการผลิตและการแปรรูปสินค้าให้สอดคล้องกับมาตรฐานความยั่งยืน ควบคู่กับการใช้ประโยชน์จากกติกาเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ อาทิ การซื้อขายคาร์บอนเครดิตเพื่อสร้างรายได้เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และเสริมความยืดหยุ่นของเศรษฐกิจภาคใต้ชายแดนในระยะยาว

๓.๔ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบอัตโนมัติ ปัญญาประดิษฐ์ และแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต การจ้างงาน และโครงสร้างเศรษฐกิจ ซึ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่และประเทศ โดยผู้ที่สามารถใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถเข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่าและระบบเศรษฐกิจใหม่ รวมทั้งสร้างประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ภาคใต้ชายแดนจะเผชิญกับความท้าทายและโอกาสจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ดังนี้

๓.๔.๑ แรงงานที่ขาดทักษะมีแนวโน้มลดความสำคัญ ความก้าวหน้าของของเทคโนโลยีโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำระบบอัตโนมัติและปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ ส่งผลให้มีการใช้แรงงานลดลง ผู้ประกอบการหันมาให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีมากขึ้น สำหรับภาคใต้ชายแดนมีโครงสร้างแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรและภาคบริการ หากแรงงานไม่สามารถพัฒนาทักษะหรือปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีรูปแบบใหม่ มีแนวโน้มจะถูกเลิกจ้างและถูกแทนที่ด้วยการใช้เทคโนโลยีสำหรับการทำงาน นอกจากนี้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้เปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานและรูปแบบการทำงาน ซึ่งการใช้งานเทคโนโลยีสามารถช่วยเพิ่มผลผลิตและคุณภาพผลผลิต ส่งผลให้แรงงานที่ไม่สามารถปรับตัวหรือยกระดับทักษะได้จะมีความเสี่ยงที่จะถูกเลิกจ้าง ขณะที่ทักษะด้านดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล การควบคุมระบบ และการทำงานร่วมกับเทคโนโลยีกลายเป็นทักษะพื้นฐานของเศรษฐกิจ

รูปแบบใหม่ หากไม่สามารถพัฒนาทักษะแรงงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จะเผชิญปัญหาการจ้างงานที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในอนาคต

๓.๔.๒ แพลตฟอร์มดิจิทัลเชื่อมโยงพื้นที่สู่เศรษฐกิจโลก เทคโนโลยีระบบอัตโนมัติเริ่มมีการขับเคลื่อนไปสู่แพลตฟอร์มดิจิทัลรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อสังคมออนไลน์ แอปพลิเคชันไอทีด้านการเงินการธนาคาร และระบบ e-Commerce สำหรับภาคใต้ชายแดน การเข้ามาของแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นโอกาสสำคัญของผู้ประกอบการ โดยเปิดโอกาสในการเชื่อมโยงกับห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการในระดับประเทศและระดับโลก รวมทั้งการหาตลาดการค้าแห่งใหม่สำหรับการกระจายสินค้าและบริการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ประกอบการจำนวนมากในภาคใต้ชายแดนที่สามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากระบบดิจิทัลสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ขยายตลาด และต่อยอดพัฒนาธุรกิจให้เติบโต โอกาสจากแพลตฟอร์มดิจิทัลของภาคใต้ชายแดนจะเกิดขึ้นเมื่อสามารถพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การเข้าถึงแพลตฟอร์มและตลาด ระบบข้อมูล มาตรฐาน และกลไกสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการประกอบกิจการ

๓.๔.๓ การยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อสังคมและประชาชนในวงกว้าง โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ภาคใต้ชายแดนเผชิญปัญหาในด้านคุณภาพการศึกษา การเข้าถึงบริการสาธารณสุข การก่อความไม่สงบในพื้นที่ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการแจ้งเตือนภัยพิบัติ ซึ่งการเข้ามาของเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถสนับสนุนการดำเนินงานด้านการยกระดับคุณภาพการศึกษา การให้บริการสาธารณสุข การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การแจ้งเตือนภัยพิบัติ และการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ โดยนำเทคโนโลยีจัดการศึกษาทางไกลสำหรับนักเรียนและเยาวชนในพื้นที่ห่างไกล การใช้เทคโนโลยีรักษาพยาบาลทางไกล (Telemedicine) ซึ่งช่วยให้ประชาชนของภาคใต้ชายแดนสามารถเข้ารับบริการทางสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึง การนำเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการติดตามการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่ การประเมินสถานการณ์น้ำท่วม ดินถล่ม การกัดเซาะชายฝั่ง พร้อมกับการจัดทำฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ การแจ้งเตือนเหตุภัยพิบัติแก่ประชาชน และการนำเทคโนโลยีมาเพื่อใช้ในการป้องกันและรักษาความปลอดภัยจากการก่อเหตุความไม่สงบในพื้นที่ เพื่อให้พื้นที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

จากบริบทที่เทคโนโลยีเป็นปัจจัยกำหนดความสามารถในการแข่งขันของโลก ภาคใต้ชายแดนมีประเด็นข้อจำกัดด้านการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล และขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีความจำเป็นที่ต้องยกระดับขีดความสามารถของพื้นที่ให้รองรับกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยพัฒนาทักษะทุนมนุษย์และแรงงานให้มีความสามารถรองรับงานยุคดิจิทัล การสร้างช่องทางในการเข้าถึงเทคโนโลยีและถ่ายทอดวิธีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้กับประชาชนและผู้ประกอบการสำหรับการผลิต รวมทั้งการนำระบบอัตโนมัติ ปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการในพื้นที่ การนำเทคโนโลยีมาใช้ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในด้านการศึกษา สาธารณสุข การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การแจ้งเตือนภัยพิบัติ และการป้องกันและรักษาความปลอดภัยพื้นที่จากการก่อเหตุความไม่สงบ เพื่อให้พื้นที่มีความปลอดภัยและใช้เทคโนโลยีเป็นฐานในการยกระดับมูลค่าเพิ่มของการผลิต การค้า และการบริการ ควบคู่กับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน และรักษาบทบาทของภาคใต้ชายแดนในเศรษฐกิจยุคใหม่อย่างยั่งยืน

๔. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดน พ.ศ. ๒๕๗๑ - ๒๕๗๕

หลักคิดและทิศทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดน พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ กำหนดขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของประเทศที่มุ่งให้เศรษฐกิจขยายตัวสูงขึ้น จากการยกระดับผลิตภาพการผลิตและบริการ ประชาชนทุกพื้นที่ได้รับประโยชน์จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง ลดความเหลื่อมล้ำทุกมิติ มีโอกาสในการทำงานที่ดีและมีรายได้และสวัสดิการที่มั่นคง และการเติบโตทางเศรษฐกิจมีความยั่งยืน โดยไม่สร้างผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีความสมดุลอย่างเป็นองค์รวม ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงหลากมิติจากภายนอกและส่งผลต่อการกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างมีนัยสำคัญ โดยมุ่งเน้นการเพิ่มผลิตภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ควบคู่กับการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญด้วยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปภาครัฐ การยกระดับทุนมนุษย์ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ภายใต้กรอบทิศทางการพัฒนาประเทศดังกล่าว การพัฒนาภาคใต้ชายแดนจึงได้ถ่ายทอดและเชื่อมโยงหลักคิด วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักระดับประเทศสู่การกำหนดเป้าหมายและแนวทางพัฒนาเชิงพื้นที่ภาคอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างภาพอนาคตการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้มีความชัดเจนบนฐานของศักยภาพและโอกาสของภาคใต้ชายแดน โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติของภาคใต้ชายแดนให้มีศักยภาพทัดเทียมกับภาคอื่นและสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว การพัฒนาภาคใต้ชายแดนจึงจำเป็นต้องแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีข้อจำกัดและเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาของภาค ดังนั้น การขับเคลื่อนการพัฒนาจึงให้ความสำคัญกับประเด็นการพัฒนาทุนมนุษย์ในพื้นที่ ทั้งทางด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุข การอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม การพัฒนาภาคเกษตรและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง สนับสนุนการท่องเที่ยวและการค้าชายแดน การพัฒนาระบบโลจิสติกส์และการขนส่งระหว่างประเทศสนับสนุนผู้ประกอบการในภาคการผลิตและบริการ เพื่อเพิ่มการจ้างงานใหม่ ๆ ประชาชนทุกกลุ่มในภาคมีโอกาสได้ทำงานที่ดี มีการกระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจสู่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อป้องกันการเกิดภัยพิบัติและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดนจึงมีบทบาทเป็นกลไก/เครื่องมือในการประสานและเชื่อมโยงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๔ สู่การขับเคลื่อนการพัฒนาระดับภาคให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงและบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

จากผลการพัฒนาภาคในช่วงที่ผ่านมา ประกอบการศักยภาพ ข้อจำกัด และบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อพื้นที่ภาคอย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งหลักคิดและการเชื่อมโยงกับร่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๔ นำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดน ที่มุ่งถ่ายทอดกรอบแนวคิดเชิงนโยบายระดับชาติสู่แนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดนจึงครอบคลุมประเด็นสำคัญในการยกระดับทุนมนุษย์และผลิตภาพการผลิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคและเสริมสร้างบทบาทของพื้นที่ให้มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนระบบนิเวศฮาลาล (Halal Ecosystem) เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนและคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่ให้อยู่ดีและมีสุข โดยมีเป้าหมายเพื่อ**“ยกระดับทุนมนุษย์ ส่งเสริมระบบนิเวศฮาลาล[๑๘] บนฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรม สู่การเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน”** ดังนั้น เพื่อถ่ายทอดหลักคิดและกรอบทิศทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดนสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิผล

---

[๑๘] ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอให้ใช้คำว่า ‘ระบบนิเวศฮาลาล’ (Halal Ecosystem) แทน ‘เศรษฐกิจฮาลาล’ เนื่องจากคำว่า ‘ระบบนิเวศฮาลาล’ ครอบคลุมประเด็นสำคัญและบริบทของการพัฒนาของพื้นที่ภาคใต้ชายแดนมากกว่าคำว่า ‘เศรษฐกิจฮาลาล’ โดยระบบนิเวศฮาลาล คือ โครงสร้างทางเศรษฐกิจและห่วงโซ่อุปทานที่ครอบคลุมการผลิต สินค้า และบริการที่ได้รับอนุญาตตามหลักศาสนาอิสลาม ไม่จำกัดเพียงอาหาร แต่รวมถึงการเงิน เครื่องสำอาง แฟชั่น และการท่องเที่ยว

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การพัฒนาของประเทศ จึงกำหนดแนวทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดนในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๗๑ – ๒๕๗๕ ดังนี้

๔.๑ แนวทางการพัฒนาที่ ๑ พัฒนาทุนมนุษย์ทั้งระบบเพื่อเป็นฐานการขับเคลื่อนภาค เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการยกระดับคุณภาพแรงงาน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความยากจนในพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาทักษะประชากรให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะการจัดการด้านการยกระดับการศึกษา การพัฒนาฝีมือแรงงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่และเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาพื้นที่สู่ศูนย์กลางเศรษฐกิจฮาลาล[๑๙] รวมถึงการยกระดับการบริการสาธารณสุข โดยมีรายละเอียดแนวทาง ดังนี้

๔.๑.๑ พัฒนาระบบศึกษาเพื่อสร้างประชากรคุณภาพ มุ่งผลักดันให้ประชากรได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและเพิ่มผลิตภาพแรงงาน โดยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสมรรถนะและเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษา เช่น ระบบอินเตอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ แทปเล็ต ห้องปฏิบัติการ และอุปกรณ์ไอทีในพื้นที่ห่างไกล สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการและติดตามเด็กที่อยู่นอกระบบการศึกษาและออกจากระบบการศึกษากลางคันให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา พร้อมกับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเยาวชนที่ออกจากระบบการศึกษากลางคันที่เป็นรูปธรรม โดยใช้กลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง การให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษาไทยในพื้นที่โดยเฉพาะโรงเรียนสอนศาสนา การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาทางเลือกที่เน้นการปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างจิตสำนึกรักษาและต่อยอดศิลปวัฒนธรรมพื้นที่และหลักสูตรองค์ความรู้ด้านการเงิน การพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะดิจิทัล สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับภูมินิเวศ ทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านกีฬา และทักษะอื่นที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจยุคใหม่ตามบริบททางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในพื้นที่ พร้อมให้การแนะแนวการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ให้ประชากรภาคใต้ชายแดนเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในพื้นที่ ตลอดจนส่งเสริมให้มีระบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ภาครัฐ และภาคเอกชน บูรณาการการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและวิชาชีพที่รองรับมาตรฐานฮาลาล ผลักดันให้แรงงานที่สำเร็จการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพฮาลาลได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อจูงใจผู้เรียนจากนอกพื้นที่ให้เข้ารับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ชายแดน นำไปสู่การวางรากฐานให้ภาคใต้ชายแดนเป็นศูนย์กลางการศึกษาและการพัฒนาทักษะแรงงานที่ได้มาตรฐานฮาลาลในอนาคต ก่อให้เกิดผลเชิงเศรษฐกิจ อาทิ การเพิ่มการใช้จ่ายในพื้นที่ การขยายการจ้างงานและธุรกิจชุมชน การเติบโตของตลาดสินค้าและบริการฮาลาล และการหมุนเวียนรายได้จากภายนอกเข้าสู่เศรษฐกิจท้องถิ่น เพื่อช่วยเสริมสร้างบทบาทของพื้นที่ในฐานะแหล่งผลิตกำลังคนคุณภาพในระยะยาว

๔.๑.๒ ยกระดับสมรรถนะฝีมือแรงงานเพื่อรองรับบริบทของเศรษฐกิจยุคใหม่และเศรษฐกิจฮาลาล โดยออกแบบการพัฒนาทักษะแรงงานให้มีความหลากหลายและมีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานแต่ละประเภทของภาค อาทิ การฝึกอบรมทักษะด้านดิจิทัล และทักษะทางด้านอารมณ์และสังคม

---

[๑๙] อุตสาหกรรมสินค้าและบริการที่ผลิตตามหลักศาสนบัญญัติอิสลาม ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะอาหาร แต่ครอบคลุมถึงเครื่องสำอาง เวชภัณฑ์ การท่องเที่ยว และแฟชั่น เป็นธุรกิจที่มีศักยภาพการเติบโตสูงมากในระดับโลกจากการขยายตัวของประชากรมุสลิม

(Soft skills) ที่มีความสอดคล้องกับเศรษฐกิจของพื้นที่ รวมทั้งการฝึกอบรมเพื่อยกระดับทักษะเดิม เสริมทักษะใหม่ให้เพิ่มขึ้น และพัฒนาทักษะใหม่ (Upskill/Reskill/New skill) ในสายอาชีพที่เชื่อมโยงกับคลัสเตอร์เศรษฐกิจและอัตลักษณ์ของพื้นที่ อาทิ พ่อครัวและพนักงานในแผนกอาหาร ช่างตัดเย็บ และพนักงานนวดสปาที่ได้รับมาตรฐานฮาลาล รวมถึงพัฒนาหลักสูตรแรงงานในสาขาเกษตรแปรรูป การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และแรงงานที่ทำงานในระบบโลจิสติกส์ การยกระดับทุนมนุษย์ที่อยู่ในระบบแรงงานแต่เป็นแรงงานไม่มีฝีมือให้เข้าสู่ระบบการศึกษา เพื่อเข้าสู่การสร้างประชากรคุณภาพ ใช้เทคโนโลยีในการฝึกอบรมแรงงาน และสร้างงานที่รองรับทักษะต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้น โดยส่งเสริมการเรียนรู้เสริมทักษะด้านอาชีพแบบโมดูลสั้น (Micro - credentials) การเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล ที่เน้นทักษะเฉพาะด้านอย่างรวดเร็วและมีการรับรองเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ การจัดตั้งศูนย์แนะแนวอาชีพที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานจริง รวมถึงเตรียมความพร้อมแรงงานเพื่อรองรับเศรษฐกิจฮาลาล ผ่านการพัฒนาระบบการรับรองสมรรถนะเพื่อให้แรงงานเข้าสู่คุณวุฒิวิชาชีพ โดยใช้กลไกความร่วมมือระหว่างภาคศาสนา ภาครัฐ และภาคเอกชน ในการพัฒนาระบบฝึกงานและการเรียนรู้จากสถานประกอบการอย่างเป็นระบบ ให้ภาคเอกชนร่วมกำหนดสมรรถนะ เพื่อสร้างโอกาสการจ้างงาน และภาคศาสนามีบทบาทให้คำปรึกษาและร่วมพัฒนาระบบการรับรองมาตรฐานแรงงานฮาลาลให้เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและนานาชาติ เพื่อสร้างโอกาสให้แรงงานสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานฮาลาลเพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงาน สร้างงาน สร้างรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืน

๔.๑.๓ การพัฒนาระบบการให้บริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและครอบคลุมในพื้นที่ โดยการยกระดับคุณภาพการดูแลแบบองค์รวมทุกช่วงวัย ดำเนินการเชิงรุกด้วยการเสริมความเข้มแข็งระบบสุขภาพปฐมภูมิ และพัฒนาระบบสาธารณสุขท้องถิ่นและบุคลากรสาธารณสุขท้องถิ่นทั้งระบบ การมุ่งป้องกันโรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีนและโรคระบาดเฉพาะถิ่น พัฒนาระบบติดตามและให้การสนับสนุนการวางแผนครอบครัวและสุขภาพของคุณแม่มือใหม่โดยใช้เครือข่ายชุมชนและภาคประชาสังคม โดยเฉพาะอาสาสมัครในพื้นที่ชุมชน (อสม.) ในการบูรณาการติดตามและให้การสนับสนุนการตั้งครรภ์อย่างมีคุณภาพ ส่งเสริมการเข้าถึงบริการฝากครรภ์และการดูแลต่อเนื่องหลังจากคลอดบุตร โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อให้คำปรึกษาด้านสุขภาพทางไกล (Telehealth/Telecare) ฐานข้อมูลด้านสาธารณสุข และระบบติดตามสุขภาพผ่านแอปพลิเคชัน ขับเคลื่อนการให้บริการจัดส่งยาสู่ผู้ป่วยในพื้นที่ (Heahth Rider) รวมถึงการพัฒนาและยกระดับความรู้ความสามารถของ อสม. เพื่อดำเนินการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของประชาชนพื้นที่ให้มีความรู้ในเชิงป้องกันโรคและดูแลสุขภาพ รวมถึงการบูรณาการกรอบแนวคิดเชิงวัฒนธรรมและศาสนากับการส่งเสริมด้านสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มให้สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรม สร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับในการเข้ารับบริการทางด้านสาธารณสุข และการสร้างสภาพแวดล้อมชุมชนที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดีของประชาชน

๔.๑.๔ แก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้แก่กลุ่มเปราะบางเป้าหมาย อาทิ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส หญิงหม้ายและผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สามารถสร้างรายได้และลดรายจ่ายให้กับครัวเรือนกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนถิ่นและสถาบันการศึกษาในการพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับทุนทางทรัพยากรในพื้นที่ อาทิ การประมงพื้นบ้าน การทำเกษตรผสมผสาน การปลูกพืชแซมในสวนยางพารา รวมถึงการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการฝึกอบรมอาชีพให้แก่กลุ่มเป้าหมาย พร้อมกับการสนับสนุนเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพ การทำการตลาดและติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ตลอดจนส่งเสริมให้มีการพัฒนากลไกความช่วยเหลือคนยากจนที่มีการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยง

ข้อมูลคนยากจนในพื้นที่ ควบคู่กับการเชื่อมโยงการทำงานอย่างเป็นระบบและมีเอกภาพ สามารถให้ความช่วยเหลือได้ตรงเป้าและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชนและการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐอย่างทั่วถึงในทุกช่วงวัย และพัฒนาที่อยู่อาศัยของกลุ่มเปราะบางให้มีความเหมาะสมและปลอดภัย เพื่อสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานราก และเกิดการพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

๔.๒ แนวทางการพัฒนาที่ ๒ พัฒนาและยกระดับภาคเกษตร ประมง ปศุสัตว์ และอุตสาหกรรมแปรรูป บนฐานระบบนิเวศฮาลาล เพื่อสร้างความยั่งยืนของเศรษฐกิจพื้นที่ โดยมุ่งยกระดับภาคการผลิตบนความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรสู่การพัฒนาเชิงคุณภาพตลอดห่วงโซ่คุณค่า ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป จนถึงการเชื่อมโยงตลาดที่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลาย เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เสริมความสามารถในการแข่งขัน และสร้างความมั่นคงทางรายได้อย่างยั่งยืน

๔.๒.๑ ยกระดับการเกษตรสู่ธุรกิจการเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าเพื่อเพิ่มมูลค่า และเสริมสร้างความมั่นคงทางรายได้อย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ (๑) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบเกษตรแปลงใหญ่ วิสาหกิจชุมชน และสหกรณ์ ที่สามารถบริหารจัดการตนเองในเชิงธุรกิจได้อย่างยั่งยืน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการประหยัดต่อขนาด (Economy of Scale) ควบคู่กับการดูแลเกษตรกรแบบมุ่งเป้าผ่านระบบพี่เลี้ยงทางวิชาการ โดยเน้นการทำเกษตรปลอดภัยและเกษตรอัจฉริยะ ไปจนถึงการยกระดับสู่แปลงเกษตรที่ได้มาตรฐานฮาลาล (Halal GAP) รวมทั้งสนับสนุนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีนวัตกรรม เพื่อลดต้นทุนการผลิตและสามารถเพิ่มปริมาณผลผลิตให้เพียงพอต่อการเป็นฐานวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร ตลอดจนพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและสนับสนุนให้มีการวิเคราะห์ความต้องการของตลาดเพื่อวางแผนการบริหารจัดการความเสี่ยงของผลผลิตทางการเกษตร โดยใช้ตลาดนำการผลิตพืชเศรษฐกิจของพื้นที่ อาทิ ยางพารา และทุเรียน และส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ อาทิ ปาล์มน้ำมัน และพืชสมุนไพร รวมทั้งยกระดับและควบคุมคุณภาพสินค้าเกษตรอัตลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการขายสินค้าเกษตรในตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) (๒) ยกระดับบทบาทสถาบันเกษตรกรและสหกรณ์ในการบริหารจัดการวัตถุดิบและการมีส่วนร่วมลงทุนในอุตสาหกรรมแปรรูป สร้างโอกาสให้เกษตรกรสามารถเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้ประกอบการ เพื่อให้เกษตรกรมีการผลิตสินค้าเกษตรในปริมาณที่เหมาะสมและมีการควบคุมคุณภาพวัตถุดิบตั้งแต่ต้นทาง ตลอดจนผลักดันให้มีการผลิตสินค้าตลอดห่วงโซ่คุณค่าในพื้นที่ และ (๓) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำเกษตร โดยเฉพาะการบริหารจัดการน้ำและการแก้ปัญหาดินเปรี้ยว เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร

๔.๒.๒ ยกระดับภาคการประมงอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสร้างมูลค่าเพิ่ม เสริมสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนของทรัพยากร โดยยกระดับการพัฒนาตลอดห่วงโซ่ ทั้งการทำประมงพาณิชย์และประมงพื้นบ้าน ภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน (Blue Economy) ที่เน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลอย่างคุ้มค่า เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ (๑) พัฒนากลไกเชิงระบบส่งเสริมการทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชนระดับพื้นที่ เพื่อร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ลดค่าใช้จ่าย ขั้นตอน และระยะเวลา พร้อมผลักดันให้เกิดจุดบริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ช่วยอำนวยความสะดวกให้ชาวประมงพื้นบ้านและผู้ประกอบการประมงพาณิชย์สามารถประกอบอาชีพและดำเนินกิจการได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย (๒) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการทำประมงและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง อาทิ การขุดลอกร่องน้ำ การยกระดับท่าเทียบเรือประมง และระบบขนถ่ายสัตว์น้ำให้ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัยและสุขอนามัย สอดคล้องกับมาตรฐานฮาลาล (๓) สนับสนุนและยกระดับการดำเนินธุรกิจต่อเรือและซ่อมเรือให้ได้มาตรฐาน ควบคู่กับการพัฒนาแรงงานใน

ภาคการประมงและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง โดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของผู้บังคับเรือ (ไต๋ก๋ง) ชาวประมง และช่างต่อเรือร่วมกับวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเสริมสร้างทักษะและประสิทธิภาพการทำงาน (๔) ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อเป็นฐานวัตถุดิบให้เพียงพอสำหรับการผลิตในภาคอุตสาหกรรม สนับสนุนให้มีการยกระดับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอัตลักษณ์ของพื้นที่ อาทิ ปลานิลสายน้ำไหล ปลาพวงชมพู และปลาสลิดดอนนา ให้ได้มาตรฐานและมีตลาดรองรับ รวมถึงส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำคุณภาพที่มีมูลค่าสูง[๒๐] เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ เพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่การทำประมงเชิงคุณภาพ (๕) ยกระดับระบบการบริหารจัดการคุณภาพวัตถุดิบและสินค้าประมงให้ได้มาตรฐานความปลอดภัยและสุขอนามัยระดับสากล ตลอดจนผลักดันการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างกลุ่ม สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชนชาวประมง และผู้ประกอบการ เพื่อเชื่อมโยงการผลิตกับตลาด ลดความผันผวนด้านราคา และสร้างความมั่นคงด้านรายได้ (๖) ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตผ่านการแปรรูปสัตว์น้ำ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสร้างอัตลักษณ์สินค้าประมงของพื้นที่ และ (๗) ยกระดับภาพลักษณ์การทำประมงที่ผสานอัตลักษณ์ท้องถิ่น และเชื่อมโยงการประมงสู่การท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงประสบการณ์ เพื่อสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าประมงสดและผลิตภัณฑ์ประมงแปรรูป นำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของการทำประมงและความมั่นคงของห่วงโซ่อุตสาหกรรมแปรรูปเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว

๔.๒.๓ พัฒนาสินค้าปศุสัตว์และระบบตลาดให้ได้มาตรฐานฮาลาล เพื่อเพิ่มมูลค่าและเสริมความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานราก มุ่งยกระดับสู่การเลี้ยงเชิงพาณิชย์ที่ได้มาตรฐานสามารถส่งออกไปยังกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมืออิสลาม (Organisation of Islamic Cooperation: OIC) โดยส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ควบคู่กับการจัดระเบียบพื้นที่เลี้ยงสัตว์ให้มีขอบเขตที่ชัดเจน เพื่อสร้างระบบการจัดการฟาร์มที่สะอาด ถูกสุขอนามัย ปลอดโรค และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาโรงเชือดและส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปเนื้อสัตว์ที่ได้มาตรฐาน ส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เชือดสัตว์และผู้ควบคุมการเชือดสัตว์ตามมาตรฐานฮาลาล รวมถึงการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ในการขนส่งเนื้อสัตว์ที่ถูกต้องตามมาตรฐานฮาลาล เพื่อควบคุมคุณภาพการผลิตตั้งแต่ต้นทางไปจนถึงปลายทาง ให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด สอดคล้องกับหลักศาสนาและได้มาตรฐานฮาลาล รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรหรือวิสาหกิจชุมชน เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มอำนาจต่อรองในการจัดจำหน่ายสินค้าปศุสัตว์ของภาค ผ่านการเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกร ผู้แปรรูป ตลาดกลาง ผู้ค้าปลีก และการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าให้มีตลาดรองรับที่ชัดเจน พร้อมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและช่องทางการจัดจำหน่ายอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการตลาดรูปแบบใหม่[๒๑] เพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงแก่เกษตรกรและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระยะยาว

๔.๒.๔ สนับสนุนการรับรองมาตรฐานอุสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร และสินค้าเกษตรอัตลักษณ์และส่งเสริมการตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ (๑) ส่งเสริมให้อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าและสินค้าอัตลักษณ์ ได้รับมาตรฐานการผลิต อาทิ มาตรฐานตามระบบการจัดการคุณภาพที่ดีและปลอดภัย (Good Agricultural Practices: GAP) มาตรฐานขั้นตอนการปฏิบัติงาน (Standard Operating Procedure: SOP) มาตรฐานสุขลักษณะที่ดีในการผลิตอาหาร (Good Hygiene Practices: GHP) มาตรฐานหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิต (Good Manufacturing Practice: GMP) และระบบการจัดการคุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหารระดับสากล (Hazard Analysis and

---

[๒๐] อาทิ ปลากะพง ปูทะเล หอยแครง

[๒๑] แนวทางการตลาดที่เน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (Customer-Centric) โดยใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และข้อมูลเชิงลึก (Data-Driven) ทั้งช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ (Online-to-Offline) อาทิ การขายสินค้าบนแพลตฟอร์มออนไลน์และโซเชียลมีเดีย

Critical Control Point: HACCP) ไปจนถึงการส่งเสริมให้มีระบบการบริหารจัดการแบบ HAL-Q[๒๒] ส่งเสริมระบบการให้คำปรึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ฮาลาลแก่โรงงานแปรรูปขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMEs) วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มแปรรูป เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตรแปรรูป ตลอดจนผลักดันให้มีการพัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของสินค้าให้เป็นที่ยอมรับในตลาดฮาลาล (๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการศึกษาวิจัยและพัฒนาคุณสมบัติศักยภาพ และอัตลักษณ์ของพืชเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์ เสริมสร้างความน่าเชื่อถือทางวิชาการ ต่อยอดสู่การยกระดับมูลค่าเพิ่มของสินค้าในเชิงพาณิชย์ และส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรแปรรูป ควบคู่กับการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการสร้างนวัตกรรมฮาลาลที่ตอบสนองต่อการยกระดับสินค้าเกษตรแปรรูป (๓) สนับสนุนการผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคที่หลากหลายและมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ง่ายต่อการบริโภค[๒๓] โดยเฉพาะอาหารพื้นถิ่นมุสลิม และ (๔) สนับสนุนการเชื่อมโยงสินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรแปรรูปสู่ตลาดมูลค่าสูงและห่วงโซ่อุปทานปลายน้ำผ่านการพัฒนาแบรนด์สินค้าของพื้นที่ โดยเฉพาะแบรนด์สินค้าฮาลาลจากภาคใต้ชายแดนของไทย ที่ใช้จุดแข็งของโครงสร้างประชากรมุสลิมและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่เป็นจุดขาย พัฒนารูปแบบการสื่อสารที่ทันสมัย อาทิ ช่องทางดิจิทัล และ e-Commerce ส่งเสริมรูปแบบการจัดจำหน่ายจากผู้ผลิตถึงผู้บริโภคโดยตรง สนับสนุนการเจรจาจับคู่ธุรกิจ รวมถึงการเชื่อมโยงความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านโดยให้ภาคใต้ชายแดนเป็นฐานการผลิตสินค้า และส่งเสริมการตลาดในกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมืออิสลาม (Organisation of Islamic Cooperation: OIC) เพื่อสร้างโอกาสในการส่งออกสินค้าเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

๔.๓ แนวทางการพัฒนาที่ ๓ พัฒนาเมืองชายแดนสู่เมืองการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว โดยการสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ให้มีความพร้อมรองรับการขนส่งสินค้า และการเดินทาง รวมถึงสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อพัฒนาพื้นที่และเมืองให้เอื้อต่อการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับระบบโลจิสติกส์ฮาลาล สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคใต้ชายแดน เพิ่มการจ้างงาน และเพิ่มการกระจายรายได้ในพื้นที่

๔.๓.๑ ปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการค้าและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางขนส่งและการเดินทางไปสู่พื้นที่ตอนในของภาค โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ (๑) พัฒนาและศึกษาแนวทางการเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟไทย–มาเลเซีย และศึกษาความเป็นไปได้ในการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก รวมถึงพัฒนาและยกระดับท่าเรือที่ทิ้งร้าง เนื่องจากการตื้นเขินของตะกอนในพื้นที่ให้สามารถใช้งานได้เต็มศักยภาพ เพื่อพัฒนาระบบโลจิสติกส์ทางเรือเพื่อลดต้นทุนในการขนส่ง[๒๔] (๒) พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจหลังด่านและเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนราธิวาสให้มีความพร้อมเพื่อรองรับการเดินทางและการให้บริการด้านที่พักค้างคืน รวมถึงแหล่งร้านค้าและสถานบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางระหว่างพรมแดน (๓) พัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการค้าการลงทุน ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นและระบบสาธารณูปโภค (ถนน ประปา ไฟฟ้า และระบบอินเตอร์เน็ต) พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับระบบโลจิสติกส์

---

[๒๒] ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อบูรณาการมาตรฐาน GMP และ HACCP เข้ากับมาตรฐานฮาลาล เพื่อใช้เป็นมาตรฐานการผลิตอาหาร โดย H=Halal (ความสะอาดปลอดภัยของอาหารฮาลาล) A=Assurance (การรับประกัน ความมั่นใจในอาหารฮาลาลที่ผลิต) L=Liability (การยอมรับผิด/การรับผิดชอบในอาหารฮาลาลที่ผลิต) และ Q=Quality (คุณภาพของอาหารฮาลาล)

[๒๓] อาหารพร้อมรับประทาน หรือผ่านความร้อนเพียงน้อยโดยไม่ต้องจัดเตรียมวัตถุดิบหรือปรุงใหม่

[๒๔] ข้อเสนอแนะจากการประชุมร่วมกับภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาสังคม ในวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

ฮาลาล อาทิ การขนส่ง คลังสินค้า และศูนย์กระจายสินค้า ระบบห่วงโซ่ความเย็น (Cold Chain) บรรจุภัณฑ์และการจัดการสินค้า (๔) สนับสนุนแหล่งเงินทุนหรือสิทธิประโยชน์เพื่อดึงดูดนักลงทุนเข้ามาในพื้นที่ รวมถึงสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้ผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่สำหรับการลงทุนด้านที่พัก โรงแรม ร้านอาหาร และร้านค้า และ (๕) ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและปรับปรุงแก้ไขข้อระเบียบระหว่างหน่วยงานราชการเพื่ออำนวยความสะดวกในการตรวจสอบสินค้าและการเดินทางผ่านแดน รวมถึงใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยสำหรับรักษาความปลอดภัยในพื้นที่เพื่อป้องกันรักษาความปลอดภัย เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และประชาชนในพื้นที่

๔.๓.๒ พัฒนาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีเอกลักษณ์ในพื้นที่ให้เป็นที่รู้จัก เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวทางเข้ามาในพื้นที่ รวมถึงมีกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวขยายระยะเวลาพำนัก และกระตุ้นการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและชุมชนในพื้นที่ โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ (๑) ส่งเสริมมาตรการและเพิ่มบุคลากรในการเฝ้าระวังด้านความปลอดภัยในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว (๒) พัฒนายกระดับโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกและใช้ประโยชน์โครงสร้างพื้นฐานเดิมให้เต็มศักยภาพ อาทิ สนามบินเบตง รวมทั้งพัฒนาและยกระดับให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มความปลอดภัยบนเส้นทางการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวของภาค รวมถึงพัฒนาเส้นทางขนส่งสาธารณะเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ[๒๕] เพื่ออำนวยความสะดวกและสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัย (๓) พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและชุมชนท้องถิ่นรวมถึงทำงานบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่าย เพื่อยกระดับศักยภาพและมาตรฐานในการบริหารจัดการตามมาตรฐานฮาลาล อาทิ อาหารและเครื่องดื่ม การท่องเที่ยว สุขภาพและความงาม ผลิตภัณฑ์ และสินค้าชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมในการบริการนักท่องเที่ยว (๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว อาทิ แหล่งท่องเที่ยวที่พัฒนาจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน ให้เกิดเป็นกิจกรรม อาทิ การท่องเที่ยวชุมชน และแหล่งผลิตงานฝีมือ (Craft Tourism) รวมถึงการยกระดับสินค้าชุมชนที่เกี่ยวข้องกับแฟชั่นฮาลาล[๒๖] เพื่อการจำหน่ายและส่งออกสินค้าไปยังกลุ่มประเทศมุสลิม สามารถสร้างรายได้ให้แก่พื้นที่ ตลอดจนส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยววิถีฮาลาล (๕) สนับสนุนการเชื่อมโยงสินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรอัตลักษณ์ของพื้นที่ อาทิ ปลาพวงชมพู ปลานิลสายน้ำไหล ไก่เบตง และปลากุเลาเค็มตากใบ กับกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมให้มีการใช้วัตถุดิบที่ได้มาตรฐานฮาลาลในกิจกรรมและบริการด้านการท่องเที่ยว อาทิ ร้านอาหาร สถานประกอบการด้านสุขภาพ และที่พัก และ (๖) สนับสนุนการจัดงานเทศกาลระดับภาคหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เพื่อประชาสัมพันธ์และดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ รวมถึงประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ทั้งทางธรรมชาติและเชิงวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ซึ่งภาคใต้ชายแดนมีการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงศรัทธา (อาทิ ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว วัดช้างไห้ และมัสยิดกลางปัตตานี) การท่องเที่ยวเมืองเก่า (อาทิ เมืองเก่าปัตตานี และเมืองยะหริ่ง) การท่องเที่ยวชุมชนและวิถีชีวิต (อาทิ ชุมชนชาวประมงและชุมชนสุคีริน) การท่องเที่ยวเชิงอาหารและขนม (อาทิ เมืองเบตง และเมืองปัตตานี) และการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (อาทิ ป่าฮาลา-บาลา)

---

[๒๕] ข้อเสนอแนะจากการประชุมร่วมกับภาคธุกิจเอกชนและภาคประชาสังคม ในวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๗

[๒๖] (ร่าง) แผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลไทย ระยะ ๕ ปี กระทรวงอุตสาหกรรม

๔.๔ แนวทางการพัฒนาที่ ๔ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบองค์รวม ภาคใต้ชายแดนมุ่งขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงบูรณาการของภาคีการพัฒนาที่เชื่อมโยงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และยั่งยืนในระยะยาว โดยมีแนวทางการขับเคลื่อน ดังนี้

๔.๔.๑ บริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ ควบคู่กับการพัฒนาเมืองเพื่อลดความเสี่ยงจากอุทกภัย ดำเนินการบริหารจัดการน้ำตามแนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ โดยมุ่งเน้นการสร้างหลักประกันให้ประชาชนทุกพื้นที่สามารถเข้าถึงน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคที่เพียงพอและมีคุณภาพได้มาตรฐานตลอดทั้งปี ควบคู่กับการบริหารจัดการความเสี่ยงจากน้ำ โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ (๑) จัดทำแผนบริหารจัดการน้ำเฉพาะพื้นที่ โดยใช้ข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำ ความต้องการใช้น้ำ และความเสี่ยงจากอุทกภัยเป็นฐาน เพื่อกำหนดทิศทางการจัดสรรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ (๒) พัฒนาและยกระดับระบบประปาหมู่บ้านและประปาเขตเมืองให้ครอบคลุม เพียงพอ และได้มาตรฐาน รวมทั้งเพิ่มศักยภาพแหล่งน้ำต้นทุนและการกระจายน้ำทั้งในเขตและนอกเขตชลประทาน เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการใช้น้ำในการอุปโภคและบริโภคอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในพื้นที่เกษตรกรรม (๓) พัฒนาเมืองให้มีความยืดหยุ่นต่อสภาพภูมิอากาศ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเมืองฟองน้ำ (Sponge City)[๒๗] ร่วมกันกับการใช้โครงสร้างพื้นฐานสีเขียว[๒๘] โดยเน้นการเพิ่มความสามารถของพื้นที่ในการดูดซับและชะลอน้ำ อาทิ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว (ป่าในเมือง) พื้นที่ซึมน้ำ (พื้นผิวถนนหรือทางเท้าแบบซึมซับน้ำได้ดี) พื้นที่หน่วงน้ำ (แก้มลิง บึงรับน้ำ หรือพื้นที่ชุ่มน้ำในชุมชน) และโครงสร้างพื้นฐานสีเทา[๒๙] ซึ่งเน้นการเสริมประสิทธิภาพการระบายน้ำ กักเก็บ ควบคุม ป้องกัน และการกระจายน้ำ เพื่อรองรับการใช้น้ำในฤดูแล้งควบคู่กับการลดความเสี่ยงและผลกระทบจากอุทกภัยในช่วงฤดูฝน และ (๔) ยกระดับระบบเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยพิบัติแบบล่วงหน้าเชื่อมโยงข้อมูลระดับพื้นที่ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดระบบเตือนภัยล่วงหน้าสำหรับทุกคน (Early Warning for All) ตั้งแต่การสร้างความรู้เข้าใจในการจัดการเสี่ยงจากอุทกภัยตามบริบทของพื้นที่ จัดทำระบบวิเคราะห์และคาดการณ์สถานการณ์น้ำล่วงหน้า พัฒนากลไกการสื่อสารแจ้งเตือนภัยที่เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม และมีการวางแผนการเคลื่อนย้ายและช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางอย่างรวดเร็วและเป็นระบบ การเชื่อมโยงระบบเตือนภัยกับแผนอพยพ โดยมีการประชาสัมพันธ์ตำแหน่งจุดที่ตั้งของศูนย์พักพิงหรือศูนย์อพยพ รวมถึงมีการเตรียมความพร้อมของอุปกรณ์ในศูนย์พักพิงหรือศูนย์อพยพให้เพียงพอสำหรับประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนการเสริมสร้างศักยภาพของหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชนในการรับรู้ เตรียมพร้อม และตอบสนองต่อสถานการณ์ก่อนเกิด ขณะเกิด และหลังเกิดอุทกภัยอย่างเป็นระบบ

๔.๔.๒ ดูแลรักษาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างสมดุล เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันและลดผลกระทบจากการกัดเซาะชายฝั่ง และเสริมสร้างความสมบูรณ์ของทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง โดย (๑) ดำเนินมาตรการเชิงโครงสร้างและเชิงระบบนิเวศควบคู่กัน โดยการจัดทำการศึกษาฐานข้อมูลชายฝั่งและทรัพยากรทะเล การติดตามการเปลี่ยนแปลงแนวชายฝั่งและระบบนิเวศทางทะเล เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบมาตรการป้องกันและฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่งให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ อาทิ การใช้

---

[๒๗] แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นเมื่อปี ๒๕๕๖ เพื่อจัดการกับปัญหาการจัดการน้ำท่วมในเขตเมืองในประเทศจีน หมายถึง การบริหารจัดการเมืองเพื่อแก้ปัญหาน้ำขังในเมือง ทำให้เขตเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน เช่น สวนสาธารณะ ถนน และอาคาร ‘ทำตัวเหมือนฟองน้ำ’ ที่สามารถดูดซับน้ำ กักเก็บ และกรองน้ำฝนได้ตามธรรมชาติ พัฒนาศักยภาพในการกักเก็บและปล่อยน้ำ ปรับปรุงคุณภาพน้ำ

[๒๘] โครงสร้างพื้นฐานสีเขียว หมายถึง พื้นที่ธรรมชาติหรือกึ่งธรรมชาติที่ออกแบบหรือจัดการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ด้านระบบนิเวศ

[๒๙] โครงสร้างพื้นฐานสีเทา หมายถึง โครงสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อรองรับระบบสาธารณูปโภคและบริการต่าง ๆ

มาตรการลดแรงคลื่นที่สอดคล้องกับธรรมชาติ (ฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนและป่าชายหาด แนวป้องกันคลื่นจากวัสดุธรรมชาติ แนวปะการังเทียม และการออกแบบพื้นที่ชายฝั่งให้คืนสภาพตามธรรมชาติ) การเลือกใช้โครงสร้างทางวิศวกรรมป้องกันชายฝั่งให้เหมาะสมเฉพาะจุด และการหลีกเลี่ยงมาตรการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ข้างเคียง (๒) ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการพัฒนาระบบเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย อาทิ ระบบตรวจวัดและติดตามการเปลี่ยนแปลงแนวชายฝั่งและทรัพยากรทะเลด้วยภาพถ่ายดาวเทียม ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยบูรณาการสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนชายฝั่ง เพื่อยกระดับการป้องกัน ฟื้นฟู และลดผลกระทบจากปัญหาการกัดเซาะและคงสภาพทรัพยากรทะเลและชายฝั่งของภาคใต้ชายแดนให้สมบูรณ์อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่

๔.๔.๓ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะผ่านกลไกท้องถิ่นต่อยอดไปสู่เศรษฐกิจหมุนเวียน โดยสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการและสร้างรายได้จากการกำจัดขยะ[๓๐] ตลอดจนควบคุมมลพิษได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามหลักวิชาการ เชื่อมโยงสู่การพัฒนาเป็นเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน โดยยึดแนวทางการจัดการขยะแบบบูรณาการจากระดับครัวเรือนสู่ชุมชนอย่างครบวงจร ตั้งแต่เสริมสร้างองค์ความรู้ในการจัดการขยะอย่างถูกวิธี ส่งเสริมการลด/คัดแยกขยะ การนำกลับมาใช้ใหม่และรีไซเคิล การแปรรูปและใช้ประโยชน์จากขยะ ไปจนถึงการกำจัดขั้นสุดท้าย อาทิ การมีระบบหรือสถานที่กำจัดขยะที่ถูกต้องมาตรฐานและถูกสุขลักษณะ รวมถึงการกำกับดูแลและบังคับใช้มาตรฐานด้านมลพิษอย่างเหมาะสม และส่งเสริมให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้จากการบริหารจัดการขยะในพื้นที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกำจัดขยะ ลดผลกระทบด้านมลพิษและยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมของพื้นที่อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของท้องถิ่นควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๔.๔.๔ ใช้ประโยชน์จากทุนทางทรัพยากรธรรมชาติสู่กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจบนฐานการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยเสริมสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนและผู้ประกอบการ เพื่อส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่ได้มาตรฐานและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ถูกหลักสุขาภิบาล หลักศาสนา เพื่อสร้างความเชื่อมั่นรองรับการขับเคลื่อนระบบนิเวศฮาลาลในพื้นที่ และต่อยอดทรัพยากรสู่กิจกรรมเศรษฐกิจสีเขียวโดยไม่รุกล้ำพื้นที่อนุรักษ์ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การใช้พลังงานสะอาด และการพัฒนาแหล่งกักเก็บคาร์บอนจากพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่าชุมชน และพื้นที่ทะเลและชายฝั่ง เพื่อสร้างรายได้จากการขายคาร์บอนเครดิตสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม โดยร่วมวางแผน กำหนดกติกา และติดตามการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

---

[๓๐] การมีรายได้จากการรับขยะมากำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมถึงขยะที่มีหลากหลายประเภทสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ หรือแปรรูปให้เกิดประโยชน์เพื่อสร้างรายได้และช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม อาทิ การแยกขยะ ได้แก่ ขวดพลาสติก กระดาษลัง กระป๋องอลูมิเนียม เพื่อขายขยะรีไซเคิล การทำปุ๋ยอินทรีย์จากขยะอินทรีย์ การแปรรูปขยะให้เป็นสินค้าใหม่จากขยะ เช่น งานศิลปะ กระเป๋าจากถุงพลาสติก เสื้อผ้าจากวัสดุรีไซเคิล

ฝ่ายเลขานุการ ก.น.บ.
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๙๖๒ ถ.กรุงเกษม เขตป้อมปราบฯ กทม. ๑๐๑๐๐
www.nesdc.go.th